HARSÁNYI ZSOLT

OSZK
134.955
2

H. LÁSZLÓ ÉVA

AZ ARANYALMA

GER ÉS WÓLFNER IRODALMI INTÉZET

HARSÁNYI ZSOLT

AZ ARANY-ALMA

**

SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

HARSÁNYI ZSOLT

AZ ARANYALMA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

HARSÁNYI ZSOLT

AZ ARANYALMA

REGÉNY

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

MÁSODIK KÖTET

SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET RT
KIADÁSA, BUDAPEST

Fenntartunk minden jogot, a fordítás, színpadra-alkalmazás és filmesítés jogát is.
Copyright by Singer és Wolfner Rt., Budapest, 1943.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

#134.955

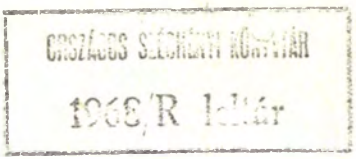

Felelős kiadó: Hampó József igazgató.

8520.42. Hungária Nyomda Rt., Budapest.
Felelős: vitéz Bánó Lehel igazgató.

X.

Menelaos és Idomeneus másnap fel akarták szedni a horgonyt. Restelltek olyan háznál maradni, ahol egy családtag éppen megbolondult. De mindenki meglepetésére Kassandra másnap teljesen józanul jött elő szobájából. A nagy betegségből most-felgyógyultak benyomását keltette. Komoly volt és szótlan, de udvarias. Arra, hogy lent járt a nagy nappaliban, nem emlékezett. Csodálkozott rajta, mikor elmondták neki. Érdeklődve faggatta azokat, akik jelen voltak:

— És még mit mondtam? Kit említettem még? Helenosról nem szóltam semmit?

A vendégekkel, mintha még nem látta volna őket, a szabályszerű társadalmi formák szerint megismerkedett. Sőt, bocsánatot is kért tőlük.

— Azt hallom, hogy lázálmomban rátok törtem a deipnonnál és balgaságokat fecsegtem. Ha tapintatlan voltam, kérlek, ne haragudjatok.

Mindaketten túláradó nyájassággal siettek megnyugtatni: a betegnek természetes elnézés jár, amiket mondott, azt ők alig is értették, aztán meg csak pár pillanatig tartott az egész, nem is érdemes róla beszélni. Menelaos szándékosan elterelte a szót és tréfálkozott, hogy Kassandrát felvidítsa. Elhatározta, hogy trójai tartózkodását meghosszabbítja. Idomeneus is szívesen maradt. Aztán még kétszer határozták el, hogy maradnak. Priamos nagyobb rokoni összejövetelt is rendezett tiszteletökre. Ott volt Antenor, Theano királylánnyal és a sokat emlegetett ifjú Helikaonnal, de mások is, akiknek rokonsági fokát Paris már ki sem tudta számítani. Aztán lefolyt a kocsiverseny is. Óriási tömeg jelent meg a pályán, hogy láthassa az

izgalmas mérkőzést, amelyen három királyt és egész sor királyi sarjat lehetett szemlélni egyszerre. A versenyt a piros nyerte, Kebriones kitett magáért. A közönség tombolt. A piros-párt tulnyomó népszerűségnek örvendett, s mivel a közönség a versenyek napján mindig öltözködési jelekkel is szerette feltüntetni pártállását, a tömeg úgy piroslott, mint valami óriás virágágy. Egy más alkalommal Menelaos a hajóján látta vendégül a királyi családot. Dereglye vitte őket a bárkához, sok nevetés közben másztak fel a kötélhágcsón, a nők sikoltoztak és Laodike majd beleesett a tengerbe. Paris most járt először hajón. Megcsodálta a gazdagon berendezett királyi fülkét, elmagyaráztatta magának a különböző kötelek és lapátok rendeltetését és egyszerre hatalmas utazási vágy vett erőt rajta. A vendégek jóvoltából jutott hozzá, hogy megtekintette végre a királyi család saját hajóját is, amelynek Triton volt a neve s amely állandóan ott horgonyzott kikötve, közel a Skamandros torkolatához. Priamos meghívta a fedélzetre a vendégeket, a kiránduláson Paris is résztvett. Az ő hajójuk nem volt olyan gazdag, mint a Menelaosé, de azért nem kellett szégyenkezni miatta. Ennek fedélzetén járkálva, a királyfi még hevesebb utazási vágyat érzett. Lement a falépcsőn, megkereste a Priamos szűk, de díszes kis fülkéjét és ott végignyúlt a fekvőhelyen. Priamos és Menelaos benéztek.

— Mit csinálsz itt?

— Próbálgatom, hogy milyen érzés lesz itt aludni, ha majd egyszer engedelmet kapok valami szép utazásra.

— Kaphatsz, — felelte Priamos, — úgyis gondolkodom azon, hogy kissé látnod kell a világot. Hektor bátyád már tizenhatéves korában utazgatott, hogy parancsomra tapasztalatokat szerezzen.

— Mikor mehetek, — ugrott fel izgatottan Paris, — szeretném meglátogatni Menelaost és Idomeneust.

— Ahhoz bizony ragaszkodom, — szólt bele Menelaos, — feleségem is nagyon fog örülni.

— Beszélhetünk majd róla, — mondta az apa, — de ez nem megy csak úgy egy-kettő. Majd ha a trójai társaságban már egészen megmelegedtél. Egy ilyen út előkészületei is soká tartanak. Sparta és Kréta nagyon messze van ide.

A fedélzeten folytatták ezt a beszédtárgyat.

— Hallod, Idomeneus, — szólt Menelaos, — lehet, hogy Paris csakugyan meggondolja magát és mindkettőnket meglátogat. Királyi atyjának engedelmét már megkapta.

— Igazán? — örvendett Idomeneus, — ennek szívből örülök. Hát csak gyere, Paris, felhozatom pincémből legjobb boraimat és olyan ételeket kapsz, hogy evés után nem megmosod, hanem lenyalod az ujjaidat. Arról nem is beszélek, hogy Spartában milyen dolgod lesz. Kevés olyan vendéglátó ház van a világon. Tejbe-vajba fürösztenek. Helene nagyszerű háziasszony. És micsoda ízlése van... Hiába, nincs különb nő nála a világon. Menelaos, én mégis csak megpróbálok a feleségednek udvarolni.

Menelaos nagyot kacagott és Idomeneust hátba verte.

— Ó, te golyhó, miért késtél eddig?

— Tőled udvarolhatnék, tudom. Nem is rajtad múlik, hanem rajta. Csak tudnám, milyen varázsszert etettél vele, hogy egy ilyen hatalmas, szakállas medveóriásba bele tudott szeretni. Még abba is bele tudok menni, hogy Pasiphae nagyanyám bűnös módon bikába volt szerelmes. De a Helene gusztusát nem értem.

— Na megállj!

A jóindulatú szakállas óriás egyetlen mozdulattal felkapta a cingár emberkét. Felemelte a levegőbe.

— Kérsz azonnal bocsánatot a bácsitól?

A levegőben ficánkoló ember nevetve tiltakozott.

— Tégy le azonnal, Menelaos. A tömeg idelát a partról. Mit fognak szólni, hogy két király dulakodik a fedélzeten.

— Előbb kérj bocsánatot.

— Nem kérek. Ha azonnal nem teszel le a levegőből, bedoblak a tengerbe.

— Nagyon helyes, — szólt ekkor kedélyesen Hektor, — dobd be, én majd addig tartalak.

És kivette Menelaos kezéből a levegőben tartott Idomeneust, aki tovább rugkapálódzott, de most már Hektor izmos két kezében.

— Nem úgy lesz, — mondta Menelaos, mialatt félszemével odakacsintott a többieknek, — majd én tartalak mindakettőtöket, amíg eldöntitek, hogy engem melyik dobjon a vízbe.

Azzal derékon kapta Hektort és terhével együtt magasra emelte. Két embert tartott tehát egyszerre. Most az uralkodó-személyekből álló torony megingott. A család hangos kacagása közben Menelaos tántorodni kezdett terhével, mert Idomeneus még mindig rugkapált a levegőben. Végül mindahárman végigzuhantak a fedélzeten.

— Megálljatok, majd adok én nektek holnap a gymnasionban.

Mert oda minden reggel szorgalmasan elmentek. Paris nagy csodálkozására Idomeneus itt meglepő derekasságról tett tanúságot. Kitűnt, hogy cingár kis teste olyan, mint az acél. Ökölvívásban ki sem állt a többiekkel, azoknak egyetlen csapása valósággal elsodorta a föld színéről. De már birkózásban azok nem bírtak vele. Menelaos bikaereje éppen olyan tehetetlen volt kápráztató fürgesége és hajlékonysága ellen, mint Hektor pompás iskolája. Idomeneus úgy fordult, siklott, hajlott, mint a csik. A divatfi a pályán acélrugóvá változott. Ugrásban és futásban nyomába se értek. Úgy futott, mint a nyílvessző, és úgy ugrott, mint a pattanóbogár. A súlyosabb, nehézkesebb gyakorlatokban Hektor és Menelaos maradtak az elsők és egyik sem tudott túltenni a másikon. Paris ingadozott köztük. Ha minden erejét megfeszítette is, mégsem tudott győzni, de azok gavallérosan és tapintatosan dícsérték.

— Kitünően csinálod, — mondta Hektor, — neked már igazán csak egy kis gyakorlat hiányzik.

— Úgy van, — mondta Menelaos, — egy év mulva engem is úgy odavágsz, mint a rongyot.

De nagyon is kiérzett hangjukból, hogy csak érzékenységét kímélik. Becsvágya tehát szépségéhez menekült. Szívesebben oldalt állott és kihúzta olajozottan ragyogó meztelen testét. Tudta, hogy arányai tökéletesek. Gőgös örömmel nézte Hektornak egy gondolatnyival rövidebb lábszárait, Menelaos idomtalanul izmos vállát és Idomeus mulatságos többsincs-termetét. S az a gondolat, hogy ő a legszebb férfi a földön, soha egy pillanatra sem hagyta el öntudatát. Még akkor is, ha másról beszélt, még ha vitatkozott is, háttérbe tolva, de szüntelen élettel ott állott szépségének szunnyadni nem akaró gondolata. És emellett ott állott az ezzel testvér gondolat: Helene neve. A világ legszebb férfia és a világ legszebb asszonya, — ezt most már elválaszthatatlanul egybekapcsolta magában. Gyötrő kíváncsiság emésztette, azt a híres-nevezetes Helenét mindenáron látni szerette volna. Olykor Oinone is felbukkant az ilyen gondolatok között s ez mindig boszszúságot keltett benne önmaga hanyagsága iránt. Még mindig nem küldött neki semmi üzenetet. És lassankint Helene mindig csak a saját szépségével, Oinone mindig csak a bosszúsággal kapcsolódott össze lelkében. S ezért önző ösztönnel kereste az alkalmat, hogy Helenéről, és kerülte az alkalmat, hogy Oinonéról gondolkozhassék.

A vendégek egyszer végül mégis útrakeltek. A király megajándékozta őket, kendőket, mykenai ritka edényeket, táplálékra és áldozatra való állatokat adott nekik. Az egész család hajnalban kelt, hogy a kikötőben tanuja lehessen az indulásnak. Paris úgy vált el Menelaostól és Idomeneustól, mint benső jóbarát. Hosszan ölelgették egymást, s neki szentül meg kellett igérnie, hogy okvetlenül meglátogatja őket. A dereglye aztán elvitte őket a hajóhoz. Kitünő szelet kaptak. Mire a család felérkezett a Dardanos-kapuhoz, a tünő

árbocokat már alig lehetett látni a messze tengeren. Paris arra gondolt, hogy Menelaos meg fog érkezni a föld legszebb asszonyához. Viszontlátásuk nyilván forró lesz. És ezt a gondolatot alig-elviselhetőnek találta.

Otthon azonnal elküldött Xenophobosért. Oinonénak most már mindesetre hírt akart küldeni. A felügyelő csak alkonyatkor került elé, addig a városon kívül járt. S mikor ott állt a királyfi előtt, Paris boldog meglepetéssel vette észre, hogy Xenophoboson tudja leméri, mekkorát változott a világ, mióta ő a hegyekből lejött. Ha visszaemlékezett arra a pillanatra, mikor izgatottan, teljes tudatlanságban, életéért reszkető hegyipásztorként állt a felügyelő mellett s most a pompásan felöltözött tündöklő királyfi jóságos leereszkedésével néz a félszegen hajbókoló alattvalóra, diadallal érzékelhette azt az óriási távolságot, amely az akkori Parist a mostanitól elválasztotta. Barátságosan ráütött a felügyelő vállára.

— Üdvözöllek, Xenophobos. Régen láttalak. Hogy megy sorod?

— Alázatosan köszönöm érdeklődésedet, királyfi, jól vagyok. A munka sok, de a királyi nyájak állapota ellen nem lehet panasz.

— És hogy van a kis mókus, amelyet az én kosaramban hoztál gyermekednek?

— Milyen jóságos ura vagy alázatos szolgádnak, hogy erre is emlékszel. A mókus jól van. Dobot csináltam kalitkájához, amelyben vigan rohan és mégis egyhelyben marad. De már kezdi kirágni. A leányom nagyon szereti.

— Üdvözlöm leányodat. Most megbízásom van számodra, Xenophobos. Mikor mégy megint a hegyekbe?

— Amikor parancsolod. Akár holnap is. Csak Hysiosnak kell jelentenem utamat és már mehetek is.

— Hát akkor már holnap kelj útra. Keresd fel a feleségemet és mondd meg neki, hogy igaz hitvesi hűséggel üdvözlöm, dolgom jól megy és egyelőre fo-

galmam sincs arról, hogy meddig kell atyám parancsára a palotában maradnom. Nézz utána annak is, hogy bőségesen ellátják-e, mert ezt a kérdést atyámmal lelkiismeretesen elintéztettem. Megértetted az üzenetet pontosan?

— Meg, uram. Ha akarod, elismétlem neked. Három napon belül itt vagyok a válasszal.

Kellő időben meg is érkezett a válasszal Xenophobos és jelentkezett a palotában. Paris Laodikével beszélgetett a kertben. Laodikének nagy volt a gondja. Meghívták labdajátékra vele egyivású leánykákkal Theano nagynénjük házához, erre az ünnepélyes alkalomra sikerült anyjától egy pár új sarút kizsarolni, de ő pirosat akart, anyja pedig fehéret. Ezt a kérdést és a kérdés fontosságát hosszan elmagyarázta Parisnak és abban látta minden reményét, hogy Paris sikerrel tud anyjánál közbenjárni. Laodike boldogan elszaladt, ő pedig ott maradt a kert alacsony hátsó kőfalánál, ahova lekönyökölt és nézegette az alsóbb utca járókelőit. Ekkor lépett hozzá Xenophobos.

— Mindent elintéztem parancsod szerint, uram. Személyesen beszéltem Oinone asszonnyal.

— És mit mondott?

— Szeretettel üdvözöl, uram, sokat gondol rád és azt üzeni, hogy türelmesen vár, te csak semmi dolgodban ne akadályoztasd magad.

— Mindene megvan?

— Mindene. A nyájak népe parancsot kapott, hogy feleségedet különös figyelemmel lássák el és hiányt semmiben se szenvedjen. Azt is üzeni, hogy a pásztorok létrát faragtak neki. Most van létrája. Egy házi tücsök is odaszokott hozzá, a napnak mindig ugyanazon órájában cirpelni kezd. Mást nem izent.

— És milyen színben van?

— Kitünő színben van, uram.

— És jókedvű?

— Mikor én beszéltem vele, vidám volt. Többször nevetett.

— Köszönöm, Xenophobos, igen kellemes híreket

hoztál. Ha az udvarnál szükséged lesz valamire, csak szólj, támogatni foglak.

Xenophobos elköszönt. Paris ott maradt és igen jól érezte magát. Jókora kő esett le a szívéről. Most jó darabig vígan élheti életét és legközelebbi jövőjét semmi gond nem zavarja. Tovább nézett le az utcára. Kisvártatva már ott tűnt fel Xenophobos, ahogy a meredek hegyoldalon a palota tövébe ért. Eszébe jutott, hogy a régi pásztorokról és az állatokról illett volna megkérdezni. Lekiáltott tehát túlhajolva a kőfalon, hogy Xenophobos, aki lassan mendegélt alatta, megálljon. Ekkor közvetlenül mögötte megszólalt Xenophobos hangja:

— Igen, uram.

Meghökkenve hátrafordult. Ott állt előtte Xenophobos. Álmélkodva lenézett a kőfal tövébe. Ott ment Xenophobos. Visszanézett megint: ott állt. Lenézett: most tűnt el az utca görbületénél.

— Mi ez? — hebegte megbabonázva.

— Ne félj, királyfi, — felelte az, ezt az alakot vettem fel, hogy az udvaron fel ne tűnjem senkinek. Így azt hiszik, hogy Xenophobos elfelejtett valamit és visszajött.

— Ki vagy? — kérdezte Paris halálsápadtan.

— Már tudnod kellene. Üzenetet hoztam.

Paris szóra nyitotta a száját, hogy habozva és megrendülten kimondja a Hermes nevét. De a hebegéstől szó nem jött ki a száján. Az isten mosolyogva folytatta.

— Szóval tudod. A nagy Zeus üzeni neked, hogy most velem jössz.

A királyfi tántorogva próbált a rémülettől hátrálni, de a kőfal nem engedte.

— Nem... én félek... nem...

— Ne félj semmit, te bohó. Nem lesz semmi bajod. Sőt nagy megtiszteltetés fog érni. Fogd meg a kezemet. Úgy. Mielőtt most megjelenek előtted igazi alakomban, másik kezemmel végigsimítalak, hogy azonnal lángra ne lobbanj és meg ne halj.

Az ál-Xenophobos keze végigsimította. Csodálatos varázslat ereje kezdett lüktetni benne. Ez hasonlított a megsemmisüléshez, mégis hallatlanul éltető és boldogító volt. És ebben a pillanatban már a Hermes kezét fogta. Az isten éppen olyan volt, amilyennek hagyományosan tudta: vele körülbelül egykorúnak látszó fiatalember volt, tekintete éleseszű és villámgyorsan változó. Ifjú arcán feltűnt az a vonás, hogy orra és felső ajka között rövidebb volt a távolság, mint rendes arcoknál. Ez valahogyan agyafurtságot és érzékiséget juttatott az ember eszébe. Ragyogó chlamyst viselt, amelynek égi anyagát nem lehetett meghatározni. Fején kis sapka, amelynek kétoldalt szárnya volt. Ugyancsak kettős szárnya volt Hermesnek mindakét bokáján. Szabad kezében a hírnöki bot: ennek felső vége kettévált s ezek a részek egymásbafonódtak.

— Indulunk, — szólt az isten.

— Ne... még ne... nem fognak keresni? Mit mondok itthon?

— Nem mondasz semmit. Nem fogják észrevenni, akármeddig maradsz el. Mert ugyanabban a pillanatban leszel itt megint, mikor elindultál. Kronos, az idő, már csak veletek rendelkezik, halandókkal. Nekünk nem parancsol többé. Vagy nem tudnád, hogy atyám legyőzte nagyatyámat?

De ezt már a levegőben mondta. Egy pillanat alatt szinte süvöltve röppentek fel irtóztató magasba, szem nem követhette őket.

— Az Okeanost nem szabad látnod, mert ez a mi titkunk.

Így szólt hozzá az isten és botjával megérintette egymásután mindakét szemét. Többé nem tudta kinyitni egyiket sem. Kellemes kis kábulat szállt rája. Ebben a kábulatban töltött valami időt, ami éppen úgy lehetett két pillantás, vagy tíz esztendő ideje. Lába mindenesetre valami talajt ért.

— Hol vagyunk? — kérdezte.

— Az Ida hegyén, vagy az Olymposon, ahogy

neked tetszik. Itt az mindegy. Most már kinyithatod a szemed.

Paris kinyitotta szemét. Mindenekelőtt lába alá pillantott, a süppedő és bársonyosan kellemes talajra. Ez a talaj felleg volt. Sokkal sűrűbb, mint a vízenyős páráktól gomolygó földi felleg. Ez sűrű volt és száraz, nem hideg és nem meleg, valami csodálatos hófehér gyapjúhoz hasonló.

— Vigyázz, — szólt az isten, — oda még ne nézz, ahová fejedet emeled. Nagyon óvatosnak kell lenned, mert könnyen megvakulhatsz. Előbb a fellegeket nézd és a fényt.

A királyfi bámulva eszmélt rá, hogy az isten nem földi nyelven beszél hozzá, hanem egészen más nyelven. Ő mégis érti. Sőt ő maga is ezt a nyelvet beszéli, amelyet nem tanult soha, most mégis tudott. Ez a nyelv nem egymás mellé rakott szavakból állott, hanem gondolatokból. Az isteni nyelv nem mondta ki ezeket a gondolatokat, csak gondolta. Mégis mondottaknak érvényesültek. S noha hangot sem nyertek, mert kimondatlanok maradtak, mégis beszélgetésre szolgáltak. Vagyis beszélgettek ugyan, de gondolatokkal, hangtalanul. Ő a fellegeket nézte tehát. Az azurkék tengerben ezek olyanok voltak, mint a kisebb-nagyobb szigetek. A nap még mindig felettök tündöklött, de sokkal vakítóbban, mint odalent a földön, s a fellegek, amelyeket teljes erejével beragyogott, elképzelhetetlenül sugárzottak. Csodálkozva látta azt is, hogy itt árnyékok nincsenek. S mikor jobban odafigyelt, a fellegeket halkan zenélni hallotta. Valami elbűvölően édes zengés áradt belőlük, amely olyan szép volt, hogy a kebelben, amely nagy és mély sóhajra fakadt a gyönyörűségtől, elakadt a lélekzet. A tündöklő fellegek résein át lelátott a mérhetetlenül messzi földre. Azon már nem tudott megkülönböztetni még országokat sem. Üdén csillogó tengert látott, s annak kék alapján zöld szigeteket. Most aztán felemelte fejét. Szemközt egy igen nagy fellegen tündéri sokadalmat látott sűrű aranysövény mögött. Hófehér márványlépcsők felfelé

szűkülő talapzata állott a fellegen, a talapzat tetején már nem volt hely, csak egy színaranyból ötvözött trónnak. Ezen egyelőre nem ült senki. A következő lépcsőfokon az istenkirály három leánya helyezkedett el, az élet és halál kiszabói, a Moirák. Balról Klotho, a szép fiatal leány, aki már készen tartotta guzsalyát, hogy valami új emberi lény születésekor annak életfonalát a guzsalyról ereszteni kezdje, közepén Lachesis, a középkorú nő, aki már számos fonalat tartott a kezében, hogy azokat tovább nyújtsa és bonyolítsa, jobbról pedig Atropos, a kérlelhetetlen aggnő, kezében készen az aranyolló, hogy tetszése szerint akkor messe el, mikor akarja. A következő lépcsőfokon a három hora találkozott. Eunomia, a törvények végrehajtása volt a balfelőli, Eirene, a békesség istennője a jobbfelőli, és középen Dike, az igazság és jog istennője éppen most kötötte be átláthatatlan fátyollal a szemét. Távolabb két szép ifjú üldögélt egymás mellett, Hypnos és Thanatos, az álom és a halál, mindkettőnél fáklya, a Hypnosé felfelé, a Thanatosé lefelé fordított lánggal. Majd az évszakok két hórája tűnt fel: a tetőtől-talpig dús virágokkal díszített Thallo, a nyár és ősz hórája, mellette, a most sarjadó rügyekkel ékes Karpo, a tél és tavasz hórája. Thanatos lábánál helyezkedtek el a Kér nevű piciny lények, törpénél is kisebbek, Thanatos szolgái, szellemei nem magának a halálnak, hanem a meghalásnak. Mindezek nagy csoportját rengeteg nimfa vette körül, a legtöbben ruhátlanul. Az egész kép mozgalmasan beszélgetett, készülődött, tett-vett, várakozott. A fellegek megmagyarázhatatlan muzsikája folytatta csodálatos, halk zengését a fényözönben.

— Hol van Zeus? — kérdezte Paris riadtan és az egész hallatlan kaland izgalmától különben is egész testében remegve.

— Néha pihen, — felelte Hermes, — Herával beszélget, vagy a földön van valami dolga.

De mikor Paris ismét a trónra pillantott, már ott ült Zeus. S ugyanakkor Hermes hirtelen megszólalt:

— Borulj le előtte! Borulj arcodra!

Paris leomlott és ábrázatát a süppedő fellegbe rejtette.

— Imádd őt, Paris! Ő a halhatatlan és diadalmas, ő mindnyájunk atyja, ő Kronos diadalmas fia! Ő az időtlen lét és élet! Ő az Epopsios, a mindentlátó. Ő a Panomphaios, a minden jelben rejlő. Ő a Horkios, az eskü szentségén őrködő. Ő a Herkeios, az áldozat lángjának védelmezője. Ő a kegyesen mosolygó, a Meilichios, és ő a haragos, a Maimaktes. Ő a zsákmányosztó, a Tropaios, ő a férfiak biztatója, hogy a harcban helytálljanak, a Stesios. Ő a harcias, az Areios, de ő védelmezője a békés világtörvényeknek, a Themistes. Tőle ered a világon minden rejtelmesen felbukkanó hír, ő az Euphemos. Ő minden bűntett megbosszúlója, az Aliterios, ő minden veszedelem elhárítója, az Apotropaios. Ő minden vezeklésre kész bűnös megenyhítője, a Hikesios. Ő minden nemzetség családi feje, a Genethlios. Ő a városok őrizője, a Polieus. Ő a segítségért-kiáltók menedéke, és az idegenek védelmezője, a Xenios. Ő a seregek vezére, az Agetor. Ő a fellegh asító, a Labrandeus, az esőküldő, a Hyetios. Ő a villámküldő, a fergetegek és havazások ura, a Hypsibremetes. De ő adja a kedvező szelet a hajósnak és a derűs napfényt a szántóvetőnek, mert ő az Euanemos és Aithrios. Ő, csak ő, a Teleios és Pankrates, a tökéletesen teljesítő és mindenható. Ő a nagy Basileus, minden istenek királya és ő az üdvösség. Szeresd és rettegj tőle. Most kelj fel.

A királyfi felegyenesedett reszkető térdére. Szeretettel és rettegve rápillantott ősatyjára, a Pankratesre. Hatalmas termet volt, javakorabeli férfi. Állát dús és erős szakáll övezte. Arcán a minden indulatból és megtisztult igazságosságból összetett fenség. Hosszú köpenyének egyik szárnyát átvetette balvállán. Mellette háziállata tollászkodott, az óriás sas. Uralkodni kezdett. Lepillantott a földre és ott látott valamit, amitől rosszalóan összevonta szemöldökét. Ettől az egyetlen mozdulattól irtózatos dördülés támadt. Mélyen alat-

tok megrendült a hegység hatalmas tömege, a fellegek muzsikája hirtelenül ijedten feljajdult, hogy aztán csendesebben folytassa szavát, mint a megrebbent gyermek. Zeus lenyult az aranytrón mellé, onnan felvett egy köteg villámot. Ezek vakító fényű, vaslag, kacskaringós tűzgerelyek voltak. Kiválasztott egyet és célozva ledobta a föld irányába. A villám sisteregve indult útjára, rettentő erejű mennydörgés robaja szállt utána. Aztán maga elé nyult az istenatya a semmibe és intett a fellegeknek. Egyik engedelmesen suhant a keze ügyébe. Zeus marokra fogta és ledobta a villám után. Markából irtó fergeteg zuhogó felhőszakadása áradt. Utána nézett és a hatást megállapítván helyeslőn bólintott. Aztán az aranytrón baloldali kartámaszához nyult. Ez a támasz aranyládát képezett és tele volt büntetésekkel. Rendetlenül hevertek benne a betegségek, bánatok, balesetek, tűzvészek, fájdalmak a legkisebbtől a legnagyobbig. Volt ott hajótörés és fogfájás, testvérhalál és bokamarjulás. Kivett belőle egy csipetnyit és lenyujtotta Dikének. A sas baljóslatúan csapkodott szárnyával. Dike aranymérleget vett elő és lemérte a büntetéseket. Leszedett tehát belőle valamit és visszadobta a ládába. Máris ott termett előtte néhány gonosz szellem, türelmetlenül várva a munkát. Dike kiosztotta közöttük az adagot, azok sóváran kaptak utána és kaján vigyorgással röppentek le a fellegek hasadékain a büntetést kézbesíteni. Lachesis moira odafigyelt, majd átnyujtotta az addig szőtt fonalak egy kötegét Atroposnak, aki valamennyit elnyisszantotta. Thanatos jelt adott a Kér-szellemek seregének, azokból néhány manó kivált és sietett a földre. Zeus minden jel szerint városégést, vagy háborút támasztott valahol. De nem is törődött többé a büntetésekkel, tekintete, amely a föld világát egy pillanatra sem hagyta figyelem nélkül, felfedezett valamit, amitől elégedetten megcsillant. Most a jobboldali aranyládába nyult, ahol örömök, versenygyőzelmek, gyógyulások, germekáldások, szépségek, kacagtató tréfák, bőterméső évjáratok, talált kincsek és viszontszerelmek hevertek

össze-vissza, egymás hegyén-hátán. Zeus ebből is kivett egy csipetnyit és odaadta Dikének lemérni. Dike kevésnek találta, még kért hozzá. Lachesis nagyot nyújtott a fonálon, Atropos összecsukta az aranyollót, fürge jó szellemek surrantak oda átvenni a kézbesítendő jutalmakat és eltűntek. Ez így ment szünet nélkül. Zeus fenségesen figyelt lefelé és minden pillanatban állandóan ítélkezett, Dike szünet nélkül mérlegelt, a moirák buzgólkodtak, Klotho nem figyelt semerre, csak megállás nélkül font új és új fonalakat, amelyeket Lachesis úgy vett el tőle, mintha a szövőszék hajójáért nyulna.

— Tudja, hogy itt várok? — suttogta Paris.

— Várj nyugodtan. Ő mindent tud.

Zeus még dolgozott egy darabig. Aztán egyszerre feltartva jobbkezét, a munkát megállította. Rápillantott Hermesre. Ez elég volt parancsnak. Hermes kézenfogta Parist. Odalebbentek az aranysövény aranykapujához. A hórák már nyitották is. Beléptek és megállottak a hófehér márványlépcső legalsó fokán.

— Elhoztam, apám, — mondta Hermes.

Az istenek királya ránézett Parisra, aki végtelenül nyomorultnak és tehetetlennek érezte magát. Úgy félt a világmindenséget kormányzó hatalom szörnyű súlyától, hogy megkönnyebbülést keresvén, leborulva zokogni szeretett volna. De még ehhez sem volt ereje.

— Szóval itt vagy, Paris.

— Itt vagyok, uram, — hebegte ő, — és tiszteletemben esztelenül félek tőled. De ne feledd, hogy dédunokád dédunokájának a fia vagyok.

Zeus összeráncolta homlokát. Az egész világot dörgés rázkódtatta meg.

— Ne fecsegj hiábavalóságokat nekem, aki mindent tudok.

— Bocsánat, — dadogta a királyfi elhaló hangon, mélyen meghajolva.

— Ne félj, nem haragszom. Hadd nézzelek jobban.

A viharok hirtelen megállottak odalent a földön,

a zsákmányát üldöző oroszlán félúton megtorpant, a síró csecsemő váratlanul elhallgatott, a rovását vizsgáló pásztor minden ok nélkül felkapta fejét, a részeg faun dala köhögve elcsuklott. A világmindenség visszafojtotta lélekzetét.

— Helyes, — mondta Zeus, — nincs nálad szebb halandó férfi. Te leszel az aranyalma bírája. Ismered feladatodat?

— Ismerem, uram. Hera, Athene és Aphrodite istennők közül kell egyiket legszebbnek ítélnem.

— Úgy van. Örülök, hogy végre alkalmas pályabírót találtam. Már únom ezt a véget nem érő civakodást. Mindahárom asszony velem felesel. Egyik a feleségem, másik a leányom, harmadik a nagynéném. És csak engem rágnak folyton.

Az istenek királya felemelte a hangját. Odalenn sok helyen földrengés volt és kénszagú források támadtak a földből, a hegyláncok ingadoztak.

— Elég volt! Békességet akarok a saját otthonomban. Magam is már rég ítélhettem volna, de halandót választottam, hogy engem egyik se vádolhasson. Hermes fiam, mindahárom istennőnek bemutatod bírájokat. Parishoz, kedvelt sarjadékomhoz nyájas légy, minden szükségeset magyarázz el neki. És most menjetek, mert sok a dolgom.

Az eget-földet rázkódtató dörgés elcsitult. Zeus már nem is figyelt rájok. Hermes kezét nyujtotta Parisnak. Megfordultak. A nimfák tömkelegéből egy magas, vöröshajú jelenség kedvesen intett a távozónak.

— Daphneide! — kiáltott örömmel a királyfi.

De már eltűnt előle az egész kép trónostul, nimfástul. Lebegtek tovább. Útközben Hermes megállott. Valahol, sehol. A kék levegőtengerben. Lábokkal nem álltak le sehova, csak éppen ott lebegtek egymás mellett, mint két csillag.

— Most Hera istenasszonyhoz megyünk, mert első látogatásod rang szerint az istenek királynéját illeti. De előbb mondani akarok valamit. Óvatosan beszélj vele, mert ha valamilyen megjegyzésedtől Zeus atyám

kalandjai jutnak eszébe, éktelen féltékenységre gerjed, dúl-fúl és megint botrányt csap az egekben.

— Itt is előfordulhat botrány?

— Azt elhiszem. Alkmenét még máig sem bocsátotta meg apámnak. Égetően fájt neki, hogy Alkmene a világ legerősebb emberét szülte Zeusnak. Heraklest még máig is halálosan gyűlöli. Máig is emlékezetes marad, hogy egyszer, mikor Herakles még földi életében a tengeren járt, Hera segítségül hívta Hypnost és Zeust orvul elaltatta, s míg atyám aludt, ő Herakles körül rettenetes orkánt támasztott, hogy elpusztítsa. De Zeus éppen ettől az orkántól ébredt fel. A vihart azonnal lecsillapította, a szeleket és Poseidont csúnyán leszidta, de a szigorú büntetést Herának tartotta fenn. Aranybilincseket vett elő és azokkal odakötözte Herát az égboltra. Ott hagyta evickélni a rabláncon lógva, két lábára egy-egy rettenetes súlyú üllővasat kötözött és fogadkozott, hogy örökre ott is hagyja. Hera zokogva könyörgött mindnyájunknak, hogy szabadítsuk ki. Mi próbáltuk is, de az aranybilincseket maga atyám kötözte oda, azokat még isteni erő is képtelen volt kioldozni. Mentünk Zeushoz is, ő kidobott mindenkit.

— Hogyan menekült meg mégis?

— Nyx mentette meg, az éjtszaka istennője. Az ő fia Aither, a mennybolt, először azt kérlelte, hogy eressze a királynét szabadon, rázza le magáról. De Aither nem merészelt Zeus ellen tenni. Nyx tehát maga mellé vette összes gyermekeit: Morost, a hirtelen halált, Momost, a sötét mendemondát, Oizyst, a siralmat, Nemesist, a bosszúálló végzetet, Apatét, a csalást, Gerast, a vénséget és Erist, a civakodást. Mind odaborultak Zeus elé az éjtszaka sötét gyermekei, sőt még a rossz álmok lidérceinek nagy serege is csatlakozott hozzájok. Megbújtak Nyx két óriási fekete szárnya alatt és vele együtt síránkozva könyörögtek. Zeus végre megpuhult. Leoldotta a királyasszonyt. Azóta Hera nem mer ilyen nyiltan tenni valamit, de annál hangosabban pöröl. Óvakodjál valami bajt előidézni. Most mehetünk. De mindig gondolj egyre: Hephaistos is

abba sántult bele, hogy házi jelenet közben ki akarta őket békíteni.

— Vigyázok, Hermes.

Egy pillanat alatt pompás márványpalota előtt termettek. Királyi palota volt ez a szent bérc legtetején. Itt lakott Zeus; ha hivatali dolgát elvégezte, ide szokott visszavonulni. Csodálatos díszű oszlopok közt léptek be. Eileithyiák siettek elő, Hera leányai, a szerencsés szülés istennői. Hermest látván azonnal ajtót nyitottak. Mikor az isten megmondta nekik, hogy a királynét Zeus parancsára az aranyalma bírája kívánja meglátogatni, izgatottan futottak jelentést tenni anyjoknak. Egy-kettő ott maradt, valamennyi jól megtermett, magas, széles csipejű, erős keblű, nagyon szép leány volt. Aranytálakat hoztak, hogy a vendégeket harapnivalóval és egy korty itallal megkínálják. Paris elé mézessüteményt, édességet, és annyi ismeretlen inyenc-falatot tettek, hogy roskadozott az asztal. Hermes elé azonban csak egyetlen ételt, amely színaranyból készültnek látszott, mégis gyengén puhának, azonkívül egy serlegben különös italt, amely ragyogó fényt árasztott magából, mintha magának a napnak testéből készítették volna. Mindaketten nekiláttak falatozni.

— Te mit eszel, isten, és mit iszol?

— Ambróziát harapok és nektárt iszom. Adnék neked is, Paris, de nem jól járnál vele. Halandó ettől szörnyethal. Nekünk viszont ebből lesz a vérünk, az ichor.

— Amit én eszem, az remek. Soha életemben ilyen jó falatokat nem ettem. Nem is tudtam volna elképzelni, hogy étel ilyen jó is lehet.

— A háztartás istennőjének házánál vagy. Ne lepjen meg, ha itt jót kapsz enni. Sőt én is eszem belőle.

— Ebből? Hát ti nem csak ambróziát esztek?

Hermes tele szájjal kacagott.

— Hát az áldozati étel mire való? Látnád csak Herát, akinek különben is hatalmas étvágya van, kecskét enni. Mert azt szoktatok áldozni neki. Nekem fő-

ként az áldozatok nyelvét áldozzátok. Légy nyugodt, nem is hagyom ott.

— Milyen gyönyörű itt a berendezés. És milyen kényelmes a pamlag. Nagyszerűen vezetett ház.

— Mondhatod azt is, hogy istenien vezetett ház. Csak egyél nyugodtan, még soká várunk. A királyné szépíti magát az aranyalma bírája számára. Hiába, az asszonyok még közöttünk is hiúk. Hera kétségtelenül hiú asszony, az erénye vitán felül áll, de szereti, ha tetszik a férfiaknak. Mert az biztosítja, hogy Zeusnak is tetszik.

Paris most már legyőzte azt az elfogódott rettegést, amellyel az istenek világába lépett. Majdnem elfogulatlanul tekintgetett széjjel.

— Mennyi kincs és mennyi fegyver. Minek Zeusnak fegyver, mikor villámai vannak?

— Már nem annyi, mint volt. Ezek a falak itt köröskörül mind tele voltak villámokkal, mikor még a legyőzött titánok éjjel-nappal villámokat gyártottak az öregnek. De Apollon, akivel az összes fiúk közül mindig legtöbb baj volt, agyonverte a titánokat. Most már csak kevesebbet termelnek a Hephaistos műhelyében. Éppen annyi van, amennyi kell. Még mindig elég sok kell. Az igazat megvallva, elég haszontalanok vagytok ti odalenn. De már jönnek értünk.

Két eileithyia félrehúzott egy díszes, szivárványszínű kárpitot és betessékelte őket. Tágas fogadóterembe léptek. Itt kettős trónszék állott a terem szemközti oldalán elefántcsontból és aranyból. Egyik üres maradt, másikban ült Hera. Gesztenyebarna haja hátul aranyhálóval védett laza kontyban díszítette fejét, homlokára viszont jó mélyen rásimult, mert a keskeny homlok emelte a női arc szépségét. Koronáját is feltette, ezt a vastag aranyabroncsot a horák képei díszítették. Legfeltűnőbb volt rajta a szeme, amely a legszebb szemű állatéhoz, az ököréhez volt hasonló. Egyik kezében gránátalmát tartott, a szerelemből eredő termékeny házasság jelképét, amely azt hirdette, hogy a szerelmi házasságnak magja megszámlálhatatlan. Má-

sik kezében arany jogarát fogta, azon ott ült szent madara, a kakuk, amely a nászhoz illő tavaszt jelentette. Igen erényesen öltözött, chitonja csak karját és nyakát hagyta szabadon, a chiton felett háziasszonyos himationt hordott. A ragyogó szépségű feleség eszménye volt így a trónon, s egyszersmind a királyné eszménye is. Gyönyörű, szabályos orra, amely dús szemöldökök tövéből indult ki, a tökéletes rajzú szájig makulátlan egyenes vonalat mutatott, felsőajkának finom és vékony íjja alatt a piros alsóajak közepe nőiesen kivastagodott. Dereka feltűnően karcsú vonalával, amelyet síma és egyszerű öv rajzolt ki, hangsúlyozta keblének és medencéjének asszonyos teltségét. A belépőket nyájas mosollyal fogadta.

— Az aranyalma bíráját hozod, Hermes, ha jól hallottam.

— Igen, királyné. Ez Paris trójai királyfi. Zeus illendőnek tartotta, hogy hódoljon előtted. Ő a legszebb férfi a földön. Égi urunk méltónak ítélte arra, hogy az ég legszebb asszonyai között döntsön.

— Hát ezt sokkal jobban is szeretem, mintha ő ítélne. Képes volna megint megalázni. Akkor pedig nem ismerem a tréfát. Hanem te, fiatalember, valóban ékessége vagy a halandó világnak. Hogyan tetszik a mi égi otthonunk?

— Teljesen elbűvölt ez a palota, királyné. Ez a terem a legszebb, amelyet valaha láttam. Méltó az istenek királyasszonyához. A szemet elragadják ezek a nemes, tiszta vonalak . . .

— Igen, — vágott közbe Hera, — az én gondolataim szerint épült. Tudod, arra törekedtem, hogy szövetneműekkel ne terheljem túl, mert azt nehéz takarítani. Az otthon tisztasága szempontjából a márvány, elefántcsont és arany mégis csak hálásabb. És olyan háznál, ahol a gazda annyit dolgozik, az otthon kellemessége még sokkal fontosabb is, mint másutt. Te házasember vagy, Paris?

— Az vagyok, asszonyom. A feleségem Oinone, akivel ritka boldog házaséletet élünk.

— Ezt nagy örömmel hallom. Egyre jobban tetszel nekem, Paris. És hány gyermeketek van már?

— Sajnos, még egy sincs. Még rövid ideje vagyunk csak együtt.

— Ó, milyen szép időt élsz most, Paris. Becsüld meg ezeket az éveket, amelyeknek íze, mint a mézé. Az én házasságomnak még megvolt az a varázsa is, hogy titokban mentem Zeushoz feleségül. Háromszáz évig éltünk együtt úgy, hogy nem tudta senki. Erre a bűbájos időre sokszor gondolok vissza elmerengve. Dehát az életben, bizonyára a halandóknál is így van, később sok minden megváltozik. A legtöbb férfit kihallgatás nélkül villámmal lehetne sujtani.

Parisnak eszébe jutott Hermes figyelmeztetése. Hogy a társalgást másfelé terelje, a trónszéket kezdte nézegetni.

— Nagyon szép ez a zománcozott pávaszemes minta a trónodon, istennő.

— Szép. De tudod-e, mit jelent a pávaszem? Volt egy undok nőszemély, csunya, mint a béka, és azonkívül szemtelen. Io volt a neve. Valamilyen okból, amelyet itt most nem akarok érinteni, tehénné változtattam. Őrizetét egy kedves emberemre bíztam, Argosra, akit erre azért tartottam alkalmasnak, mert száz szeme volt. Akkor ez a semmirekellő, aki itt áll előtted, és akinek ezt soha, amíg élek, meg nem fogom bocsátani, szegény Argosomat kegyetlenül agyonverte.

— Istennő, — szólt Hermes, — talán ez a történet nem érdekli a ...

— Hallgass, mikor én beszélek! A boldogult Argos száz szemét összeszedettem és pávát csináltam belőle. A trónomon ezt jelentik a pávaszemek. És te, Hermes, gazdádnak titkos üzenetvivője és kerítője, csak vigyázz! Rajtad lesz a szemem. Azt hiszed, nem tudok üzelmeidről?

— Istennő, — felelt csitítóan Hermes, — ebben a pillanatban talán nem egészen tapintatos ...

Hera felpattant a trónról. Madara ijedten elkiál-

totta magát. De kiáltott ő is, mialatt arról sem feledkezett meg, hogy az idegen fiatalember előtt karcsú dereka tartását érvényesítse.

— Engem tanítasz tapintatra, te elvetemedett, csaló birkatolvaj? Tudod, hogy nézni sem tudlak. Miért nem Irist küldte üzenettel az a csalfa apád?

— Nyilván, mert a megbízást fontosnak találta.

— Úgy. Fontosnak. Hát most hagyjuk. Majd apáddal még számolok ezért.

Felindultan leült. Parishoz fordult, de hangjában most már némi nyerseséggel.

— Hű férj vagy? Felelj hitedre!

— Asszonyom, én még egyetlenegyszer sem csaltam meg a feleségemet.

— Kitünő. Látom, hogy nem hazudol. Sokan példát vehetnének rólad. Hát arról a hiányzó gyermekáldásról nem feledkezem meg. Most nem igérek neked semmit, mert úgy tűnhetnék fel, mintha meg akarnálak vesztegetni. De megérdemelnéd, hogy kivételesen magas kort élj meg, mindenkinél meghittebb boldogságban, bőséges gyermekáldással. Jól tudod, hogy ez rajtam múlik. A családi boldogság az én kezemben van. Ha én akarom, bárkit boldogabb családfővé tudok tenni minden halandónál. De ismétlem, erről most nem akarok beszélni. Mikor tartjuk meg a versenyt?

— Atyám még nem döntött erről, — felelt nyugodtan Hermes, — de értesítést fogok hozni, királyné.

— Jól van. Izlett a főztöm, Paris?

— Soha ilyen jót még nem ettem, királyné, akármire megesküszöm. Még szépségedre is.

— Szóval tetszem neked. Látom, értesz a dolghoz. Nem ártana, ha alkalomadtán ezt alaposan megmagyaráznád Zeusnak. Most elbocsátalak benneteket. És igérem neked, királyfi, hogy a versenyen még szebb leszek. Járj szerencsével.

Mikor már kívül voltak a palotán, Hermes nagyot nevetett.

— Elég értelmesen tudtodraadta, hogy mire számíthatsz, ha neki ítéled az aranyalmát. Tudod, hogy

milyen ez a Hera? Nagyon szép, de tűrhetetlen. Én már rég agyonütöttem volna apám helyében. De halhatatlan. Egy házsártos asszony, aki halhatatlan, több a soknál. Mit csodálkozol?

— Bocsáss meg, isten, de örvendetesen meglep, hogy ilyen benső isteni dolgokról ilyen bizalmasan nyilatkozol előttem.

— Nyugodtan nyilatkozom. Itt van a botom. Ezzel majd megérintem a homlokodat. Csak arra fogsz emlékezni, amire nyugodtan emlékezhetsz. Most Athenéhez megyünk. Ott akkor lesz sikered, ha mennél értelmesebben hallgatsz.

Athene istennő gazdag várban lakott. Ezt szabályos bástyafalak vették körül őrtornyokkal.

— Mi ez? Hát Athene, a békés tudományok istennője, ilyen harcias helyen lakik?

Hermes megcsóválta a fejét.

— Jó volna végre, ti halandók, ha a fogalmakat tisztázni tudnátok. Athene egyszerűen az ész istennője. Az éles elmebeli képességé. Hiszen anya nélkül született apám fejéből. Más szóval ő apám különélő esze. Persze, hogy a tudománynak istennője, de minden tudománynak, tehát a legfontosabbnak, a városvédő hadtudománynak is. Ezt a vargák, takácsok és orvosok nem akarják belátni. Azt hiszik, hogy Athene csak az övék. Még jó, hogy ezt megjegyezted. Ha ezt előtte említetted volna így, nem úsztad volna meg szárazon. Vagyis jól jegyezd meg: az ész istennőjéhez megyünk.

Aztán bementek a várba. Ennek udvaráról erős zene hangzott feléjök. Paris kíváncsian kinézett a kapualjból. Nagy sereg nimfát látott a gyepes udvaron, akik trombitaharsogás szava mellett táncoltak. Különös tánc volt ez, dárdával járták a nimfák katonás rendben, hajszálnyira egyező mozdulatokkal, komolyan. Lejtésök kecses volt, de fegyelmezett. Nem önmagokra figyeltek, hanem egymásra, hogy soraik mértani szabályosságát el ne vétsék. A trombita harsányan és ütemesen szolgáltatta ehhez a mulatsághoz a zenét, bár ez nem is annyira önfeledt mulatságnak

tűnt fel, mint inkább valami könnyed testgyakorlatnak. De ez a gyakorlat nagyon szép volt, az egyformán lépő sorok, a kígyózó fejlődések, a hajló és perdülő fordulatok azonos ismétlődése a rendszer és harmónia bájával gyönyörködtette a szemlélőt.

— Ez a pyrriche nevű haditánc. Athene találta fel, ő táncolta legelőször. És mást nem is szokott táncolni.

A vár belső termei rézvörösen ragyogtak. Minden falat fémlemezbe burkoltatott az istennő. Még a szobák is páncélt hordtak. Mindenütt szigorú rend és rengeteg holmi. Egyik teremről mentek a másikra, személyzet sehol. És Parisnak mindenütt meg kellett állania, hogy kellőképpen kibámulhassa magát. Volt ott egy eketerem. Mivel az ekével való szántást Athene találta fel, ebben a teremben a legkülönbözőbb ekék sorakoztak. Olyan népek ekéi is láthatók voltak itt, amelyeknek Paris még a nevét sem hallotta. A szomszéd teremben rengeteg kocsi volt, mert a kocsit is Athene találta fel. Legtöbb volt a kétkerekű harcikocsi. Kagylószerű testét minden nép másféleképpen alakította, saját szokásai szerint festette és díszítette. Voltak négykerekű kocsik is, nagy urak díszes szekerei, targoncák, taligák és egyéb kereken járó közlekedési eszközök, mind az isteni lángelme egyazon ötletének tarka változatai. Volt hajóterem is, mert a hajó feltalálója is Athene volt: itt sorakoztak evezőpadok különféle mintái, kormányrúd-szerkezetek, vasmacskák, árbocminták, a hajókötél csomózásának száz meg száz módja, híres hajók kicsinyített mása, például az argonauták ötven emberre szóló óriás hajójának játékszerűen kicsiny mintája. Ismét más teremben az ugyancsak általa feltalált vargamesterség eszközei és remekléseí tárultak a látogató elé. Árak, kaptafák, százféleképpen cserzett állati bőrök, csirizfajták, hypodema nevű egyszerű bőrtalp, amelyet régi korokban a lábfej alá kötöztek, zygon nevű cipellő, sandalion nevű könnyű lábbeli, krepis nevű félcipő, endromis nevű cipő, a szántóvető-ember orbyle nevű csizmája, a világfi blante nevű félcipője, a peribaris nevű lábbeli, amelyet rab-

szolganők hordanak, a pilos nevű bőrből és nemezből készült lofis, a phaikasia nevű fehér papi-cipő és még száz más. Majd a fazekas-terem következett, mert mint általában minden gyakorlati hasznú dolgot, amelyet a leleményes agy kieszelhetett, a gerencsérséget is az Ész eszelte ki. Itt agyagminták voltak, kezdetleges forgatókorongok, égető-kemencék játékszerű mintái, Mykenai, Samos, Kreta és számtalan más vidék mázas cserepei, vázái, fazekai, korsói, urnái, díszedényei. Ebből a teremből nyílt a gerencsérségből eredt szobrászat terme, amely aranyból, ezüstből, bronzból, márványból, fából, agyagból faragott, vagy égetett szobrokat tartalmazott, gyűrűk vésett köveit, érmeket, gemmákat, oromdíszeket. Ott volt az a terem is, amely az orvosi mesterség kézügyességi részét mutatta, mert az orvostudomány külön istene Asklepios volt ugyan, de az ő számára szükséges eszközöket mind Athene gondolta ki: a rengeteg sebnyitó kést, csipeszt, csontfűrészt, szüléshez való fogókat, foghúzáshoz való harapófogót. Külön terme volt a mindenféle népeknél használatos kötőféknek, zablának, nyeregnek, ökörigának, járomnak, rakoncának, pányvának, mert Athene tanította meg az embereket a ló és ökör gyakorlati felhasználására. Egész terem sorakoztatta fel a trombiták és furulyák ezer fajtáját, mert mindakét hangszer szintén Athene találmánya volt. Elképesztő gyüjteménye volt mindez az ötletnek, fortélynak, elmésségnek, talpraesett megoldásnak, mindennek, amit az élesen dolgozó ész csak teremthet. Ez mind Athene agyából pattant ki készen, mint ő maga Zeus agyából. Így bolyongtak a bámulatosan gazdag termeken keresztül, mígnem a szövőmesterség termébe jutottak, ahol ezerféle színű, mintájú, ábrájú vászon, patyolat, daróc, bársony, posztó, selyem zsúfolt termében hatalmas szövőszéke mellett ráakadtak a serényen dolgozó istennőre. A kallózást is ő találta fel, a szövést is, a fonást is. A motolla fürgén repült keze alatt, a szövőszék ütemesen, szorgosan kelepelt. Az istennő igen érdekes szépség volt, fekete és vékony-

termetű. Haját egyszerűen, simán hátrafésülve viselte. Ruhája is sima volt és a lehető legegyszerűbb, de ez az egyszerű ruha, amely látszólag hanyag redőkben omlott alá testén, izgatóbb volt a ruhátlanságnál, mert az öltözet ügyes szabása pontosan megmutatta hajlékony és szinte ridegen tökéletes vonalait. Hátraforduló mozdulata közben meg lehetett látni a bokáját, az ugyanolyan remekbemintázott karcsú és finom boka volt, mint akár a csuklója, ujjai valószínűtlenül vékonyak és hosszúkásak. De legfeltünőbb a szeme volt, ez a gyémántfekete, de zöldet sugárzó szem, amely halandóknál sohasem látható fénnyel ragyogott. Hasonlított annak a bagolynak szeméhez, amely mint kedvenc háziállata ott gubbasztott a szövőszék vállán és a belépőket komor huhogással üdvözölte. Athene rájok pillantott és még mielőtt mondhattak volna valamit, ő szólalt meg. Ajka keskeny volt és nagyon vékony.

— Halandót hozol, Hermes, ezt tehát Zeus atyánk küldte hozzám. Mivel még soha ilyen tökéletes szépségű halandót nem láttam és kétségkívül ő a legszebb halandó férfi a világon, ebből azt kell következtetnem, hogy látogatástok a külső szépséggel van összefüggésben. Az égi birodalomban pedig a külső szépségnek egyetlen nagy függőügye van: az a vetélkedés, amelyet Hera, Aphrodite és én folytatunk az aranyalmáért. Ez a fiatalember tehát a kijelölt pályabíró.

— Úgy van, istennő. Ez Paris trójai királyfi, aki dönteni fog köztetek.

Athene folytatta munkáját.

— Folytathatjuk a társalgást is nyugodtan, én könnyen tudok kétfelé figyelni, sőt ha kell, többfelé is. Örömmel hallom, hogy trójai vagy. Tróját különös védelmem alatt tartom. Amíg a Palladion ott van, addig én magam vagyok ott, és nem kell tartanotok semmitől. Jó állapotban van a vár?

— Hogyne, istennő, — felelt Paris, — a vár szép, falai igen vastagok és igen erősek.

— És a kaput őrzitek rendesen?

— Hogyne, istennő, ott éjjel-nappal ügyeletes fegyveres őrködik.

— Ez megnyugtat. Trója számíthat az én hathatós támogatásomra. Általában régi tervem, hogy Trójában valakit rendkívül éles ésszel ruházzak fel. A Palladion olyan értékes, hogy azt nem lehet eléggé őrizni. És noha kétségtelen, hogy ott is akad éleseszű ember, de akad másutt is. Olyan embert kell tudnom tehát Trójában, akinek eszén senki sem tud túljárni. Mert ha túljár, akkor én már nem vagyok Trója pártján Hogy ki legyen az, akit ilyen kivételes értelmi képességgel ajándékozok meg, a felől még nem döntöttem. Lesz majd olyan, aki olyan szolgálatot tesz nekem, hogy erre érdemesnek mutatkozik. És most beszéljünk a szépségversenyről. Először is fel kell hívnom figyelmedet arra, királyfi, hogy a szépség viszonylagos dolog. A kérdés lényege tehát nem is az, hogy elvileg ki felel meg legjobban a női szépség lefektetett szabályainak, hiszen eddig ilyen szabályok nincsenek is. A lényeg az, hogy te kit tartasz legszebbnek, pontosan szólva: neked ki tetszik legjobban. Ebben fellebbezhetetlen vagy. Ez a kérdés lényege a te számodra. Az én számomra egészen más. Én nem azt óhajtom, hogy a szépségversenyt megnyerjem, hanem azt, hogy Hera és Aphrodite elveszítsék. Mindjárt megmondom, hogy ezt miért tartom fontosnak. Hera erőszakos és zsarnoki természet. Mindnyájan tudjuk, hogy Zeust minden rendelkezésére álló eszközzel befolyásolni, bennünket pedig gátolni és hátraszorítani igyekszik. Ha megállapítást nyer, hogy ő hivatalosan a legszebb istennő, nem lehetne többé bírni vele. Az égi világnak s vele a világmindenségnek nem érdeke, hogy a zsarnokság, féltékenység és erőszak még külön igazolást kapjon. Ugyanígy károsnak és méltatlannak találnám, ha Aphrodite kapna külön hangsúlyt közöttünk. Mi a szerelem? Kóros lelki állapot. A szerelmes ember álláspontja nem tárgyilagos, gondolkozása nem logikus, ítélete teljesen megbízhatatlan. A tiszta és hideg ész bírálatával szemlélve a szerelmet, meg kell monda-

nunk róla, hogy a bor rontó és egészségtelen mámorához hasonló. Mint tudod, Aphrodite és Dionysos meg is találták egymást. Méltó mindakettőhöz, mondhatom. Ha tehát Aphrodite kapná az aranyalmát, ez azt jelentené, hogy mindenkinek az esztelenség, a beszámíthatatlanság, sőt a bujaság előtt kell imádattal leborulni. Nem, Paris, ez lehetetlen. Ez méltatlan volna az istenekhez, amilyen én vagyok, s a halandókhoz is, amilyen te vagy. Miben különbözünk az állatoktól? Zsarnokságban és erőszakban semmiesetre, hiszen ők egyenesen felfalják egymást. Szerelemben semmiesetre, hiszen ők még dühösebben üzekednek, mint a megkergült ember. Nem, csakis az értelem különböztet meg tőlük. Istenek és emberek gondolkoznak, az állatok nem gondolkoznak. Ha Hera győz, vagy Aphrodite győz, ez annak a győzelmét jelentené, ami állati. Az aranyalmát nem kaphatja szerintem, csak az értelem, a nyilt, józan és tiszta ész, az istenek tüze, a tudás. Másra nekem ez az aranyalma nem kell. Szépségem elismerése engem csak elvileg érdekel. Az én szépségem nekem nem kell eszközül semmire. Magányosan, magamnak élek, a férfit, mint olyat, nem ismerem, a szerelemtől irtózom. Az észnek hidegnek kell maradnia, tisztának és érintetlennek. Én az vagyok és az is maradok. Örülök, királyfi, hogy ilyen jól elbeszélgettünk. Veled igazán élvezetes dolog társalogni. Gondolkozom, hogy téged ajándékozzalak-e meg a világ legélesebb értelmével, amely valósággal mindenhatóvá, tehát úgyszólván földi istenné tenne. Mindenesetre gondolkozom róla. Most nem akarlak tovább tartóztatni.

Aztán szövésébe merült és utánok sem fordult, mikor eltávoztak. Más irányban mentek most a kijárat felé. Átmentek azon a termen, amely Athene nagy találmányát, a várépítést mutatta be. Mértani ábrák voltak ott kőbevésve, egymást metsző kockák, körök, csillagalakok. Más táblák bonyolult számolási műveleteket mutattak, amelyeket Paris teljességgel nem értett. Ott voltak a világ legnevezetesebb várainak kicsiny másai: Korinthos, Olympia, Tyros, Sparta, ott

volt Trója is, és több példányban megvolt Athene legkedveltebb vára, az Akropolis. Majd egy másik terem a népgyűlések, tanácsülések és más politikai összejövetelek emlékeit mutatta, mert Athene, mint az ész istennője, legfelsőbb és láthatatlan vezetője volt minden érvekkel és ellenérvekkel dolgozó vitának. Itt tanácsbírák székei állottak egymás mellett, mutatva a különböző népek különböző szokásait, bírói pálcák, emelvények, szószékek, hivatali jelvények végtelen sokasága kellette magát a szemlélőnek. De Paris nem nézett most már sehová, alig várta, hogy szabad levegőre jusson.

— Nem sokat beszéltél, — mondta Hermes vidáman.

— Nem jutottam hozzá.

— Azért tart kitünő társalgónak. És most már csak rajtad áll, hogy te légy a világ legeszesebb embere.

— Eddig ki az?

— Ezidőszerint Odysseust, az ithakai királyt, tartjuk annak.

— Odysseus? Sohasem hallottam.

— Majd még hallasz róla. Ő a legeszesebb, legagyafúrtabb ember a földön. Athene nagyon szereti is.

— Nem irígylem. Én már csak inkább maradok a legszebb. Most Aphroditéhez megyünk?

— Hozzá. De őt nem lesz könnyű megtalálni. Mindig másutt akadok rá, mint ahol keresem. Ami nem csoda, hiszen ő a szerelem. Mindenesetre elmegyünk a palotájába. Ha nincs otthon, megmondják, hol van.

A szokott módon, a szempillantásnyi lebbenéssel ott termettek Hephaistos palotájában. Ez meglepte Parist hivalkodó ragyogásával. A dúsgazdag gyáros palotája volt ez, aki hitelét ezzel a pazarlással is emelni akarta, hiszen ilyen dús pompa láttára mindenkinek azt kellett mondania, hogy aki készítményeivel ennyire tudta vinni, annál a maga szakmájában bizonyára senki sem lehet különb. Az egész óriási palota fémből készült és hatalmas falain nem volt egyetlen tenyérnyi hely, ame-

lyet ötvösmunka ne díszített volna. Aranyon, ezüstön, rézen, bronzon, ólmon, ónon kívül még sok olyan fém szolgált a falak és díszítések anyagául, amelyeket Paris soha nem látott még és nevöket sem tudta. Volt közöttük bíborkék fém is, és volt piros is. Káprázatos ragyogásban tündöklött az egész építmény, amely irdatlan méretei ellenére is ékszer benyomását keltette. Bent ugyanilyen pazarló fényűzés fogadta a belépőket. Lépten-nyomon olyan tárgyak, amelyek értékét még csak felbecsülni sem lehetett. Ezeket mind Hephaistos saját műhelye készítette, és sok-sok ezer évre lehetett szüksége ahhoz, hogy ezt az óriás tömeg kincset megalkossa. Egy folyosónál Paris visszahőkölt és felkiáltott rémületében. Rettegve kapaszkodott bele Hermesbe. Óriás állott előtte, legalább háromolyan magas, mint egy ember. Akkor vette észre, hogy ebben a palotában minden folyosó és minden terem szertelenül magas.

— Ne félj, ez derék legény, — mondta Hermes, — kyklops, aki nyilván házimunkát végez.

Aztán az óriáshoz fordult, aki szerényen és szolgálatkészen megállott.

— Mondd csak, Pyrakmon, itthon van valamelyik asszonyod?

A kyklops, akinek olyan arca volt, akár az embernek, de két szem helyett csak egyet hordott az orra felett középen, meghajolt, mintha jegenye bókolt volna.

— Csak Aglaia van itthon, uram.

— És Aphrodite?

— Lement a fujtatókhoz. Mondjak valamit Aglaia asszonyomnak?

— Semmit. Mondd, hogy üdvözlöm. Megyünk tovább.

A kyklops udvariasan kikísérte őket. Ez elég bonyolult dolog volt, mert nem tudott elég lassan menni. Egy lépése felért három emberi lépéssel. Ők úgy botorkáltak két lábának oszlopai tövében, mint ember lábánál az ölebek. A kijáratnál Paris visszanézett és

mégegyszer megborzadt az egyszemű arctól. De ennek az egy szemnek kifejezése olyan rabszolgai módon alázatos volt és félénk, hogy a borzalom helyett inkább részvétet kezdett érezni.

— Van még kyklops? Én azt hittem, hogy ami még megmaradt, azt Apollon mind lenyilazta.

— A javát le is nyilazta, mert a kyklopsok kovácsolták azokat a villámokat, amelyek az ő fiát, Asklepiost, találták. De még maradt belőlük egy-kettő. Ezek most Hephaistos műhelyében mint rabszolgák dolgoznak. Néha egyik-másik segít a palotában a házimunkánál, mint ahogy bármelyik földi kovácsmesternél az inas segít takarítani. Jámborak és alázatosak, azonkívül jól lehet használni őket, mert rettenetes erejök van.

— És még valamit kérdek. Hephaistosnak két felesége van? Ezt nem tudtam.

— Hogyne. Először Aglaiát vette el, a charisok egyikét. Kár, hogy nem láttad. Elbűvölő asszony, maga a báj és mindig jókedvű. De Aphrodite sokkal szebb. Hephaistos halálosan beleszeretett. Most tehát odamegyünk a műhelybe, a föld méhébe. Előre figyelmeztetlek, hogy kissé zajos lesz. Majd fogd be a füledet és lassan szokjál hozzá.

A következő pillanatban mélyen a föld alatt voltak, egy sötét tárna végén, amelybe már belepiroslott a műhely óriási tüzének forrósága. Már itt elviselhetetlen volt a döngő, csattogó zenebona, mikor pedig beljebb léptek, Paris csakugyan befogta a fülét, de két tenyerén keresztül is mintha dobhártyáira zuhantak volna az elképzelhetetlen erejű pörölycsapások hangjai. Beláthatatlan nagyságú kormos, zordon műhely tárult ki előtte, amelynek óriás tűzhelyei vakító, perzselő erővel kényszerítették lecsukódni szempilláit. Nagynehezen hozzászokott a szörnyű lármához és tűzhöz, lassanként leemelte füléről tenyerét és szemét is ki merészelte nyitni. De az elképzelhetetlen zakatolásban zavartalanul is tudott beszélni és hallani, mert a hangtalanul átadott és átvett gondolatokat a pokoli

lárma nem zavarta. Valahonnan a határtalan műhely végéből már bicegett feléjök Hephaistos.

— Mi hírt hoztál, Hermes?

— Nem neked hoztam, hanem Aphroditének. Atyánktól. Itt van Aphrodite?

— Itt van, hogyne. Ares van nála, eljött kicsit beszélgetni.

— Akkor bemegyünk hozzá. Ez a fiatalember Paris trójai királyfi, akit Zeus kijelölt az aranyalma döntőbírájául és Aphroditénél tisztelegni óhajt.

Hephaistos igen csúnya ember volt. Nemcsak sánta, hanem félrevállú is, arca pedig szennyes, szőrös és majoméhoz hasonló. Kicsiny, véres szeme alatt a túlzottan dolgozó emberek ideges kimerültségének karikái ültek. De Hermes hírére a fáradtságtól gyötrött arc felragyogott.

— Te vagy a döntőbíró? Ó, szívből örvendek látásodon. Aphrodite boldog lesz, hogy felkeresed. Majd meglátod, milyen szép. Nem is tudok meghatottság nélkül gondolni szépségére.

Hermes közbeszólt:

— Bocsáss meg, Hephaistos, valóban Ares van feleségednél?

— Valóban. Ne gondolj semmi rosszra. Fényesen igazolták magokat. Csak menjetek előre, nekem nagyon sok a dolgom.

Mentek tehát a fülsiketítő csattogásban előre. Húsz külön kisebb műhelyt tartalmazott ez az óriási üzem, de hogy ezek a műhelyek kisebbek voltak, az is csak annyit jelentett, hogy óriás tüzeik elvesztek a roppant csarnokban, amelynek a lángok vakító világossága nem ért el a tetejéig. Egyes fujtatóknál kyklopsok dolgoztak, másoknál csak emberi nagyságú égi kovácslegények. A kyklopsok a nehezebbik részét végezték a munkának: azt a szekérrakomány színaranyat, amelyet egész csoport ember sem tudott volna megmozdítani, egyszerűen vállokra emelték és vitték valamelyik fujtatóhoz. A hőségtől a kormos verejték beleszivárgott egyetlen szemökbe, azt tenyerökkel törölték meg,

amely akkora volt, mint egy asztal lapja... Egyik helyen ezüst fortyogott olvadva a kohóban, másutt izzó vasrudat vertek az üllőn és szikrák zápora pattant szerte a pörölyök alól. Másutt asztaloknál kalapáccsal, vésővel, fúróval ötvösmunkát végeztek a legények, maga Hephaistos is serényen dolgozott. A pöröllyel megcsapott arany harsogó pengése, a fujtatók szuszogó szélvésze, a legények kiáltozása, a lángok dühös süvöltése egy pillanatra sem szűnt meg, a hőség gyilkos ereje csak úgy facsarta az izzadságot a dolgozókból, a felbecsülhetetlen kiterjedésű földalatti csarnok még visszhangozta és megsokszorozta a tomboló lármát. Ez volt a híres műhely, ahol a világmindenség legcsodálatosabb remekei készültek, pajzsok, isteni palotákhoz való fémfalak, koronák, trónok, fegyverek, vértek, serlegek. Itt készült Alkinoos király két házőrző kutyája, egyik aranyból, másik ezüstből, melyek futni, ugatni és harapni is tudtak. Itt készítette maga Hephaistos a mesebeli Pandorát a minden bajt tartalmazó szelencével együtt, de olyan tökéletesen alkotta tüzből, földből és vízből, hogy Prometheus öccse, Epimetheus feleségül is vette. Hermes és Paris így érkeztek egy elkerített részhez, ahol kicsiny hajlék szolgált pihenőhelyül Hephaistosnak, ha munkája közben nem volt annyi ideje, hogy palotájába mehessen. Színarany ajtaja volt ennek a kis hajléknak. Hermes be akart nyitni, az aranyajtó nem engedett.

— Ez csinos dolog, — mondta nevetve, — ezek magukrazárták az ajtót. Most leülünk és várunk.

— Elég vakmerőség, hogy pontosan ezt a helyet választják szerelmi légyottra. Ezt nem értem. Mi értelme van ennek? Mindakettőnek megvan a maga palotája.

— A szerelem szeret játszani a veszedelemmel. A kalandnak így külön zamatja van.

— De miről beszéltetek, mikor Hephaistos azt mondta neked, hogy fényesen igazolták magukat?

— Az nagyon szép kis botrány volt idefenn az egekben.

— Idefenn? Hiszen a föld alatt vagyunk.

— A föld alatt és mégis az egekben. Ezt nem értheted. Szóval a derék Hephaistos, jámbor féltestvérem, olyan szerelmes Aphroditébe, mint a bolond. A maga száraz, ügyetlen és szótlan módján tréfákat eszel ki, hogy felesége iránt figyelmet és gyengédséget mutasson. Egyszer elhatározta, hogy az ágyra olyan finom aranyhálót szerel, amely rögtön működésbe jön, mihelyt valaki befekszik az ágyba, és úgy megfogja, hogy lehetetlen kiszállnia. Arra számított, hogy Aphroditét, aki néha idejön és lepihen, jól megtréfálja. Nem szólt az asszonynak semmit és elment Lemnos szigetére, ahova nagyon szeret járni, mert az kedvenc helye. Aztán visszajött. Legnagyobb meglepetésére Aphroditét és Arest találta a hálóban. Azok már össze-vissza karcolták magokat, de az átkozott hálóból nem tudtak kiszabadulni. Hephaistos tombolt diadalmas dühében, hogy a bűnösöket rajtakapta. Rögtön hivatta az összes isteneket. Engem is. Itt álltunk és a hasunkat fogtuk nevettünkben. A párocska szégyenkezve dühöngött a hálóban, mi csúfoltuk őket, különösen Apollon, aki a legrosszabb májú köztünk, Hephaistos pedig mérgében sírt és ordítozott, hogy csak akkor engedi ki őket, ha visszakapja azt az óriási vagyont, amelyet jegyajándékképpen fizetett ki Aphrodite apjának, Uranosnak. A legjobban Poseidon csitította és kérte Hephaistost, hogy ne lármázzék, ő jótáll érte, hogy Ares kifizeti a pénzt. Mi pokolian mulattunk.

— Az istennők is?

— Ők nem, ők szemérmesen otthonmaradtak. Csak mi férfiak voltunk itt. Hephaistos végre leszedte a hálót, Aphrodite elrohant és Kypros szigetéig meg sem állott, Ares káromkodva távozott.

— De aztán hogyan igazolták fényesen magukat?

— Nem ment nehezen. Hephaistos dühe lecsillapodott és nagyon vágyódott is a felesége után. Aphrodite megjött és mindenekelőtt rettenetesen leszidta, hogy őt, az ártatlant, ilyen szégyenletes botrányba keverte. A dolog úgy történt, hogy Ares eljött Hephaistost

meglátogatni, de nem találta itthon. Sokáig várt, unalmában lehevert az ágyra és elaludt. Ekkor jött ő és bosszankodva látta, hogy Ares itt alszik. Költögette, de Ares olyan mélyen aludt, hogy a két vállánál fogva kellett ráznia, mialatt feltérdelt az ágy szélére. És a háló ettől a mozdulattól működésbe jött.

— Hephaistos elhitte?

— Az utolsó szóig. Nincs könnyebb, mint egy szerelmessel elhitetni azt, amit nagyon szeretne hinni. Aphrodite annyira vitte a dolgot, hogy azért is lehordta Hephaistost, amiért az súlyosan megszégyenítette és megsértette leghűbb és legjobb barátját, Arest. Azt a fontos Arest, akinek működése rengeteg fegyvert fogyaszt. Végül Hephaistos bocsánatot kért Arestől és megesküdött, hogy soha többé nem hisz a látszatnak és soha többé nem fog féltékenykedni. Most láthatod az eredményt. Becsukták belülről az aranyajtót. Nekünk meg itt kell kuksolnunk. Hát csak várjunk türelemmel.

— Szegény Hephaistos. Nagyot zuhanhatott az égből, mikor Zeus ledobta, hogy így belesántult.

— Ez már második eset volt. Újszülött korában az anyja dobta le. Olyan éktelenül csunya csecsemő volt, hogy Hera dühében lehajította a földre. Thetis és Eurynome, Aglaia egyik nővére szedték fel Lemnos szigetén és felnevelték. Kilenc évig maradt nálok. De már kicsiny gyerek-korában is aféle fúró-faragó ezermester volt. Kilenc éves korában trónszéket készített anyjának és felküldte az égbe. Hera nagyon szeret trónon ülni és ebbe is rögtön örömmel beleült. De azon vette magát észre, hogy képtelen belőle felkelni. Ilyen ravaszul csinálta meg a kilenc éves gyerek a trón szerkezetét. Zeus kénytelen volt a csunya gyermeknek megígérni, hogy visszaveszi a házba, ha anyját kiszabadítja. Így került az apai házhoz. Figyeljünk csak, nyitják az ajtót.

Az aranyajtón Ares lépett ki páncélosan, sisakosan, mellette ugrált a farkas, amely kutya gyanánt szolgált mellette. Tagbaszakadt, csinos fiatalember volt,

de arca gonosz és kegyetlen. Saruja megakadt a küszöbön, erre éppen úgy vicsorgatta a fogát és morgott, mint a farkas szokta. Meglátván a várakozókat, kaján vigyorgásra torzult.

— Mit állsz itt, Hermes? Miért nem jöttél be?

— Mert nyitva volt az ajtó, — nevetett Hermes.

— Persze hogy nyitva volt. Miért ne lett volna nyitva? Máskor erősebben nyissad. És ez kicsoda?

Hermes bemutatta Parist és elmondta jövetele célját. Ares gondolkozott.

— Erről a versenyről többet szeretnék hallani. El kell hoznod hozzám is ezt a fiatalembert.

— Meglesz. Bemehetünk Aphroditéhez?

— Hogyne. Nagyon jókedvű. Parisnak, vagy hogy hívják, éppenséggel nagyon fog örülni. De várjál csak. Nekem úgy rémlik, hogy ez a fiatalember nekem unokaöcsém. Te a Priamos fia vagy, ugye?

— Az vagyok, uram. S atyám nővére az az Astyoche, aki egyízben hozzád is tartozott.

— Ugye mondtam. Hát akkor várlak, kedves öcsém. Viszontlátásra.

Füttyentett a farkasnak és erőset rugott beléje. A farkas belemart a lábaszárába, de foga csak a lábvértbe koccant. Dühös hörgéssel követte gazdáját. Ők pedig beléptek. Piciny előszobába nyitottak, ahonnan két ajtó vezetett egy-egy szobába. Egyik ridegen, de igen drágán bútorozott hivatali helyiség volt, a másik Aphrodite fészke. Ennek a kis szobának csak padlója volt sík, de különben olyan volt az egész, mint egy gömb belseje. Mindebből azonban Paris először nem látott semmit. Csak az istennőt. Az istennő hattyúprémmel letakart ágyon hevert és egy galambpárt etetett aranytányérról mézes búzával. Az ajtónyílás hallatára visszafordította a fejét. Bűbájos fej volt, kócosságában is művésziesen gondozott vöröses-szőke haj koronázta, szeme sugárzóan kék, szája kiáltóan vörös, vakítóan fehér nyaka jóval hosszabb, mint a másik két istennőé. Lábán piros kis szandál, egész testén összesen olyan fátyol, amilyet a ligeti nimfák hordtak, s

ha talán vastagabb annál, de éppen eléggé bolondítóan áttetsző. Igen, gondolta Paris magában azonnal, ez maga a szerelem. Az istennő megpillantotta a királyfit és szeme nagyot villant. Azonnal felült és úgy meredt rá elragadtatott, mosolygó csodálkozással. Ajkai egy cseppet szétnyíltak, orrlyukai kéjesen kitágultak.

— Ó, be gyönyörű fiatalember! Kit hoztál nekem, Hermes?

— Az aranyalma bíráját.

Aphrodite felsikoltott, a földre ugrott és Parist hevesen megölelte. Aztán két karját tovább fogta és eltartotta magától, hogy nézhesse.

— Hát ilyen ember is van? Ki vagy te, csodálatos fickó?

— Paris trójai királyfi vagyok. És rokonod, istennő. A sógorom apja Anchises.

Az istennő még nagyobbat sikoltott.

— Ne mondd! Aineias fiam a sógorod. Beszélj róla! Milyen a menyem? Nagyon szép? Szeretik egymást? Van már gyerek? Hány éves? Együtt laktok? Mindent, mindent akarok tudni. Ti pedig most hallgassatok!

Ez a galamboknak szólt, amelyek búgó turbékolással kezdtek egymás körül tipegni és hajbókolni.

— Beszélj, szép fiú, mert ha nem volnék halhatatlan, most meghalnék a kíváncsiságtól. Hermes, neked okvetlen itt kell lenned?

— Dehogy kell. Örülök, ha egy kicsit kimehetek az uraddal beszélgetni.

Hermes jókedvűen kiment. Az ajtóból még ingerkedő mosollyal visszanézett. Aphrodite ragyogó arccal fordult Parishoz.

— Gyere ide, üljünk le egymás mellé és most beszélj.

— Szívesen, istennő, — mondta a királyfi vakmerően, — milyen boldog volnék, ha az a háló most működésbe jönne...

— Nézd csak, milyen huncut vagy, — nevetett Aphrodite, és mutatóujjával megfricskázta a királyfi

orrát, — de azért ne félj, nem haragszom, sőt szeretem, ha mindenkinek csak ilyeneken jár az esze. Jó kis fészek ez itt, mi?

Paris most nézett körül először. Valóban fészek volt, meleg, illatos és pelyhes. Az egész gömbszobát pelyhek fedték, hattyúpehely, galambpehely, azonkívül olyan piros és rózsaszínű madarak pelyhei, amelyek egy-színné folytak össze: egészen halvány rózsaszín volt a fészek és tulajdonképpen a szemnek nem lett volna kellemes háttér egy vöröses-szőke fej számára. És mégis érzékien, izgalmasan szép volt, mert a két szín legfinomabb árnyalatai mégis puhán egybevágtak. A márványpadlón eldobott piros rózsa hevert, s ez a vakmerő piros olyan volt, mintha éppen úgy a halvány alapszínből született volna, mint az istennő szája, amelynek ajkai kicsinyek voltak és duzzadtak. Ugyanilyen pirosnak lehetett sejteni azt a két pontot, amely bűvölően és alattomosan bujt meg keble fátylai alatt.

— Ez gyönyörű kis fészek. De kérdezhetek tőled bizalmas dolgokat? Nem sértelek meg?

— Kérdezhetsz nyugodtan. A szerelmet csak a szerelem ellen való vétekkel lehet megsérteni.

— Akkor mondd meg nekem, hogyan lehettél ennek a rendkívüli tehetségű, de világcsúfja-embernek a felesége?

— Drágám, Uranos apám adott oda neki, a világmindenség. Ő maga is óriási vagyont kapott jegyajándékul, azt pedig, hogy nekem milyen dolgom van, saját szemeddel láthatod.

— Azt látom. De lehet-e a pénzt és az igaz érzéseket összekeverni?

— Fiacskám, ez a kérdés a férfiak rendes kérdése. Nem tudjátok ezt megérteni. Olyan mondatokat eszeltek ki, hogy egy nő „eladja magát". Ez nem így van. A pénz szerelmi vonzóerő, ezt tanuld meg, akkor is az, ha egy nő nem kap belőle semmit. A gazdag emberbe könnyebb önzetlenül beleszeretni, mint a szegény emberbe. A gazdag ember könnyebben tud fi-

gyelmes lenni. A gazdag ember könnyebben udvarol. A gazdag embernek csak a nő a gondja, amíg ostromolja, a szegény embernek a megélhetés is. Aztán a gazdag ember szebbé tudja tenni a szép nőt. És lehet-e egy nőt jobban felmagasztalni, mint a szépségében? Én Hephaistosba egész komolyan, sőt bolondul beleszerettem. Esztelenül féltékeny voltam a mesterségére. Képes voltam néha éjszaka felkölteni és felelősségre vonni, hogy mit álmodik. Sírtam, toporzékoltam, mikor a fújtatóiról álmodott és nem rólam. Cirógattam a sánta lábát és csókoltam a kezét. Nem csunyának, hanem rendkívül érdekesnek találtam. Mikor érzéseimnek ezt a bolond korszakát éltem, rettenetesen féltékeny volt. Mióta nem szeretem, vakon hiszi, hogy szeretem. Szépen, nyugodtan megvagyunk.

— Jó, ezt elfogadom. De hogyan érdeklődhetsz Ares iránt? Miért állsz szóba valakivel, aki gonosz és kegyetlen?

— Kérlek, ez úgy kezdődött, hogy gyűlöltem Herát, az anyósomat. És akkor gyűlöltem meg, mikor beleszerettem Hephaistosba. Hiszen az édesanyjának adta azt a melegséget és gyengédséget, amit szerintem tőlem rabolt el, mert szerelmemben úgy képzeltem, hogy a szívéből nekem jár minden, minden, minden. Tanuld meg, hogy ez a mindenség legősibb és legemésztőbb féltékenysége. Félteni a szeretett férfit a hozzá legközelebb álló nőtől, tehát az anyjától. Ekkor Herát halálosan meggyűlöltem. És mivel szenvedtem miatta, természetes bosszúvágyam izgatott, hogy én is elvegyek tőle olyan gyengédséget, amely neki szólt. Elvettem tőle a másik fiát. Meg sem néztem, hogy az a fiú milyen. Aztán láttam, hogy gonosz és kegyetlen. De hozzám jóságos. Én meg tudom hatni. És csak én, senki más. A szépségem diadalát látom benne. Hogyne szeretném a szépségem sikerét. Most fülig szerelmes vagyok bele.

— Ennyire fontos neked a szépséged sikere?

— Csak az fontos. Azt is meg kell tanulnod, hogy a szerelem a legnagyobb önzés. Nem a másik a fon-

tos, hanem én. Ha szeretek, én legyek boldog. Hogy ő boldog-e, az az ő dolga. De viszont a szerelmes férfi is így gondolkozik: szeret, ragaszkodik hozzám, imád, félt, reszket értem. De azt hiszed, miattam? Ó nem, sajátmaga miatt, csak ürügyek vagyunk egymásnak, hogy önmagunkat szerethessük. Hallhatod néha azt a mondatot: „Nem bánom, ha elmégy tőlem valaki miatt, velem ne gondolj, nekem csak az a fontos, hogy te légy boldog". A nő, ha ezt mondja, vagy hazudik, vagy únja a férfit. De, hogy visszatérjek kérdésedhez: a szépségem sikere nekem mindennél fontosabb.

Az istennő két tenyere közé fogta Paris két arcát. Maga felé fordította.

— Ó, te gyönyörű fickó te, te legszebb pályabíró, mióta a világ áll, add nekem az aranyalmát!

— Neked adom, istennő, ha az enyém leszel.

Aphrodite nagyot nevetett és könnyedén megcsókolta a királyfit.

— Nem kellek én neked igazán, drágám. Eros, bujj csak elő!

Megfoghatatlannak tetszett, hogy Eros hol bújkált eddig a fészekben. Most kecses és kaján nevetéssel ott állott előttök. Nagyon szép arcú, de ellenséges kifejezésű fiú volt, vállából aranyos, szivárványszínű szárnyak nőttek.

— Parancsolj, anyám.

— Mondd, kisfiam, szerelmes ez a szép Paris?

— Hajaj! Alaposan szíventaláltam. Két nyilat is lőttem bele. Először is szerelmes Oinonéba, a feleségébe. De már alig. Ez a sebe erősen gyógyul. Másodszor szerelmes Helenébe, a Menelaos feleségébe, akit még nem is látott. Ezt a kis tréfát megengedtem magamnak. Untam magam. Ki kellett valamit találnom. Elmondtam Eris nagynénémnek, tapsolt neki, úgy mulatott rajta.

— Hagyd most nagynénédet. Arra felelj, hogy belém szerelmes-e ez a fiú, vagy nem.

— Szó sincs róla. Csak gyönyörűnek talál, istennő is vagy, ő pedig nagyon hiú. Jár a szája.

Parist a fiú szemtelen hangja kissé idegessé tette.

— Aphrodite, én attól tartok, hogy nem jól neveled ezt a gyereket.

Eros kiöltötte a nyelvét Parisra.

— Fütyülök rád. Anyám, én most csinálok néhány nyilat és elmegyek vadászni.

Nem is várt feleletet, elment. Az aranyajtót neveletlenül csapta be maga után, az ajtó óriásit pendült.

— Ezt nevelni? Hát lehet ezt nevelni? Nagyon kedves kölyök, de sok gonoszságot örökölt az apjától. Mert azt csak Hephaistos hiszi, hogy az ő fia. Egyébként az egész világ tudja, hogy csak Harmonia leányom való tőle, a többi mind Arestől. Mind a négy fiú: Eros, Anteros, Dimos és Phobos. Ezeket képtelenség nevelni, kivált Erost. Nem hajlandó tisztelni semmit és senkit. Azt hiszed, hogy én, vagy bármelyik isten, biztonságban lehet tőle? Zeusba éppen úgy belenyilaz, mint a legutolsó kis nimfába. Tiszteletlen, önfejű és szemtelen. De sohasem hazudik. Ő a kéjvágy istene, a kéjvágy mindig őszinte. Szóval láthatod, hogy nem vagy belém szerelmes. Igazán nem kívánhatod, hogy a tied legyek. A barátságomat annál inkább kívánhatod, és az meg is van. De nem is tudtam, hogy megházasodtál.

— Meg, igen, — mondta Paris kedvetlenül.

Aztán soká maga elé nézett. Majd felvetette fejét.

— Mondd, Aphrodite, milyen asszony Helene?

— Gyönyörű. A legszebb asszony a világon. Olyan ragyogó példány a nők között, mint te a férfiak között.

— Igen, de mégis milyen? Ird le nekem.

— Fölösleges leírni. Nézz rám. Éppen olyan, mint én vagyok. Ebben a tudatban is szereted?

— Ha nem lesz az enyém, meghalok, most már tudom.

— Ne halj meg, Paris. Kár volna érted. Az aranyalmáért neked adom.

Paris felugrott a puha, pelyhes ülésről. Mozdu-

lata olyan heves volt, hogy a galambok megriadtak tőle.

— Hatalmadban van nekem adni?

— Hatalmamban van. Először is segít Eros. Aztán segít Zeus. Mert elárulhatom neked, hogy ő sem leányának, sem feleségének nem kívánja odaadatni az aranyalmát. Ő ezt nálam látná a legszívesebben. Athene is, Hera is kissé kényelmetlen neki ebben a szövevényes, állandóan ravaszkodó hatalmi küzdelemben, amely itt folyik. És Ares is segít. Miattam is, hiszen szívesen fog pompázni azzal, hogy a legszebb istennő az övé, aztán Athenét ki nem állhatja, sőt nyiltan elkeseredett ellensége. Anyja ellen pedig majd én alaposan fellázítom. Szóval enyém az aranyalma.

— Még gondolkozom. Athene azt ígérte, hogy jutalmul a világ legeszesebb emberét csinálja belőlem. Hera a világ legboldogabb családi életét ígérte. Ezek sem megvetendő ajánlatok. Hagyj engem még tépelődni, istennő.

— Te csak tépelődjél, szép csacsi. Magadban már döntöttél. Tulajdonképpen nagyon sajnálom azt a szegény Menelaost, mert mélyen szerelmes, tehát az én emberem. De végre is az én szépségem a fontos, és nem az ő házassága. Most látom, menni készülsz...

— Megyek, de még szeretnék felelni kérdéseidre Aineias fiadról...

— Köszönöm, de hiszen csak az a fontos, hogy él és jól van.

— És Anchises?

— Ó, a kedves Anchises. Képzelem, milyen öreg már. Szép emlék, nem szeretném elrontani azzal, hogy viszontlátom. Minden asszony életében elkövetkezik a gazdag férj mellett a szép ifjú pásztor. Aztán az édes fellobbanás elmúlik. Most menj és ha Helene a tied lesz, gondoljatok rám. Mi lelt? Mitől rázkódtál meg?

— A vágytól. Eros fiadtól ébredtem a tudatára annak, ami eddig csak úgy bujkált bennem, mint valami szomjas kíváncsiság és a szépségem hiúsága, de

most hirtelen ráeszméltem, hogy végzetesen, őrülten, lebírhatatlanul szerelmes vagyok. Az életem itt nálad egycsapásra megváltozott. Csókolj meg a barátságoddal.

Aphrodite arconcsókolta és elengedte. Hermes ott őgyelgett várakozva a fújtatók vakító és dübörgő világában.

— Kész vagy?

— Kész. Mehetünk Areshez.

XI.

— Milyen szag ez? — kérdezte csavarodó orral az Ares háza előtt.

Hermes nevetett.

— Ha nagyon szereted, magad is megkeverheted otthon. Végy egy rész farkas-szagot, két rész dögvészszagot és az egészet keverd el kilenc rész vérszaggal. De nagyon vigyázz vele, mert otthon nem fog védeni az én varázslatom, azonnal megkapod a dögvészt és megesznek a farkasok. Miért nem indulsz előre?

— Várj egy pillanatra, szoktatnom kell hozzá a lélekzetemet. És ki is kell csodálkoznom magamat, hogy ilyen bűzt Zeus megtűr az istenek világában.

— Túlszép vagy ahhoz, hogy elég okos légy, Paris. A kormányzás nem csak kellemes dolgokból áll. Szagolnád csak közelebbről Zeus villámait. Rettenetes kénköves szaguk van. A fegyelmezéshez büntetések is kellenek. Zeus maga nemzette a háború istenét, mert szüksége volt rá. A háborúnak pedig nem lehet olyan szaga, mint az ambróziának, már csak a temetetlen holttestek miatt sem. És ne feledd el, hogy Ares a dögvész istene is. Be tudsz már jönni?

— Talán be. De félek, hogy nem tudom majd utálatomat elpalástolni Ares előtt.

— Az nem baj. Sőt. Ő szereti, ha kellemetlenséget okoz. Örömmel hallja.

— És nekem mégis azt mondtad, hogy Apollon a legrosszabb májú isten.

— Apollon rosszmájú. Ares gonosz. Az más.

Beléptek a házba, amelyet nem lehetett palotának nevezni. Lakott rész nagyon kevés is tartozott ahhoz a körülkerített nagy udvarhoz, amely kitárult előttük. Csak hátul csatlakozott hozzá egyetlen kis épület, az is valami fészerféle.

— Nem érdemes bemenni, — mondta Hermes, — ott éppen csak alszik. A meztelen földön szeret aludni. Esküdt ellensége mindenféle kényelemnek és otthonnak. De ott különben sem találjuk. Itt lesz valahol az udvaron, vagy a kertben. Csiba te, mert megrúglak.

Ez a farkasoknak szólt, amelyek csattogó agyarú csordaként rohantak feléjük. Hermes felemelte botját, erre hörögve és vinnyogva takarodtak vissza. Fejök felett keselyűk keringtek.

— Szerencsétlen állatok. Itt nincs holttest, örök éhségre vannak ítélve. Aresnek nagy gyönyörűsége telik az éhínségben.

— De miért van itt ekkora sár?

— Mert minden éjjel vért hozat fel, jó sok embervért, és felöntözteti az udvart. Csatakos talajon szeret járni bokáig.

Paris hirtelen felordított. Hermes kérdően ránézett.

— Rémes, — mondta Paris borzadva és undorodva, — feloszlott lótetem volt a sárban, ráléptem és majdnem elcsúsztam rajta.

— Csak nézz jól a lábad alá, rothadó emberi részeket is találhatsz bőven. A kifordult emberi belek a legkellemetlenebbek, mert nagyon síkosak.

A szörnyű szag egyre nyomasztóbb lett. Paris két ujjával befogta az orrát, úgy haladtak előre. Hermes ment elől, Paris gondosan lábnyomaiba lépett és ingadozva, bukdácsolva követte. A farkasok állandó vonításába és a keselyűk állandó vijjogásába új hang ke-

veredett, valami rémült és ordító zokogás. Paris felkapta a fejét.

— Ares fiai, — mondta Hermes, — ezeket elkérte névszerinti apjoktól. Eros és Anteros Hephaistos palotájában laknak. Dimos és Phobos, a borzalom és halálfélelem, itt nevelkednek. Ez a kert, lépj be.

Ott volt Ares a kertben. Dolgozott. Elég különös munkát végzett: a kertben gondosan kikereste a különféle növények közül azokat, amelyek éppen bimbóztak, vagy rügyeztek. Ezeket pusztította. A fiatal fákat félkézzel tépte ki és szilánkokká törte, aztán eldobta. A bimbózó virágokra rátaposott ormótlan vassarujával és ádáz kéjjel ízekké tiporta. Ezalatt Dimos és Phobos, a két fiú, arcukra kiült rettegéssel és borzalommal üvöltöttek. Nem sírtak, csak iszonyodtak. De közben dolgozniok kellett nekik is. Ők ültettek és vetettek, hogy atyjoknak legyen pusztítanivalója.

— Ti vagytok? — szólt Ares a közeledőkhöz. — Nagyon sok dolgom van. De azért beszélgethetünk. Hellyel nem kínálhatlak benneteket, mert kényelem és pihenés ebben a házban nincs.

— Mit dolgozol? — kérdezte Paris.

— Pusztítok.

— Ezt értem, félelmes isten. De valamilyen rendszer szerint pusztítasz, amelyet egyelőre nem tudok átlátni.

— A rendszer egyszerű, — felelte Ares, ibolyákat, rózsákat és liliomokat tiporva vérszennyes lábbelijével s ugyanakkor olajfapalántát tördelve kezével, — a csecsemőhalál nem érdekes, az aggok pusztítása sem. Az igazi öröm a reményteljes, fejlett ifjakat pusztítani. A remény előbb hajtson bimbót. De megvalósulnia nem szabad.

— És mi a célod ezzel?

— Hogyhogy mi a célom? A háború önmagának célja. Csak Athene, az a nagyképű és száraz vénkisasszony, akit utálok és lenézek, használja a háborút más célra, mint önmagáért. Kontár. Nem érti az egészet, hiába van nagyra vele, hogy olyan okos. Az igazi

háború ízét nem szabad elrontani azzal, hogy más elemeket keverünk bele. Az erőszakos hódítást talán még elfogadom. De például az önvédelem, az már elrontja. Csak csinálja a vénkisasszony. Csak ezek a szűzek ne élnének, nem ismerik az életet, mindig csak baj van velök és mindent elrontanak. Az én háborúm nem is kíméli őket. Igaz, hogy a családanyákat sem. Az én háborúm nem ismer kíméletet, irgalmat, vagy lovagiasságot. Hogyan érzed itt magad, fiatalember?

— Félek, uram. És úgy csodálkozom, hogy roszszul vagyok tőle.

— Szenvedsz? — kapott rajta Ares csillogó arccal.

— Szenvedek. Sőt, ha ez örömödre szolgál, uram, nagyon szenvedek.

— Igen, örömömre szolgál. De mi van ma ezekkel a kölykekkel, hogy munkaközben nem üvöltenek eléggé? Majd mindjárt segítek a bajukon.

A sarokban ócska hordó hevert. Ares odalépett és csavart egyet a csapon. Nem ital jött belőle, hanem hang. Még pedig olyan, hogy attól nemcsak Dimos és Phobos kezdtek újraéledt borzalommal rettegve üvölteni, hanem Paris is reszketett belé. A hordóban a haldoklók jajveszékelését őrizte Ares. Hörgés, csunya sikoltás, óbégató rimánkodás, ordítozás, a torkon elakadó vér bugyborékolása, eltörő csontok recsegése tört elő a hordóból. Ekkor megdördült az ég és villámok csaptak. Felhőszakadás csapott rájok.

— Az öreg sokallja, — kacagott a rettenetes égzengéshez Ares, — de nem baj, csak mérgelődjék egy darabig. Ti pedig csak álljatok itt szépen a viharban. Nálam meg kell szoknotok az időjárás megpróbáltatásait. Villámcsapás, tüdőgyulladás, láz, fagy, meg ilyen apróságok éppen úgy hozzátartoznak a dologhoz, mint az üszkös csontok, gennyedés, kifolyó szemek és evesedő sebek. Csak mennydörögjön az öreg, így nagyobb a mulatság.

Odament a hordóhoz újra és visszafordította a csapot. A tömegek halálordítása elhallgatott. De Di-

mos és Phobos újjáéledt erővel rettegtek és üvöltöttek, a farkasok vonítottak, a keselyűk vijjogtak. Ares tovább dolgozott.

— Szóval megtetted a kellő hivatalos látogatásokat? Nem szerettem volna, ha engem elmulaszt sz. A háborúnak nincs ínyére, ha valaki megpróbál nem törődni vele. Azonnal ráugrik és figyelmezteti, hogy őt nem lehet kikerülni. Meg is akartam kérdezni tőled, hogy megformáltad-e már döntésedet.

— Még nem, uram. Tétovázom. Talán valamilyen döntésre akarsz rábeszélni?

Hermes közbeszólt:

— Kötelességem szerint figyelmeztetlek benneteket, hogy Zeus parancsa szerint a pályabírót befolyásolni nem szabad. Ez nem jogos. Az igazság szerint kell dönteni.

— Ó, te balgatag, te széplelkű álmodozó. A háborúnak akarod megmagyarázni a jogot és az igazságot? Hiszen az önvédelmet is utálom, mert jogos és igazságos. Ez is az Athene munkaköre, de olyan is. Én a véres erőszak istene vagyok, nekem parancsról és jogról prédikálhatsz, amennyit tetszik. Igenis, befolyásolom ezt a fickót. Az aranyalmát Aphroditének kell adni. És nem ajánlom, hogy bárki is ellenmondjon.

Felegyenesedett munkájából és nagyot kiáltott:

— Eris! Gyere rögtön!

Valahonnan a kert távoli végéből futva jött a véres sáron át Ares nővére, Eris. Kicsiny, fekete nő volt, arcvonásaiban nagyon hasonló Areshez. A civakodás istennője koronként, kivált háborúkor, akkorára meg tudott nőni, hogy a föld színétől az ég tetejéig ért. Most pillanatnyilag kicsiny volt.

— Ezek a gyerekek ma alszanak, így nem lehet dolgozni. Veszítsd össze őket.

Eris odament a gyerekekhez. Rákiáltott Dimosra:

— Mit kuporogsz itt ilyen maflán? Nincs benne-

tek élet? Azonnal üsd pofon Phobost. Te pedig azonnal üsd vissza.

A két gyerek máris vad gomolyagban fetrengett a földön, rúgták, pofozták, karmolták, harapták egymást és hörögve üvöltöztek. Ares elégedetten bólintott, Eris a látogatókhoz fordult. Hermes mindjárt elmagyarázta neki, hogy Paris kicsoda.

— Végre, — kiáltott Eris, — mióta várok már, hogy annak az aranyalmának a dolga fejlődjék valamit. Szóval te fogsz dönteni.

— Én. Ares bátyád arra igyekszik rávenni, hogy Aphroditének adjam az aranyalmát.

Eris rikácsoló hangon, mint a károgás, hangosan felnevetett. Nem Parisnak felelt, hanem Areshez fordult:

— Fölösleges, hogy bármire is rábeszéld. Akárkinek adja az almát, abból háború lesz. Majd én gondoskodom róla.

— Igéred? De jó, kiadós, dögvészes, hosszú háború?

— Ez megér legalább tíz évet, arról jótállok.

Ares kéjesen csikorgatta a fogát s kezét dörzsölte. Valami kedveset akart mondani hálából testvérhúgának.

— A te gyerekeid különben mit csinálnak?

— Jól vannak. Ponos és Limos, a fáradság és az éhhalál ökölrementek Horkosszal, a hamis esküvel. Lethe, a feledés nagyon megkacagtatott. Még reggel valamennyit borzasztóan elverte, de félóra mulva ezt elfelejtette és mégegyszer megverte őket. Most különben valamennyit becsuktam a raktárba a fegyverek közé. Ne hüledezz, te idegen királyfi, nem ölhetik meg egymást, hiszen halhatatlanok. A háború, dögvész, éhinség, fáradság, rettegés, félelem, civakodás nem halhatnak meg soha. Mivel úgy látom, hogy már mentek, kikísérlek benneteket.

A csattogófogú farkasfalka követte őket. Üvöltés, vonítás, vijjogás közepette vonultak ki a véres sárban. Eris lábujjhegyen odament egy gyanútlan far-

kashoz és erőset belecsipvén visszaugrott. A farkas felhördült és mellette kullogó társára vetette magát. Véresen marakodva hemperegtek a sárban, tajtékos nyálok egymásracsorgott. Eris villogó szemmel uszította őket. Majd Hermeshez fordult:

— Erről a fiatalemberről mondtad te, hogy hiú és ostoba? Vagy rosszul emlékszem?

Paris mélyen megsértve nézett fel. Elpirult. Ez a két vád érintette mindig a legérzékenyebben.

— Rosszul emlékszel, Eris. És jó volna, te komisz bestia, ha most már visszamennél, magunktól is kitalálunk.

A bejáratnál Paris az izgalomtól fojtott hangon fordult Hermeshez:

— Te engem emlegettél Erisnek?

— Ugyan, ne ugorjál be neki. Nem látod, hogy össze akar veszíteni? Védekezni csak úgy lehet ellene, ha egy szót sem hiszel neki. A legokosabb messziről elkerülni. Most már nem is hívják meg sehova. Peleus és Thetis lakodalmára sem hívták meg. Erre eszelte ki az aranyalmát és ettől vagy most pályabíró. Nagyon vigyázz, hogyan döntesz, mert abból, amit Eris kezdeményez, csak baj származhatik. Most azonban jól belecseppentél ezekbe a látogatásokba. Ha Aresnél tisztelegtél, most már muszáj Apollonhoz is elmenned, mert megsértődik. Ő pedig nagyon veszedelmes ellenség. Bizonyára hallottál Niobéról, vagy Tityosról.

— Homályosan emlékszem, hogy nevelőapám ezeket is mesélte.

— Tudnod kell, és erre vigyázz, hogy Zeus viszonyt folytatott a titán-nemzetség egy leányával, Letóval. Ez szülte neki Apollont és Artemist. S az mindenesetre rokonszenves vonás bennök, hogy anyjukat szeretik és védelmezik. Legtöbbször Hera ellen, mert Hera, az örök féltékeny, Letót is üldözi, ahol teheti. Hera egyszer felbújtott egy Tityos nevű óriást, hogy Leto volna a nekivaló feleség. Így akarta elérni, hogy a szép Letót, aki különben Aphrodite nővére, valaki leüsse Zeus kezéről. Tityos meg is kereste Letót, meg-

leste az erdőn, nagyon kívánatosnak találta és udvarolni kezdett neki. Leto keményen elutasította, mire az óriás gorombáskodott. Az anya csak egyet kiáltott, Apollon és Artemis azonnal ott termettek és megölték az óriást. Ez megjárta, mert a férfiönérzetében megsértett Zeus arra ítélte, hogy az alvilág talaján hanyattfekve feszítsék ki és kígyók rágják az örökkévalóságig. Ott fekszik most is, teste akkora, hogy kilenc holdnyi területet fed be Hades országában. De hát ez még hagyján, az óriást jogosan ölték meg. Niobe azonban csak szerencsétlen fecsegésének esett áldozatul. Niobe Tantalosnak volt a leánya és Anphion királyhoz ment feleségül. Boldog házaséletet élt, hat fia és hat leánya született. Leto eredetileg bizalmas barátnője volt, de a jóbarátnők összevesztek, mert Niobe azzal kérkedett, hogy az ő gyermekei szebbek, s különben is neki tizenkettő van, Letónak csak kettő. Apollon és Artemis erre sértett hiúságukban meglesték Niobe királynét, aki a Sipylos hegyen sétált mind a tizenkét gyermekével, s ott mind a tizenkét gyermeket nyíllövésekkel megölték. Niobe saját szemével látta meghalni mind a tizenkét gyerekét és fájdalmában kővé vált. Most is ott áll a hegyen és kőtes'ében most is érzi az örök anyai fájdalmat. Mindebből látható, hogy Apollon igen érzékeny. Artemis is, de azzal nem fogsz találkozni. Ő a vadászat istennője és soha nincsen otthon. De különben is őt halandó férfinak nem szabad látni. Aktaion egyszer meglátta az erdőn, még hozzá fürödni. Artemis nyomban szarvassá változtatta, mire Aktaiont saját vadászkutyái tépték széjjel. Ajánlatos nagyon vigyázni ezzel a testvérpárral. Ezt tanácsos volt elmondanom, most mehetünk.

Apollon pompás márványpalotája egészen más volt, mint a többi istené. Csak gyönyörű oszlopos csarnokokból állott, bútor úgyszólván alig volt benne. Sem ő nem szeretett zárt lakásban tartózkodni, sem Artemis. A vadászat istennője mindig az erdőt járta, Apollon saját óriási ligetében tartózkodott legszívesebben,

Egyenesen ide mentek tehát. Vadontenyésző szépségében elbűvölő liget volt ez, egész kis erdőfoltok váltakoztak itt széles, gyepes tisztásokkal, kis csermelyek futottak keresztül a vén fák között, amelyek alatt vastag haraszt süppedt. Erős nyári napsütés ragyogott mindenfelé, a lombok résein át piciny fényköröket tündökölt a páfrányokra és a térdig érő virágos fűre. A madarak sehol másutt nem hallható dallamokat énekeltek az ágak között. Mély csend volt itt, és valami titokzatos sejtelem érzése. Itt lakott az ihlet istene, aki olyan csodálatos ajándékkal átkozta meg szegény Kassandrát. Ők soká jártak-keltek a csodálatos szépségű ligetben. Apollont nem tudták megtalálni. Egyszer csak távoli muzsikaszót hallottak, alig kivehetőt, amelyet a szellő hol erősítve hozott, hol szeszélyesen elkapott. A hang irányában indultak tovább. A zene erősödött és kivehető formát nyert. Egyszer csak Hermes megfogta Paris karját, visszatartotta és a fák dereka között kimutatott egy tisztásra. Volt ennek egy kis lejtős része, ott játszott hárfán Apollon maga, lábánál kedvenc állata hevert, a szarvas. A tisztás pázsitján a kilenc múzsa.

— A phorminxon játszik, — súgta Hermes. — azt nagyon érti.

Az isten, babérkoszorús, hosszúhajú, tökéletes testalkatú, sugárzóan szép férfi, valóban mesteri tökéletességgel játszott. Szarvasbogarak, lepkék, katicabogarak, szitakötők gyűltek a tisztás szélén a virágokra és bokrokra, az ágakon rengeteg madár ült mozdulatlanul, valamennyien a bűbájos zenét hallgatták, amely elmondhatatlan édességgel pengett a nyári erdőben. Még a falevelek sem moccantak a szellőben, az isten játéka azokat is elbűvölte.

— Nem mehetünk oda? — kérdezte súgva Paris.

— Zeus őrizzen attól. Ha játék közben megzavarják, tombol haragjában és íjjához nyul. Majd ha befejezte.

Ott hevert íjja is, a nevezetes ezüsthúrú íjj, cserjének támasztva, kifeszítetlenül lógó húrral. Az isten

teljes odaadással játszott, ujjai olykor olyan halk pengetéssel futottak végig a phorminx húrjain, mint ahogy a fecske siklik el a víztükör felett, nem is pendítette, csak érintette a hangszert, amely mintha soha el nem mondott titkokat súgott volna meg az áhitatos hallgatóknak, majd egyszerre viharosan kaptak bele a húrokba az ujjak, gorombán győtörve és kínozva a hangszert, amely bűbájos jajgatással kiáltotta világgá gyönyörű fájdalmát. A múzsák ott állottak átszellemült csoportban és kísérték az istent. Erato állott a karéj szélén, karcsú szőke leány, kenderszínű hajában rózsakoszorúval, kezében lant, ezen pengette a maga kíséretét. Majd a kicsiny, tágranyílott fekete-szemű Euterpe következett, szájában tilinkóval. Polyhymnia, a magas, szoborszerű, barna lány, csukott szájjal zümmögte azt, amit Apollon játszott. Tovább ott állitak egymás mellett a borostyánkoszorús Melpomene, aki az Apollon himnuszának komor részeit szavalta máskor egy-egy résznél átvette a szót, arcán vidám lárvával, Thalia, akinek a derűs részek szerepe jutott. Urania, a csillagosruhájú, csak kifejező arcjátékkal kísérte a többieket, a karéj közepén a lenge Terpsichore táncmozdulatokkal ábrázolta a himnusz tartalmát. Apollon lábánál ketten ültek a szarvas mellett: Kalliope és Klio, mindaketten vésővel viasztáblára vésték az isten hangjegyeit.

— Gyönyörű, de egy szót sem értek, — súgta Paris.

— Nem értheted. Az istenek nyelvén énekelnek. Ez más nyelv, mint a tied.

Soká tartott a csodálatos előadás. Apollon aztán erős akkorddal befejezte a himnuszt. A nimfák mind elébejárultak és mélyen bókoltak előtte. Ekkor léptek elő a fák közül Hermes és Paris. Apollon azonnal íjja és nyilai után kapott, a múzsák egy szempillantás alatt eltűntek a sűrűben.

— Kik vagytok? — kiáltott Apollon szigorúan.

Hermes bemutatta Parist és elmondta jövetele célját. Paris mindjárt megszólalt maga is

— Leborulva köszönöm neked, isten, ezt a csodálatos élményt. Ez mindig életem legmaradandóbb és legszentebb emléke lesz. Nincs halandó, aki ezt utánad tudja csinálni.

— Isten talán van? — kérdezte Apollon gúnyosan és kissé élesen.

— Természetesen isten sincs. Ezt csak te tudod. Én, méltatlan halandó, csodálatos ajándékhoz jutottam. Nem is jöttem másért, mint hogy Hermes fivéred kegyéből arcomat megfürdessem sugaraidban.

— Legalább tudsz tisztességet, az is valami. Szóval te vagy Priamos király fia?

— Az vagyok, uram.

— Tehát Kassandra királyleány testvérbátyja vagy. Nem kell felelned, tudok mindent Tetszett tehát ez a kis zene, amit hallottál?

— Uram, az emberi nyelv gyenge, hogy utolérhesse az istenit. Engem a művészetek különösen vonzanak. Magam is furulyázom.

— Furulyázol? Azzal jó lesz vigyázni. Marsyast elevenen megnyúztam. Nem azért, mert vetekedni merészelt velem. Hanem mert rosszul furulyázott.

— Én csak a magam mulatságára próbálgatom, — szólt Paris megrettenve, — de a művészeteket mind nagyon szeretem, amelyeknek istene vagy.

Apollon arcát pirossá tette a harag. Hangosan kiáltott rá Parisra:

— Én nem a művészetek istene vagyok, hanem az ihleté. Sem fazekas nem akarok lenni, sem kékfestő. Az Athene dolga. Csak csinálja. Amit verejtékes fáradsággal ki lehet agyalni, az neki való. Amit ő tud, azt elvégzik a hangyák, a méhek és a pókok is. De az ihletről fogalma sincs. Tehetségtelen. Én a titkokat tudom. Én a látnok vagyok. Athene reggeltől estig alkot, én semmit nem dolgozom, de egy pillanat alatt mégegyszer megteremtem az egész világot. Éntőlem viheti az aranyalmát is, legyen ő a legszebb. A tehetséges akkor is én leszek, nem ő. Vagy vigye Aphrodite, egek könnyűvérű kis nimfája. Vagy vigye . . nem,

Hera nem viheti, abba sohasem egyezem bele. Hera üldözte anyámat. Mikor áldott állapotban volt, Pytho sárkányt uszította rá. A sárkány Delos szigetéig üldözte, ahol végre el tudott bújni és megszült engem és húgomat. Ahogy megszülettem, a sárkányt mindjárt megöltem. Megölhettem, mert halandó volt. Aki halhatatlan, azt nem tudom megölni. De hagyjuk ezt, nem szeretek magamról beszélni. Különben is hiábavaló dolog az aranyalmáról fecsegnem, hiszen az ihlet istene pontosan látja a jövőt. Én tudom, ha te talán még nem tudod is biztosan, hogy kié lesz az aranyalma. Beszéljünk másról. Még őrzitek Trójában azt a vacak ócskaságot, a Palladiont?

— Őrizzük. Ez ott régi hagyomány.

— Igen, hogy ő védi minden baj ellen városotokat. Nagy szamárság. Tróját az a nagyszerű fal védi, amit Poseidon rakott, míg én nagyapádnak, a szószegő Laomedonnak, csordáját őriztem az Ida hegyén. Mert állatokhoz is értek ám. Ki nevelte a világ legjobb lovait Admetos méneséből? És Athene még merészeli terjeszteni, hogy az emberiséget ő tanította meg a lóidomításra. Vagy várat nem tudok építeni? Mindenki tudja, hogy nem szívesen beszélek magamról, de Alkathoosnak én segítettem megépíteni a megarai fellegvárat és ha tudni akarod, Trója építésében is segítettem. Én, én, én!

— Ezért hálás is vagyok neked, uram, mint királyfi. Himnuszt szeretnék énekelni hozzád.

— Azzal ne fáradj. Hozzám méltó himnusz csak egyetlen lénytől telik ki. S az én vagyok. Mert az ihletet megénekelni ihlet nélkül nem lehet. Hogyan van Kassandra?

— Köszönöm, uram, most már jól van. Csak néha csacsiságokat beszél.

Apollon ismét elpirult a hirtelen haragtól.

— Csacsiságokat? Amit az én ihletem súg neki, azt csacsiságnak nevezed? Csak azért, mert ti halandók nem értitek, ami isteni? Hát most mondok neked ilyen csacsiságot, jól jegyezd meg: mikor meghalsz,

húgod lesz a sógornőd, és sógorod lesz az öcséd. Most hordd el magad.

— Uram, bocsáss meg. Nem gondoltam meg, mit mondok.

Az isten ránézett s most egyszerre megváltozott. Gőgös és kegyetlen arckifejezése helyére őszinte jóság ült. És lassan elpárolgott haragja.

— Jól van, — mondta nyájasan és melegen, — lásd meg, hogy én vagyok az iatromantis, a feloldozó. Amit őszintén megbánsz, szívből megbocsátom. És bocsánatom jeléül adok neked ajándékba még egy csacsiságot: messze, nagyon messze az idők méhében látok eljönni egy világot, mikor a villám leszáll a trónról és a megbocsátás ül a helyére.

— Megszűnik a háború? — kérdezte mohón Paris. — Nem lesz bosszúállás? Akire gondolok, az sem fog bosszút állni?

— Minden kérdésre nem felelek. Háború dolgában csak beszélj Ares istennel. A nagy hőssel. Mondhatom, szép kis hős. Hallottál az aloadákról? Nem? Az aloadák egy gigas fiai voltak. Kilenc éves korukban kilenc rőf magasak voltak már és kilenc öl szélesek. Nevök Otos és Ephialtes. Mikor kilenc éves korukra ilyen szépen felcseperedtek, megtámadták Arest. Egy-kettőre legyűrték az istent és becsukták egy érchordóba. Most is ott kuksolna a nagy vitéz, ha a két óriás mostohaanyja, Eriboia, el nem árulja az egészet itt jelenlevő Hermes öcsémnek. Már tizenhárom hónapja ott sinylett a hordóban a dicső Ares, mikor Hermes kiszabadította. Aztán, bár magamról mennél ritkábban beszélek, végül ki bánt el velök? Én. Megtámadták az erdőn Artemis húgomat. Nem volt nálam az íjjam. Erre gyorsan odaküldtem egy szarvastehenet, pontosan a két óriás közé. Mind a kettő dárdát dobott rá. Persze egymást találták. Artemis megmenekült, ők ott lehelték ki párájokat a haraszton. De nem Hermes a nagy hős, hanem Ares. És nem én vagyok a nagyeszű, hanem Athene. Hagyjuk.

Hol lesz már Ares és hol lesz Athene, mikor az iatromantist még mindig látom élni látnoki szememmel.

— És én? — kérdezte Hermes csúfondáros éllel.

— Téged sem látlak sehol. És nem hiányzol, mert ügyes és agyafurt tehetség vagy, jó Hermes, de az ihlet nem te vagy. Én! Most vidd el a pártfogoltadat.

Hermes mosolygott és tréfás gúnnyal mélyen hajbókolva alázkodott meg köszöntésül Apollon előtt. De ez nem vette tudomásul a gúnyt, hanem kegyes gőggel elfogadta a megalázkodást. Mikor már mélyebben bent jártak ismét az erdőn, Hermes még mindig mosolygott.

— Máskor meg szoktam olvasni, hányszor mondja, hogy „én". Most elmulasztottam. Pedig jól arattam volna. Most még hárman vannak hátra, ha már beleestünk. Mert ezek után Poseidont és Dionysost sem sérthetjük meg. Ha pedig már ott is voltunk, akkor el kell néznünk Herakleshez, mert ő áldott jó isten lévén, sohasem sértődik meg, de éppen ezért őt ne hagyjuk ki. Most tehát vigyázz, a víz alá megyünk.

Paris megrettent, hogy megfullad. De Hermes megmagyarázta neki, hogy Poseidon tengeralatti palotájába nem nyomul be víz, hiszen ő a víz ura. Paris behúnyta a szemét és kelletlenül várta, hogy mi lesz. Egy pillanat mulva nem a víz alatt, hanem a víz felett álltak meg a gondolatnál is gyorsabb lebbenésökben: a tenger hatalmas síkját látták, köröskörül a látóhatár seholsem mutatott szárazföldet.

— Nézz oda, — szólt Hermes, — most jön haza.

Messze a tarajos hullámok végtelen mezején, mintha nagy pusztaságon hajtana, jött haza vágtatva Poseidon a feleségével, Amphitritével. Kagylóalakú hatalmas alkotmánynak látszott a kocsi, s ahogy közeledett, már ki lehetett venni a különös lovakat, amelyek húzták: ezek hófehér, rózsásorrú, halfarkú mének voltak. Horkolva prüszköltek a vizen, ahol félig úsztak, félig vágtattak.

— Hát ő sem az istenek között lakik?

— Nem. Mikor az osztás megtörtént, ő kapta az összes vízeket, Hades az alvilágot és Zeus a többit.

Ő állandóan itt lakik, de azért ha gyűlés van, mindig résztvesz az istenek sorában és bár eléggé önálló, Zeus felsőbbségét tisztességesen elismeri. Egyetlenegyszer történt, hogy lázadást szervezett Herával és Athenével. Meg akarták kötözni örökre az öreget. De olyan becsületes, hogy Zeus puszta szóval le tudta szerelni.

Most már közel ért a tengeri fogat. Rengeteg vizi lény és szörny kísérte. Mindenekelőtt megszámlálhatatlan sok delfin. Ezek játékosan fickándoztak, hancúroztak, bukfenceztek a vízben, jókedvökben egymást kergették és mozdulataik közben kecses penge módjára hajlították magukat. Voltak azután nereidák, pontosan olyanok, mint a nimfák, csak a hajuk volt tengerzöld. És voltak tritonok, halfarkú lények, hajuk zöld, testök tetőtől-talpig pikkelyes, fülök tövén kopoltyú, körmük kagylóhéjból való, szemök tengerszínű, szájok, mint a harcsáé. Voltak olyan tritonok is, másfajtájúak, amelyeknek elől két lólábuk nőtt, ezek nyargalni is, úszni is tudtak egyszerre. Valamennyi kifúrt kagylón trombitált, így kísérték nagy hancúrozva, alábukva, megint elémerülve, kergetőzve a fogatot. Mikor már egészen közel voltak, Hermes megragadta Paris kezét.

— Húnyd be a szemed.

És máris ott voltak a vízalatti palota egyik szobájában. Ez a palota teljesen aranyból készült, részint rang és vagyon okán, részint hogy ne rozsdásodjék. De termeinek egy, vagy két fala hiányzott, ott maga a víz tömege alkotta a falat, mintha csak Poseidon parancsa ott legyalulta volna a tenger mélyét. A víz engedelmesen formálódott az építtető parancsa szerint, a falat alkotó vízcseppek egyike sem ugrott ki a sima síkból. A hirtelen előbukkanó jövevények üdvözlésére az isteni pár három gyermeke jött elő, maga Triton, a legidősebb, valamennyi triton apja, Rhode, a hullámok külön istennője, és Benthesikyme, aki alá a tenger tenekének áramlásai tartoztak. De már be is lépett arany-otthonába Poseidon a feleségével. Míg Hermes bemutatta a vendéget, ő a házaspárt szemügyre-

vehette. Poseidon hegyes szakállú, feltünően széles mellű isten volt, hatalmas mellkasa bármeddig bírhatta levegő nélkül a víz alatt. Zöld hajába díszül különböző hínárok és moszatok fonódtak. Jobbjában háromágú szigonyt tartott, amelyet otthon sem tett el soha. Amphitritének is zöld volt a haja, meg a szeme. Haját rákollókkal ékesítette. A személyzet nereidákból állott, akikről itt tűnt ki, hogy tetszés szerint tudnak úszni nemcsak a vízben, hanem a levegőben is, halfarkaik fürge csapásával siettek át egyik teremből az aranybútorok felett a másikba.

Poseidon kedélyes, komoly, nyugodt nyájassággal fogadta a vendégeket. Paris mindjárt az első pillanatban rokonszenvesnek találta. Kedveskedni akart neki és megdicsérte szigonyát.

— Kedves tőled, hogy udvarias vagy, de ebben a szigonyban az erején kívül semmi különös nincs. Mikor Rhea anyám nagyon féltett Kronos atyámtól, nem mert otthon tartani, hanem odadott nevelni Kaphira sellőnek. Ő nevelt fel, áldott legyen jóságos emléke, a halászokkal együtt, akik még egészen kicsi koromban megajándékoztak az ő rendes kenyérkereső szigonyukkal. Bizonyára nálatok is ezzel vadásszák a tinhalat. Egészen kezdetleges szigony, de ha az ember bánni tud vele, sok mindenre képes. Egy mozdulatomra bármekkora, sziklát elhasít. És mikor a Peneus folyó nagyon megáradt, odavágtam egyet a hegyekbe és a csapástól rögtön kinyilt az egész Tempe völgye. Szóval nem valami értékes szigony, de nagyon használható.

— Ne higyjetek neki, — mondta vidáman Amphitrite, — az én uramnak az a hibája, hogy nagyon szerény. Az igazság az, hogy elképzelhetetlen erő lakik benne. Csak azt mondom el róla, hogy mikor a gigasok lázadása történt, az én öregem is résztvett a rendcsinálásban, Polybotes gigast egészen Kos szigetre üldözte, és már annyira utólérte, hogy meg tudta volna hajítani, ha lett volna sziklája. A szigonnyal tehát odavágott a szigetre, hogy letörjön róla egy

szikladarabot. Ezt félkézzel felkapta és odavágta. Agyon is ütötte a gigast. Ez a szikladarab tudjátok, micsoda? Nisyros sziget, amely máig is ott van a tengerben. Szóval nem a szigony itt a fontos, hanem az a félelmes erő, amellyel az uram például Trója falait is megépítette.

— Hagyd ezt, asszony, — mondta az isten, — ne kérkedjünk a vendég előtt.

— Hogyan vádolhatnálak kérkedéssel, — szólt Paris, — hiszen ennél többet is tudok hatalmadról. Tudom, hogy ura vagy a szárazföld alatti rejtett vizeknek is és ha azokat fellármázod, emelgetni kezdik a szárazföldet és így magad okozod a földrengést. Hiszen Hades retteg néha, hogy feje felett felborítod a világot, s az egész ráomlik. Mindenesetre igyekszem jóakaratodat elnyerni, mert atyám, Priamos király, megigérte, hogy hosszabb tengeri utat enged megtennem.

— Jóindulatom felől biztosítalak.

— Akkor pedig nyugodtan alhatol, — szólt közbe Hermes, — atyám nem egyszer jelentette ki, hogy az ég urai között Poseidon a legtisztességesebb és legderekabb isten.

— Végzem a dolgomat, ennyi az egész. Ami nem az én dolgom, abba nem beszélek bele. Ez a ti aranyalmátok sem az én dologm. Annyi közöm van hozzá, hogy Thetis, akinek lakodalmán Eris az almát begurította az istennők közé, a feleségem nővére. De ami a vendégek között történik, azért sem a háziasszony, sem rokonsága nem felelős. Mindenesetre örülök, hogy ilyen kedves vendégekhez lehet szerencsém.

— Magát Thetis sógornődet sem izgatja a kérdés?

— Arra nem tudnék felelni. Sajnos, Thetistől, mióta férjhezment, elég távol estünk. Nereus apósom leányai rendszerint nem mennek feleségül halandóhoz. Halandó csak úgy nyerheti meg valamelyiket, ha valami tárgyat sikerül ellopnia tőle. Akkor hozzámegy, mert a tenger annyira hazája, hogy annak legkisebb részét sem hagyhatja el. Így ment feleségül Thetis

Peleus királyhoz. De az ilyen nereida elveszti nővéreinek körét, a halandókhoz számít, a többiek kiközösítik. Mert áldott jó lények, vidámak, játékosak, szeretetreméltóak, de néha rájok jön a bolondóra. Ilyenkor nagyon kell rájok vigyáznom. Kivált délben és éjfélkor. Ebben a két órában életveszélyesek. Olyat ütnek a halandóra, hogy csontja törik, vagy megbolondul. Ha éjfélkor vízen kél át valaki, elébeugranak és megjövendölik közeli halálát. Vagy kérdésekkel halmozzák el, de ha megszólal, egész életére megnémítják. Gyakran forgószelet csapnak, azzal ragadják el a gyanútlan halandót és addig kínozzák, míg a kakas meg nem szólal. Mikor a fogatom mellett úsznak, röpködnek, csapkodnak, kergetőznek a tritonokkal, rápattannak a delfinek hátára, kecsesek, pajkosak, senki sem mondaná, milyen rosszaságokra képesek.

— Igen, — mondta Paris fészkelődve, — de az aranyalma dolgában nincs álláspontod?

Poseidon ránézett, hegyes zöld szakállát dörzsölgette, majd így szólt:

— Nincs. De ha volna, sem mondanám neked. Nem tartanám tisztességes dolognak egy választott bírót a tekintélyemmel befolyásolni. Te majd dönteni fogsz legjobb meggyőződésed szerint.

— Szóval akárhogyan döntök, jóindulatodra számíthatok.

— Hogyne. Ha tengeren jársz és baj van, áldozz nekem lovat.

— Lovat? A tenger istenének? Apollon és Athene hosszasan magyarázták előttem, hogy a ló nem a másiké, hanem az övé. Hát most már kié a ló?

— Én mindenkinek megadom a magáét, de az enyémet nem hagyom. A ló az enyém. A ló a tenger találmánya. Nézd meg a hullámot, nézd meg nyargalását, hajlását, habos toporzékolását, ívelt vonalát, és látni fogod, hogy a ló gondolata csak innen eredhet. Én találtam ki a lovat. Ezzel a szigonnyal forrásokat is tudok fakasztani, ha akarok. Egyszer rácsaptam egy sziklára és a forrás ló-alakban szökkent ki belőle. Ez

volt az első ló. A futtatások istene is én vagyok, pedig ezek szárazföldi mulatságok. Szóval csak áldozz lovat nekem, ha történetesen nem figyelnék utadra és bajodra. Erről rögtön eszembe jutsz és mindent elintézek. De még jobb, ha megtartod az ünnepet és lovat áldozol minden évben Pyanepsion havának nyolcadik napján. Olyankor ősszel ez különben is ajánlatos, mert a tenger szeles.

Paris többet nem akart tudni, Hermes is elegendőnek találta a tisztelgést. Búcsút vettek a nyájas családtól. Egyetlen lebbenéssel ott termettek Dionysos háza előtt. Ez azonban nem volt ház, hanem egyenlőre csak éppen olyan liget bejárata látszott belőle, mint az Apolloné volt. Beléptek. Távoli muzsika, ének és kurjongatás hallatszott. Mentek a hang irányában. Mindenütt a termés nehéz terhe alatt roskadozó gyümölcsfák mellett haladtak el.

— Vigyázz, hogyan beszélsz vele, mert szeret őrültséget bocsátani az emberekre. Ha nem helyesen beszélsz, úgy járhatsz, mint Lykurgos. Ez a Lykurgos az edonosok királya volt és szembeszállt az istennel, sőt olyan vakmerő volt, hogy neki akart támadni. Megjelent a Nysa völgyében, amelyről az isten a nevét is vette. Akkor még kisgyerek volt Dionysos, Hera féltékenysége elől kellett rejtegetni, nimfák dajkálták a völgyben. A dajkák Lykurgos támadó megjelenésére úgy megrémültek, hogy a gyerek etetésére való tányérokat mind elejtették és összetörték. A gyerek futva menekült a nagy riadalomban és más útja nem léven, beleugrott a tengerbe. Thetis ott nyomban levitte a tengerfenékre és eldugta. De Dionysost nem lehet büntetlenül támadni. Lykurgos azonnal megőrült. Őrületében hazarohant és kiirtotta egész családját. Aztán visszament a völgybe, hogy az istent is kiirtsa, ahogy már eleve akarta. De Dionysos már várta ekkor. Vadlovakat úsztott a tombolóra, ezek aztán szétlépték. Így jártak az argosi asszonyok is. Ezek nem akartak Dionysosnak áldozni és becsmérelték az istent. Dionysos valamennyire hirtelen őrültséget bocsátott: az asszonyok

leöltek gyermekeiket. Ilyen isten ő, mi itt általában nem az igazi nevén nevezzük, hanem vagy becéző nevén Bacchosnak, vagy egyszerűen Thyoneusnak, örjöngőnek hívjuk.

Paris habozva megállott egy almái terhétől szinte leszakadó gránátfa mellett.

— Nem volna biztonságosabb egyáltalában meg nem látogatni?

— Vagyis félúton visszafordulni és még jobban megsérteni? Nem hiszem. Csak gyere, majd én résen leszek.

A zaj erősödött. Már tisztábban hallották a zenét is, ha ugyan zenének lehet nevezni a pásztorsípok, tilinkók és furulyák egymással nem törődő és össze nem függő vad rikoltozását. Ugyanilyen volt az a pokoli lárma, amelyeket férfi, női és állati hangok adtak: zürzavaros ordítozás volt ez, minden kivehető értelem nélkül. Serényen gyalogoltak előre, lábok alá vigyázva, hogy meg ne botoljanak az óriás dinnyék sötétzöld gömbjeiben, vagy el ne csússzanak a temérdek szamócán, amelytől csak úgy piroslott a talaj. A jelek már azt mutatták, hogy valami pusztító sereg járt itt, amely dinnyékre tiport, epret és szőlőt taposott össze, félig lerágott almacsutkákat és szőlőfürtöket hajigált szerteszéjjel. Egy róka ott ugatott előttük, fel akart tápászkodni négy lábára, de mindig visszadőlt a gyümölcsmaradékok közé.

— Mi lelte ezt a szegény rókát?

— Részeg, — felelte Hermes és ment tovább.

Egy csermely partján aztán kitárult előttük a tomboló csoport látványa. Nimfák, szilenek és szatirok ordítoztak s közöttük párducok dőlöngtek. Részegek voltak valamennyien. Az érkezők láttára még vadabb ordításba törtek ki. Két párduc fogvicsorgatva hörögni kezdett s a támadni készülő macska módján már lehasalva csavargatta a farkát.

— Állj szorosan mellém, — mondta Hermes és botjával gyors kört kanyarított kettejök körül.

A két párduc hörgő ordítást hallatva ugrott rájok,

de a Hermes által vont láthatatlan körnél lezuhantak, mintha falba ütköztek volna. Szilenek, akik nekikrohantak, ugyanígy jártak. Mások viszont vagy tudomást sem vettek róluk, vagy túláradó részeg szeretettel, ölelésre tárt karral ugrándoztak a kör varázsvonaláig. Sokan megbotlottak, végigvágódtak a füvön és részeg kacagással ott maradtak. Egy párduc mohón lefetyelte magába a bort a földre tett ezüsttálból. A szilenek és faunok ordítva mekegtek, nyerítettek, kurjongattak, a részeg nimfák sikongtak, őrjöngő kacagással estek egymás nyakába. Volt, aki nehézkesen botorkált és motyogott, volt, aki lihegve táncolt, hogy kimerülten rogyjon össze, volt, aki hanyattfekve ivott és aztán csendes hülyeséggel vigyorgott, volt, akinek a mámor dühe lárvaszerű merevséggel ráfagyott arcára. A sípok és egyéb hangszerek teljes erőből nyávogtak és visítottak. Két nimfa tántorogva locsolta borral egymást, az italtól csatakos volt rendetlen hajok, a nedvesség hátokon csorgott végig.

— Ott az isten, — mutatott Hermes a csermely partjára.

Zsályák és bürkök zöldjében ott hevert Dionysos maga. Fekete, szakállas fiatalember, csinos arcú, de puffadt, a sok italtól pocakos. Hajáról leesett a fonott koszorú, a füvön nyugvó keze mellett hevert az elejtett thyrsos, a repkénnyel, szőlőindával és fürtökkel körülcsavart pálca. Úgy hevert ott az isten holtrészegen, béna nyelve kilógott szája sarkán. A szilenek úgy ugráltak körülötte, mintha veszettség szállta volna meg őket.

— Mondjátok meg gazdátoknak, — kiáltott Hermes a zsivajban, — hogy itt járt az aranyalma bírája, Paris királyfi.

A tomboló szilenek egyike felfigyelt, megállott és fojtogatásra nyitott körömmel, harapásra csattogó foggal nekirohant Parisnak. De a bűvös kör vonalán visszahőkölt, megtántorodott és hanyattesett.

— Orphanos! — kiáltotta Paris meglepetten.

De Hermes már fogta a kezét és húzta. Hátrálva

indultak el. Egy párduc ismét támadni akart, de ehhez már nem volt ereje, két nimfa kacagva borult mellé a földre. Egyik csókolta, másik ügyetlenül itatni akarta, de elejtette az edényt, vigyorgott és elvesztette eszméletét. Őket a részeg sereg csakhamar elfeledte. Most már hátra sem néztek, úgy mentek kifelé. A hejehuja és őrjöngés távolodott tőlük. Elérték azt a kaput, ahol bejöttek. Ott megálltak.

— Ezen túl vagyunk, — szólt Hermes, — most Herakles következik.

És egy szempillantás mulva már ott állottak Herakles háza előtt. Ez sem palota volt, hanem idillikus falusi ház, olyan, mint akármelyik vidéki birtokos ember otthona: fehér udvarház, háttal az országútnak, homlokzata az udvarra. Tetőtlen előcsarnok, dús kert a neki szentelt növényekkel, főként repkénnyel és rezgő nyárfával. Az udvar végén kutyaól, a kertből kihasítva a baromfiudvar, annak sarkában galambdúc. Paris hirtelen honvágyat érzett az emberi világ után. Hebe, a házigazda felesége, maga sietett a vendégek jöttére. Hermes bemutatta Parist.

— Herakles nincs itthon, — mondta Hebe, aki tizenötéves, üde és édes gyermekleánynak látszott, — de azt mondta, hogy nemsokára hazajön. Várjátok meg, foglaljatok helyet, talán ide üljünk, apám oltárának a másik oldalára, ott kellemes az árnyék.

Aztán maga hozta a frissítőt, Hermesnek nektárt, Parisnak zabliszttel szórt vizesbort, amelyet hóba hűtöttek.

— Szóval te fogod odaítélni az aranyalmát. Végrevalahára. Anyám már olyan ideges, hogy nem lehet kibírni vele.

Hebének Hera volt az anyja. Különös volt elgondolni, hogy ugyanabból a házasságból származik, amelyből Hephaistos, Ares és Eris, s ezek édestestvérei. De sokkal később született, mint azok; utolsó hajtása volt az istenkirály és istenkirályné frigyének. Volt benne valami finom fáradtság és légiesség, mint idősebb párok gyermekein lehet megfigyelni.

— A másik kettő is elég ideges, — mosolygott Hermes és nagyot ivott.

— Tulajdonképpen örülök is neki, hogy a férjem nincs itthon. Ahogy én ismerem, nem mondja el, hogy miket kellett egész életében anyámtól szenvednie. Hiszen a nevét is attól kapta. „Heráról híres". Fiatalkorában Alkidesnek hívták, mostani neve akkor ragadt rá, mikor az egész világ figyelni kezdte, hogyan lesz egyre híresebb féltékeny anyám üldözése folytán.

— Mondd el, istennő. Ez engem nagyon érdekel. Még nem döntöttem el, kinek adom az aranyalmát, anyádnak-e, vagy másnak.

— Szívesen. Elmondok annyit, amennyit még elmondhatok, mielőtt meg nem jön. Kénytelen vagyok bizalmas családi dolgokat is elmondani, de Hermes ezeket úgyis ismeri, neked pedig, királyfi, mindent fontos tudnod. De azt magad is tudod, hogy anyám milyen parancsoló természetű és féltékeny, apám pedig nem nyughatik a nőktől. Egyik sem tehet róla, ilyen a természetük. Mindenesetre anyám a nagyobbik hibás, mert apám elvégre férfi és a méltóságát mindig megőrzi, akármit csinál, de ő, ha a féltékenység dühe erőt vesz rajta, nem ismer sem istent, sem embert. Sokat beszélhetnék arról, mit szenvedtem gyermekkorom alatt. Csak annyit mondok, hogy számomra megváltás lett, mikor Heraklest a többiek elfogadták istennek, és engem vett el feleségül. Kimondhatatlanul szeretem és meg tudnék halni érte, ha egyáltalában meg tudnék halni. De most nem rólam van szó. Hanem férjemről és anyámról. Élt tehát egyszer egy Amphitryon nevű király. Nem volt valami kiváló ember, jó harcosnak tartották és kiváló kocsivezetőnek. A világ legerősebb nőjének akkor Alkmene számított, egy idegen ország királyleánya. Nemcsak egész országában, de az egész földön nem volt nála erősebb férfi sem. Amphitryon megmentette valahogyan Alkmene apjának a trónját, erre megkapta Alkmenét feleségül. Ekkor történt, hogy Zeus atyám felfigyelt Alkmenére. Az jutott eszébe, hogy milyen gyermeket szülhetne Alkmene

neki, a világ legfőbb és mindenható erejének. Kileste tehát az alkalmat, mikor Amphitryon megint hadbavonult. Magára öltötte Amphitryon képét és úgy jelent meg éjszaka. Alkmene lakásán. Mire Amphitryon, az igazi, hazaérkezett, Alkmene már szíve alatt hordta az én mostani uramat. Zeus atyám annyira örült a megszületendő gyermeknek, hogy nem tudott hallgatni. Az istenek éppen gyűlést tartottak. Atyám ott nagy garral hirdette, hogy ezen meg ezen a közeli napon születni fog egy királyfi, aki olyan erős lesz, hogy ő fog uralkodni minden halandó felett. De Herának akkor már besúgták, hogy Zeusnak Alkmenével van dolga. Ugyanakkor volt másállapotban egy másik királyné is. Hera úgy tett, mintha Alkmenéről nem tudna semmit és megeskette Zeust, hogy a jelzett napon születendő gyermek csakugyan parancsolni fog az utána következőknek. Mivel pedig ő a szülés istennője, nem volt nehéz úgy intézkednie, hogy Herakles születése késlekedjék és előbb a másik királyné szülje meg fiát, Eurystheust. Herakles csak másnap született. Anyám mindjárt elhatározta, hogy a csecsemőt megöleti. Éjnek idején két óriáskígyót küldött a kisded szobájába. Azok felmásztak a bölcsőbe. Herakles, a csecsemő, egy-egy kezével torkon ragadta az óriáskígyókat és azok hasztalan vergődtek és vonaglottak, megfojtotta őket.

— Nem csodálom, hogy anyád Arest szülte.

— Van még tovább is anyám lelketlensége. A csecsemő felnövekedett. Kitünően nevelték. Kocsivezetésre természetesen maga Amphitryon tanította . . .

— Birkózásra, — vágott közbe Hermes, — az én fiam, Autolykos.

— Olyan jól tudott birkózni a fiad? — kérdezte elismeréssel Paris.

— Nemcsak birkózni tudott. Esze is volt a gyereknek. Az ő unokája az az ithakai király, Odysseus, akit már említettem neked.

— Ó, tehát akkor a világ legeszesebb embere a te dédunokád. Akkor mit igérget nekem Athene? Van

neked annyi eszed, mint Athenenek. De bocsáss meg, istennő, a félbeszakításért.

— A fegyverekkel bánni Kastor tanította. Zenére Linos. A tudományokra a nagyszerű kentaur, Cheiron. És így tovább. A nevelőknek sok bajuk volt vele, mert a gyermek nem tűrt maga felett fegyelmet, szertelen volt és szilaj, és persze rettenetes erős. Egyszer lantoktatás közben Linos megverte. Erre a fiú kapta a lantot és elvakult haragjában fejbevágta vele Linost, aki ettől rögtön meghalt. Amphitryon megijedt a gyermektől és úgy rendelkezett, hogy nevelését most már be kell fejezni, a fiú menjen el a Kithairon-hegyre és ott pásztorkodjék, éljen meg a maga emberségéből. Még a ruha is lerongyolódott róla. Herakles pásztorkodott s amikor fázott, egyszerűen fejbeütött egy oroszlánt, megnyúzta és annak a bőrébe öltözködött. Így élt tizennyolc éves koráig. Akkor visszaengedték Thebai városába, hátha megjött az esze. A városba éppen akkor érkeztek egy idegen király követei is, akik fennhéjázó hangon követeltek egy bizonyos szégyenletes adót. Herakles felfortyant, először is a szemtelen követek orrát-fülét levágatta, aztán nekiment magának az idegen királynak, Erginos nevűnek, alaposan helybenhagyta és büntetésül kétakkora sarcot vetett ki rá, mint amennyit az követelt. Jutalmul megkapta a thebai királylány kezét. Thebaiban akkor Kreon volt a király, aki ott Oidipus előtt uralkodott. Ennek leányát, Megarát, vette feleségül az ifjú Herakles. Békén és nyugodtan élhetett volna ott. De most jött megint anyám, aki mindig úgy merült fel Herakles életében, mint a fenyegető balsors. Elévette atyámat, Zeust, és emlékeztette esküjére: a megjelölt napon született királyfi fog uralkodni a később születetten. Zeus nem szeghette meg saját esküjét. Úgy rendelkezett, hogy Herakles köteles Eurystheus tizenkét bármilyen parancsát teljesíteni. Mivel Eurystheusnak joga volt akármit parancsolni, ez a biztos halált jelentette. Herakles vonakodott szót fogadni. Mindenesetre Delphiben megkérdeztette Apollont. Az úgy válaszolt, hogy Herakles kö-

teles az eskü szentségének engedelmeskedni. Herakles erre megháborodott. Olyan borzasztó elmebaj szállotta meg, hogy megölte három saját gyermekét, akiket Megara szült neki. Azután is rombolt, pusztított, átka volt egész környezetének és önmagának. Erre még ma sem jó emlékeztetni. Napokra búskomorságba esik tőle. Zeus ezt már mégis megsokallotta. Összeült az istenekkel és tanácsot tartott velük. Elhatározták, hogy elmezavarát Hera tiltakozása ellenére is eloszlatják. Így is történt. Herakles megnyugodott. Elment Eurystheushoz és jelentkezett: hajlandó a tizenkét parancsot teljesíteni.

— Kezdem látni, — szólt Paris, — a parancsokat Hera eszelte ki.

— Úgy van. S már az első parancsa halálos ítélettel volt egyértelmű. Eurystheus a Hera sugallatára azt hagyta meg Heraklesnek, hogy menjen el Nemeába és ott ölje meg a messze földön hírhedt oroszlánt. Ez nem volt közönséges oroszlán. Atyja a tűzből való Typhon volt, az a szörnyeteg, amelyet Gaia azon való elkeseredésében szült, hogy a titánok lázadása megbukott, anyja pedig Echidne volt, a borzasztó kígyó. Ezt az oroszlánt semmiféle fegyver nem fogta. Nyíl, dárda visszapattant, kard lesiklott róla. Mikor Herakles megkereste barlangját és bement oda, mindenki bizonyosra vette, hogy a fiatal hős nem jöhet ki onnan többé. Ő nemhogy támadóan üldözte volna az állatot, hanem szinte hívta magához a támadót. A fenevad rátugrott. Ő átkarolta és úgy szorította magához, hogy két karja és melle között az oroszlán minden csontja apró darabokra tört. Mikor kiengedte a borzasztó ölelésből, a fenevadnak már csak a holtteste hullott a földre. Herakles vállára vette a hatalmas zsákmányt és visszaballagott vele Mykenaiba Eurystheushoz. Álmélkodó sokaság követte. Eurystheus látta a hőst a közeledő sokaság élén. Úgy megijedt tőle, hogy leszaladt a pincéjébe, magárazárta az ajtót és még ott is elbujt egy üres érchordóba. Onnan kiabálta ki Heraklesnek, hogy ezentúl szükségtelen a királyi palotában

bemutatni a teljesített parancs bizonyságait, maradjon csak szépen a városon kívül. Ha tehát teljesíti a második parancsot és megöli a lernai hydrát, azt teljesen felesleges a palotába hoznia. Ez a hydra testvére volt a nemeai oroszlánnak és a lernai ingoványokban élt. Törzséből száz fej nőtt ki, és pedig egy halhatatlan és kilencvenkilenc halandó. Herakles tüzesített végű nyilakkal felhajszolta a hydrát a nádasban és elkezdett vele viaskodni. Az első kardsuhintással már lecsapta egy fejét. Akkor meglepetve látta, hogy a véres csonk helyén most már két ugyanolyan fej nő ki. Lenyisszantott még egy fejet, ennek a helyén rögtön nőtt kettő. Látta, hogy így nem boldogul, mert nem fogy, hanem mindig szaporodik rengeteg feje a hydrának. Ekkor fatörzseket tördelt magának és végöket meggyújtotta. Most megint elkezdte nyesni a fejeket s mikor egyet levágott, a véres sebhelyet a lángoló fatörzzsel kiégette. Több fej azon a helyen már nem nőhetett. Végül már csak egyetlen fej maradt, a halhatatlan. Arra óriási sziklát hengerített. A testet külön végezte ki, s most már test nélkül a halhatatlan fej egyedül nem tudott élni. Most megnyúzta a borzasztó dögöt és megkereste epéjét. Valamennyi nyilának végét jól beleáztatta ebbe az epébe. S ez olyan erős és kínzó méreg lett, hogy akit ilyen nyílvessző ért, az nem gyógyulhatott meg többé. Herakles a többi feladat elvégzéséhez most már szörnyű erejű fegyverrel rendelkezett. Hera tehát, mikor már a második tanácsot adta Eurystheusnak, nem Herakles halálát, hanem tudtán kívül éppen boldogulását segítette elő. Akkor jött Hera újabb tanácsára a harmadik parancs: élve fogja meg az erymanthosi vaddisznót. Ez határos volt a lehetetlenséggel, ez a vadkan volt a világ majdnem leggyorsabb állata, ezt nem érhette utól senki. De Herakles addig lesett rá, míg a kan egy nagy, meredek szakadék szélére nem került. Akkor ugrott csak elé és megszalasztotta. Az állat lerohant a szakadékba, onnan pedig szélvész-gyorsasága ellenére sem tudott elég sebesen menekülni a majdnem függőleges fa-

lon. Herakles utána ugrott a szakadékba és ott könnyűszerrel elfogta. Eurystheus erre megkérdeztette mindenütt, hogy van-e a világon még gyorsabb állat, mint ez a vadkan. Hera titokban megizente neki, hogy ilyen állat a világon egyetlenegy van: a keryneiai szarvastehén. Ennek aranyból nőtt az agancsa, négy lába pedig fémből. Jól van, mondta Eurystheus, akkor az a negyedik parancs, hogy Herakles fogja el ezt a szarvasünőt, de megölni nem szabad. Herakles hosszú és fáradságos cserkészet után felverte a szarvast, de az rögtön menekvésre fogta a dolgot. A hős tehát íjjas tudományához folyamodott. Gyorsan olyan erejű nyílvesszőt küldött a villámgyorsan futó szarvastehén után, és olyan pontosan célzott, hogy a nyílvessző eltalálta az állat egyik fémlábát és átfúrta. A szarvas összeesett. Kerek egy esztendeig tartott ez a munka, de végül sikerült. Most következtek a stymphalosi tó madarai.

— Ezekről már hallottam, — mondta örömel Paris, — ezek a fémcsőrű és fémtollú madarak ugye, amelyekkel az argonauták is találkoztak?

— Úgy van. Herakles érckereplőket készített, azzal verte fel őket és teljesítette a parancsot. Következett a hatodik. Ekkorra már sok-sok esztendő telt el. Eurystheusnak már felnőtt leánya volt, Admetének hívták. A leány sokat hallott arról, hogy milyen gyönyörű öve van Hyppolitének, az amazonok királynéjának. Elkezdte apját nyaggatni, hogy szerezné ezt az övet. Eurystheus tehát megparancsolta hatodik parancsként Heraklesnak, hogy szerezze meg ezt az övet. Herakles követekkel kérdeztette meg Hyppolitét, hajlandó-e az övet nekiadni? A készséges amazonkirályné azt válaszolta, hogy nagyon szívesen odaadja, Herakles csak jöjjön érte. De Hera megtudta ezt, hogy a hős minden küzdelem nélkül hozzájut az övhöz, gyorsan elküldte tehát Hyppolitéhez Eris nővéremet. A többit képzelheted. Hyppolite fegyveres amazonseregek élén fogadta a békésen közelgő Heraklest Nyílzáport zudítottak rá. Herakles kénytelen volt felvenni

a harcot. Most már nem is annyira az övről volt szó, hanem puszta életét védte. A harc hosszú volt és gyilkos. Hyppolite maga is elesett. Az öve mégis csak Herakles kezére jutott. Így a tizenkét parancsból hatot Eurystheus és a mögötte álló Hera már elhasználtak anélkül, hogy Heraklesnak egy hajszála is meggörbült volna. Kezdték törni a fejöket, hogy miféle parancsokat eszelhetnének ki, amelyeket végrehajtani most már teljes képtelenség. Uralkodott Elisben egy király, bizonyos Augeias. Ez dúsgazdag ember volt és rengeteg csordáját, kondáját, ménesét, nyáját mind egy soha nem látott istállóban tartotta, ezt pedig nem takarította soha. Eurystheus tehát azt parancsolta Heraklesnek, hogy az istállót tisztítsa ki, de egyetlen nap alatt. Herakles hajnaltól délig árkot ásott az Alpheus folyótól az istállóig s azon át vissza a folyóig. Estére a folyó tisztára mosta az egész istállót. Előbb mindenesetre kikötötte magának Augeiastól a gulyák tizedét. Ezt Augeias szentül meg is ígérte, de mikor a munka már kész volt, meggondolta magát és a tizedet megtagadta. Herakles megdühödött és sereggel jött Augeias ellen, de közben súlyosan megbetegedett. Fejetlenül maradt serege súlyos vereséget szenvedett. De Augeias öröme nem sokáig tartott. Herakles felgyógyult, élére állt a megvert seregnek s fényesen győzött, Augeiast és vezéreit is megölte. Következett a Minotauros.

— Ezt nem Theseus ölte meg? — kérdezte Paris a mesére visszaemlékezve.

— Később. Heraklesnek csak az volt a parancsa, hogy fékezze meg és hozza Mykenaiba. Ezt, mint nyolcadik parancsot, el is végezte, aztán a bikaszörnyet hazaengedte. Jött a kilencedik parancs: Diomedes thrákiai király emberhússal etette híres kancáit. Különben is nagyon kegyetlen ember volt. Mikor Hera sugallata folytán Herakles azt az életveszélyes parancsot kapta, hogy Diomedest tegye ártalmatlanná, nemhogy rettegett volna, hanem egyenesen örvendezett. Régóta szeretett volna leszámolni az embertelen királylyal. Párviadalban megölte és húsát a lovaknak adta,

a lovakat pedig gúnyosan Eurystheusnak ajándékozta. De ez félt a félelmes lovaktól és hamar megszabadult tőlük. Most már csak három parancshoz volt joga Eurystheusnak. Már az elsőt úgy adta fel, hogy képtelenség legyen megoldani. Élt Erythea szigetén egy Geryon nevű különös király, aki nem is egy ember volt, hanem összenőtt három iker. Egy törzse volt, hat keze, hat lába és három feje. Ennek rengeteg gulyája volt, Eurytion nevű pásztorának és egy Orthos nevű kétfejű kutyának őrízete alatt. Geryon, a hármas király szigetei, az Okeanosban feküdtek a világ végén. Mikor tehát Eurystheus kiadta a tizedik parancsot, hogy Herakles vegye el Geryon gulyáit, ez azt jelentette, hogy a hős keresse meg a világ végét. Herakles tehát nekivágott a világnak, gondolván, hogy valahol egyszer mégis csak eljut a végére. Európából átkelt Lybiába, azt is végigjárta és a két világrész határán egy tengerszorosnál két oszlop felállításával jelölte meg, hogy ott is járt. Az oszlopok ma is állanak. De most aztán ott állott tanácstalanul és tehetelenül. Előtte a világ vége, Okeanos óriás birodalma. Fogalma sem volt, merre menjen és hogyan. Hozzá még alkonyodott is, Helios lángszekere közeledett, és a hőség ilyen közelről elviselhetetlenül kezdte kínozni. A fáradtság, a tehetetlenség és még hozzá a rekkenő, lobogó hőség olyan türelmetlen haragra indította, hogy elérántotta ijját és már kezdte kifeszíteni a húrt, hogy magát Heliost lelőjje. Helios lepillantott és csodálkozott ennek a hősnek bátorságán, aki még tőle sem ijed meg. Megtetszett neki ez a ritka bátorság és szóba ereszkedett a hőssel. Az a jóindulat láttára azonnal lecsillapodott, szerényen és tisztességtudóan elmondta ügyét-baját. Helios erre megsajnálta és felajánlotta neki azt az aranycsolnakot, amelyben minden éjjel meg szokta kerülni Europe egész világát, hogy hajnalban, Eos nyomában, ismét keleten roboghasson fel a mennyboltra. A Geryon szigeteit útba ejteni nem került neki nagy kerülőbe. Herakles megköszönte szépen a segítséget, partraszállott, agyonverte a kétfejű kutyát, a pásztort

legyőzte és elvette a gulyákat. A következő napon Helios ismét arra került és felvette az aranycsolnakba a hőst, most már a zsákmánnyal együtt. Geryon maga nem volt otthon, éppen Hades istennél tartózkodott vendégségben. Egyszer csak beront Hades palotájába Menoitios, az alvilági gulyás és hírül adja, hogy a szigetről súlyos hír érkezett: oda a gulyák. Geryon rögtön otthontermett, sereget gyűjtött és Herakles után eredt. Megtámadta. A csatában elesett. Herakles pedig hajtotta tovább a gulyákat Mykenai felé. Útközben egy olvan vidéken pihent meg éjszakára, ahol messzi határ földet rettegésben tartott egy Kakos nevű óriás rabló. Herakles nem tudott erről a veszedelemről, gyanútlanul feküdt le aludni. Mire felébredt, Kakos a gulyák túlnyomó részét elhajtotta. A hős azonnal keresni kezdte a rablót és figyelmesen vizsgálta a földön az ökörnyomokat. De ezeken nem tudott elindulni, mert a fortélvos Kakos az állatokat farkoknál fogva vonszolta el. Arról azonban megfeledkezett, hogy az ökröket elnémítsa. Azok akkora bőgést műveltek Kakos barlangjának mélyén, hogy az hetedhét határra elhallatszott. Meghallotta Herakles is. A hang nyomravezette. Bement a barlangba és ott megtámadta a magánál sokkal nagyobb óriást. Szörnyű küzdelem keletkezett. Herakles győzött. Agyonverte az óriást, visszaszerezte gulyáit és most már hazahajtotta őket Mykenaiba. Eurystheus oda volt a megdöbbenéstől. Már meg volt győződve, hogy a tizedik munkában Herakles végre otthagyta a fogát. És ott állt előtte az elpusztíthatatlan hős, hozván a lehetetlen feladat teljesítésének gazdag bizonyságait.

— És mit szólt anyád?

— Dúlt-fúlt haragjában, hogy a gyűlölt hőst még mindig képtelen elpusztítani. Soká töprengett, hogy most már mit eszeljen ki Herakles ellen. Eszébe jutott, hogy mikor lakodalmát ülte apámmal, ritka becses nászajándékot kapott nagyanyjától, Gaiától. Az anyaföld hatalmas kosár aranyalmát termett s azt neki ajándékozta. A kosár almát Hera nagy becsben tartotta

és féltette. Külön megbízta Atlas leányait, a Hesperidákat, hogy az aranyalmákat titkon vigyék el a világ végére és ott őrizzék. Most tehát eszébe jutott a legvégzetesebbnek ígérkező parancs. Ezt mondta Eurystheusnak: „Neked adok három aranyalmát, parancsold meg Heraklesnek, hogy hozza el őket, akárhol vannak." Eurystheus boldogan dörzsölte a kezét, hogy ilyen jó ötletet kapott. A parancsot nyomban kiadta. Herakles ezt tudomásulvette és meg sem tudott moccanni. Hogy hol keresse az aranyalmákat, azt még körülbelül sem tudta megmondani senki. Mit tehetett egyebet, nekivágott vaktában a világnak. Mivel anyám kezét sejtette a dologban, gyanakodott, hogy legalább is a világ vége táján kell kereskednie, hiszen Hera ennél kisebb feladat elé aligha állította. Ment-mendegélt napnyugat irányában, már megtalálta a maga hajdani oszlopait is az Okeanos vidékén és hosszas keresgélés közben végre megtalálta Atlast. A hatalmas erejű isten csakugyan ott állt a világ végén és rettentő izmú vállain támasztotta a ránk boruló boltozatot. Herakles elmondta neki nyiltan, miben jár. Felajánlotta Atlasnak, hogyha segít neki, ő viszonzásképpen tartja addig a mindenséget. Roppant megörült ennek az ajánlatnak Atlas. Sok ezer éve, a titánok levert lázadása óta tartotta már vállán az óriás terhet, boldog volt, hogy most megszabadul tőle. Átadta a mindenség súlyát Heraklesnek, az egész világ megrendült tőle, tűzhányók kitörtek, folyók elapadtak, Helios pályája megrendült. Atlas nagy megkönnyebbüléssel szaladt el, Herakles az erőlködéstől nyögve és lihegve tartotta a terhet. De bírta. Végre megjött Atlas. Mutatta a három almát: megvan. Herakles tehát nekifohászkodott, hogy a terhet boldogan visszategye Atlas vállára. De Atlas csak nevetett. Azt mondta: „Olyan bolond nem vagyok. Csak tartsd, ha elbírod. Én magam viszem el az almákat Eurystheusnak, biztosan bő lesz a jutalmam." Herakles látta, hogy csapdába jutott. Úgy tett, mintha megadná magát. „Hát akkor jól van, — felelte, — hatalmadban vagyok, megadom magam. Csak ad-

dig tartsd, amíg párnát teszek a fejem alá, hogy kényelmesebb legyen." Atlas még egy pillanatra átvette a terhet. De Herakles tüstént felkapta a kosarat és úgy elszaladt vele, mint a nyul. Meg sem állt vele Mykenai városáig. A három almát átadta Eurystheusnak. A király pedig úgy megijedt a gyönyörű aranyalmáktól, hogy nem merte magának megtartani őket. Mindahármat átadta Athene istennőnek. Athenét nem érdekelték az aranyalmák. Egyet odaadott Zeus atyánknak, kettőt visszaküldött Atlantis leányainak, őrízzék tovább. Azt az egyet Eris ellopta Zeustól, ráírta, hogy „a legszebbnek", és ezt dobta be Peleus és Thetis lakodalmi népe közé.

— Ez az a pályadíj, amelyet én fogok tehát odaadni a legszebbnek.

— Ez. De várd csak, mit csinált anyám tovább. Zeus döntése folytán még egy parancs volt hátra. Egy alkalma volt anyámnak, hogy Heraklest valahogy elpusztítsa a föld színéről. Most már valósággal tombolt, hogy tanácsai nem tudták a hőst romlásba dönteni, sőt egyre híresebbé és nagyobbá tették. Először szörnyekkel akarta megöletni. Akkor teljesíthetetlen képtelenségekre kényszerítette hiába. Akkor már a világ végére küldte. Most már nem maradt egyéb hátra, mint hogy az alvilágba küldesse. Az ő gyűlölködő sugalmazására Eurystheus utolsó parancs gyanánt meghagyta neki, hogy a Kerberost elevenen hozza fel az alvilágból. Herakles még most sem hátrált meg. Elment Tainaron hegyfokhoz, az alvilág bejáratához. Beljebb nem mehetett, tehát beizent Hadeshez, hogy jöjjön oda birodalma kapujához. Előadta egész életét és sorsát Hadesnek és megkérte, adja neki kölcsön a kutyát. Hades nem nagyon szívesen hallgatta a kérést. Ő sem szívesen hagyta házőrző nélkül a kapuját, mint bármely más házigazda. Nagynehezen belement abba, hogy odaadja rövid időre a kutyát, ha Herakles fegyvertelenül, puszta kézzel elbánik vele. Csak ennyi kellett Heraklesnek. Egyenesen megtámadta a félelmes dögöt. A háromfejű kutyaóriás, amelynek

farka is, sörénye is megszámlálhatatlan kígyóból áll, vészesen vicsorogni kezdett. Ráismert a lernai hydra és a nemeai oroszlán megölőjére. Ezek ugyanis édestestvérei voltak. Herakles nem hagyott időt a bestiának egyetlen harapásra sem, rögtön a torkának esett. A Kerberos soká győzte ellenállással, rángatódzott, vonaglott, hatalmas erővel rázta magát, sörényének kígyói félelmesen sziszegtek és öltögették nyelvöket. De ellenálló ereje lassanként fogyott, Herakles két borzasztó marka végzetesen szorította a torkát. Végre, hogy meg ne fulladjon, megadta magát. Herakles megkötözte, hátára vetette és felhozta. Hazament a szörnyeteggel Mykenaiba, megmutatta a rettegéstől sáppadozó Eurystheusnek, aztán visszavitte a Tainaronhegyfokhoz, kioldozta kötelékeit és bedobta az alvilágba.

— Remélem, most már Hera is belátta, hogy Heraklest hiába üldözi.

— Ez az, hogy még mindig nem látta be. Herakles most már felszabadult az átok alól, amelyet Zeus maga idézett rá akaratán kívül, s amelyet Hera nem használhatott ki többé, de változatlanul tovább gyűlölte. Herakles már nem volt ekkor a Megara férje, Megara elvált tőle és feleségül ment máshoz. Ő nagy szerelemre gyulladt Eurytos király leánya, Iole iránt. Elhatározta, hogy elveszi. Eurytosnak ugyanakkor valaki elhajtotta nyájait.

Hermes eddig némán hallgatta az elbeszélést. De most az egyszer közbeszólt, még pedig bizonyos kérkedő mosollyal:

— Nagyon szép állatok voltak, azt meg kell adni. Ettem is belőlük, a tolvaj kínált meg. A tolvaj ugyanis a fiam volt, Autolykos. Csodálatos ügyesen végrehajtott lopás volt, elmés, bátor és tehetséges. Folytasd, húgom.

— Nos, anyám elhitette Eurytos királlyal, hogy az állatokat Herakles lopta el. Így aztán, mikor a hős megjelent nála leánykérőben, nemcsak kikosarazta, hanem gorombán neki is ment a rablás miatt. Herak-

les kénytelen volt megkeresni az elveszett állatokat, hogy tisztázza magát. De lelki egyensúlya anyám üldözését már nem bírta tovább. Elméje megint megháborodott. Valami üldöztetési őrület vett erőt rajta. Maga hívta magával tanunak Eurytos fiát, Iphitost. Mikor rájött a roham, ledobta az ártatlan fiatalembert egy magas várfalról. Iphitos szörnyethalt. Zeus nagyon szerette ugyan hősies és nagyszerű gyermekét, de ha a gyilkosságot elborult elmével követte is el a fiú, büntetlen nem hagyhatta. Arra ítélte tehát, hogy három esztendeig kell szolgálnia Omphalét, Lydia özvegy királynőjét. Omphale alaposan visszaélt a hős felett nyert hatalmával. Elvette tőle híres oroszlánbőrét, szörnyvesztő dorongját, fegyvereit és maga pompázott bennök, Heraklest pedig arra kényszerítette, hogy otthon szőjjön-fonjon, azonkívül írtsa a háznál a legyeket, bolhákat és más férgeket. Így élt szegény Herakles három évig. Akkor levezekelvén a rárótt büntetést, megházasodott: elvette feleségül az aitoliai királylányt, Deianeirát...

— Ó, ezt tudom, — szólt élénken Paris, — ezt már hallottam. Nessos kentaur esete volt ez, úgy-e?

— Úgy van. Akkor tehát azt is tudod, hogy Herakles máglyahalált halt.

— Igen. Úgy hallottam, hogy ő maga gyujtotta meg az Oite-hegyen a máglyát.

— Nem. Rosszul mondták. A máglyát Philoktetes, egy járókelő gyujtotta meg neki, ennek ajándékozta hálából halálos nyilait. A máglyából az égig csapott a láng, mennykövek cikáztak, megrengett az egész föld, Zeus felleget küldött le kedvenc fiáért és Herakles megérkezett közénk. Zeus azonnal istenné tette. És engem adott neki feleségül. Én teljes lelkemmel imádom. Nála tisztább, derekabb, jobb lelket nem ismerek. Azt mondhatnád, hogy Herakles már nem fiatal ember, én pedig még gyermek vagyok. Pedig egymáshoz való viszonyunk ennek éppen az ellenkezője. Heraklest mindenki félreismeri. Csak én ismerem igazán. Világraszóló hősiességében egy kis gyer-

mek lelke lakik. Én pedig rajongó anya módján szeretem, gondozom és dédelgetem ezt az isteni gyermeket. Anyámtól, aki kegyetlen volt hozzá és még most is gyűlöli, elfordultam. Elmondtam tehát neked, királyfi, amit tudnod kell. Tőle mindezt sohasem tudtad volna meg. Ő maga nyujtott békejobbot anyámnak, mert az esküvőnkön kijelentette, hogy minden bántalmát elfelejti és anyósát, aki egyben mostohája is, őszintén szeretni fogja. S én csak azért nem rettegek anyám leplezett gyűlöletétől, mert Herakles most már halhatatlan.

— Vigyázz, — szólt Hermes hirtelen, — jön az urad.

Hebe felugrott, hogy férje elé szaladjon. Súgva visszaszólt:

— Ne áruljatok el, hogy fecsegtem.

Kisvártatva már ketten jöttek vissza, egymást átkarolva. Herakles hatalmas, szinte kyklopsi óriás volt, Parisnál két fejjel magasabb. A királyfi maga sem volt alacsony ember, de erre az óriásra felfelé kellett tekintenie és nevetséges, csenevész törpének érezte magát mellette. Öregedő férfi képét mutatta az isten, két halántékán már erősen őszült a haja. Arcán sok kiállott szenvedés és fáradalom hagyott nyomot, szeme alatt finom pókhálót vontak a ráncok, sűrű szakálla is deresedett. Különös benyomást tett, hogy feje a hatalmas testhez képest milyen kicsiny. Viszont két keze akkora volt, mint egy kisebbfajta asztal lapja, irdatlan combjaiból kitellett volna egy-egy ember, válla, melle ormótlan sziklához hasonlított. A legfontosabbnak tetsző vonás a tekintete volt ennek az ijesztő óriásnak: mintha nem a tömérdek kolosszus nézett volna ezzel a tekintettel, hanem valami csodálkozó, szeretetet váró és megriasztott gyermek. Mikor helyet foglaltak, Hebe folyton tett-vett körülötte és boldog imádattal nézett rá. Hermes bemutatta a vendéget. Herakles udvarias volt, de nem nagyon érdekelte a dolog.

— Te kire szavaznál, uram? — kérdezte Paris merészen.

Az óriás olyan mély és dörgő hangon felelt, mintha szava óriás hordóból érkezett volna.

— Voltaképpen nem is illenék felelnem. De ha már nekem szegezed a kérdést, azt kell válaszolnom, hogy én Herára szavaznék.

— Miért? — kérdezte csodálkozva Paris.

— Mert a családi boldogságnál az égi életben sem tudok szebbet elképzelni.

Hebe az ura hátamögött jelekkel magyarázta, hogy íme, jól ítélte meg férje lelkének tisztaságát. Paris majdnem bosszúsan kérdezte:

— Rászolgált anyósod, hogy ennyire kedvezz neki?

— Hogy eddig mit csinált, azt elfelejtettem. De szilárdan remélem, hogy ezentúl rá fog szolgálni. Én neki adnám az aranyalmát. Hogy te kinek fogod adni, abba persze ildomtalanság beleszólnom. De mondd csak, jól hallottam, hogy trójai királyfi vagy?

— Jól, uram. Priamos trójai király második fia vagyok, tehát Zeus révén rokoni kapcsolat fűz hozzád.

— Ez öröm számomra, de kissé zavarba hoz.

— Ó, ha arra a kis félreértésre gondolsz nagyatyámmal, Laomedonnal, az ne zavarjon. Tudtommal hamar a legteljesebb egyetértésben elintéztétek.

— Hát őszintén szólva olyan hamar azért nem ment. Családod talán kedvezőtlen színben festett le, azért igazolni is fogom eljárásomat előtted. Elmondom az egészet szépítés nélkül, nehogy igaztalan váddal gondolj rám. Mikor legyőztem az amazonokat és országukból visszatérőben voltam, követek kerestek fel, nagyatyád követei. Ezek elmondták, hogy Poseidon és Apollon a trójai vár építése felett összekülönböztek Laomedonnal, és Poseidon valami tengeri szörnyet küldött, hogy az Trója népét sanyargassa. A szörnyeteg már nagynénédet, a szép Hesionét követeli. Én tehát szabadítsam meg Tróját, jutalmul meg fogom kapni azokat a lovakat, amelyeket Zeus adott családodnak kárpótlásul az elrablott Ganymedesért. Ezekről a paripákról már sokat hallottam és igen vágytam utá-

nuk. Azonfelül teljes földi életemben mindig igyekeztem segíteni a sanyargatottaknak. Elmentem Trója alá. A szörnyet elintéztem. A trójai nép boldogan fellélekzett, én pedig kértem a kikötött jutalmat. Ekkor nagyatyád, Laomedon, ezt kénytelen vagyok nyersen megmondani, egyszerűen becsapott. Nem adott semmit, elbujt. Nekem vissza kellett térnem Eurystheushoz, nem értem rá tovább veszekedni, de elhatároztam, hogy ezt nem hagyom annyiban. Mikor hosszú évek multán a tizenkét feladatot is elvégeztem és a három vezeklési évet is leróttam Omphalénál, ez az elintézetlen dolog is eszembe jutott. Felszereltem tizennyolc hajót és — ezt bizony nem szívesen mondom neked — sereggel támadtam meg Tróját. Elfoglaltam. A falakon Telamon barátom volt az első. A város keményen ellenállott. A csata, mit tagadjam, véres volt, részt vett benne Laomedon is három fiával együtt. Sajnálom, de ami igaz, azt sohasem tagadtam le: legelőször nagyatyádat vertem meg. Aztán megvertem nagybátyádat, Tithonost, akit őszintén szólva kár volt bántanom, mert hálni járt belé a lélek. Eos, a hajnal, volt valaha a kedvese, de az látta, hogy öregszik, és elhagyta. Aztán megvertem nagybátyádat, Hiketaont. Még egy fia volt Laomedonnak, Podarkes nevű. Ezt foglyul ejtettem, de megmondtam, hogy illő váltságdíjért kiadom. A váltságdíjat nagynénéd, Hesione, fizette meg érte. A legnagyobbat fizette érte, amit ártatlan leány adhat. Ne ítéld el ezért nénédet, mert ezt a Podarkest azóta kiváltottnak, vagyis Priamosnak hívják. Ez a te atyád. Hesionét hadizsákmányul aztán odaadtam Telamonnak. Tőle szülte Teuker királyt, unokafivéredet, aki most a teukrok felett uralkodik. A várost leromboltam, falai azonban isteni falak, azok megmaradtak. Ez a tiszta igazság. Nem tagadhatom, hogy én vertem meg nagyatyádat és két nagybátyádat, de én hagytam meg apád életét. Most házam vendége vagy. Ha akarod, kezet szoríthatsz velem.

Odanyujtotta hatalmas tenyerét. Paris mosolyogva tette bele a maga hosszúkás kezét.

— Csak ne szorítsd meg túlságosan. Legalább a kezemet ne öld meg. Így, köszönöm. És remélem, városomat nem rombolod le többé. Halandóktól pedig nem félek, a falakat istenek építették.

— Igen, egy kis részt kivéve.

— Milyen részt?

— Ezt nem tudod? Poseidon nem készült el teljesen a fallal, mikor az atyám által rászabott büntetési időt kitöltötte. Ezért is veszett össze nagyapáddal. A befejezetlenül maradt kis részt testvérem, Aiakos, fejezte be. És ez a rész támadható. Ezen a részen tört be Aiakos fia, Telamon is, mikor a várost én ostromoltam. Erre a falrészre nagyon vigyázz, királyfi, ha visszamégy a földre. Most meg akarom nektek mutatni fiaimat. Hebe, mi van a gyerekekkel?

— Mikor kedves vendégeink jöttek, aludtak. De megnézem őket.

Hebe elsietett. Herakles viszont felugrott, mert portáján megpillantott valami nemtetszőt. Két tehenet. Az állatok valahogyan beszabadultak az udvarra.

— Hé, hé, — kiáltott Herakles a falusi gazda szavával, — mit csináltok ott az istállóban? Augeiasnál vagyunk? Ha kiteszem a lábomat, már a feje tetején áll minden?

Már sietett is a két tehénhez, hogy kihajtsa őket. De aztán únta a kerülőt a kert kapujáig. Előbb hasa alá nyult az egyik tehénnek és félkarral átemelte az alacsony sövényen, aztán átemelte a másikat. A kertben furcsa kis manók bukkantak fel bűnbánó vigyorgással, olyan kicsi manók, hogy alig értek az állatok hasáig. Lassan hajtani kezdték a teheneket.

— Kik ezek? — csodálkozott Paris.

— A kerkopsok. Itt Heraklest szolgálják.

— Ha ilyen hanyagok vagytok, — kiáltotta vissza a megtérő óriás, — megint feldobálok belőletek vagy tizet a háztetőre, aztán sírhattok estig, hogy nem tudtok lejönni!

Közben megérkezett Hebe két csecsemővel. Egyik

egy éves lehetett, a másik pár hetes. Roppantúl erőteljes, pufók gyerekek.

— A nagyobbik Alexiares, — mondta meghatott büszkeséggel az apa, — a másik Aniketos. Elég sikerült fickók, nem?

A vendégek tőlök telhetőleg magasztalták a gyermekeket, valamint anyjok szépségét és kislányos fiatalságát. És már búcsúztak is. A szülők udvariasan búcsúzkodtak, de már nem szívesen figyeltek oda. Herakles áhitattal nézte fiait és szégyenkező mosollyal szólt:

— Szeretném ölbevenni őket, de nem merem. Amihez én ezzel a marha nagy kezemmel hozzányulok, az összeroppan.

Bámulta fiait, mint a mindenség legnagyobb csodáit. Szeme megtelt nedvességgel. A vendégek csendesen otthagyták. Kint Hermes így szólt:

— Még hátra lenne Hades, de oda nem vihetlek. És erről nem is mondhatok többet. Most már mindent láttál, amit itt láthattál...

— Talán mégis... ha lehetne...

— Ismétlem, hogy az alvilágba nem vihetlek.

— Nem oda... még valakit nagyon szeretnék látni... csak egy pillanatra... nagyon megkérnélek... szeretném látni Ganymedest.

Hermes ránézett, elmosolyodott és egy pillanatig gondolkozott.

— Nem bánom. Csak egy pillanatra.

A világ rebbent egyet. Herakles udvarháza helyett ismét ott álltak Zeus palotája előtt, ahol már hódoltak a trónoló Herának. De most nem mentek be. Hermes kinyujtott kézzel egy irányba mutatott. A palota sarkánál egy ifjú közeledett. Paris lelkendező izgalommal megnézte. És ott látta lassú léptekkel haladni sajátmagát. Szája kinyilt, hogy boldog borzalommal felsikoltson. De erre már nem ért rá. Hermes felemelte a fonottvégű botot és szeméhez értette.

— Csak arra emlékezel, amire én akarom, — szólt nyugodt, szigorú hangon, — most itthon vagy.

A bot eltűnt. Eltűnt Hermes is. Ő ott állott a trójai palota kertjében és lenézett a kőfalon túl mélyen húzódó uccára. Xenophobost látta, aki éppen most jött vissza a sarkon.

— Szólítottál, uram?

— Nem, — rázta Paris a fejét, — nem szólítottalak.

— Akkor rosszul hallottam, uram. Pedig megesküdtem volna, hogy valamiért visszahívsz. Jószerencsét, uram.

Xenophobos végleg eltávozott odalent. Ő pedig megdöbbenve, elámulva igyekezett valami rejtelmeset beilleszteni gondolatai közé. Az időt, amelyet az isenek legyőztek.

XII.

Érezte, hogy látogatásainak minden részletére nem emlékszik vissza pontosan. Egész emléke hasonlított valami varázslatos keszkenőhöz, amelyet felsőbb hatalom sűrű helyeken kilyuggatott. Az égi tartózkodás némely részét folyamatosan végig tudta gondolni, emlékezett a legapróbb kicsiségekre, arra a mozdulatra, amellyel az Apollon lábánál heverő szarvas hegyezte fülét az isteni zene hallatán, vagy arra a rákollóra, amely ékszer gyanánt kandikált ki Amphitrite tömött zöld hajából a füle mellett. De olykor hirtelen megszakadtak az emlékek, mint az olyan patak, amely egyszer csak eltűnik a sziklás szakadékban és sok stadion távolságban bukkan ismét felszínre a hegy másik oldalán. Ő is egy újabb ponton folytatni tudta emlékezését. Közben átgondolhatatlan homályt talált csupán, ahol az emlékek összefüggő sorát kereste.

Legélesebben három dologra emlékezett. Először Ganymedesre. Aztán Aphrodite szépségére. Végül Hebe történetére, aki olyan ijesztően sorolta fel Hera szívós és gyűlölködő féltékenységének számtalan nyomát a

Herakles életében. Még most is boldog borzongás fogta el, ha arra gondolt, hogy az eszményi szépségű Ganymedes személyében ő maga fordult be ott Zeus palotájának a sarkán. Világos volt, hogy benne Ganymedes él tovább földi életet, vagy ha úgy tetszik: ő maga már földi élete előtt más formában égi életet kapott. Ha pedig Aphroditére gondolt, pontosan maga elé tudta rajzolni az istennő ellenállhatatlanul izgalmas szépségét, és jól emlékezett az istennő kijelentésére, hogy ugyanennek a szépségnek pontos mása a Helene szépsége. Az a lehetőség, hogy ez az isteni szépség az övé lesz, mintha vihar gyanánt ragadta volna lelkét a messzi Sparta felé. De a boldog vihar száguldásának útjába állott a Hera alakja. Hera csak gyűlölheti Ledát, következésképpen leányát, Helenet, is. Már pedig, ha Hera elkezd gyűlölni valakit, annak nem könnyű a sorsa. Sem azoké, akik hozzákapcsolták a maguk sorsát.

Paris nem tudott felocsudni töprengéseiből. Este nem vett részt a közös étkezésen, már előbb lefeküdt. Azt adta okul, hogy fáj a feje. Oikarchos valami főzetet készített be neki. Hozzá sem nyult, hiszen egyáltalában nem fájt a feje. Csak hevert fekvőhelyén és tünődött. Emlékezete, mint a megromlott szerkezet, hol itt, hol ott bicsaklott ki és még hibáiból is hiányzott az egység: néha elfelejtett dolgokat, amelyekre pár perce még világosan emlékezett, néha pedig hirtelen eszébe jutottak dolgok, amelyek egy csapással a homály nagy foltját világították meg. Holtfáradt volt már szakadatlan töprengéseitől, mégsem tudott elaludni. Mikor napkeltekor bejött Dridax, hogy felköltse, még ébren volt. Éhesnek és halálosan álmosnak érezte magát. Evett, izenetet küldött Hektornak, hogy ma nem mehet a gymnasionba és végre aludni próbált. De ebből is csak féléber, ideges szendergés sült ki. Igen élénken álmodott ebben a gyötrött lelkiállapotban, de álmai folyton csak emlékeit ismételték. Szüntelenül Ganymedes szépsége kóválygott előtte az Aphrodite szépsége mellett, a két jelenség sóvár vágyakozással egyesült, s

akkor látta, hogy Ganymedes ő maga, Aphrodite pedig Helene. Aztán nagyatyját látta maga előtt, Laomedont, akit sohasem ismert. Herakles dárdája éppen akkor fúrta keresztül a szószegő öreg király mellkasát, hallotta álmában Laomedon bordáit recsegni. De mialatt ezt eszméletének egyik felével álmodta, másik felével még mindig tünődött. Hogyan lehetséges, hogy erről neki sohasem mondtak semmit? Philokynos ne hallott volna ekkora eseményről? Ne tudná senki egész Trójában, hogy Priamos királyt fogságból kellett kiváltani, és életét saját húga, Hesione, ártatlansága árán váltotta ki? Hosszú hánykolódás után elhatározta, hogy mivel üdítő, igazi alvás úgysem jön szemére, nem is kínlódik tovább a próbálkozással. Felkelt, de a szobájában maradt. Este zúgó fejjel, letörten mégis lement a családi étkezéshez. Némán ült helyén. Sokáig lopva nézegette Priamost. S magában Podarkesnek szólította. Philokynosra gondolt, aki Agelos volt valójában, és önmagára, aki nem Paris volt, hanem Alexandros. Mindenki más néven élte itt világát, mintha sorsa elől a felvett név mögé akarna bújni.

— Beszélnem kell veled, — mondta neki a deipnon vége felé Helenos.

— Szívesen, — felelt Paris.

Az étkezés a szokott módon fejeződött be. A királyi pár korábban visszavonult. Ők egy darabig még üldögéltek. Laodike Parisnak hízelgett és kerussa nevű új arcfestéket mutogatott, amelyet anyja tudta nélkül szerzett valahonnan. Kassandra maga elé bámult, egyszer csak közömbösen szólt bele az üres levegőbe:

— Már mondtam az imént, hogy nem voltam ott.

Majd mozdulatlan, fából való arccal dudolni kezdett. Erre már nem is figyelt senki, az egész család megszokta, hogy Kassandra csendes bolond. A szolgák is tiszteletteljes hangon minden bolondságát ráhagyták. Helenos volt az egyetlen, aki egy este sem mulasztotta el szeretettel s a látható tisztelet egy nemével megcsókolni. A többiek gépiesen és meggyőződés nélkül szentnek tekintették, de mitsem törődtek vele. He-

lenos most is gyengéden megcsókolta, aztán Parishoz fordult:

— Jössz ki az udvarra, bátyám? Vagy inkább a kertbe?

Kimentek a kertbe. Ott leültek a hátsó kőfalra. Ugyanoda, ahol Parist Hermes isten megkereste volt. Helenos így szólt:

— Csak rövid időre szeretnék itt veled maradni. Míg a ház elcsendesedik. Aztán eljönnél velem valahová?

— Szívesen, de hova?

— Apollon templomába. Majd ott meglátod, miért. Addig mondd el, amit el akarsz mondani.

— Honnan tudod, hogy el akarok valamit mondani?

— A csillagokból tudom. El akarod mondani, csak gyötrődöl és habozol. Mondd el.

Paris megragadta a Helenos kezét. Rendkívüli izgalom vett erőt rajta. Mióta Hermes elvált tőle, folyton úgy érezte, hogy melle majd kiszakad a sok tombolva kikívánkozó mondanivalótól. De mindeddig küzdött magával. Tantalos járt az eszében, meg mindazok, akiket Zeus borzasztó büntetése sújtott, mert kifecsegték az istenek titkait. De hitt öccse ihletében. Kísérletezve, habozva beszélni kezdett.

— Az isteneknél jártam, Helenos. De vajjon nem vonom-e magamra haragjokat, ha beszélek? Hermes szabadon elvitt mindenhova és megmutatott mindent. Végül csodálatos botjával megérintette homlokomat itt a szemem táján. Azóta egyes részletekre nem emlékszem. De az egészre tisztán emlékszem most is.

— Akkor beszélhetsz. Amit nem szabad elmondanod, Hermes elfeledtette veled.

— Köszönöm, hogy ezt mondod. Nagy megkönnyebbülést szerzel nekem. Ami történt velem, azt képtelenség magamban hordanom.

És most már úgy dőlt belőle a szó, mint a Skamandros áradata. Elmesélte látogatását elejétől-végig, minden legapróbb részlettel, amelyre emlékezett. Csak

egyet hallgatott el: azt, hogy milyen minden vágynál erősebb vágy emészti Aphrodite szépsége után, amelyet Helenében kell viszontlátnia.

— Igen, ilyenek, — mondta minden különösebb felindulás nélkül Helenos, — hiúk, irígyek, önzők, hol jók, hol gonoszak, hol nagyszerűek, hol kicsinyesek, hol jóságosak, hol utálatosan kegyetlenek. Pontosan olyanok, mint az emberek, csak éppen hatalmasabbak. Ha valamilyen csoda folytán az ő hatalmok a mi kezünkbe jutna, a világmindenség nem változnék semmit.

— Semmit?

— Ismétlem neked: semmi más nem különbözteti meg tőlünk az isteneket, csak a hatalom. Ha mi kapnók a hatalmat, akkor itt Zeus volna a király, Priamos atyánk pedig odafenn kormányozná a villámokat. Nem Aphrodite volna a szerelem, hanem Helene. Nem Herakles volna az erős, hanem Hektor, vagy Menelaos. Nem Ganymedes volna a szépség, hanem te. És nem Apollon volna az ihlet, hanem én. De a világmindenségben nem változnék semmi. Ugyanilyen fájdalmas és igazságtalan maradna minden, mint most. Én tudom a titkot, amelyet a szilen mondott meg Midas királynak. Én is megmondhattam volna neki: az embernek az a legjobb, ha meg sem születik.

— Mondd, Helenos, te megszállott ember vagy és gondolkozol is ezeken a dolgokon: tulajdonképpen miért születünk?

— Semmiért. Ismét lázadásnak kell jönnie.

— Hgyan érted ezt? Kik lázadjanak?

— Az istenek. Figyelj ide, bátyám. Először volt Chaos. Őt elkergette trónjáról a lázadó Uranos, a világmindenség. Uralkodott, de kiderült, hogy nem jó. Jöttek a kyklopsok, fellázadtak, megbuktak, nem voltak alkalmasak az uralomra. De jött Kronos, ő is fellázadt és átvette az uralmat. Az idő lett mindennek az ura, uralkodott, és kiderült, hogy ez sem jó. Akkor jött egy még jobb főisten, Zeus. Uralkodik, úgy, ahogy. Sokal jobban, bölcsebben és fejlettebben, mint az idő,

És mégis látjuk, tudjuk, érezzük, hogy ez sem jó. Át kell hogy adja a trónját valakinek. Át is fogja adni.

— Kinek?

— Látom a jövő méhében az új istent, de nem ismerem. Zeust ismerem és ő nem haladja meg értelmemet. Ez meghaladja. Annyit tudok, hogy akkor majd lesz miért születnünk. A lázadásokat mindig valami hiány szüli. A hiány most az, hogy az ember születésének nincs célja és értelme. Új isten kell, aki az életnek célt és értelmet ad.

— Helenos, megborzadok istentelen vakmerőségedtől. Nem félsz az istenektől?

— Nem. Én nem félek. De ők félnek. Mindegyiken látom, hogy fél. Éppen azért, mert mindegyik tudja, hogy az embereknek és önmagoknak csak üres életet tudnak adni. Mindegyik tudja, hogy tehetetlen. Mi legyen az élet célja? A hatalom? Ez nem lehet cél, mert az nem lehet cél, amit el lehet veszteni. Zeus jól tudja, hogy mennyi állandó éberségébe, gondjába, harcába, szüntelen küzdelmébe kerül a hatalmat megtartani. És titokban retteg, mikor jön már, aki őt elkergeti. Vagy egymás érzésnélküli, állati birtoklása legyen a cél, tehát megint csak a hatalom? Nem, Hera már jól tudja, mennyit kell szenvednie a féltékenységtől, és milyen igazságtalannak és kegyetlennek kell lennie, mert féltékeny. Hera tudja, hogy uralmának vége lesz. Tehát ne az otthon, hanem a szerelem legyen az élet értelme? Nem, az nem lehet életcél, ami szeszélyes, mulékony és megbízhatatlan. Nem lehet életcél az, ami olyan kegyetlen, hogy Aresnek a párja lehet. Mert hogyan lehetne maga Ares az élet értelme? Hogyan lehet az élet célja a halál? Vagy adhat az életnek értelmet Hephaistos? Nem, csak roskadásig dolgozni nyomorékon, fáradni, kínlódni, pihenő nélkül verejtékezni, kyklopsok kizsákmányolásán élősködni, ez nem lehet értelme az életnek. Hogy az ember dolgozzék is, azért érdemes születni. De hogy csak dolgozzék, azért nem érdemes. Akkor hát Athenétől kérjem az élet értelmét? Ó, nem, ő arra nem alkalmas,

hiszen az életet ő maga sem ismeri, hogyan jelölhetné ki ő maga? Hogyan adhatna értelmet ifjúságomnak, aki egyenesen felnőttnek született és soha nem volt fiatal, boldogan tudatlan és önfeledt? Vagy hogyan várjak értelmet öregségem számára Hebétől, aki sohasem lesz öreg? Maga Apollon is tudja, hogy ő sem jelentheti az élet célját és értelmét. Ha én sejtem a jövendőt, ő, aki ezerszer ihletettebb nálam, pontosan és világosan látja, hogy az egész isteni karnak le fog alkonyulni. Már kezdi mindegyik menteni, ami menthető, már kezd látszani mindegyiken, hogy a vesztét érzi. Zeus hatalmaskodik, amit lehet és irgalmatlanul sújt oda villámaival, ahol bármilyen ellentmondást sejt. Ares tapos a vérben és még a saját dögvészére is dögvészt bocsátana, ha lehetne. Aphrodite habzsolja a szerelmet, mintha a mindenséget belé akarná fullasztani. És mint a romlás felé közelgők, gyűlölik egymást és marakodnak. Ares gyűlöli Athenét, Athene gyűlöli Aphroditét, Aphrodite gyűlöli Herát és Hera gyűlöli valamennyit. Mi pedig alázatosan bemutatjuk az áldozatot valamennyinek, mert ők a hatalmasabbak egyelőre. Míg az új isten nem jön.

— De ki az és miért jön?

— Ismeretlen isten, aki azért jön, hogy célt és értelmet adjon az életnek is, halálnak is. Valamit fog mondani. Elég, ha egy szót mond. De hogy mi lehet az a szó, nem tudom. Elképzelni sem tudom.

— És mikor jön?

— Mikor már mindenki hevesen és fájdalmasan fogja érezni, amit most csak én érzek: hogy üres az élete. Mikor ezt majd nemcsak az emberek, hanem az istenek is érzik. Mikor majd a hatalom, az ész, a pusztítás, a szerelem, az ifjúság mind, mind érezni fogják, hogy önmagoknak sem elegendők.

Helenos mélyet sóhajtott, aztán hosszút hallgatott. Majd felnézett az égre, amelyen már mind kiültek apró gyémántsziporkák gyanánt a csillagok. Felkelt.

— Most már csendes a ház. Eljöhetsz velem.

— Hova?

— A csillagok mondottak nekem rólad valamit. Még nem értettem teljesen. El kell jönnöd velem Apollon templomába. Ott vár bennünket valaki, aki tudja a módját, hogyan kell Apollontól az Urania múzsa közvetítésével a csillagok izenetét megkérdezni. Ott vár bennünket Laokoon rokonunk.

És már indult is. Paris szó nélkül követte. Jól ismerte már Laokoont, aki többféle alapon is a családhoz tartozott. Először is testvéröccse volt Anchisesnek, az Aineias apjának. De különben is dardanida-vér folyt benne, mert Tros királynak volt a dédunokája, mint az ő apjok, Priamos. Mint királyi rokon, az előkelő és gazdag urak életét élte Trójában: Apollon templomának főpapi állását töltötte be. A maga ágán ébenne ütött ki a dardanidákban rejlő jóstehetség. Komoly, kevés beszédű embernek számított, családi összejövetelekre is nehezen jött el és Priamos gyermekei közül csak az ikreket kedvelte észrevehetőbben.

Apollon templomának oszlopos épületéhez kanyargós úton jutottak el. A templomban csakugyan rátaláltak Laokoonra. Üldögélt a nyitott tetőrész alatt és hol az ég csillagait nézegette, hol az asztalon eléje rakosgatott holmit. Volt ezek között két rézből készült körlap. Azokat vizsgálta figyelmesen, majd megint a csillagokat figyelte.

— Mik ezek a diszkoszok? — kérdezte Paris kíváncsian.

— A csillagok, — felelte Laokoon, — az ég két ábrája. Ez nagy kincse a templomnak, a két rézkorongot még Assarakos nagyatyám kapta egy aigyptosi varázslótól.

— De miért kettő, mikor csak egy égbolt van?

— Az aigyptosi varázslók hite szerint nem egy van, hanem kettő. Nemcsak a világ felett van az az egy, amelyet ismerünk, hanem a világ feneke alatt is van egy másik, amelyet nem ismerünk. Én úgy képzelem, hogy az csak tükörképe az Okeanos vizében a mi mennyboltunknak, de az aigyptosi azt állította,

hogy a kettő nem egyforma. Meg is láthatod, hogy a kettő a két korongon különbözik.

Paris nézegette a két korongot. Azokon vékony vonalakkal látta kivésve a csillagzatokat: Heraklest térdelő helyzetben, a hydrát, a nagy kutyát, a nyulat, az Argo hajót. És mindenütt lyukkal megjelölve az egyes csillagokat. A berajzolt ábrák mutatták, hogy az emberi képzelet milyen formákká alakította egybe az egyes pontokat a mennybolton. Andromeda karjait terjesztette kegyelmet kérve a tengeri szörny felé, amott Europe a bika hátán úszta a tengert, Cheiron kentaur nem messze tőle, majd a delfinné változtatott Delphis, aki rábeszélte Amphitritét, hogy Poseidonhoz menjen feleségül, amott a halak, Aphrodite tengerbeesett leányának megmentői, Apollon csillaggá vált hattyúja, a Dioskurok, odább a kis göncöl, vagyis a nagy medve farka, a koszorú, amelyet Dionysos tett a fejére Ariadne halála után, Hermes lantja, Orion kutyája, az a nyíl, amellyel Apollon megölte a kyklopsokat, Perseus, amint a tejútban félkézzel Gorgon fejét, másikkal a görbe szablyát tartja, maga a tejút, a Zeust szoptató Amaltheiának az égre kicsöppent teje, a skorpió, amely megölte Oriont, Ganymedes, aki italt tölt Zeusnak, száz, meg száz ábra, melyek körvonalai bonyolultan zsúfolódtak egymás hegyén-hátán.

— Hogyan tudtok ezeken eligazodni?

— Csak szokásból vannak itt, — mondta Helenos, — a csillagokat behúnyt szemmel is tudjuk mindaketten. Kérlek, Laokoon nagybátyám, meg kell mondanunk Parisnak, hogy mit izentek neki a csillagok.

Laokoon bólintott.

— Paris, tedd a két kezed a két rézkorongra. És ne moccanj. Mi most elmondjuk a varázsigét.

Mindketten az ég felé terjesztették karjukat, aztán mélyen meghajolva a következő mondatot mondták pontosan egyszerre:

— Aski-kataski-aix-tetras-damnameneus-aisia.

Ez valami olyasfélét jelentett összefüggés nélkül, hogy sötét-világos-föld-év-nap-igazság. Nem volt semmi értelme. De Paris nem ért rá tűnődni rajta. Laokoon felnézett a tetőnyíláson át a belátszó csillagokra. Nem is nézett, hanem szokatlanul tágra meredt szemmel, perceken keresztül egyet sem hunyorítva állt ott, míg csak előbb alig észrevehetően, majd egyre erősebben egész teste remegni nem kezdett. Akkor különös, távolról hallatszó hangon megszólalt:

— Halott kövek közül élő kövek közé, halott fák közül élő fák közé, északi helyről déli helyre, alacsony helyről magas helyre ...

Lehellete szakadozni kezdett, melle zihált. Minden szónál erőlködnie kellett.

— Tovább, tovább! — kiáltott Helenos parancsoló hangon.

— Emberek közül istenek közé. Selene helyéről Helios helyére. Várakozás helyéről ítélet helyére. Üres kézből adj ajándékot, telt kézbe fogadj ajándékot ...

Ingadozni kezdett a jós pap. Homlokán kiütött a verejték. Támasztékot kereső keze majdnem beletenyerelt az asztalon égő olajmécsbe. Helenos odakapott.

— Mikor? Kérdezd meg, hogy mikor?

— Keresd Aphroditét.

Laokoon nem beszélhetett többet. Helenos segítségével székre rogyott. Ültében álmába merült.

— Mit mondott? — kérdezte Paris izgatottan. — semmit sem értettem.

— Pedig értelmesen beszélt. Halott kövek közül élő kövek közé: menj a városból a hegyekbe. Halott fák közül élő fák közé. Bútoraid helyett ligetet keress. Északi helyről déli helyre, alacsonyról magasra: a Gargaros-bércre kell menned, az az Ida-hegység déli csúcsa. Emberek közül istenek közé: ott fog várni a három istennő, és talán Hermes is. Selene helyéről Helios helyére: ne holdvilág idején menj, hanem nappal. Várakozás helyéről ítélet helyére: most

még várakozol idelenn, odafenn mondd ki az ítéletet. Üres kézből adj ajándékot: most üres a kezed, de ebből majd odaadod az aranyalmát. Hogy milyen ajándékot kapsz, azt nem tudom.De hogy mikor, az nyilvánvaló. Aphrodite napján, tehát pénteken.

— Vagyis az egész mit jelent?

— Azt jelenti, hogy pénteken... várjál csak, hol van most a hold? Pontosan az égbolt közepén. Ott kell lennie Heliosnak. Tehát pénteken, pontosan délben légy a Gargaros ligetében és bíráskodjál, az istennők ott lesznek.

Paris torka kiszáradt az izgalomtól. Laokoonra pillantott, aki megmozdult és lassan kinyitotta szemét.

— Mit mondtam? — kérdezte gyenge hangon a pap.

— Szóról-szóra ugyanazt, amit tegnap, — felelte Helenos, — már meg is mondtam Parisnak úgy, ahogy már megfejtettük: pénteken délben ítélnie kell a Gargaros-csúcson egy ligetben.

Laokoon bólintott. Aztán nehézkesen feltápászkodott a székről. Helenos a karja alá nyulva segítette. A jós pap vánszorogva megindult. Az ihlet nyilván nagyon kimerítette. Az ajtóból visszafordult. Parisra nézett.

— Ha valakinek elmondod, meghalsz.

Azzal eltűnt. Paris rémülten kiáltott fel, értelmetlen hangot adott ki és egész testében remegve leült.

— Nem is akartam elmondani, — hebegte, — miért mondja, hogy meghalok? Nem akarok meghalni. Élni akarok.

— Annyira félsz a haláltól? — kérdezte Helenos részvéttel és valami gúnnyal a hangjában.

— Félek. Én nem akarok meghalni. Királyfi vagyok és a világon a legszebb. Én nem halhatok meg.

Hirtelen sírva fakadt az ideges kimerültségtől. Helenos csak hagyta sírni és nem szólt hozzá semmit. Összerakta holmiját és eloltotta a mécsest. Aztán előre-

indult. Paris botorkálva utána. Így jutottak haza. Ott is szótlanul váltak el. Paris ment a maga szobája felé. De ott meglepte, hogy Dridax nem alszik a küszöbön. A szolga bent volt a szobában és várt. Világot sem kellett gyújtania, elég világos volt a holdas éjszaka.

— Ott voltam, uram, megmondtam neki.

A királyfi nem értette ezt a beszédet. Csodálkozva megismételtette. A szolga mégegyszer elmondta ugyanazt.

— Hol voltál, mit mondtál meg és kinek?

— Ahogy parancsoltad, Xenophobosnál voltam és átadtam neki az üzenetet.

— Én üzentem Xenophobosnak? Mikor és mit?

— Tréfálsz, uram. Éppen az imént, mikor hazajöttél.

— Hazajöttem? Én? Az imént? Bolond vagy te, Dridax, vagy ittál?

— De uram, tréfálsz velem. Kegyes voltál hozzám és hátba is vágtál. Boldoggá is tettél jóságoddal. Azt mondtad, rögtön szaladjak Xenophobos házába, verjem fel és adjam át az üzenetet. Csodálkoztam váltig, mikor visszajöttem, hogy megint nem vagy itt.

Paris hátán végigszaladt a hideg. Most már értette, hogy mi történt: Hermes az ő képében küldte a szolgát Xenophoboshoz.

— Persze, persze, — mondta könnyedséget tettetve, — milyen szórakozott vagyok. Hogyan adtad át az üzenetet? Ismételd szóról-szóra, amit mondtál.

— Azt mondtam, uram, hogy pénteken délben a Gargaros-csúcson kell lenned, gondoskodjék útravalóról és kíséretről. Régi nyájadat is útbaejted.

— Azt mondtam, hogy útbaejtem?

— Hogyne. Még kétszer is mondtad, nem emlékszel? Tehát mindent megmondtam, uram, és Xenophobos pontosan teljesíteni fogja parancsodat.

— Jól van, lefekhetel.

A szolga elment. Paris ámulva csodálkozott bele a homályba. Nyilvánvaló volt előtte, hogy valaki, míg ő Laokoonnál járt, az ő képét vette fel s az ő nevé-

ben intézkedett. Ez nem lehetett más, csak Hermes. És intézkedése pontosan egybevágott a csillagok üzenetével. Nem lehetett kétség: az emberöltők óta függő versengés ítélete elérkezett és a döntést Zeus parancsára neki kellett kimondania. Lefeküdt és amit már annyiszor végiggondolt, most végigtünődte századszor is. Töprengésének mindig az volt a menete, hogy először is Aphrodite győzelmét mondta ki magában, aztán önmagával vitatkozván mérlegelte, hogy mit kaphatna a másik két istennőtől, majd a Helene szépségére gondolt és érezte, hogy mérhetetlen vágya minden ellenérvet elsöpör: Aphroditének kell győznie. De ezuttal Hera latolgatásánál tovább kellett időznie. Hermes az ő nevében meghagyta, hogy régi nyájának helyét is útba ejti. Ez Oinonét jelentette. Vagyis az istenek akarata az, hogy feleségével találkozzék. Miért akarja ezt Zeus? Hogy az ítélet előtt a bíró figyelmeztetést kapjon a családi boldogságról, tehát Aphrodite vesztegető ígérete ellen is pártatlan maradhasson? Álmatlanul hánykolódva soká gondolkozott Oinonéról. Felidézte magában a kőotthon boldog pásztordilljét, Oinone halkan mesélő kedves hangját a sötétben, a tűzhely vidám építését, a sarkokba állított, polcra rakosgatott, szegekre aggatott kezdetleges háztartási tárgyakat, kurta és elragadó kedvességű házasságukat. Ennek honvágya ütemesen visszatérő fájdalmas szúrás gyanánt döfött bele lelkébe. Voltak tünődésének pillanatai, mikor hirtelen szeretett volna mindent egyszerre odadobni, még apja házának pompás és előkelő életét is, csak visszamehessen az egyszerű és kedves boldogság világába és ne tudjon többé semmiről. Lelkiismerete hangosan dörömbölt melle falain: Oinonét képzelte maga elé, aki végetlen-hosszatlan vár odafenn a teljes magányban és biztosan tudja, hogy szerelme és türelme nem marad jutalom nélkül. Mikor aztán ezt a kínzó képet a másikkal igyekezett elűzni és elképzelte, hogy az egybegyűlt trójai néptömeg ujjongása közben kiszáll a messzi földről érkező hajóról a parton a föld legszebb asszonyával, majd pedig

Aphrodite földi mását karjai közé képzelte, azt is éreznie kellett, hogy erről képtelen lemondani.

Így hánykolódott vágy és lelkiismeret között nappal is. Szüntelenül, az indulás órájáig. Mert a hívó isteni szózatra még akkor is engedelmességgel felelt volna, ha vágyakozása nem hajtja elemi erővel a megígért jutalom felé. S a kitűzött óra elérkezett. Reggeli után indult, mikor különben Hektorral a gymnasionba ment volna. Az udvaron már felkészülten várta Xenophobos vezetésével a csomagokkal terhelt szolgasereg, ugyanekkor lépett ki udvari lakásáról frissen és fürgén Hektor is. Együtt mentek a kapuig.

Itt következett a botrányos jelenet. A kapun nem lehetett kilépni, mert a küszöbön elállta az útat Kassandra. Nyilván megint ihletett állapotban. Ajka görcsösen rángatódzott, szeme elmebajhoz hasonló dúltságot mutatott.

— Bennünket mégy megölni, — mondta egyelőre csendesen, de ellenségesen Parisnak, — nem engedlek.

Hektor részvéttel ránézett.

— Megint rájött szegényre. Kísérjétek szépen vissza a szobájába.

— Senkise nyuljon hozzám, — szólt hangosabban és elszántan a leány, — én innen egy tapodtat sem mozdulok.

És odaállt a küszöbre szétterjesztett, akadályozó karral. Paris békítően szólalt meg, Hektor is csillapította. De Kassandra egyre hangosabban felelgetett. A királyi kapu most már lármás jelenetté lett. Az udvaron családtagok jelentek meg, azok is csatlakoztak és Kassandrát csillapítani igyekeztek. Ott volt már Helenos is.

— Hagyd, — mondta a leánynak, — hiszen mennie kell. Ami közeledik, az az istenek akarata. Nem tudod megállítani.

De Kassandra az ő szavaira sem hajlott. Állt a kapuban konokul. Most már szilárdan bele is kapaszkodott.

— Nem, — kiáltotta, — megy a várost kiirtani. Nem engedem.

Az uccán már sokan megállottak. Egymásnak újságolták, hogy a király féleszű leánya megint a bolondját járja. Utcagyerekek is gyűltek oda és vigyorogtak. A szóváltás lármájára Oikarchos is felbukkant. Ez mindjárt szaladt a királyért. Priamos kilépett a palotából és odament a kapuhoz, családja tisztelettel nyított neki útat.

— A nyájakat kell megnéznem, atyám, — magyarázta Paris, — de Kassandrára rájött a bolondóra és útamat állja.

— Az egész várost fel akarja gyújtani, a lakosokat mind megöli. Nem engedem.

Priamos intett Hektornak.

— Nyalábold át és vidd a szobájába, te vagy itt a legidősebb.

Hektor átkapta húgát. A leány eszeveszett sikoltást hallatott és elájult. Ujjai Hektor erős rántása miatt lesiklottak a kapuról. A trónörökös nyugodtan vitte terhét befelé. Helenos utána nézett. Aztán Parisra rá sem nézve indult befelé maga is.

— Mennyi bajom van veletek, — dohogott Priamos.

Aztán kilépett a kapun és rákiáltott a bámészkodókra. Haragjában halálbüntetéssel fenyegette a tiszteletleneket. Azok eltágultak, a kínos jelenetnek vége volt. Paris nyugodtan indulhatott. Mikor áthaladt a Dardanida-kapun, amelyet a nép Skaia-kapunak szokott nevezni, kellemetlenül összerezzent.

— Mi bosszant, uram? — kérdezte Xenophobos.

— Kassandra rontotta el a kedvemet. Meg ezek az ostoba jóslatok járnak a fejemben.

— Ne gondolj ezekkel, uram, — szólt a mellette lépkedő ember mosolyogva, — anyámnak egy pap megjósolta születésemkor, hogy még selyp koromban meghalok. Íme, régóta nem selypítek, sőt öreg vagyok és itt megyek melletted. Ami pedig az istenek akarata, az ellen mit tehetsz? Semmit.

— De tehetek. Itt rögtön megölhetem magam.

Xenophobos udvarias felháborodással tiltakozott. De Paris alig hallgatott oda. Az járt eszében, hogy az istenek útjait úgysem lehet kifürkészni. Hiszen ha megöli magát, annak híre úgy terjedhetne el esetleg, hogy megölették. Megöletésével apját vádolhatnák. Lázadás keletkezhetnék, a város lángba és vérbe borulhatna. Nincs ember, aki útját állhatná a sorsnak. Hektornak van igaza: úgy kell élni mindenkinek, mintha nem jósoltak volna semmit. Ő tehát megy sorsa elébe.

A régi tanyán nem talált semmi változást. Sorra felkereste a nyájakat. Peuthoios még nagyobb pocakot eresztett, Myrmon kancsított és állatairól képtelen dolgokat hazudozott, Thorax bicegett, mert néhány hete szakadékba zuhant és féllábát kificamította, Haimon pedig, aki régesrégen háziszolga volt odalenn a városban, most makogni sem tudott a megtiszteltetéstől, hogy királyfivá lett hajdani pásztortársa kegyes szavakat intéz hozzá. Kereste Okyst is, a kis sárga kutyát, de azt közben más kutyák széttépték. Csak ez a kiskutya hiányzott a régi életből, és Philokynos, különben ugyanaz volt minden, a békésen legelésző állatok képe, a hőségtől perzselt gyep poros szaga, a cirpelés, messzi lent a város idefehérlő pontja, amit oly sokszor bámult hajdani pásztormagányában. És mégis, mintha teljesen idegen világban járt volna, amelyet nem látott soha. Szívében kiábrándult elégedetlenséget és sürgető nyugtalanságot érzett. Tessék-lássék néhány kérdést tett és néhány parancsot adott. Aztán elindult a kőotthon felé, hogy a nehezén mennél hamarább túllegyen.

Oinone nem volt a kőotthonban. A kis fészek nem változott semmit. Egyik sarokban most is ott állott a fekvőhelye, mintha ma hajnalban kelt volna fel róla. De új tárgyat is látott: guzsalyt. Mellette egy félig már telesodrott orsót. Itt-ott friss virágot. Könny szaladt a szemébe. De ugyanakkor hálás megkönnyebbülést érzett: nem kellett Oinone szeme közé néznie. Elhatározta, hogy valamelyik szolgát visszaküldi a

pásztorokhoz és üzenetet hagy neki. De alig eredt tovább embereivel a hegyi úton, mikor megkönnyebbülése kárba veszett: Oinone jött vele szemközt. Meglátták egymást. Paris igyekezett zavarában közvetlenül mosolyogni, mintha csak tegnap váltak volna el, és ölelésre tárta két karját, hogy a hozzá futót megölelje. De Oinone nem futott feléje. Csendes mosollyal, szelid tekintettel, nehézkesen cammogva közeledett feléje. Paris akkor látta, hogy Oinone gyereket vár.

Az asszony közel ért hozzá. Csúnya volt, elhanyagolt, de valami átszellemültség sugárzott arcáról, mintha ettől a földi világtól egészen távol élne.

— Üdvözöllek, — szólt minden tomboló öröm nélkül, nyájasan.

— Oinone, — hebegte a királyfi, — neked... nekünk...

— Igen, — bólintott az asszony szeliden és boldogan, — kora télre itt van a kis dardanida.

— Most mit mondhatok neked, — akadozott Paris zavartan, — milyen nagy öröm ez, igazán... de miért nem üzentél értem?

— A pásztoroknak megtiltottam, hogy szóljanak bárkinek is. Tudtam, hogyha ráérsz, úgyis feljössz. Hozzám jöttél?

— Hozzád, kedvesem. Sajnálom, hogy éppen nem voltál itthon. Soká vártam, most már nem várhatok tovább. Valami fontos dologban a Gargaron-csúcsra kell mennem. De visszajövet majd megállapodom nálad.

— Most már nem jöhetsz vissza?

— Nem kedvesem, nagyon sietek. De ezzel a gondolattal nem tudok betelni, hogy gyereked lesz. Mutasd magad, milyen színben vagy?

— Ne nézz rám, Paris, most nagyon csúnya vagyok, jól tudom. Szinte örülök, hogy most nem érsz rá idefent lenni. Ha sokáig így látnál, még kiábrándulnál belőlem.

És ott állt formátlan, elnehezedett termetével.

Sarú nem volt a lábán, nyilván tisztálkodni járt a ligetben. Nedvesen maradt lábára szürke, vastag rétegben rakódott rá az út pora. Egyszerű ruhája tiszta volt, de kopott és durva vászonból való, mint a parasztasszonyoké. Parisban meghűlt a vér erre a látványra. Oinone, ha rágondolt, takaros és nagyon csinos fiatalasszony gyanánt élt képzeletében. De ha most finom sarúban tipegő, ápolt, művésziesen gondozott hajú, kerussával festett, gazdag patyolatba öltözött nővéreire gondolt, szíve elszorult arra a gondolatra, hogy ilyen külsejű asszony a felesége. Rögtön eszébe jutott az is, hogy atyja hogyan és milyen bosszúsan lenéző hangon nyilatkozott Kebrenos folyamistenről, ismeretlen apósáról.

— Csakugyan ne nézegess így, Paris, nagyon kérlek. Mire visszajössz, kicicomázom magam annyira, amennyire mostani állapotomban képes vagyok. Nem szeretem, ha embereid előtt szégyenkezned kell miattam. Akkor majd sokáig és részletesen beszélünk. Mindent el kell mondanod a városról és az udvarról. Majd én is elmondok mindent, rengeteg érdekes esemény történt idefenn azóta. Nagyon el vagy foglalva?

— Embertelenül sok dolgom van... remélem, nem is vetted rossz néven...

— Ó, dehogy, egy pillanatig se okozz szemrehányást magadnak. Hiszen királyfi vagy és be kell látnom... de majd ezt mind elmondod. Addig gondolkozzál valami jó néven a fiadnak...

— Fiú lesz?

— Egész biztosan. Én már nagyon szép nevet találtam ki. Tudod, ha már három-négy éves lesz, csináltatsz neki kis ezüstsisakot, nagy piros tarajjal lószőrből. Képzeld el azt a pucér kis kölyköt, nem lesz rajta semmi más, mint a pirostarajú ezüstsisak. Ezért sisakosnak szeretném hívni. Ha neked is tetszik, nevezzük el Korythosnak.

— Korythos? Nagyon szép név. Hogyne, beleegyezem.

— Olyan szép lesz, mint te. Képzeld el csak mez-

telenül, sisakkal... De majd beszélünk róla. Egyelőre csak azt mondd meg, hogy egészséges vagy-e. Nincs-e valami bajod?

— Köszönöm, pompásan érzem magam.

— Mert ha akármi bajod van, csak gyere hozzám rögtön. Én úgy ismerem a füveket, virágokat, gyökereket, mint maga Medea. Nem lehet olyan bajod, amiből ki ne gyógyítsalak. Most ne zavartasd magad, kedvesem, látom, hogy sietsz. Csókolj meg szépen és menj. Én várlak. Akárhol jársz, akármit csinálsz, én itt vagyok és várlak, ezt ne felejtsd el soha.

Paris óvatosan magához vonta a formátlan asszonyt és gyengéden homlokon csókolta. Hirtelen elsírta magát. Elfordult. Oinone szeliden, vidáman nevetett és megérintette a karját.

— Ne sírj, ne légy csacsi. Inkább folyton arra gondolj és azon örvendj, hogy milyen lesz a mi kis Korythosunk. Most menj és siess vissza.

Meg sem várta ura indulását, bement a kőotthonba. A bejárattól még egy pillanatra visszafordult és nyájasan búcsút intett a kezével. Paris visszaintett, aztán megtörölte könnyes szemét. Indulást parancsolt. Annyi mindenféle zajgott benne, hogy mindenáron beszélni szeretett volna valakivel. De rangja nem engedte, hogy Xenophobos-féle emberrel bizalmas eszmecserébe bocsátkozzék lelkiállapotáról. Pedig arról lett volna jó kiönteni a szívét. Elmondani valakinek, hogy hiába hullatott a mindig könnyen eláradó érzelmesség folytán igazi könnyeket, valójában rendkívül kényelmetlennek érzi ezt az asszonyt. Szégyelli és örül, hogy most túl van rajta. És ha alaposan meggondolja, kár is ekkora esetet csinálnia egy asszonyból. Ott van saját atyja, az öreg király. Első feleségét, Arisbét, odaadta ajándékba egy barátjának, s ez még az elsőszülött Aisakost is elvitte magával. Ő pedig két asszonyt is vett magának, Laothoét és Hekabét, az ő anyját. Laothoe két fiút szült neki, Lykaont és Polydorost. Hekabe pedig kilenc gyermeket adott Trója királyának. Ez már tizenkettő. De az a sok rabnő, aki mind

a király hatalmas kegyét lesi, ezekhez még a gyermekek hosszú sorát szülte. Kapásból fel lehet sorolni még tizenkettőt, királyi fattyúkat, akik a családi rang mindenféle árnyalatát képviselik. Mert itt van például Medesikaste, rabnő leánya, neki féltestvére, akit a király jól adott férjhez, s aki majdnem testvérhúg gyanánt viselkedik, ha olykor hazanéz. Viszont itt van Kebriones, ugyancsak féltestvér, ott él az udvarban és Hektor kocsisa. Ott van Polites, a siheder féltestvér, akit Priamos nagyon kedvel, mert minden jel szerint elsőrangú íjjász lesz belőle és még jobb futó. Minden versenyt megnyer a kölyök. De ott futkos még egész sor fiú és leány, mint Hippothoos, Antiphonos, Dios, Klonios, Chromion, Echemmon, meg még ki tudja hány, akiknek még nevére sem emlékszik. Félfüllel hallotta, hogy apjának mintegy ötven gyermeke van a három elismert királynétól származó tizenkettővel együtt. Neki egyelőre egyetlen felesége van, aki a gyermeket még nem is szülte meg. Miért ne lehetne neki is akár három felesége és majd valaha akár ötven gyereke? Egyetlen asszony miatt oktalan dolog annyi feszélyezett gondot csinálni magának. Oinone nagyon jól megvan itt a hegyekben, gondja nincs, és gyermeke, ha nagyon jól sikerül, majd lekerül a palotába. Oinone felett egyszerűen napirendre lehet térni.

Egy éjszakát a szabadban töltöttek megint. Mennél magasabbra hágtak, annál kellemesebben enyhült a rekkenő hőség. A város olyan mélyen maradt, hogy már nem látott belőle semmit. Egyre sziklásabb, kopárabb lett a táj. Már olyan növények jelentkeztek, amilyeneket lejebb nem látott soha, olyan lepkéket és bogarakat vonzottak a lent nem termő virágok, amelyeket nem is ismert. Az a csapás, amelyen felfelé hágtak, alig volt ösvény, csak Xenophobos tudta a járást, mert az egész Ida-hegységet gyerekkora óta ismerte. Néha még neki is meg kellett állnia, hogy tájékozódjék. Pénteken kora délelőtt voltak érkezendők, de kora reggel váratlan felhőszakadás érte utól őket, alig találtak barlangot menedékül. Mikor elébujtak,

óriás ívű szivárvány ragyogott az üde és tiszta levegőben.

— Iris azt üzeni, hogy siessünk, — mondta rögtön Paris, — délre pontosan ott kell lennem.

Serényebben kapaszkodtak a mind meredekebb csapáson, míg végre Xenophobos felkiáltott:

— Ott a te ligeted, uram!

Feketezölden sötétlő fenyőliget bukkant fel a magas bérc oldalában, mikor egy hegynyergen átjutottak. Nem mutatott semmi különösebbet, olyan kis fenyves volt, amilyen elég sok akad az Ida csúcsainak számtalan oldalában.

— Ti itt maradtok, — rendelkezett Paris, — a ligetbe csak magam megyek. Itt fogtok megvárni. Ha visszajövök, eszünk valamit.

— Úgy lesz, uram, — felelte Xenophobos, aki udvar-ismerő ember volt és nem tett felesleges kérdéseket

Az emberek letelepedtek, ő pedig nagyokat lépve igyekezett a kaptatón felfelé. Helios, akire koronként felpillantott, már serényen igyekezett a mennybolt középpontja felé. Már hallotta a kis fenyves madarait csicseregni. Még száz lépés. Még ötven. Már hallotta a harkály barátságos kopácsolását. Még öt lépés. És ekkor belépett az éles határvonalú fenyves jószagú homályába. Abban a pillanatban ott állt mellette Hermes

— Evoe, bíró, — szólt az isten vidáman — pontosan érkeztél.

— Igyekeztem, — felelt a királyfi, — embereimnek meghagytam, hogy lejebb várjanak.

— Az helyes. Ámbár az sem volna nagy szerencsétlenség, ha valamelyik idelopódzkodnék lesni. Nem látna semmit. Az istennők csak neked nem láthatatlanok, máskor még neked is. Aki meglesne, nem tudná elképzelni, mit csinálsz egyedül ezzel az almával.

Paris odapillantott. Hermes ökölnagyságú aranygömböt tartott a kezében. Ragyogóra csiszolt alma volt és csodálatos módon nem keltette azt a benyo-

mást. mintha ötvös formálta volna ekkora darab színaranyból. Fel kellett tenni a feltehetetlent, hogy valóban megvan valahol, isteni kertben, a csodálatos aranyfa, amely noha fémből van, mégis ágat, levelet hajt, színarany virágai vannak s ezek gyümölcsöt teremnek. Áhitatos elfogódottsággal kézbe vette az almát. Pontosan megvolt tetején a kis bemélyedés, abból kiállott a szár egy darabja. A gömbön valami jelek voltak láthatók.

— Mi ez?

— A te ítéleted. „A legszebbnek". Eris véste bele. Gyere most utánam.

Elindultak a kis fenyvesen keresztül. Paris közben emelgette tenyerében az almát. Jó súlyosnak találta.

— Mennyi idős ez az alma?

— Herakles hozta a Hesperidák kertjéből. Nyilván akkor szakították. De időről ne kérdezz bennünket. Mi Kronost legyőztük.

— Igen, ezt tudom. De miért mondták meg akkor Herakles és Hebe, mikor nálok jártam, hogy gyermekeik hány évesek?

— Mert egy darabig azért eljátszogatunk az évekkel. Ameddig Zeus rendeli. Egy ponton aztán megállítja az egészet. Erost magad láttad, fiatal fiú, ugye? Athenét is láttad, felnőtt leány. Sőt nagyon is felnőtt. Nos, Eros édes nagybátyja Athene istennőnek. És nekem van fiam, aki sokkal idősebb nálam. Ezt ne igyekezzél felfogni, úgysem fér a fejedbe. De most hallgass ide. Zeus azt parancsolja neked, hogy nézd meg az istennőket, ítélj legjobb hited szerint, s akit legszebbnek találsz, annak dobd oda az almát. Beszélned most már egyikkel sem szabad. Ők sem fognak szólni hozzád...

— De hátha Aphrodite elejti? — kapott bele Paris hirtelen és aggodalmasan.

Hermes nagyot nevetett.

— Szóval ítéleted már kész. Ne félj, Aphrodite az almát nem ejti el. Csecsemőjét hamarább elejtené.

Én sem fogom elejteni azt a kétségkívül igen gazdag áldozatot, amelyet eddig nem mutattál be nekem, mert nyilván az ítélet utánra halasztottad. Azt sem kétlem, hogy trójai templomomat búsásan meg fogod ajándékozni. Eddig tudtommal a templomnak nem ajándékoztál semmit.

— Okvetlen fogok, — sietett Paris nagy zavarban válaszolni, — csakugyan az volt a szándékom, hogy majd ítélet után... De ha szabad kérdeznem, mit szeretnél áldozatul leginkább?

— Nem fontos. Olyan színezete van, mintha kikényszeríteném belőled.

— Dehogy, szó sincs róla, hogyan is képzelhetsz ilyet. Hiszen isteni kegyet kérek tőled. Közöld velem, mivel volnék legkevésbbé terhedre.

Hermes még kérette magát egy darabig, aztán végre nyilatkozott.

— Hát mondjuk olyasmit, amit minden hónap negyedik napján úgyis szoktatok áldozni nekem, de nem ártana, ha jeleznéd a kivételes alkalmat. Mindenekelőtt mézet, aztán szárított füge t és kalácsot ízelítőnek. Aztán lehet egy kis sertés, valami bárány, nagyon szeretem az egészen gyenge, finom bakocskát is. Aztán kost. Külön figyelmeztetlek az állatok nyelvére. A disznónyelvet, kecskenyelvet, vadkannyelvet egyaránt kedvelem. Ha nem tudnád, a beszéd tehetségének is istene vagyok. Aki erre különös figyelmet fordít, azt megjegyzem magamnak.

Az isten arcán látszott, hogy az ételt igen meg tudja becsülni. Mialatt beszélt, szinte kéjesen nyelte a bő falatok ízét.

— Kérdezhetek valamit, uram? Ti az áldozatot valóban megeszitek?

— Furcsa kérdéseid vannak. Hát még nem láttad, hogyan ég el az áldozati étel? A tüz a mi étvágyunk. Elfogy az áldozat? El. És jósaitok világosan meg szokták mondani nektek, milyen kedvvel vesszük az áldozatot. Némelyik kontár olyan rosszakat áldoz néha, hogy ott is hagyom. Tömjént ne felejts el égetni az

áldozathoz. Tömjénszag nélkül nincs kedvemrevaló étkezés.

— Meglesz, uram. Köszönöm, hogy felvilágosításaiddal leköteleztél. Erre az áldozatra nagy gondom lesz.

Most értek a fenyves tulsó végéhez. Ott most szabad térség következett egészen egy függőleges, hatalmas sziklafalig. Átmentek a térségen és a sziklafal tövében megálltak. Visszafordultak a fenyves felé.

— Azért állunk ide, — mondotta Hermes, — mert a világos sziklafal rossz háttér volna az istennőknek. De a sötétzöld fák jó hátteret adnak. Készen vagy?

— Készen.

Torkában érezte szíve dobogását. Hermes felemelte botját az ég felé, amely ragyogóan tiszta volt és egyetlen felhőrongyocskát sem mutatott. De az isten mozdulatára ez a felhőtlen ég földrengéshez hasonló robajjal megdördült. És a fenyvesek hátterében ott állott a három istennő egymás mellett, tőle mintegy tíz lépés távolságban. Balról a legelső volt Hera, középen Athene, jobbról Aphrodite.

A dörgés megszűnt. Halálos csend volt a tájon, a madarak mintha még lélekzeni sem mertek volna a helyzet feszültségétől. Hera diadémet hordott a fején, félkézzel magasra emelte királynői kormánypálcáját, amelynek tetején most is ott ült a kakukmadár. Az istennő szivárványszínbe játszó chitonja szabadon hagyta hófehér nyakát, kivágása szemérmesen, de izgatóan sejteni engedte a két keble között kezdődő mélyedést. Két gyönyörű karja teljesen fedetlen maradt. Arca gőgös volt, majdnem kihívó, érett asszonyi szépségének volt valami ellenséges kifejezése. Ha egyedül áll ott, azt lehetett volna mondani, hogy nála szebb nem lehet senki. Mellette Athene nyulánk alakja tűnt fel. Hófehér chitont hordott vékony aranyszegéllyel. Ruhája valami fátyolszerű, de vastag anyagból készült, amely az aljába varrott szokásos nehezékektől omlóan és pontosan simult idomaira, hosszú combjainak re-

mekbe faragott vonalaira, finoman mintázott nyúlánk derekára. Így a szép test színei nem tetszettek át a kelmén, de vonalai úgy érvényesültek, mintha semmi ruhája sem lett volna. Fején aranysisak, jobbjában hosszú aranydárda, azon is ott gubbasztott az ő madara, a bagoly. Ajkát, amelynek vékonysága piros fonálnak tűnt fel a sápadtan hófehér, hosszúkás arc közepén, lenéző kifejezéssel szorította össze, ibolyába játszó szeme nézéséből a szűzesség könyörtelen hidege sugárzott. Elbűvölően szépnek kellett mondani őt is. És harmadiknak következett Aphrodite. Boglyas, dús, vöröses hajában semmi dísz. Két válla teljesen meztelen, két kézzel tartotta keble felett egyetlen ruháját, a lehelletszerű szövésű sötétkék fátylat, amelyet mintha csak odafújtak volna a testre. Lábánál két galamb bókolva turbékolt egymáshoz. Egy pillanat telt el csupán, s ekkor a fátylat mindakét kezével elengedte. Ott állt tüdöklő szépségének bőszítően kívánatos tündöklésében teljesen meztelenül. Pillantása villámló csábítás volt, vágyódó hívás és ígéret. Paris a Helene nevét akarta kiáltani, de a szó elakadt az izgalomtól kiszáradt orkán. Térdét remegni érezte. Lassan visszapillantott Heára és a kihívó nézésnek szeme ezt felelte vissza: „Nem kell a csendes boldogság". Majd Athenére pillantott és a megvetésre megvetéssel válaszolt: „Nem kell a lángelme". És tüzes vággyal viszonozta az Aphrodite szeme villanását: „Helene, te kellesz". Meglóbálta az almát és odadobta. Aphrodite mozdulatát még látni lehetett, amint az aranygolyó után kapott. De abban a szempillantásban mindahárom jelenség eltűnt. Ahol állottak, ott hirtelen nem volt semmi. A mennybolt ismét hatalmasat dördült, a talaj megremegett Paris lába alatt.

— Döntöttem, — mondta Hermesnek halálsápadtan.

— Aminek úgy kell történnie, — bólintott az isten, — az úgy is történik. Így kellett eldöntened az aranyalma sorsát. És a magadét.

— Mi lesz a sorsom? — hebegett a királyfi.

Hermes vállat vont és előre indult. Úgy szólt vissza Parisnak, aki követte:

— Sais városában van egy fátyollal fedett kép. Aki a fátylat fellebbenti, örökre elfelejt mosolyogni. Neked még legyenek mosolyaid. De most siess, mert megeredt az eső. Engem az eső nem fog, de te bőrig ázol.

Valóban kövér cseppekben szemezni kezdett. Mindaketten futásnak eredtek. Hermes emberi módon futott, boka-szárnyacskái meg sem rebbentek. Paris váltig csodálkozott, hogy Hermes még mindig mellette tartózkodik. Hiszen az ítéletnek vége, az isten most már nyugodtan eltünhetnék, mint ahogy az istennők nyomban eltűntek. Most újabb, még nagyobb dörgés hallatszott. Fülsiketítő, hatalmas mennydörgés volt, a királyfi egy pillanatig azt sem tudta, él-e, hal-e. Lába alatt megingott a föld, kénytelen volt két kézzel kapaszkodni a kezeügyébe eső fenyőfába. Kábultan meredt Hermesre.

— Nézz hátra, — szólt az isten.

Paris hátranézett. Az ámulattól eldermedt a szava. Azon a helyen, ahol az imént ítélkezett, most nem tisztás volt többé, hanem mély szakadék. A talaj a sziklafal tövében ketté vált. Még hallani lehetett, ahogy a különös csuszamlás kövei ropogva és csattogva gurulnak alá a hirtelen kitárult mélybe. Hermes mosolygott.

— Már veszekszenek.

— Kik?

— Zeus és Hera. Mert annyi hatalma Herának is van, hogy hirtelen megnyíljék a föld. Kivált ha éktelenül mérges. Te pedig most alaposan dühbehoztad. Ha még földi életedben találkozol vele, nem szeretnék a bőrödben lenni. De most már el is hagylak, csak ezt vártam meg, hogy ép bőrrel menekülj. Ezt azonban nem adom vissza.

Paris meglepetten odapillantott. Az az aranyból készült vékony abroncs volt az isten kezében, amelylyel ő most haját szokta leszorítani. Erre az útra is

felvette. De hogy az Isten mikor vette le fejéről és hogyan, hogy nem vette észre, az megfoghatatlan volt előtte.

— Az az enyém, — mondta és utána kapott.

— Most már az enyém, — szólt Hermes, — többé aligha látlak és némi emléket akartam tőled. Ne feledd, hogy én vagyok a tolvajlás istene is. De még egy fontos mondanivalóm van: Zeus megengedi, hogy ezt az ítéletet elbeszéld halandó társaidnak. Üdvözöllek.

Az isten suhanva felröppent a fenyvek közt a levegőbe, egy pillanat mulva már nem tudta szemével követni. Állt egyedül és elképpedve nézett a semmibe. Még maga előtt látta az isten csinos, fiatal, agyafúrt arcát, ragyogó, eleven szemét és igen széles orrát. Aztán arra ocsudott fel, hogy már zuhogva veri az eső. Ismét futásnak eredt tehát és mialatt valami barlangba vágyott, hogy ott társaival meghúzódjék, azon tünődött, miért küldte most Zeus ezt a váratlan és elképzelhetetlen esőt a teljesen derűs égből. Aztán kedvetlenül gondolt arra, hogy most megint a kőotthon felé kell mennie. Az a gondolat, hogy most leül Oinonével és hosszasan beszélgetni fog vele, egyáltalán nem volt inyére.

Embereire mindjárt ráakadt. Xenophobos már elébe is jött. Az eső most már felhőszakadássá fajult.

— Jó, hogy jössz, uram. Tudok nem messze egy védett helyet a sziklák közt, ott meghúzódhatunk. Ez a vihar teljességgel érthetetlen. Sőt, olyan dörgést hallottunk, mintha a közelben földcsuszamlás lett volna.

— Volt is. Majdnem otthagytam a fogam. Szaladjunk.

— Nem is mehetünk visszafelé ugyanarra, — lihegte Xenophobos futás közben.

— Miért?

— Vihar után itt jó darabon életveszélyes járni. Erős patakok keletkeznek ilyenkor, a talaj laza és az ember egyetlen lépéssel szakadékba zuhanhat. Kerülőt kell tennünk, nem is rövidet, ha majd tovább indulhatunk.

— Az nagyon kellemetlen, — lihegte vidáman Paris, — nem tudok találkozni a feleségemmel. Majd gondoskodjál róla, mikor hazaértünk, hogy ember menjen hozzá és elnézését kérje. És üzend meg neki, hogy teljesen bizonytalan, mikor nézhetek el hozzá.

Fürgén futottak tovább az emberek felé. Erősen paskolta őket Zeus felhőszakadása. Amelyről most már tudta, mi végből rendeltetett.

XIII.

Belétellett egy félesztendő, amíg Priamos kimondta engedelmét: Paris útrakelhet, hogy asszonyt keressen magának.

Az öreg király roppant büszke volt rá, hogy Zeus, a család ősapja, az ő fiát találta a legméltóbb bírónak a versengő istennők dolgában. Maga is sokat adott megjelenésére, külsejét gondosan ápolta, a vének között valóban nem akadt nála szebb férfi. Egyenesen járt, mint a szálfa, és ha otthon olykor kényelmesen elhagyta is magát, rögtön sudárrá nyúlt, mihelyt bejött valaki. Gyermekeitől is megkövetelte, hogy külsejükre vigyázzanak és beszélgetés közben szerette megemlíteni, hogy Ganymedes, a legszebb férfi, aki valaha a földön élt, az ő nagyapjának, Ilos királynak volt a testvéröccse. Hogy fia ítélt az istennők között, abban Zeus különös családi kegyének megnyilatkozását látta és mikor Paristól — az egész család és rokonság jelenlétében — megtudta az ítélet részletes lefolyását, egész vagyont költött az öt áldozatra. Pazar áldozatot kapott maga Zeus, ugyanígy Hermes, és a három istennő is. Az ünnepi hangulatot zavarta ugyan, hogy a Herának és Athenének bemutatott áldozatokból a papok elég rossz jeleket olvastak ki, de hogy a két istennő haragszik, azt meg kellett érteni s remélni lehetett, hogy haragjukat majd eloszlatják azok a pompás jelek, amelyek Zeus, Her-

mes és Aphrodite áldozataiból nyilvánvalóan mutatkoztak. Priamos tüntetően kedves volt ehhez a fiához, akit eddig csak formaszerű és leereszkedő keggyel kezelt. Kedvence most is az elsőszülött Hektor maradt, akit most már gyakran megbízott helyettesítésével, sőt önálló ítélkezésekkel is, de utána mindjárt Paris következett a királyi kegyben.

A királyfi az ítélet után mindjárt bejelentette, hogy házasodni óhajt. Helene nevét óvatosan elhallgatta. Csak annyit mondott, hogy mivel atyja Oinone származásával elégedetlen, majd keres más országban méltó leányt, mindenesetre királyi családból. Priamos többször is összehívatta a véneket, akiknek tanácsában Paris eddig egyszer sem jelent meg, nehogy Hektor jogos trónörökös voltát bárkinek is eszébe jusson kétségbe vonni. A király nappali termében megjelent mindenekelőtt Thymoites nagybácsi, Priamos testvérbátyja, aki jogszerint a királyi rangot örökölte volna Laomedon véres pusztulása után, de ő kényelemszerető, bölcs és félénk természetű lévén, el tudott bújni Herakles bosszúja elől és kapva-kapott rajta, mikor Herakles kegyéből Priamos vehette át az uralkodást. Sokkal idősebb volt a királynál, hajlott hátú, fogatlan, fehérszakállú aggastyán, de a dardanidák családi szépsége még aggságában is meglátszott rajta. Ott volt Priamos testvéröccse, Hiketaon, indulatos és kapzsi, de nagyon eszes ember. Ott volt Antenor, aki a királyné, Hekabe nővérét, Theano királylányt vette feleségül, kedélyes, hangos beszédű, jóindulatú ember, nevezetes gazda és vadász. Ott volt Ukalegon, a gazdag öreg, a királyi otthonnal szomszédos palota tulajdonosa. Ott volt Eurydamas, javakorbeli ember, akinek azért szorítottak helyet a tanácsban, mert éleseszű embernek számított és kitünően tudott álmokat fejteni. Voltak még többen is, nagyobbrészt reszketeg fejű, nagyothalló, vaksi öregek, akik ritkán szóltak, de akkor sokat tapasztalt és az életet jól ismerő megjegyzéseket tettek. Priamos ezek elé terjesztette Paris házassági tervének dolgát. Hogy a ki-

rályfi idegenből hozzon feleséget, azt többnyire helyeselték. Tulajdonképpen mindegyiknek volt egy-egy itthoni jelöltje a saját családjában, de éppen mivel egyik sem akart szégyenben maradni, egymás boszszantására helyeselték a nagy utat. Hiketaon volt a leghangosabb, aki erőszakosan követelte, hogy Paris dúsgazdag leányt hozzon. Ez Priamosnak is tetszett, mert ő is szerette a pénzt, de tetszett Hektornak is, aki folyton rengeteg fegyver beszerzésén törte a fejét. Elhatározták azt is, hogy pompás új hajót építtetnek Paris útjára, lépjen fel méltó ranggal a királyfi, akárhol jelenik meg háztűznézőben. De éppen ez volt, ami Priamos elhatározását késleltette. Szeretett takarékoskodni. A kérdést Hiketaon döntötte el, meggyőzte bátyját a befektetés fontosságáról. Aranyat csak arannyal lehet keresni, ez volt a kedvenc mondása. És álláspontját Hektor támogatta legjobban. Sok pénzt kívánt a kincstárba és saját mulasztását akarta helyreütni, mert ő maga szegényen házasodott.

Paris ezenközben már régóta tárgyalgatott Phereklos mesterrel, Trója legügyesebb ácsával, a messze földön ismert hajó-szakértővel. Míg Priamos hosszasan latolgatta a kérdést és habozott, ők már a legapróbb részleteket tárgyalták. Gyakran sétálgattak közeli berkekben és fákat kerestek, fenyveket, égerfákat, nyárfákat válogattak, egyet-egyet meg is jelöltek színes krétával, s a megjelölt fákhoz senki sem nyulhatott többé. Phereklos viaszba karcolt tervei már készen voltak az utolsó szegig. És mikor Priamos végre utólszor hívta egybe a tanácsot, hogy a hajóépítés engedelmét kimondja, a hajót egy órán belül meg is kezdték. Az első égerfát maga Paris vágta ki az ács legjobb szekercéjével. Ebből készült a Tyche legelső gerendája. Mert Paris így nevezte el a még csak álmodott hajót: véletlennek és szerencsének.

Ettől kezdve minden idejét az építésnél töltötte. Mikor hírt kapott a pásztoroktól, hogy fia szerencsésen megszületett és nagyon sikerült, izmos, egészséges fickó, nyomban fel akart menni a kőotthonba, de az

épülő hajó munkáját olyan érdekesnek találta, hogy kirándulását elhalasztotta másnapra. Aztán a következő hétre. Aztán bizonytalan időre. Olykor hírt kapott Xenophobos útján, hogy a kis Korythos jól van, anyja is jól szoptat és egészséges. Ez megnyugtatta lelkiismeretét és már nem is figyelt oda, érdeklődését a Tyche foglalta le. A hajó törzse, váza úgy alakult ott a tengerparton, mintha forró ábrándjának lassú testté-válását szemlélte volna. Előbb csak gerendákat róttak egymás mellé pontos tervek viaszba karmolt rajza szerint. Ez volt a hajó leendő feneke, amelynek oldalai már felfelé görbültek. Aztán a bordák következtek, amelyeket Phereklos legényei faékek közt vízben hajlítottak, aztán szárítottak. Közben a növekvő építmény belsejébe fagerinc került, s az evezőpadokul szolgáló keresztgerendákkal olyan ábrát mutatott, mint a hal lerágott gerincének szálkái. Lassan alakult a hajó orra is, tatja is. Eljött a nap, mikor erős faszegekkel rákalapálták a felső bordára azokat a részeket, amelyek a leendő lapátok támasztékául szolgáltak. A gerincgerendán aztán megjelent az árbocfa talpa, föléje még egy gerendát ácsoltak, s ezeken keresztül kellett majd bújnia az árbocfának. A tat jóval magasabbra emelkedett, mint az orra, elül valósággal élesre faragták, hogy jobban szelhesse a hullámokat, hátul formásan kigömbölyítették. Mindez elég lassan ment, Phereklos különös gonddal őrködött azon, hogy a hajó két fele tökéletesen egyforma legyen és egyetlen újjnyi különbséget se mutasson hajlásban, magasságban. Megtörtént, hogy Phereklos egy ki nem elégítő vizsgálat gondos méricskélése után a hajó magasságának kész harmadrészét leromboltatta és elülről kezdte az egészet. Paris majdnem sírvafakadt, türelmetlenül sürgette a munkát, de az ács ügyet sem vetett izgatott keserveire. A tizennyolcadik hajót építette már életében, csinált már jót is, rosszat is, tapasztalatait csalhatatlanoknak tartotta, kifogásokat és tanácsokat nyersen utasított vissza. Mikor a belseje körülbelül elkészült, megsokszorozó-

dott a munka. Az alattságokhoz Phereklos külön kötélverőket hozatott, akik ott dolgoztak a hajó mellett a parton, külön műhelyben faragták a messze falvakból összegyűjtött legjobb evező-ácsok a lapátokat, másutt gyantát és szurkot főztek a munkások, saját műhelye volt magának a vitorlának is, amelynek vásznát e célra épített szövőszéken válogatott asszonyok készítették. A sok műhely mesterembere elkerített gyártelepet alkotott. Paris naphosszat itt szeretett tartózkodni. Boldog elemévé vált a szekercék zuhanására válaszoló recsegés, az üstök fortyogása, a szövőszék kattogása, a kötélverők surrogó lármája, a hajón kopácsoló munkások fütyörésző vidámsága, a faanyag savanyúan kellemes szaga. De akadt másféle dolga is: meg kellett szerveznie a legénységet. Ebben Hiketaon segített neki, akinél jobban alkudni egész Trójában nem tudott senki. Az öreg nagybácsi kéjes szenvedéllyel vetette bele magát a pompás munkába: alku közben indulatos káromkodása és szitkozódása túlharsogta a gyári lármát. Néha Priamos király maga is meglátogatta az építkezést, megtekintette a munkát és rendesen bólintott. Ahogyan a hajó építése haladt, úgy nőtt az ő kedve is. Ha egy álló félévig kérette magát, míg a nagy befektetésbe belement, most már ő is sürgetően buzdította Phereklost. A királyi család vagyonának és összeköttetéseinek hatalmas gyarapodását fűzte már a Tychéhez, Párishoz még nyájasabb és kegyesebb volt, mint eddig. Látogatásai alkalmával rendesen magához intette fiát és sétálni vitte a tengerparton, hogy újra, meg újra felsorolja neki a leggazdagabb királyi családokat s azoknak számbajöhető hajadon tagjait. Paris úgy tett, mintha minden élénken érdekelte volna. Engedelmesen és tisztelettel figyelt minden szóra, minden névre, lelkében pedig szűntelenül ott tündöklött életének egyetlenné vált értelme, vágya és reménye: Menelaos felesége. Elnézett a munkához Hektor is, ha dolgai engedték, elhozta fiát is, a kis Astyanaxot, hogy a gyerek, akit igen gondosan nevelt, ebből is okuljon.

Gyakran odanézett Laodike is, pajtásnői és előkelő fiatal suhancok kísérték, s a hajó megtekintését inkább csak ürügynek vették: tessék-lássék megnézték a munkát, aztán mindjárt elkezdtek kacagva és sikoltozva labdázni a fövenyes parton. Szinte mindennap akadt vendége a Tyche építésének, csak Helenos és Kassandra nem jöttek soha.

A királyfi türelmetlensége a munka végefelé ráragadt a munkásokra is. Mennél jobban közeledett a hajóavatás, annál serényebbek lettek maguk is. Phereklos magának tartotta fenn az oieionnak, vagyis a kormánylapát nyelének kifaragását. Ugyanakkor már felállították a sudár árbocfát, amely előkelőn, büszkén meredt az égnek és csak a vitorláját várta. Az utolsó napok munkájához tartozott, hogy a hajó orrát pirosra festették. Paris felvetette ugyan, hogy talán valami egyéb színt válasszanak, de Phereklos ennek a szentségtörésnek még gondolatát is visszautasította, hiszen mióta a világ áll, — mondotta — köztudomású, hogy Poseidon csak a pirosorrú hajókat szereti. Bemázolták tehát a Tyche arcát élénkpirosra, fehérrel-feketével két szemet is festettek neki, hogy jól lásson a tengeren. Aztán elérkezett a nap, mikor a munkások zöld gallyakkal és színes szalagokkal díszítették fel az árbocot: kevéssel napszállat előtt a Tychét a lefektetett gömbölyű fatörzsek csuzdáján vízreeresztették. Ez az egész királyi család ünnepe volt. Priamos ezúttal sem fukarkodott és a munkásokat, valamint családjaikat bőségesen megvendégelte. De ezeken kivül is nagy tömeg gyülekezett össze a parton, hogy a Tyche vízreszállását megnézhesse. A fedélzeten csak Phereklos tartózkodott négy kiválasztott evezőssel. Egész sereg munkás fohászkodott neki a hajó tatjának, hogy az a görgő törzseken gördülésnek induljon. Mikor aztán a vadonatúj test rásiklott a vízre, hatalmas ordítás és ujjongás tört ki. A kidobott kötéllel odafékezték a Tychét a parton bevert nagy cölöpökbe. Paris maga mutatta be az áldozatot a rögtönzött oltáron, mindenekelőtt Poseidonnak,

aztán Zeusnak, Hermesnek és a három istennőnek. Majd megkezdődött a mulatság: felsikoltott a zene ujjongó hangja, a mulatók táncraperdültek. Laodike nyitotta meg a táncot vőlegényével. Priamos ajándékaként elékerültek a borostömlők, a parton alágyujtottak a felállított kondéroknak. Ekkor ment le a nap és a Tyche nyugatnak-fordult arca még pirosabb lett a tengeri naplemente gyönyörű biborától. Paris alig tudta tűrtőztetni magát: legjobban szeretett volna nyomban felugrani a remek hajóra és nekivágni a nagy útnak.

De addig még sok volt hátra. Másnap rászerelték az árbocra a vitorlát és megkezdődött a rakodás. Köteleken húzták fel a fedélzetre a vágó-állatokat, bort és élelmiszereket. Most már Paris átvette ugyan a parancsnokságot, de az igazán fontos mozgatóerő Phereklos lett a fedélzeten. Őt illette a kormányos tiszte, a tapasztalt tengeri utast. Kicsiny gyerekkora óta ismerte a tengert, Paris pedig soha még tengeri utat nem tett. Az indulás idejét is ő tűzte ki. Már rég elkészült minden, az induláshoz csak egyetlen intésre volt szükség. De a vidékre rekkenő hőség mozdulatlan szélcsendje ereszkedett. Phereklos folyton az eget kémlelte, nappal a szórványosan jelentkező kövér kis bárányfellegeket, éjjel a hold udvarát. És mindig csak a fejét rázta. De negyednap délután hirtelen megelevenedett. Hogy mitől, azt nem tudhatta senki. Még a tapasztalt evezősök is kétkedő arccal néztek rá. De ő kimondta a döntést:

— Készüljünk, uram, hajnalban indulhatunk.

A hír szétszaladt az egész városban. Éjfél után már szállingózni kezdtek az emberek a partra. Éjfél után két órakor ott volt az egész királyi család. Ezúttal eljött Kassandra is. Már jó ideje szavát sem lehetett venni. Kifejezéstelen arccal járt-kelt a palotában, nem beszélt senkivel, családja és a szolgasereg már ügyet sem vetett a félkótya, ártalmatlanul eszelős királylányra, és Priamos legyintve beleegyezett, hadd jöjjön ő is. Paris már a fedélzeten tartózkodott és szem-

lét tartott emberei felett. A kormánylapátnál ott állott Phereklos, a padoknál ott sorakozott az egyelőre tétlen tíz evezős, az árboc tövében ott állt ő, mellette nagybátyja, Hiketaon, aki a királyi család döntéséből útitársa lett, mögöttük pedig Drydax. A parton várakozott a királyi család. Mind ott voltak: a két királyné, Hekabe és a kövér Laothoe, a testvérek is mind. Hektor és Andromache között a kis Astyanax. Lykaon egész családjával, Aineias és Kreusa az öreg Anchises társaságában, Deiphobos, Laodike, Troilos, Polyxena, Polydoros, még a vegyes származású féltestvérek is, Medesikaste az urával, Hektor mögött Kebriones, aztán Hippothoos, Polites, Pammon, Antiphonos, Dios, Klonios, Chromion, Echemmon. Külön egymás mellett Helenos és Kassandra. Ott volt az öreg Tekton is, Phereklos apja, roggyant vén ember, aki csendesen sirdogált. Az evezősök családai nemkülönben ott álldogáltak a parton. Távolabb és mögöttük az egyre szaporodó trójai sokaság. Mindenki Phereklost leste, aki mozdulatlanul állott a hajó magas tatjában. Ahogy lassan derengeni kezdett, kitűnt, hogy Phereklosnak igaza lett: könnyű, alig észrevehető kis szellő támadt. De ő nem mozdult. Csak néha tartotta fel megnyálazott ujját, hogy a szellő erejét pontosabban érezze. A parton izgatottan nyüzsgött a közönség. Abban a pillanatban, mikor a kelő nap pereme felbukkant a keleti égbolton, Phereklos elkiáltotta magát:

— Vitorlát bontani!

A közönségen az izgalom növekvő moraja futott végig. Az evezősök előre begyakorolt szerepök szerint munkára ugrottak. A vitorla, amely eddig felgöngyölve nyugodott a felső rúdon, ereszkedni és bomlani kezdett, a szél hirtelen süvöltve megerősödött, erősen csapkodni kezdte a lehulló vásznat, a legények alig birtak vele. Phereklos vezényelt, kiabált, végül kiszólt a partra.

— Prymnesiát elvágni!

A parton álló munkás magasra emelte a szekercét,

hogy lesujtson a húrként feszülő tatkötélre. De karját a levegőben megragadta Kassandra.

— Ne vágd el, — sikoltotta kétségbeesetten, — véren megy és lángol! Ne vágd el!

Többen ugrottak oda, lárma és dulakodás keletkezett. A hajó a napkelte mindent elöntő pirosában valóban lángolónak tetszett a tenger vérnek látszó tükrén. Kassandra foggal és körömmel támadt azokra, akik vissza akarták tartani. Ordítás hallatszott a tömkelegből: az ordított, akinek beleharapott a kezébe. Kassandra megbotlott és elesett. A földön fetrengve is sikoltozott:

— Láng, vér, borzalom, halál! Ne vágjátok el! Ne engedjétek!

Paris a hajó tatjához rohant. Kihajolt a korláton, úgy kiáltozott a partra:

— Fékezzétek meg azt az őrültet! Elvágni! Azonnal elvágni!

A szekercés embert megszabadították a dulakodásból. Lesujtott a tatkötélre, amelyet az erősen dagadó vitorla ereje különben is majdnem elszakított. A kötél felszabadult vége szinte pendülve csapódott vissza, a Tyche megingott és meglendült a vizen.

— Lapátok! — hallatszott Phereklos kiáltása. — Evezni!

A tengerészek gyorsan helyeikre futottak és az evezők után kapkodtak.

— Vigyázz! Egy!

A hasítottvégű lapátok felemelkedtek a levegőbe. Mikor már mind egyforma magasságba illeszkedtek, elhangzott az új kiáltás:

— Kettő!

A lapátok belevágtak a vízbe. Phereklos fadarabbal ütötte az evezés ütemét. A Tyche teljes gyorsasággal szökkent nyugat felé. Paris izgatottan figyelte a partot. Még látta, hogy Helenos letérdel az ájultan heverő Kassandra mellé. De bár az ég rohamosan világosodott, a parti csoport éppen olyan rohamosan távolodott tőle. Közben Hiketaon is odafutott melléje,

Drydax is. Most már alig tudták kivenni, mi történik a parton.

— Mégsem kellett volna apádnak megengednie, — szólt Hiketaon, — hogy azt a szegény félkegyelmű leányt kihozzák. A nép ezt rossz jelnek fogja magyarázni.

— A nép a hajót figyeli, — felelte Paris dobogó szívvel, — láttam, hogy sokan kendőt lobogtatnak.

A part rohamosan vonult vissza a szárazföld piros messzeségébe. Már csak összefolyó csíknak látták a tömeget. Beljebb még látták Trója falait, amelyeknek fehérét pirosra tündökölte a napkelte. Pirosak voltak az Ida-hegység égnekmeredő bércei is. Parisnak egyszerre eszébe nyilallott, hogy ott a hegyek között most ébred Oinone, hogy Korythost megszoptassa. Fia nemsokára egy éves lesz már, de még nem látta. Az utóbbi hetekben egyszer elhatározta, hogy megnézi a gyermeket és elbúcsúzik tőle. De aztán megfeledkezett róla.

— Ne nézzünk most már vissza, — mondta idegesen nagybátyjának, — gyere a hajó orrába, nézzünk előre.

— Igazad van, — felelte Hiketaon.

A fedélzet középpallóján előresiettek. Nekitámaszkodtak a korlátnak és nézték a szemök előtt kitáruló tengert.

— Csodálatos látvány, — mondta a nagybácsi, — néhány évvel ezelőtt ugyanígy indultam Lemnos szigetére. Órákhosszat tudtam ugyanígy nézni, ahogy a hajó piros orra kettéhasítja a vizet. Úgy megy, akár a földben az eke. És nézz messzire előre, milyen síma.

— Valóban csodálatos látvány. Igy sokkal szebb a tenger, mint szárazföldről nézve. Olyan, mintha fényből való apró pikkelyei volnának, millió és millió.

Jó darabig aztán szótlanul figyelték a tengert. A Tyche nagy vitorlája pufókká dagadva ragadta őket előre, a hajóorr harsogó zajt adott, amint a vizet metszette és két oldalt fehér uszály fonalát hagyta maga mögött. Mintha a vizen úszó piros nyílvesszővé vált volna a Tyche. S ahová hegye mutatott, ott csak a ha-

tártalan vizet lehetett látni egészen addig a vonalig, ahol mintegy alig észrevehető domborulattal feküdt bele az égbolt aljába. Az a vonal volt az ismeretlen jövő. A véletlen. A szerencse. Igy sietett előre a Tyche a tychébe. Amelynek rejtelmes távolában Aphrodite szépségének földi mása várta az utast.

— Én alaposan megéheztem, — szólt egyszerre Hiketaon, — mit szólnál hozzá, ha ennénk valamit?

— Szívesen. Drydax! Adj nekünk valamit enni.

Visszamentek a hajótatra Phereklosho z. Közben odapillantottak az elhagyott szárazföld felé. Most már egészen kicsivé zsugorodott Trója. Balkéz felől már látták a Sigeion fokot, amelyen túl a Skamandros ömlött a tengerbe. A szárazföld elfordult a hegyfoknál és kitárult a Dardanellák bíborkék tengerszorosa.

— Reggelizünk, Phereklos. Velünk tartasz?

— Nagy örömmel, uram. Tegnap este elfelejtettem enni.

A kormánylapát nyelét tetszésszerinti irányban kötéllel rögzíteni lehetett, ha a víz nyugodtan viselkedett. Phereklos megkötötte a nyelet és az evezősöknek is pihenőt vezényelt. Nyugodtan lehetett velök takarékoskodni, a szél erőssé növekedett, a vitorla vígan dolgozott helyettök. A lapátok ütemes csapásai elhallgattak. A legények lementek a hajó gyomrába és ennivalót hoztak magukkal a fedélzet alól. Drydax is enni hozott nekik. Letelepedtek a fedélzeten a tat árnyékában. Falatozni kezdtek. Paris olykor felállott, hogy végigtekinthessen a tengeren, amelynek látványát a tat elfogta előle. Aztán visszaült enni, hogy kisvártatva megint kitekinthessen.

— Mi ez, — kiáltott egyszer, ahogy a hajó mögé nézett, — kelj fel, Phereklos, mik ugrálnak itt?

— Nem kell felkelnem, uram, úgyis tudom, hogy delfineket látsz. Mulatságos dolog nézegetni őket.

— Ó, be kedvesek, — szólt Paris.

— Nem láttál még delfineket?

— Már láttam egyszer. Mikor . . .

Poseidonnál tett látogatását akarta említeni. De tekintete Phereklosra esett. Meggondolta.

— Mikor egyszer kirándultam a tengerre. De akkor bizonyos okból más dolgok foglalták le a figyelmemet. Nem igen ügyeltem rájok. Most látom csak, milyen kedvesek. Ha majd ettem, tovább is nézem őket. Mit tudsz rólok, Phereklos?

Visszatelepedett az ételhez. Phereklos, aki tömzsi, feketeképű, falánk ember volt s hallgatag volta ellenére igen szeretett beszélni, mihelyt tengeri dolgokról volt szó, kapott a szón.

— Áldott jó állatok ezek, uram. Az ember igazi barátai. Philanthroponnak is hívjuk őket. Még a halászatnál is segédkeznek. Némely szigeteken, amint utazásaim alatt hallottam, a halászok úgy fogják a márnát, hogy hosszú sorokba állanak és kivetik a hálókat. A delfinek éppen úgy vesznek részt az ilyen halászatban, mint teszem azt vadkan-vadászatban a hajtó ebek. A delfinek is sorbaállanak és mintha valaki jelt adna nekik, egyszerre megindulnak és hajtják a márnákat a halászok felé. A zsákmányból aztán kapnak ők is.

— Ők nem akadnak a hálóba?

— Megesik. De a halászok visszaeresztik őket. Aztán azt mindenki tudja, hogy a delfin mennyire szereti a tengerben fürdő gyerekeket. A gyerekekkel együtt úszkál, nem fél tőlük, és ha valamelyik a hátára kapaszkodik szívesen elhancúrozik vele és hagyja magán nyargalni. Mondják néhol, hogy a halott embert a hátára veszi és kiviszi a partra. Azt pedig te is tudod bizonyára, hogy Melikertest egy delfin mentette meg a vízbefúlástól.

— Várjál csak. Az Argonauták meséjében hallottam, hogy mikor Athamas király megbolondult és családját halálra keresvén Learchost meg is ölte, Ino a Melikertes nevű másik fiával a tengerbe ugrott és mindketten tengeri istenekké váltak.

— Ezt jól tudod, uram, de nem ilyen röviden ment a dolog. A kis Melikertes már fuldoklott, de ekkor

gyorsan odaúszott egy delfin és a hátára vette. Kivitte biztos helyre a partra. Melikertes csak később lett tengeri istenné.

— Nem lehetne valahogy márnát fogni, hogy dobjunk nekik is reggelit?

— Ők nem azt szeretik legjobban, uram. Mi tengerészek borbamártott kenyeret szoktunk dobálni nekik.

— Igazán? Drydax, mártogass csak borba néhány apró darabka kenyeret.

— Nem akarom kedvedet rontani, uram, de szokjál hozzá, hogy tengeren igen óvatosan bánunk az ennivalóval. Most az egyszer még szórakozzál velök.

Paris meg is csináltatta a delfin-csemegét és a hajó végéről dobálta le a vidám állatoknak. Soká nézte virgonc dulakodásukat, ívben-hajló szökellésüket, játékos jókedvöket. Aztán elunta és lefeküdt az árnyékban aludni. De arra ébredt fel, hogy veri a zápor. Ijedten tápászkodott fel. Phereklos nevetett rajta.

— Nem zápor, uram, csak még erősebb a szél. A hullámok taraja felfreccsen a fedélzetre. Ezt meg kell szoknod. De persze az esőt is. Úgy nézem, hogy ma éjjel még részed lesz benne. Délfelé már egy kissé fátyolosnak láthatod az eget. Ha ez nem volna, meglátnád Tenedos szigetét.

— Nem kellene arra fordulnunk?

— Te parancsolsz, uram. De helyesebb volna tartanunk eredeti tervedet, hogy először Lemnos szigetén kötünk ki. Maradjunk ennél.

A királyfi vállatvont. Odament a korláthoz bámulni. Eleinte szerette ezt a Phereklost, de már a hajó építése alatt többször megharagudott rá. S ha tünődött azon, hogy mi az oka haragjának, mindig oda lyukadt ki, hogy haragját mindig egy dolog okozta: Phereklosnak igaza volt. A vitában egyszerű hatalmi paranccsal ő győzhetett volna, de annak a Tyche vallotta volna kárát. Már régóta gyanakodni kezdett, hogy ő tulajdonképpen nem királynak való. Hektor másképpen csi-

nálta. Hektor ritkán parancsolt, de előbb mindannyiszor alaposan meggondolta. Nem volt valami villámló nagy esze, de lassú, szívós aggyal gondolkozott, mint a parasztok. S ha mások csak úgy sziporkázták is a tetszetős, gyors ötleteket, a lassú és szintelen beszédű Hektor szófukar, késlekedő mondataiban mindig meggyőző egyszerűség és józanság foglaltatott. Bárkinek ellentmondott, nem haragudott rá senki. Hektort mindenki szerette és tisztelte. S nem lehetett tagadni, hogy Hektor tudatosan a rászoruló feladatnak rendelte alá élete minden legapróbb részletét. Órákig edzette magát és gyakorolt a gymnasionban. Keveset evett és alig ivott. Mintaszerű házaséletet élt Andromachéval, minden szabad idejét Astyanax gondos nevelésére fordította. Nyilván bőségesen megáldotta józan ésszel Athene, és családi boldogsággal Hera. Vajjon nem lett volna jó akár egyik, akár másik istennő megvesztegető ajánlatát elfogadni? De erre a kétségre viharosan tört ki lelkéből a tiltakozás. Nem, nem! Neki Helene kell, az Aphrodite földre szállott példája. Más legyen okos és éljen a házi tűzhely mellett boldogan. Neki Helene kell, akiről most már nem mondhat le többet soha. Hektornak könnyű, neki megvan a maga titka: le tud mondani. Ha holtfáradtan pihenni vágyik és hirtelen az öregek tanácsába hívják, megtehetné, hogy a tanácsot elhalasztja holnapra. A trónörökös kedvéért bizonyára megtennék. Nem, ő egyetlen pillanat alatt lemond a pihenésről és jókedvűen megy ismét dolgozni.

— Hiketaon bátyám, nem az az élet célja, hogy olyat csináljunk, ami jólesik?

— Kétségkívül az. Csak nagy kérdés, hogy kinek mi esik jól. Van, aki szeret lustálkodni. Van, aki csak a munkát szereti. Ez töri magát, mert ez esik jól neki. Amaz lustálkodik.

— De olyan is van, akinek jól esik az örömökről lemondani?

— Van. Mert lemond ugyan örömökről, de ezek között egy sincs akkora öröm, mint valamiért lemondania. A sokkal nagyobb célért.

— Jó. De nem lehet-e úgy élnünk, hogy ne mondjunk le semmiről és a nagy célt elérjük?

— Nem hiszem, fiam. Minden győzelemnek ára van. Aki ezt lemondásokkal nem fizeti meg, úgy jár, mint Atalante.

— Az az Atalante, aki a kalydoni vadászaton megkapta Meleagrostól a disznófőt?

— Az. Egy nagy célja volt egész életében: testi erejével és ügyességével minden férfit legyőzni. Mert férjhezmenni semmi módon nem akart. Gyűlölte a szerelmet. Természetes, hogy Aphrodite ezért viszonozta a vakmerő gyűlöletet. Atalante kijelentette, hogy csak ahhoz megy feleségül, aki versenyfutásban legyőzi. Sok kérő jelentkezett. Ő valamennyit legyőzte, aztán kegyetlenül megölte. De jött egy Meilanion nevű ifjú. Ez Aphroditéhoz fordult tanácsért, hogyan győzhetné le a szép és kegyetlen szűzet. Aphrodite a kezébe nyomott egy aranyalmát.

— Aranyalmát?

— Azt. Ne bizakodjál el, fiam, nemcsak terád bíztak az istenek aranyalmát. Meilanion tehát kiállt versenyt futni Atalantéval. Az elején bírta az iramot. De aztán látta, hogy a leány nemsokára előnybe kerül. Futás közben tehát elévette az aranyalmát, megmutatta a mellette rohanó leánynak, aztán kijelentvén, hogy neki ajándékozza, eldobta. Atalante nem tudott lemondani. Megállott és felszedte az elgurult almát. Meilanion megkettőzte erőlködését és Atalante most már hiába igyekezett az elvesztett előnyt visszanyerni, egy ujjnyival lemaradt a célnál. Meilanion győzött. De ő sem járt jól, mert a győzelem után elmulasztotta bemutatni Aphroditénak a kikötött hála-áldozatot. Aphrodite rá is megharagudott. És mit eszelt ki? Atalantéval, akivel eddig nem bírt, most már Eros segítségével el tudott bánni: őrült szerelmet keltett benne vőlegénye iránt. A leányban olyan dühös és türelmetlen vágy keletkezett, hogy nem tudott várni az esküvőig, hirtelen támadt esztelen bujaságában megszentségtelenítette Meilanionnal Zeus szent berkét. Erre Zeus ha-

ragralobbant és a szerelmespárt két oroszlánná változtatta. De Meilanion itt nem fontos. A mesét Atalante tanulsága miatt mondtam el neked. Atalante nem tudott lemondani. Megbukott.

— Nem győz meg a meséd, bátyám. Mert nézz meg engem. Én élem világomat lemondás nélkül, de a végső célt mégis elértem. A boldogságot.

— És vajjon tudod-e, mi számodra a boldogság?

— Hogyne tudnám. Azt mindenki tudja, hogy mi teheti őt boldoggá.

Az öreg Hiketaon kisvártatig hallgatott. Aztán a királyfi vállára tette a kezét.

— Vén ember vagyok, fiam, az életet jól megismertem. Kívánom, hogy ne tévedj, mikor a boldogságot keresed.

Paris nem felelt, csak megbocsátón mosolygott. Azzal a szilárd elhatározással kelt útra, hogy élete nagy álmát nem árulja el senkinek előre. Abban maradt apjával, családjával és a vénekkel, hogy először meglátogatja két jóbarátját. Idomeneust és Menelaost, aztán végigjárja a királyi házakat. Hogy Menelaos házánál nem szándéka tovább menni, arról sem szólt senkinek, mert mindenki ellenezte volna. A Dardanidák családjában szent hagyomány volt a vendégbarátság. Az a terv, hogy Paris bevegye magát a Menelaos házába és onnan elrabolja az asszonyt, Priamos, Hektor és a többiek szemében súlyosabb bűnnek számított volna a gyilkosságnál is. Hiketaonnak most azt felelhette volna, hogy ő nem tévedhet: maga Aphrodite ígérte neki a föld legszebb asszonyát. Lehet-e nagyobb boldogság a föld legszebb férfia számára, mint magáévá tenni a föld legszebb asszonyát? De nem válaszolt semmit, csak hallgatott gyönyörű titkával.

Phereklosnak igaza lett: estére megeredt az eső. Az esőből vihar lett, a viharból valóságos istenítélet. A Tyche élőlényhez lett hasonló, amely kétségbeesetten küzködött a fuldoklással. A vitorlát teljesen felgöngyölték, hogy az esztelen szél ne kapaszkodhasson bele. De a szélnek elég volt a hajó teste is. A Tyche

annyira féloldalra dőlt, hogy a hullámok fedélzete szélét érték. Phereklos parancsára az evezősök odakötötték magukat a padokhoz. Ő maga kötéllel csomózta oda karját a kormánylapát nyeléhez. Hiketaon lement a hajó gyomrába és nagy erővel kapaszkodott lécbe, sarokba, gerendába, mert a vihar úgy rázta és dobálta, mint a korsóba zárt borsószemet. Paris a fedélzetre kötöztette magát Phereklos közelébe, mert annyira félt, hogy a tapasztalt tengerészt minden áron maga mellett akarta tudni. Az evezősök nem dolgoztak többé, görcsösen kapaszkodtak padjaikba és hánytak. A vitorlátlan hajó megadta magát a viharnak és most már csak élni akart. Az égiháború úgy üvöltött, hogy a királyfinak Phereklos közvetlen közelében hangosan kellett kiáltania.

— Micsoda szél ez? — kiáltotta rémülten.

— Nyugatról jön, kerget bennünket visszafelé. Az a fő, hogy a partig vissza ne kergessen, mert ha odacsap, baj van.

— De milyen szél? Hogy hívják?

— A Typhon, — kiáltotta vissza a kormányos a siketítő orkánban.

Paris még jobban megdermedt a szótól. Tudta, hogy ki ez a Typhon. Hera szülte nemzés nélkül, csak a saját iszonyú dühében, mikor Zeus fejéből kipattant felnőtt leányként teljes fegyverzetben Athene. Ádáz haragra gerjedt a házasság istennője, hogy Zeusnak, a félelmesen mindenhatónak, még feleség sem kell a gyermekáldáshoz. Vad dühében tehát hasonlóval felelt a hasonlóra: a világra haragudta Typhont, a borzasztó szörnyet, amely száz sárkányfejből ordítva tombol a vizeken. Nagysága irtózatos: nyugattól keletig ér két kiterjesztett karja, ezek külön rettenetes sárkányok, és két sárkány a két lába is. Az ő fia volt a lernai hydra, az övé volt a nemeai oroszlán, az ő gyermekei a Harpyiák, az ő szülötte a Kerberos. Irgalmatlan, öldöklő és győzhetetlen. Paris szívét jeges rémület szorította marokra. Semmi kétség, ez Hera bosszúja. Hera kergeti vissza ilyen borzasztóan a Tychét, hogy ne érhes-

sen soha Menelaos házához. A trójai partokhoz űzi vissza és ott szétzúzza a sziklákon, amelyek a számára gyűlöletes Ida-hegységhez tartoznak. A Tyche ízzéporrá törik, ő pedig nyomorult módon ottvész. A királyfi rekedt utasítással fordult Phereklóshoz:

— Talán Poseidon segít! Áldozatot neki! Rögtön áldozatot!

A kormányos gondterhelt, de nyugodt arccal ordított vissza:

— Még nem kell. Majd szólok.

A királyfi fogát csikorgatva hallgatott el. A bőszülésig elkeserítette, hogy nem tud parancsolni. Rá szeretett volna ripakodni a kormányosra, fizetett szolgájára, a királyi család alattvalójára, hogy ne járjon a szája, hanem engedelmeskedjék és segítsen. De nem szólhatott, mert az volt az úr. Ha elkezd szikrázó szemmel tombolni és rendelkezni, biztos volt, hogy Phereklos nem fogad szót, sőt talán nem is válaszol neki. Paris rettenetesen émelygett, fejét a fájdalom, mint valami kínzó abroncs szorította össze, a hajó tántorgó ingása a sajgó agyvelőt rázta benne, marka, amellyel görcsösen kapaszkodott korlátba-kötélbe, kezdte elveszíteni erejét, térde mintegy szélütötten bicsaklani kezdett. És keservesen sírvafakadt. Végtelen részvéttel sajnálta önmagát, vágyódott valami magasabb erőre, amely vigasztalja. Most már átkozta egész utazását és hevesen haragudni kezdett a soha nem látott Helenére. Szégyenkezése ronggyá foszlott, émelygő csuklásokkal félbeszakítva hangosan bőgni kezdett, mint a gyermek. A hajó belsejéből az állatok rémült hangja hallatszott bele a viharba. Azt sem bánta volna, ha meghal. Ekkor Phereklos hatalmasat ordított, hogy túlkiáltsa a vihart:

— Most már lehet!

És torkaszakadtából kiáltozott az evezősökre, jelekkel igyekezett megértetni, hogy hívják fel a hajó gyomrából Drydaxot. Amennyire a tomboló sötétben látni lehetett, azok köteleikbe kapaszkodva négykézláb másztak tovább. Drydax kivárhatatlanul hosszú idő múltán kidugta fejét a lejáraton. Ő is megkötözte ma-

gát odalent, de jó hosszú kötélre, hogy mozoghasson, ha szükség lesz reá. Hason fekve vonszolta magát a közép-palló mentén a kormányos közelébe, míg az meghallhatta. Közben dörgött a víz, és átcsaptak rajtok a hullámok.

— Szólj két legénynek, hozzátok fel a lovat! A ládámból hozz fel egy kis hasas korsót, vigyázz rá!

Kiabálás, dobogás, horkanás. A ló semmi áron nem akart feljönni a fedélzetre. A legények, maguk is az életöket biztosító béklyókban, meghurkolták az állat lábát. Felvonszolták, a korlátig húzták. A ló horkolva zihált és vonaglott. Ugyanekkor Drydax félkézzel kapaszkodva, olykor a sikamlós padlón visszacsúszva és kínlódását újrakezdve odavergődött a királyfihoz és nagy küszködés árán kezébe nyomta a korsót.

— Egy kortyot, uram! De csak egy kortyot!

Paris nagyot húzott az italból. A korsót kiejtette erőtlen keze közül. A szesz jótékony forrósága kezdte égetni a gyomrát és bárzsingját. A legények a megkötözött lóval vesződtek. Végre lihegő erőfeszítéssel fel tudták nyomni a korláton, aztán vállokat nekifeszítve a tengerbe akarták taszítani. De a hajó billent, az állat teste visszahullott reájok. Újra kezdték. Harmadszorra sikerült. A ló eltűnt a korlát tulsó oldalán, a pokoli dörgésben loccsanását nem lehetett hallani. Paris érezte, hogy az orkán hirtelen enyhül, ugyanakkor agyát legyőzhetetlen álmosság önti el. Nemsokára elvesztette eszméletét.

Mikor magához tért, csodálkozva nézett körül és felült. Phereklos rázogatta.

— Mi ez? Hol vagyunk?

— Kelj fel, uram. Az idő gyönyörű. Közeledünk Lemnos szigetéhez.

Két tenyerét szédelegve támasztotta a fedélzethez. A hajó simán úszott a vizen, a nap nyájasan sütött.

— Miért aludtam?

— Mákonyos orvosságot ittál, uram, tengeri betegség ellen. Össze is törted a korsót, de ne sajnáld. Jócskán hoztam belőle, van még. Öltözzél át, uram.

Feltápászkodott. Feje nem fájt már, gyomra nem émelygett. De agyában fátyolszerű részegséget érzett. Hülyén nézte az embereket maga körül. A legények serényen eveztek. Hiketaon a hajó orrában állott és mosolyogva nézett rá. Drydax derékig a lejáróban állott és várta. Mámoros léptekkel megindult. A lejárón erősen kapaszodnia kellett, hogy le ne zuhanjon. Lent Drydax meztelenre vetkőztette és száraz ruhába öltöztette tetőtől-talpig. Térdelve kötözte saruja szalagját, alázatosan nyomta kezébe az ékkövekkel kirakott csontfésűt.

— Meddig aludtam?

— Két napig, uram. Túlnagy kortyot húztál. Phereklos nem engedett felkölteni.

— Senkinek semmi baja?

— De igen, uram. Egy evezőst letépett kötéléről a vihar. Odaveszett. Nem is vettük észre a sötétben, mikor tűnt el. Nyomaveszett. A szigeten szerzünk másikat. Egy másiknak beszakadt a feje. De már tud dolgozni.

Az egész úgy hallatszott feléje, mintha Drydax egy másik világból beszélne hozzá. A különös zsibbadtságot nem tudta fejéből kiűzni. Érzékelése tompább lett: ha egyik kezét megfogta a másikkal, nem érezte eléggé. Mikor egészen felöltözött, tántorogva visszakapaszkodott a fedélzetre. Drydax étellel kínálta, de nem érzett semmi étvágyat. Odavánszorgott Hiketaon mellé és előre nézett. Jó messze szárazföldet látott maga előtt.

— Lemnos? — kérdezte nehéz nyelvvel.

— Lemnos. De még beletelik két-három óra, míg kiköthetünk.

— Mondd, bátyám, mit csináltam én a viharban?

— Ne törődjél vele. Első úton megesik. Sírtál.

— Sírtam? Erre nem emlékszem. Akkor már nem voltam magamnál. Mondd, csunya voltam?

— Azt nem tudom, fiam, mert alig láttunk az orrunk végéig. Sötét volt.

Ettől megkönnyebbült valamennyire. A friss levegő kellemesen legyezte homlokát, mély lélekzeteket hú-

zott a sósvíz szagából. Feje lassan tisztulni kezdett. Többet érkezéséig nem is beszélt. A távoli szárazföld, amelyet egy negyedórányira képzelt, igen lassan közeledett a hajóhoz. De lassanként mégis jobban-jobban látta a tájkép részleteit. Gyér növényzetű sziklákat látott, később kialakult előtte egy öböl képe. Majd fákat is látott már, másutt kellemetlen emlék gyanánt hullámzó búzavetést. Sok olajfát a part mentén. Embereket. Végre már kiáltani is lehetett. Drydax a hajó éléhez ment, áthajolt a korláton és tölcsért csinált a tenyeréből.

— Hohé!

A partra egyre több ember gyülekezett. Egy-kettő nemcsak leszaladt a vízig, hanem bele is gázolt.

— Hohé! Milyen hajó vagytok?

— Ez Paris trójai királyfi hajója. Rajta van Hiketaon úr is, Priamos király testvérbátyja. Szóljatok királyotoknak.

Többen elszaladtak és eltüntek a sűrű olajfák között. A hajó lassan közeledett. Phereklos vezényszavakat kiabált. Most már olyan közel jutottak a parthoz, hogy hangos szóval beszélgetni is lehetett. Két ember nagy csónakba száll. Néhány csapással ott voltak a Tyche mentén és oldalához símultak. Mialatt kidobták a kötélhágcsót és elsőnek Paris kezdett lefelé kapaszkodni, az olajfák felől már jött a király. Hórihorgas, középkorú ember volt. A parton szertartásosan és nyájasan üdvözölték egymást.

— Én Eumeus vagyok, — mondta Lemnos királya, — talán hallottátok híremet. Maga Iason volt az apám.

— Nagy tisztesség ránknézve. Én Alexandros királyfi vagyok, de mindenki csak Parisnak nevez.

— Már hallottam híredet és . . .

Itt Eumeus királynak torkán akadt a szó. Paris szépsége annyira meglepte, hogy szájában akadt a mondanivaló. Csak nézte álmélkodva, még a fejét is megcsóválta. Csak nagysokára tudott ennyit mondani:

— Sokat hallottam szépségedről, királyfi. De

hogy halandó ilyen szép lehessen, azt magam sem képzeltem. De gyertek szerény hajlékomban megpihenni. Remélem, hosszabb ideig megtiszteltek.

Az utasok elmentek Eumeus király házához. Nem palotát találtak itt, hanem egy elég kopott vidéki birtokos-házat. Eumeus gazdag király volt, de szerfelett kapzsi és fukar. Megkínálta ugyan ételelőtallal a vendégeket, de abban nem volt köszönet. Inkább jó szóval tartotta őket. Olyan nyaka volt, mint némelyik kopasz tyúknak, s a téglavörös, ráncos nyakon folyton le s fel ugrált erős ádámcsutkája. Részletesen elmondta, hogy ő is, mint egész országa, voltaképpen az argonautáktól származik. Mikor az argonauták Kolchis felé való útjukban itt megállapodtak, a szigeten kizárólag nőket találtak és gyermekeket, mert a lemnosi asszonyok a hűtlenkedő férjeket mind megölték. Mivel pedig minden férj mindig a tilosban járt itt, nem maradt életben a különös és véres összeesküvés után egy sem, csak a töpörödött öreg Thoas király. Az argonautáknak tetszett a helyzet, két esztendeig maradtak a szigeten és dúsan benépesítették. Most itt futkosnak Herakles, a Dioskurok, Zetes, Kalais, Glaukos, Periklymenos, Euphemos és más pompás daliák sarjai, ő maga Eumeus, Iasonnak édes fia. Sokat beszélt arról is, hogy Lemnos szigetén Hephaistos isten különös tiszteletnek örvend, mert mikor Zeus ledobta az égből egy viharos családi jelenet alkalmával, idezuhant Lemnos szigetére és itt sántult le szegény. Aphroditét viszont már nem túlságosan tisztelték, mert a lakosság rossznéven vette tőle feslett életmódját, amely Hephaistos feleségéhez méltatlan.

— Légy kíméletes kifejezéseiddel, király, — szólt Paris felhorkanva, — az istennő nekem közeli rokonom, amennyiben édesanyja a sógoromnak.

— Persze, persze, hiszen Anchisesnek is kedvese volt, ne nehezteljetek, ezt elfelejtettem.

Ez kissé feszessé tette a hangulatot, Eumeus gyorsan másról kezdett beszélni. Elmondta, hogy

nemrégen özvegységre jutott és ő is meg akar házasodni, mint Paris. Már eljegyezte Eryxnek, az elymosok királyának leányát, aki nagyon gazdag. És királyleány lévén, jó családból is való.

— Eryxnek kik voltak a szülei? — kérdezte vigyázatlanul Paris.

Eumeus rögtön felelni akart, de megakadt és elpirult.

— Bocsáss meg, királyfi, de az igazságról nem tehetek. Az argonauták között volt az a Butes nevű sikiliai hős, akinek bizonyára hallottad hírét. Mikor Iason atyám már visszatérőben volt az aranygyapjúval és Medeával, és elhajózott a sirenek mellett, Butes volt az egyetlen, aki a sirenek bűbájos énekének nem tudott ellentállni. Beugrott a tengerbe. Butes igen csinos férfi volt, és Aphrodite — bocsáss meg, királyfi, de a mese így mondja — nem szívesen nézte, hogy egy csinos férfi céltalanul elpusztul. Leszállt az égből, kimentette a fuldokló Butest és magávalvitte, hogy elrejtőzködjenek Lilybaionban. Ott meg is szülte Eryxet, leendő apósomat.

— Igaz ez? — kérdezte Paris bosszankodva nagybátyját.

— Én nem így tudom, — mondta Hiketaon, — én úgy hallottam, hogy Eryx királyt akkor szülte az istennő, mikor Poseidonnal volt viszonya.

— Poseidonnal is viszonya volt?

Az egész asztal válaszolt erre a kérdésre. A faragatlanabb udvari emberek legyintettek és tiszteletlenül nevettek is. Paris fehér lett haragjában. Részint az Aphrodite rossz híre miatt, részint azért, mert mindig felingerelte, ha jelenlétében más férfit szépnek neveztek. Az étkezés további részén semmit nem evett és egy szót sem szólt. Helyette most már Hiketaon ragadta meg a szót, ha Eumeus beszédáradatában hozzájuthatott. Lecsapván egy ilyen alkalomra így szólt:

— Eumeus, egy lóra volna szükségünk.

— Lóra? Ló, az van. Lóról lehet beszélni.

— Tudniillik nagyon hosszú út előtt állunk. Öcsém nem akar kikötni előbb, mint Kreta szigetén, ahol Idomeneus királyt látogatjuk meg. Már pedig ló nélkül, amelyet vihar esetén Poseidonnak kell feláldoznunk, nem indulhatunk el. Jövet is az segített rajtunk. Talán tapintatlanság, hogy ezt őszintén elmondom. Hiszen, mint hírneves vendéglátó, a vendéggel nem csinálhatsz üzletet, legfeljebb megajándékozod a megszorultat.

— Természetes, — felelte ravasz tekintettel Eumeus, mialatt nagyot nyelt és ádámcsutkája ugrott egyet, — a lovat megkapjátok ajándékba. Sőt a bizalomért bizalommal adózom. Ti híres bőkezű családból származtok, és kétségtelen, hogy ajándékomat bőségesen viszonozzátok. Nekem éppen három tulokra volna szükségem. Ha nincs veletek tulok, nem baj, szívesen megveszem nevetekben.

A két kapzsi és fukar ember egymásra talált. Az étkezés már rég véget ért, Paris is visszavonult a rendelkezésére bocsátott vendégszobába, ők még mindig ott ültek és szenvedélyesen alkudoztak a közönséges lóüzleten, de az ajándékok ürügyének területéről egy pillanatra sem léptek le. Aztán abbahagyták a lóvásárt, hogy egy félóra mulva ismét csak rátérjenek. Paris ezalatt az elszenvedett tengeri betegséget kipihenve fekvőhelyén lustálkodott, Phereklos addig serényen dolgozott a hajón, hogy az apró sérülések nyomát kitatarozza, közben pedig alkudozzék az üres evezőshelyre jelentkező szigetlakókkal. Maga Hiketaon is kiment megnézni a munkát. Éppen akkor ért oda, mikor egy lemnosi suhanc keveselte az evezősbért, mert két lova eladásával többet kereshet. Hiketaon rögtön rácsapott és félrevonta. Megmagyarázta, hogy a hajó Kreta szigetére megy, ahol a lónak köztudomás szerint az egész világon legnagyobb ára van. Ha tehát beáll evezősnek, ők hajlandók ingyen elszállítani a két lovat. A lemnosi belement, megállapodtak, hogy a két lovat még az éjjel felveszik a hajóra. Hiketaon ravasz arccal ment vissza a királyhoz. Az

esti étkezésnél Eumeus maga hozta szóba az ajándék dolgát.

— Már kilátásba helyeztem egy féltulok árát, — felelte Hiketaon, — de meggondoltam. Legfeljebb nem lesz lovunk.

— Azt nem találom helyesnek. Folyton rettegnék miattatok. Nem bánom, az én lelki nyugalmam kedvéért ajándékozzatok öt kecskét, hogy lovatok legyen.

— Sajnos, csak két kecskénk van a hajón, az nekünk is kell.

— Nem baj. Az ára is jó lesz. Már tudniillik öthat kecske ára.

— Meggondoljuk. Az ajándékokat úgyis induláskor szokás kicserélni.

— Mikor indultok?

— Azt csak az istenek tudják. A hajón sokat kell tatarozni. Kora reggel mindenesetre kimegyünk Paris öcsémmel megnézni, hogyan állunk.

Hajnalban Hiketaon maga ébresztette fel Parist, mikor még Drydax is aludt.

— Egy-kettő, indulunk. Eumeusnak ne szóljatok semmit. Mintha csak kisétálnánk a hajóhoz.

Napkelte után Eumeus társaságában kisétáltak, Az evezősök már mind helyükön ültek. Az új ember is. Paris és Hiketaon azzal az ürüggyel, hogy egy pár dologban megkérdezik Phereklost, felmentek a Tyche fedélzetére. Hiketaon előbb itt is, ott is motoszkált és ügyesen eloldotta a tatkötél csomóját. Fentről aztán lekiáltott a partra:

— Meggondoltuk, Eumeus. Mégis csak elindulunk most rögtön, mert az utunk sürgős. Köszönjük bőkezű vendéglátásodat, különösen köszönjük országodnak ezt az Aphidnos nevű derék legényt, aki beállott hozzánk. Élj szerencsével. Phereklos, indulhatunk.

Eumeus megdöbbenve kiáltott vissza a partról:

— Mi lesz a lóval?

— Köszönjük szépen, Aphidnosnak két lova van. Az istenek áldjanak meg, Eumeus.

A hajó indult, a tatkötelet vonszolva maga után. Eumeus visszakiáltott:

— A lovat már el is készítettem. Gyönyörű ló. Poseidon soha ilyen lovat nem kapott. Álljatok meg!

— Süsd meg a lovadat, kapzsi sertés! Tanulj meg előbb Hiketaonnal alkudni!

Eumeus dühében belegázolt térdig a vízbe. Szitkokat szórt a távozókra. Az utolsó, amit még hallani lehetett tőle, ez volt:

— Koszos dardanidák, majd én tanítalak meg benneteket. Esküszöm, hogy kétszáz tulkot fogok rajtatok keresni!

Még ordítozott valamit, de azt már nem lehetett hallani. Csak öt evező dolgozott. Öt legény ügyesen forgatta a vitorlát, Phereklos teljes erejéből dolgozott a kormánylapáton. A Tyche nagy ívet írt le, míg az út szabad lett a déli irány felé. Erős délnyugati szél fújt, a rézsut húzott vitorla sebesen vitte őket a nyilt tenger felé. Hiketaon diadalmasan dörzsölte öreg kezét és mindjárt lement a két lovat megnézni.

Hosszú hetekig utaztak most kikötés nélkül. Hikeaton is, Phereklos is többször felvetették, hogy Kreta szigetéig több helyen is kiszállhatnának, mert az előjegyzett királyi családok szigetei közül sok alig jelentene kerülőt. Mytilene, Euboia, Chios, Samos, Kos, Rhodos, Paros, Naxos, Kythnos, Zea, Melos mindmegannyi sziget, mindmegannyi király. Eladó lány mindenütt van.

— Majd visszafelé, — felelte Paris csökönyösen.

Ő már tudta, hogy ezeken a helyeken nem fog kikötni. Mert akkor Helene már a hajón lesz. Lemnos szigetén is csak kíváncsiságból állapodott meg. Mikor elindult, még ezt az egy szigetet is megbánta. De a Tyche javítása miatt ez utólag szükségesnek bizonyult. Most azonban minden percnyi késlekedést a boldogságából elrablott időnek érzett. Többnyire a hajó orrában tartózkodott és várta az

első állomást, Kreta szigetét. Hogy onnan kezdve mit csinál, azt még nem tudta. Tervet nem dolgozhatott ki. Csak Aphroditében bízott. Tudván tudta, hogy Helene valahogyan, akárhogyan az övé lesz.

— Mesélj valamit, — mondta este Hiketaonnak, mikor felragyogtak a csillagok.

— Már hallottam, hogy annyira szereted a mesét. Ki szoktatott hozzá?

— Nevelőapám, Philokynos. Mindig mesélt nekem, kérés nélkül is. Csak néha túl-okosakat mesélt, azokat úntam. Aztán feleségem, Oinone, is mesélt nekem. Ő különösen az argonautákat tudta. De sokat kihagyott. Például Eryx születését is kihagyta. Most mesélj te, ha tudsz.

— Hogyne tudnék. De mit szeretnél hallani? A kalydoni vadászatot?

— Oinone elmondta.

— Herakles életét?

— Azt maga Hebe mondta el, mikor az istenek-nél jártam.

— Theseust?

— Arról is hallottam a Minotaurost. De az egész életét még nem.

— Hát azt elmondhatom. Volt egyszer egy király, Aigeus nevű. Az roppant szerette volna, ha fia van, akire majd országát hagyhatja. Először feleségül vette Meta királylányt, az nem szült neki fiút. Aztán feleségül vette Chalkiope királylányt. Még mindig nem volt fia . . .

— Mondd, bátyám, szép volt Theseus?

— Nagyon szép volt, de nem olyan szép, mint te, hiszen akkor Zeus őt tette volna az istennők szépségbírájává. Úgyis csak ezt akarod tudni. De ha beleszólsz, nem mesélhetek.

— Jól van, csak mondd.

— Szóval Aigeus únta, hogy nem születik fia, és Apollon istenhez fordult tanácsért. Delphibe küldött követet. A követ olyan homályos választ kapott a kérdésre, hogy nem tudott rajta eligazodni. Megta-

nulta szóról-szóra és otthon elmondta Aigeusnak. A király nem volt valami okos ember, az értelmetlennek tetsző szajkóságból ő sem tudott kihámozni semmit. Megtanulta szóról-szóra. Váltig gondolkozott, hogy ki az az okos ember, aki a jóslatot a zagyva beszédből kihüvelyezné neki. Ekkor eszébe jutott jóbarátja, Pittheus, a troizeni király, akinek éles eszét hét ország bámulta. Felkerekedett és meglátogatta. Elmondta neki búját-baját és eldarálta neki a jóslatot. Ez a Pittheus is nagyon vágyott valamire: arra, hogy az ő családjából is származzék egyszer egy olyan hős, mint Herakles. Éleseszű ember lévén, a jóslatot rögtön megfejtette: az a hajadon, aki Aigeusnak legközelebb fiút szül, Herakleshez méltó hőst fog a világnak adni. De a megfejtést ravaszul elhallgatta Aigeus előtt. Inkább azt hazudta, hogy ez a jóslat az ő elméjét meghaladja. Pihenőre tértek. Pittheusnak volt egy szép hajadon leánya, Aithra nevű. Ő tehát ráparancsolt Aithára, hogy surranjon be a vendég Aigeushoz és adja oda magát. Aithrát már rég nagy szerelemmel kívánta Poseidon isten. Lenézvén a mennyekből, látta, hogy Aigeus túlsokat ivott a vacsoránál és teljesen elázott. Fogta magát hirtelen elhatározással és magát varázsolta oda az ittas Aigeus helyére. Aithra odaadta érintetlenségét a szerelmes Poseidonnak. Másnap reggel Poseidon felfedte kilétét Aithra előtt, titoktartást parancsolt neki és megigérte, hogy három kívánságát teljesíti. Aztán visszavarázsolta a maga helyére Aigeust. Aigeus nemsokára felébredt és ott látta maga mellett a leányt. Mivel nem emlékezett semmire, félremagyarázta a helyzetet: „Ha fiad lesz tőlem, — mondta Aithrának, — neki ajándékozom kardomat és sarumat. De ezeket csak nagy munkával szerezheti meg. Troizen és Hermione városa között keresse meg a nagy sziklát, ha felserdült, hengerítse el s megtalálja ajándékomat.“ Azzal elbúcsúzott az agyafurtan mosolygó Pittheustól és hazament. Aithrának csakugyan fia született. Elnevezte Theseusnak. Ezt nem hallottad még?

— Nem. Nagyon szép mese. Mondd tovább.

— A fiút anyja és nagyapja gondosan nevelték. A legjobb mestereket fogadták hozzá. Maga Cheiron kentaur is résztvett az oktatásában, ugyanaz, aki Heraklest és Iasont is nevelte. Hét éves volt Theseus, amikor Herakles megfordult Troizenben. Meglátogatta Pittheust is. A nemeai oroszlán bőre volt rajta. Az egész város úgy megrettent a borzasztó szörnyetegnek még bőrétől is, hogy mindenki szanaszét futott. Az egyetlen Theseus, a hétéves kisfiú, nem ijedt meg a félelmes bőrtől. Herakles megdícsérte a gyereket és nagy jövőt jósolt neki. Mikor tizenhat éves lett Theseus, elment Delphibe, hogy Apollontól tanácsot kérjen jövendő életére. Elhatározta, hogy áldozatul azt adja az istennek, ami a legszebb rajta. Soká gondolkozott, végül úgy döntött, hogy a haja a legszebb. Csakugyan híres szép haja volt neki. Lenyírta homloka felett a hajfürtöket mind és odatette Apollon áldozati oltárára. Az isten ezt felelte neki papja által: „Menj haza és kérdezd meg anyádtól a sziklát." Theseus hazasietett és elmondta anyjának az isten üzenetét. Aithra most emlékezett csak vissza Aigeus szavaira, amelyeket régen elfelejtett. Odavezette fiát Troizen és Hermione között a nagy sziklához. Theseus csak alája nyúlt a sziklának, amelyet hegynek is lehetett nevezni és könnyedén felemelte. Sokat örökölt Poseidon erejéből, amelyről neked is fogalmad van, hiszen a nagyapád számára ő rakta Trója falait. Az elmozdított szikla alatt csakugyan ott volt a kard és a saru. Ámulva kérdezte, hogy kitől való ez a holmi. Aithra ekkor elmondta neki származása történetét. Meghagyta neki, hogy egyik apját, Aigeust, keresse fel. Két út között választhat. Elmehet hozzá hajóval, rövid tengeri úton, de elmehet a hosszú szárazföldi úton, amely terhesebb, viszont útközben sok jótettre nyílik alkalma. Theseus az utóbbit választotta. Nagyon sok útonálló leskelődött ezen a vidéken, senki sem mert ott utazni, mert a haramiák mindenkit megöltek és kiraboltak. Theseus egytől-

egyig kiirtotta őket. A legerősebb egy Periphetes nevű rablógyilkos volt közöttük. Ez nem volt érdektelen származású ember. Apja nem volt kisebb, mint maga Hephaistos...

— Úgy? Ezt kellett volna ennek a nyavalyás Eumeusnak válaszolnunk, mikor ő Aphroditét gáncsolta.

— Ne szakíts félbe. Hephaistosnak megtetszett Autolykosnak, akiről már hallottál, a leánya, Antiklea. Autolykos pedig Hermes istennek volt a fia. Képzelheted, hogy ez a Periphetes, mint Hephaistos fia, mennyire értett a fegyverek készítéséhez, és mint Hermes unokája, mennyire szeretett lopni és rabolni. Remek, győzhetetlen buzogányt csinált magának, azzal ütötte agyon az utasokat. Azzal akarta Theseust is agyonütni, de Theseus kicsavarta a kezéből és agyonverte vele a rablót. Akkor következett Sinnis. Ez olyan rabló volt, aki az Isthomoson garázdálkodott és nemcsak vagyonukat vette el a békés emberektől, hanem nagy gyönyörűsége telt abban is, hogy megkínozza őket. Kiválasztott két fenyőfát. Először az egyiknek koronáját hajlította földig és hozzákötözte az áldozat fejét. Aztán a másik lehajlított fenyőfa koronájához hozzákötözte az áldozat lábát. Az elengedett két fa visszaugrott és a szerencsétlen járókelőt kettérepesztette. Theseus megfogta Sinnist és ugyanezt csinálta vele. A széttépett gonosztevőnek leánya maradt, Perigune. Theseus ezt szeretőjévé tette. A leány fiút szült tőle. Melanippost.

— Ezt nem mondod el?

— Az másik mese. Most Phaiát mondom el, Theseus következő hőstettét. Ez a Phaia óriási szürke disznó volt, amely Krommyon vidékén lakott és az egész környéken mindenkit kettéharapott, akihez hozzáférhetett. Gyakran szép nimfává változott, akinek piros arca volt, de hófehér haja. Akik meglátták, szerelmes vággyal mentek utána. Ő becsalta a szerencsétlen férfit a sűrűbe, ott visszaváltozott sertés-szörnyeteggé és kettéharapta. Becsalta Theseust is, de

az már hallott róla, és mikor visszaváltozott disznóvá, azonnal megölte.

— Ebből nem az a tanulság, hogy ifjú legény ne menjen fehérhajú szép öregasszony után?

— Felfoghatod így is. Most következett Skiron. Theseus elérkezett Attika és Megaris határára. Itt nagyon meredek a part, lent pedig örvényes a tenger, s a tengerben egy rettenetes teknősbéka várja a prédát. A meredek tetején élt egy óriás, Poseidon fia ez is, tehát Theseus testvére. Skironnak hívták. Az óriásnak az volt a szokása, hogy lesbeállt az országúton s akit elétalált, azt kényszerítette, hogy hozzon vizet és mosson neki lábat, még pedig a meredély szélén. Lábmosás közben hirtelen belerugott a vándorba, az lezuhant a kavargó tengerbe, s ott a teknősbéka felfalta. Theseus úgy tett, mintha szívesen mosna lábat Skironnak, de amint letérdelt, két kézre fogta az óriás lábát és úgy odateremtette féllábánál fogva a sziklához, hogy az óriás egész teste véres ronggyá zúzódott. Theseus ment tovább. Attika területén mendegélt, mikor meghallotta, hogy azon a vidéken egy Kerkyon nevű birkózó garázdálkodik. Ez Triptolemos eleusisi királynak volt a testvére és nagyszerűen tudott birkózni, kegyetlen ember is volt, mindenkit birkózásra kényszerített és volt egy külön fogása, amellyel mindenkit legyőzött. Akit legyőzött, megölte. Theseus, akiről tudhatod, hogy a mi mai birkózásunkat megalapította, megkereste ezt a Kerkyont és viadalra hívta. Az persze kegyetlen örömmel ment bele a mérkőzésbe. De nem sokáig örült. Theseus felemelte a levegőbe és úgy vágta a földhöz, hogy szétmállott. Következett Prokrustes. Ez a rabló úgy szokott tenni, mintha a vándorokat nagy vendégszeretettel fogadná. Nyájasan meghívta mind az országút mellett lévő barlangjába és felszólította őket, hogy aludjanak nála, csak találjanak alkalmas ágyat. A gyanútlan vándor elfogadta a meghívást. De Prokrustesnek olyan ágya volt a vendég számára, amely mindenkinél kurtábbra nyúlt. Prokrustes csonttörő

kalapácsot vett nyájasan elő és összeroppantotta a vándor csontjait, hogy az ágy elég hosszú legyen neki. Theseus elfogadta a meghívást, bement a barlangba, magát Prokrustest kényszerítette az ágyba, minden csontját összetörte és otthagyta. Prokrustes nagy kínok között pusztult el. Ilyen megtorló hősi tettek között jutott el Theseus Aigeus királyhoz Athenaiba. A királynak azóta Medea lett a felesége. A féktelen és gonosz Medea rögtön ráismert varázslatos ösztönével Theseusra, aki apja előtt még nem akarta felfedni magát. Theseus vándor harcosként jelentkezett, aki hajlandó nagy testi erejével nehezebb feladatokat végrehajtani. Medea tehát rávette Aigeust, hogy küldje a hőst a bősz marathoni bika ellen, ami egyenlő volt a biztos halállal. Aigeus vonakodott ettől, de Theseus saját jószántából vállalta a feladatot. Elment, megkereste a bikát és nem ölte meg, hanem puszta kézzel leigázta, megkötözte és a vállán vitte Athenaiba. Ott aztán feláldozta Apollon oltárán. A hőstett örömére Aigeus lakomát csapott...

— ...ahol Theseus karddal vágta a kenyeret, Aigeus ráismert a troizeni kardra és Medeát elkergette. Ezt a részét tudom.

— Akkor jól van, nem mondom. De most kellett Aigeusnak elküldenie a véradót Minos királynak a Minotauros számára...

— Ezt is tudom már, a labyrinthossal és Ariadne fonalával együtt.

— Ha mindent tudsz, akkor mit meséltetsz? Tudod a fehér vitorlát?

— Azt nem tudom.

— Látod. Nem tudsz semmit. A hajó, amely Theseust a marathoni bika felkeresésére vitte, gyászos útra indult. Medea azt igyekezett elhitetni Aigeus királlyal, hogy az idegenből érkezett fiatal hős az Aigeus trónját akarja elfoglalni. Ez voltaképpen nem is volt hazugság, hiszen Theseus, mint jogos trónörökös, joggal számíthatott Aigeus egyszer majd megürülő trónjára. De a végzetes Medea másképpen adta

be az igazságot a Theseus kilétét nem ismerő királynak: a fiatal hőst jött-ment kalandornak írta le, aki Aigeust véres erőszakkal akarja a trónról letaszítani. A király nem tudta, mit higyjen: egyetértsen-e Medea jól megalapozott ármányával, vagy higyjen-e saját ösztönének, amely az ismeretlen fiatal hős iránt mély szeretetre indította. Végül úgy döntött, hogy Theseus menjen csak a marathoni bika ellen, hátha valóban olyan gonosz szélhámos, amilyennek Medea mondja. Ha valóban olyan, akkor ott fogja hagyni a fogát, nem kár érte. De ha igaz úton jár, az istenek csodájának segítségével győztesen tér vissza. Mindenesetre szívből sajnálta a nagy próba elé induló szép fiatal hőst. Kiadta tehát a parancsot, hogy a borzasztó útra induló hajó fekete gyászvitorlát szereljen fel, ha azonban a kedves fiatalember győzelmével térne vissza, fehér vitorlát öltsön. Theseus ügyesen dobott hurokkal megbéklyózta a bika mellső lábait, győzött és diadalmasan indult vissza, de a győzelem izgalmában elfelejtett a vitorla kicserélésére gondolni. Aigeus fent tartózkodott Athenai fellegvárában, mikor jöttek jelenteni neki, hogy a visszatérő hajót már látni. Lázas izgalommal rohant le az Akropolisból a kikötőbe, hogy már messziről meglássa: fehér-e a hajó vitorlája, vagy fekete? A közelgő hajó képének növekedtével meglátja rajta a fekete vitorlát. Öreg volt már és esendő, a látvány annyira hatott rá, hogy szívét hüdés érte. Majdnem belehalt. Azon a lakomán, amelyen a saját kardjáról fiára ismert Theseusban, már reszketeg haldokló gyanánt vett részt. Arra még ráért, hogy a leleplezett Medeát elkergesse. Arra is, hogy országát nyilvánosan dicső fiára, Theseusra hagyja. De újabb hűdés érte még aznap éjjel. S ha a fájdalom nem tudta megölni, megölte az öröm. Meghalt. A trón Theseust illette.

— Ő lett apja helyett a király. Ó, be szép mese.

— Még nem lett, ne siess. Mert Aigeusnak más fia nem volt ugyan, de öccsei voltak bőven. Ezek között egy Pallas nevű volt a legidősebb. Mivel Aigeust

általában gyermektelennek tartották, Pallas úgy vélte, hogy Theseus csak bitorló jött-ment lehet, s a trón kétségtelenül az övé. Sereggel támadt a vélt bitorló ellen, és mint ügyes hadvezér, kelepcét eszelt ki ellene. De Theseus méltó királynak bizonyult, felrúgta a kelepcét, Pallast legyőzte, és most már kétségtelen királya lett Athenai városának.

— Köszönöm, ez igazán szép mese volt.

— Ó, hol van még a vége! Theseus tehát király lett atyja országában. Szép volna azt mondani, hogy most már békésen és boldogan uralkodott, míg meg nem halt. Csakhogy olyan mese, amely királyokról szól, így nem végződhetik. Tanuld meg, öcsém, hogy királynak lenni nem csupán dicsőség, hanem a legnagyobb áldozat is. Ezért vonakodtam én a trójai tróntól, ezért lett Trójában apád a király, ezért lett bátyád a trónörökös és ezért vár rád Hektor után a trón kötelezettsége. Alig kezdte el Theseus az uralkodást, mikor látta, hogy az országát fenyegető és hódító kedvű amazonok ellen csak háború segítheti meg. Okos király lévén, nem várta meg, míg az amazonok királynője, Hippolyte, teszi meg az első lépést, hanem elhatározta, hogy a támadás ellen gyorsabb támadással védekezik.

— Ezt nem értem. Hiszen Hippolyte már nem élhetett ekkor. Herakles elragadta a híres övet és Hippolytét legyőzte.

— A mesét ne firtasd. Lehet, hogy ez Herakles nagy munkái előtt történt. Lehet, hogy Herakles legyőzte a királynét, de nem ölte meg. Inkább így volt. Való, hogy Theseus szövetségeseket keresett és mindenekelőtt éppen Herakleshez fordult. Az hajlandó is volt segíteni Theseusnak, akit még mint hétéves gyereket ismert és szeretett meg. Vállalta a szövetséget. A háború megindult. Theseus győzött. Leverte az amazonokat és Hippolyte királynét elvette feleségül. Így éltek sokáig boldogan. Egy Hippolytos nevű fiok is született, csendben és boldogságban telt el tizenhat esztendő. De most jött az új bonyodalom. A

király ellen pártot ütött saját multja. Hajdani szerelmének, Ariadnénak, aki mellől Naxos szigetén az istenek parancsa elhívta, volt egy testvérhúga, Phaidra. Ez a Phaidra, szintén Minos leánya, valahogy elvetődött Theseus udvarába. A hős egyszer csak maga előtt látta hajdani nagy szerelmének hasonmását. A régi szerelem, amely nem halt meg, csak aludott benne, egyetlen csapásra feléledt. Hippolytétól elfordult. Érezte, hogy végzetesen szerelmes Phaidrába. Ugyanekkor történt, hogy az amazonok vagy ki akarták szabadítani királynőjüket Theseus rabságából, vagy meg akarták büntetni azért, mert népe elárulásával Theseus mellé állott, mindenesetre fellázadtak és Athenait fegyverrel támadták meg éppen akkor, mikor Theseus feleségül készült venni Phaidrát. A násznép összegyűlt a pompásan feldíszített teremben, mikor az amazonok meglepvén a várost, behatoltak a lakodalmi zenétől zengő terem minden ajtaján. Véres csata keletkezett, a kegyetlen kézitusában egyik amazon leszúrta Hippolytét, ma sem tudni, szándékosan-e, vagy véletlenségből. Az amazonok mindenesetre végleg elvesztették a küzdelmet. Theseus ott maradt új feleségével, a szép Phaidrával, és az amazonkirálynétól származott fiával, Hippolytossal. Ez a családi élet megbosszúlta magát. Sohasem jó, jegyezd meg magadnak, ha a szép mostohának sokat kell együtt lennie az első házasságból származott délceg fiúval. Mi bajod?

— Semmi, — felelte Paris.

Nem mondott igazat. Oinone csecsemője, Korythos jutott eszébe. És Helene, a nagy út célja.

— Szóval Phaidra, aki sohasem szerette igazán Theseust, csak királyné akart lenni, most beleszeretett Hippolytosba. Soká hordta némán magában emésztő szerelmét, s mikor már nem bírta, megvallotta az ifjúnak. De Hippolytos megdöbbenve fordult el ettől a bűnös vágytól. Apját túlságosan szerette, semhogy ebbe a gyalázatba belemehetett volna. Hevesen visszautasította mostohaanyja közeledését. A

női hiúságában megsértett Phaidra mindenáron boszszút akart állani. Galádul bevádolta Theseusnál a fiút, hogy az őt el akarta csábítani. Theseus hiszékeny ember volt és nem ismerte a nőket, mint a nagy emberek általában. Hitt az asszonynak. Apai keserűségében meg akarta Hippolytost büntetni, viszont még így vérig sértve is szerette a fiút és irtózott attól, hogy maga szolgáltasson igazat. Elment tehát igazi apjához, Poseidonhoz és kiöntötte előtte keserves bánatát. Poseidon mód nélkül felháborodott. Ráúszított egyet tengeri szörnyei közül a tengerparton kocsizó Hippolytosra. A lovak elragadták, Hippolytos belefulladt a tengerbe. Phaidra erre a borzasztó hírre megölte magát. Az istenek maguk szóltak bele a megrendítő családi botrányba, Phaidrát büntetésül holtan hagyták, de az ártatlan Hippolytost feltámasztották, Theseust pedig azzal büntették hiszékenységéért, hogy fiát, akit pedig annyira szeretett, örökre elvették tőle. Theseus kalandokba igyekezett ölni gyógyíthatatlan bánatát. Készségesen hajlott Iason izgetésére, aki éppen akkor keresett résztvevőket az argonauták kirándulására . . .

— Ezt ugord át, bátyám, mert már hallottam.

— Igen. Onnan visszatérve résztvett a kalydoni vadkanvadászaton.

— Ezt is tudom már. Ugorjál a végére.

— Igen. Szóval Theseus visszatért Kalydonból Athenaiba. Az amazonoknál nem említettem, hogy volt Hippolytének egy vitéz és nemes szövetségese, Peirithoos, lapitha király. Ismeretségök úgy kezdődött, hogy hősiesen és keményen harcoltak egymás ellen. Így lettek benső jóbarátok az amazonok teljes bukása után. Ez a Peirithoos vette volt feleségül Hippodameiát, a lapithák első királyának leányát. Bizonyára hallottál erről az esküvőről: itt történt, hogy Peirithoos meghívta a kentaurokat is az esküvői lakomára, de vigyázatlanul bőven adott inni nekik. Eurytos kentaur leitta magát és erőszakoskodni kezdett a menyasszonnyal. Arest viszont nem hívta volt

meg a fiatal férj, és a véres isten sértődöttségében dühös harci kedvet hintett szét a teremben. Így kezdődött a kentauroknak és lapitháknak először véres verekedése, majd ebből hónapokig tartó háborúja. A lapithák fegyverekkel, a kentaurok a földből kitépett fákkal harcoltak. Kilenc hónapig tartott a háború, s ugyanazon a napon, mikor a kentaurok végleg alul maradtak, megszületett Peirithoos fia, Polypoites. De ő már nem tudott örülni a gyermeknek, a szerencsétlen előjelek közt indult házasságtól elment a kedve. Lelkében visszatért ahhoz az érzéshez, amely egész fiatalsága alatt élt benne: már gyermekkorában szerelmes lett Persephone istennőbe. Most tehát elhatározta, hogy bármilyen hihetetlenül vakmerő legyen is vágyódása, megszerzi Persephone szerelmét. Mikor Persephonéba beleszeretett, az még leány volt, de azóta már Hades felesége lett, királyné az alvilágban. Peirithoos ekkora vállalkozásnak nem mert egyedül nekikezdeni. Legjobb barátját, Theseust kérte segítségül. Az már régebben esküt tett, hogy barátját tüzön-vízen keresztül segíteni fogja. Vállalta a segítséget. Ketten nekivágtak, lementek az alvilágba, Hades elé járultak és felszólították, hogy mondjon le feleségéről. Hades kaján és megvető mosollyal azt válaszolta nekik, hogy mindjárt megkaphatják az asszonyt, addig csak foglaljanak helyet a Lethe istennő trónján. Ők leültek. Ebben a pillanatban már oda is nőttek a varázslatos trónhoz. Meg sem tudtak moccanni. Hosszú ideig kínlódtak így, de tehetetlenül. Peirithoos már inkább lemondott volna Persephone szerelméről, csak szabadulhasson barátjával együtt. Hades csak kinevette őket. Ekkor hangos szóval Heraklest kiáltották, hogy mentse meg őket. Herakles meghallotta segélykiáltásaikat és odasietett. Meg is szabadította őket. Peirithoos örökre lemondott esztelen szerelméről. De most Theseus volt soron: ő kérte barátját, hogy segítsen neki új szerelmét megszerezni.

— Kit?

— Helenét.

— Kit? — kérdezte Paris elhűlve.

— Mondom, Helenét. Hiszen már hallottál róla. Menelaos mostani feleségét.

Paris úgy érezte, hogy forog vele a világ. Olyan erősen kapaszkodott a hajókorlátba, hogy ujjai sajogtak bele. Közömbösnek tetsző, de kissé remegő hangon mondotta:

— Ezt sohasem hallottam. Mondd csak tovább.

— Theseus valahogyan meglátta Tyndareus király leányát, aki csak név szerint volt Tyndareus és Leda sarja, valójában a hattyúalakban garázdálkodó Zeustól származott. A tündérszép kisleány még csak tízéves volt, de már teljesen fejlett. A hős olyan vágyra gerjedt, hogy sem éjjele, sem nappala nem volt miatta. Nem bírt magával, elhatározta, hogy elrabolja. Peirithoos nem tagadhatta meg tőle a baráti segítséget. Fegyveres csapatot vettek magok mellé kipróbált lovasokból és a Tyndareus kertje mellett ólálkodva kilesték a pillanatot, mikor a négy testvér közül csak a lánykák voltak otthon, vagyis Klytaimnestra és Helene. A dioskurok, ekkor már felnőtt fiatalemberek, elmentek valahová. A rablás elég könnyen ment. Mire Klytaimnestra sikoltozva lármát ütött, a jóbarátok már messze nyargaltak zsákmányukkal. Theseus először Korinthosba vitte a gyönyörű gyermeket, ott tartotta egy darabig, de mikor neszét vette, hogy Kastor és Polydeukes húguk keresésében már nyomon vannak, Athenaiba sietett vele. Ott sem volt maradása. A hős tehát maga mellé vette anyját, Aithrát és éjszaka, rejtekutakon elhagyta zsákmányával a várost. Titkos ösvényeken elvitte Aphidnai városába. Ott bezárta egy kis házba, anyja őrizetére bízta, maga pedig felbukkant Athenaiban. De a dioskurok valahogyan rájöttek az elrablott leány rejtekhelyére. Míg Theseus Athenaiban tartózkodott, ők hirtelenül rajta ütöttek Aphidnai városán, nővéröket megszabadították és diadalmasan hazavitték, sőt foglyul ejtették Theseus anyját és túszként magukkal

hurcolták. Helene nem került vissza többé Theseus hatalmába. Sőt nemcsak a világszép leányt vesztette el a hős, hanem uralmát is. Athenai népe elfordult tőle és mikor Kastor és Polydeukes fegyveresen jelentek meg Athenai falai alatt, a nép nagy ünnepléssel fogadta a dioskurokat. Theseusnak menekülnie kellett. A dioskurok egy Menestheus nevű embernek ajándékozták a trónt, ez pedig megtudván, hogy Theseus Lykomedes királyhoz menekült Skyrosba, rá tudta venni Lykomedest, hogy a hozzá menekült hőst ölesse meg. Így pusztult el egy túlságosan szép gyermek miatt az a hérosz, aki száz meg száz bámulatos jótettel ajándékozta meg az emberiséget. Eddig tart Theseus meséje. Ha a mesét annyira szereted, ezt bizonyára elég érdekesnek találtad.

Paris alig tudott magán uralkodni. Nem mert szólni semmit, mert félt, hogy hangjának remegése elárulja felindulását.

— Vagy talán neked nem tetszett?

— De tetszett. Gyerekök nem volt?

— Kiknek?

— Theseusnak és Helenének.

— Nem volt. Legalább is a mese szerint nem volt.

— Helenének van egyáltalában gyereke?

— Él egy leánya tudtommal. Ez Menelaostól való, Hermionének hívják. Most nyolc éves lehet. Egy fia pedig, akit Euphorionnak hívtak, meghalt. Annak Achilleus volt az apja.

Paris kénytelen volt nyelni, mert a torkát égetően száraznak érezte. Tudta, hogy teste most tetőtőltalpig olyan forró, mint a lázbetegé.

— Achilleus? Hát volt az Achilleusé is?

— Hogyne. Ez már másik mese. Nem érdektelen az sem, és egész kurta. Annyi az egész, hogy mikor a dioskurok segítségével megszabadult Theseus hatalmából és bátyjai visszavitték a szülői házhoz, nemsokára megint elrabolták. Ezuttal a serdülő Achilleus volt a rabló, Peleus és Thetis fia, azoké, akiknek

lakodalmán az Eris aranyalmája miatt kitört a versengő istennők botránya. Achilleus is ki tudta lesni az őrizetlen pillanatot, mikor Helenét elragadhatta. Ő már ügyesebb volt, mint Theseus. Sikerült Leuke szigetére vinni a szép zsákmányt. Rejtekhelyöket nem tudta senki. Itt született Achilleustól a fia, Euphorion. Ez a gyermek csodálatos módon szárnyakkal született. Elmondhatatlan szépségű gyermek volt, és így Zeus éppen úgy maga mellé kívánta, mint Ganymedest. Mikor tizenkét éves volt a gyönyörű szárnyas gyermek, Zeus személyesen szállt le érte Leuke szigetére, hogy a mennyekbe ragadja el. De Euphorion kézzel-lábbal tiltakozott. Ki nem állhatta Zeust és ezt meg is mondta neki. Annyira elutasító volt és tiszteletlen, hogy a felháborodott Zeus villámcsapással megölte. Helene akkor már régen a Menelaos felesége volt. A gyermeket máig is gyászolja, de sohasem beszél róla. De én megéheztem, nem jössz valamit enni?

— Köszönöm, fáj a fejem. Itt maradok, jól fúj a szél, attól talán elmúlik.

Egyedül akart maradni felkavart gondolataival. Az a gondolat, amelyről eddig nem tudott, hogy Helene már tízéves korában férfihez tartozott, úgy hatott rá, mintha Herakles egy mérgezett nyila érte volna. Az pedig, hogy nem sokkal utóbb már fiat szült egy másik férfinak, másik mérgezett nyíl volt az első mellé. Mintha ő is magára öltötte volna a Nessos vére által a hydra rettenetes mérgét, vadul gyötrődött annak a nőnek fogcsikorgató féltésében, akit még nem is ismert. Még nem találkozott Helenével, de éppen úgy rágta magában a vágyott nő multjának kínját, ahogy valaha Lithe nimfa barlangjában szenvedett. Az elégtétel vágyának állati dühében vonaglott éjszakánként, mikor nem tudott az elméjébe toluló képek miatt elaludni. Theseus már nem élt, azt nem akarhatta megölni, s ha életet kívánt a halottnak, hogy megölhesse, mégis visszatorpant ettől a vágytól, mert a hős emberfeletti erejétől még holtá-

ban is félt. De Achilleus még élt. És a tenger éjszakájában hánykolódó királyfi újra és újra megesküdött magában, hogy valahogyan megkeresi ezt az Achilleust, akiről már nem egyszer hallott, és megöli. Nem szemtől-szembe, életveszélyes kiállásban, hanem valami biztonságos leshelyről feléje küldött nyíllal, vagy orozva a hátába mártott lándzsával. Ahogy a szeliden ingó Tychét vitte Kréta felé az éjszaka, az ő hullámzó lelkét úgy vitte a kínzó féltékenység a bosszúálló emberölés enyhítő álmaiba. Rövidesen első ösztönévé vált Achilleust megölni. Ő maga is csodálkozott rajta, hogy a Theseus emlékének kérdését el tudja intézni magában, Menelaos még fennálló férji jogai sem kergették a féltékenység kétségbeesésébe, de Achilleus gondolatára szinte eszét vesztette a dühtől.

— Beszélj nekem erről az Achilleusról, — mondta egyszer nagybátyjának, mialatt a tengerben fehérlő meduzák testét figyelték.

— Amit tudok, elmondom. Anyjáról, Thetisről, tudod, hogy az öreg Nereus vízi isten leánya. Két isten is versengett érte: Zeus és Poseidon. De Thetisnek megjósolták, hogy születendő fia dicsőségesebb lesz apjánál. Ezért Zeus is, Poseidon is óvakodtak Thetis szerelmét elnyerni, inkább rábeszélték Nereust, hogy adja leányát földi halandóhoz. Így jutott Peleus, a halandó király ahhoz a tisztességhez, hogy isten leányát vehette el. Thetis újabb jóslatot kért fia felől, mikor az megszületett. A jóslat úgy szólt, hogy az anya választhat fia számára két végzet között: vagy nagy harci dicsőség vár Achilleusra, de akkor korán meghal, vagy békés és hosszú öregséget kaphat az égiektől, de akkor jelentéktelen ember marad. Az anya erre az előbbit választotta, gondolván, hogy csak legyen a fia számára biztos a világhír, a hosszú életről majd gondoskodik ő. A csecsemőt elvitte a Styx vizébe és megmártotta benne, mert a Styxről tudnod kell, hogy az a halandó, aki ebben a vízben megfürdik, sebezhetetlenné válik. Achilleus tehát most egyfelől nagy harci dicsőség istenek által ki-

jelölt várományosa, másfelől sebezhetetlen. De anyjának még ez a sebezhetetlenség sem volt elég. Miután a fiú a fegyverforgatás mindenféle fajtáját pompásan megtanulta és a világ leggyorsabb futójává edzette magát, Thetis elvitte valahová, ahol női ruhában rejtegeti. Hogy hol, azt nem tudja senki. De ha tudná is valaki, nem ölhetné meg, mert teste a Styx miatt sérthetetlen.

— Ha sérthetetlen, akkor hogy lesz igaza a korai halál jóslatának?

— Azt már én nem tudom. Én csak annyit tudok, hogy a jóslatok ellen nem lehet tenni semmit.

Paris örült, hogy az ismeretlen Achilleus elleni féltékeny dühének szabad kitörést adhat. Ököllel vágott a Tyche korlátjára.

— Ez méltánytalanság, ez nem illő az istenekhez, ez jogtalan kivételezés! Ha testét nem lehet megsérteni, akkor ő szabadon garázdálkodhatik! Akkor a világon mindenki ki van neki szolgáltatva! Mit csináljon ezek után, akit — tegyük fel — Achilleus aljas módon megsért? Ne lehessen rajta a sérelemért még bosszút sem állani?

Hiketaon vállat vont.

— Erről én, édes fiam, nem vitatkozhatom. Én csak azt mondhatom, amit tudok. És kettőt tudok: Achilleus teste sérthetetlen, Achilleus fiatalon fog elpusztulni. Hogy a jóslatot az istenek hogyan váltják valóra, az már nem az én dolgom. De mi bajod neked ezzel az Achilleussal?

Paris rejtegetni igyekezett tetten kapott pirulását. Tettetett közömbösséggel vállat vont. Még mosolyogni is próbált.

— A világon semmi. Én csak elvi kérdést vetettem fel. Személyéhez nekem a világon semmi közöm. De ha bajom volna vele, Hektor bátyám felfogásához tartanám magam: az ember ne zavartassa magát jóslatokkal, hanem éljen úgy, mintha a jóslatok nem hangzottak volna el. Én tehát belelőnék a nyilam-

mal. Ha sérthetetlen, a nyilam lepattanna róla. Belelőnék másodszor is. És századszor is.

Ezt már hangos és szikrázó haraggal kiáltotta és leszaladt a hajó gyomrába. Mostanában gyakran meg szokta ezt tenni. Ha beszéltek hozzá, a szó idegessé tette. Kereste az egyedüllétet. Megült valahol, térdére könyökölt, kezébe hajtotta fejét, kegyetlen kifejezéssel maga elé töprengett és a fogát a gyűlölettől összeszorította. Egy gondolatnak élt eddig már jó ideje: Helene után való sóvárgásának. De most már újabb vágya is támadt: Achilleust akarta eltörölni a föld színéről.

A hosszú úton a lemnosi lovak feláldozására nem lett szükség. Amilyen viharos volt az út Trójától Lemnos szigetéig, olyan nyugodt és sima volt Lemnostól Kreta szigetéig. Egy alkonyatkor Phereklos úgy rendelkezett, hogy mindenki készülődjék: másnap este elérik Kretát. Egyszersmind megjegyezte, hogy soha életében, pedig sok időt töltött a tengeren, ilyen remek útja nem akadt, mint ez az út Lemnostól kezdve. Másnap reggel már meglátták a bérces szigetet. Ugyanakkor még jobb szelet kaptak. Jóval alkonyat előtt kikötöttek. A parton csakhamar sokan verődtek össze. Egy krétai előlépett, szemügyre vette Paris és így szólt:

— Én Zeus papja vagyok itt. Te pedig csak a trójai királyfi lehetsz.

— Honnan gondolod? — kérdezte Paris, aki előre tudta a választ, de ezt nem győzte elégszer hallani.

— Valóban te vagy a legszebb férfi, akit láttam eddig. Nyilván Idomeneus királyunk látogatására jöttél.

— Úgy van. Ez az öregember Hiketaon nagybátyám, Priamos király testvére.

— Téged is üdvözöllek, uram. Azonnal futárt szalajtok a király értesítésére. Addig is lehetek-e valamivel szolgálatotokra?

— Hogyne. Egy emberünknek van két eladó lova a hajón. Akad-e itt valaki, aki lovat vesz? Míg a király megjön, szeretném ennek a derék, minden támogatásra méltó legénynek ezt a kis üzletét közvetíteni.

— Rögtön kihirdetem a kérdést, uram.

Paris beszélgetésbe elegyedett a várakozó kretaiakkal. Ezalatt Hiketaon oldalt vonult. Azonnal élénken tárgyalni kezdett. Jó sokáig beszélt, esküdözött, alkudott. Végre befejezte és odajött Parishoz. Ugyanekkor egy lihegő ember érkezett futva és jelentette, hogy Idomeneus nagy kísérettel közeledik.

— Éppen jókor jön, — mondta Hiketaon, — a legény kitünő üzletet csinált.

— És te?

— Én megkerestem az ő eddigi élelmezését. És az enyémet is ráadásul. Kelj fel, itt a király.

XIV.

A vendégek két hónapot töltöttek Kreta szigetén. Azért két hónapot, mert már az első napi dús és előkelő lakoma alkalmával, mikor Paris természetes hangon érdeklődött közös barátjuk, Menelaos hogyléte felől, Idomeneus ezt felelte:

— Menelaos nagyon jól van. Most éppen egy kis tengeri kirándulást tervez, hogy a partokat valami kalózoktól megtisztítsa. Jóslatot kért és Apollon azt felelte neki, hogy vállalkozása akkor lesz sikeres, ha születése napján vág neki. A születése napja pedig mához két hónapra esik.

Paris egykedvűen bólintott, mintha a válasz alig érdekelné. De magában már meg is fogamzott a terve. Úgy fog innen elindulni Spartába, hogy Menelaost ne találhassa otthon. Csak Helenét. Többet aztán Menelaost nem is emlegette. Csak Phereklosnak mondta meg bizalmasan, akire vakon számíthatott, hogy ezen

és ezen a napon indulnak tovább. Addig ő is igyekezzék a szigeten mennél vígabban és kellemesebben élni. Phereklos nem kérette magát. Járt már itt, és mint jó tengerésznek, volt egy özvegy ismerőse. Ahhoz költözött, szállását a királyi palotában nem fogadta el.

Pedig a királyi palota nem volt megvetendő lakás. Méltó volt az uralkodóhoz, aki Kreta szigetének száz városa felett parancsolt. Legalább háromakkorának tetszett, mint Priamos palotája, pedig az Idomeneus családja egyáltalában nem számított népesnek. Egy-két rabnő és ezeknek Idomeneustól született gyermekei szaporították ugyan a palota lakosságát, de a rendes étkezéseknél csak a szűk családi kör vett részt. Itt volt a király fiatal felesége és egyetlen fia, azonkívül a királyi asztal megtiszteltetésében részesült Idomeneus idősebb féltestvére, a rabnőtől származó Molos, valamint ennek felesége, Melphis, és fia, a már legénykének számító Meriones. Parisnak ez a Meriones tetszett legjobban az egész családból. Nemrég vágták le a haját, tehát most mult tizenhat éves, de már elismerten legjobb gerelyvetője volt az egész szigetnek, tüzes, izgékony, vállalkozó lelkű ifjú, azonkívül igen csinos. Paris pedig mindig különös rokonszenvet érzett a szép férfiakkal, míg azok szépsége az ő legszebb voltát nem fenyegette. Általában Paris megfigyelte sajátmagán, hogy a szép férfiaknak van valami öntudatlan összetartozási érzésök, mintha külön népfaj sarjai volnának. Az igazán szép emberek, így vélte magában, nem szeretnek csúnyákkal lenni együtt, pedig azt lehetne hinni, hogy jobban óhajtják az olyan társaságot, amelyekből az ő szépségök még jobban kimagaslik. Nem, ő a szépeket szerette. Hozzájok közelebb érezte magát, mintha valami titkos szövetség szálai kötötték volna össze őket. Meriones pedig merész nézésű szemet, jómetszésű sasorrot hordott délceg, izmos törzsén és hacsak tehette, övig meztelenül mutogatta barnára sült vállát, mellkasát, egész felső testét, amely az izmok pompás játékát mutatta. S igen illett hozzájok a nőiesen finom-

nak tetsző, piperéskedő, de meglepő erejű Idomeneus. Ha együtt mentek hárman, mindenki utánok fordult.

Minduntalan akadt valami kirándulásuk, társas hajókázás, vadászat, verseny. Idomeneus igyekezett mindent megmutogatni a vendégeknek. Elvitte őket abba a barlangba, ahol az idők hajnalán Amaltheia táplálta a csecsemő Zeust. Megtekintették a most már üresen álló labyrinthost és ők is az Ariadne fonalához hasonló gombolyaggal járták végig az agyafúrt, útvesztő folyosókat. Részt vettek ünnepélyeken, ahol áldozatokat mutattak be, s a szigorú nevelésű ifjúság az öregek versbeszedett hősi tetteit karban énekelte. Majdnem minden napra esett valami a boldog és gazdag szigeten.

Hiketaon írigyen is nézte ezt a nagy gazdagságot. De valahányszor erre valami hízelgő megjegyzést tett, Paris sietett nyomban Sparta gazdagságára terelni a beszélgetést. Akkor aztán Menelaos vagyonára került a sor és Idomeneus nem fogyott ki az áradozásból. Jól ismerte kebelbarátja híres kincseit és szeretett róluk beszélni, mintegy kérkedve a más vagyonával. S Hiketaon, a kapzsi öreg, mindezt villogó szemmel hallgatta. Mikor megtudta, hogy ez a nagy vagyon jórészt a világszép Helene hozománya, fejét csóválta és valósággal elszomorodott. De nem szólt semmit.

Mikor a két hónap leteltéhez közeledtek, Paris lassanként az indulást emlegette. A királyi pár erősen marasztalta őket, Meriones pedig egyenesen bánatos lett, hogy a gyönyörű Paris elhagyja a szigetet. De a királyfi egyre hajthatatlanabbul ragaszkodott indulási tervéhez. Titokban összejöveteleket tartott Phereklossal és kiszámíttatta vele, melyik napon kell indulniok, hogy alkalmas napon érkezzenek: mikor Menelaos már biztosan elindult hazulról, de még biztosan nem tért vissza. Hogy miért kell éppen ilyenkor Spartába érkezniök, azt Phereklos nem kérdezte. Tapintata megérezte, hogy ezt nem kell kérdeznie. A kitűzött búcsú pillanata elérkezett. Paris, Idome-

neus és Meriones, a három összemelegedett jóbarát az örökös testvériség esküvései közepette ölelgette egymást a tengerparton.

— Vigyázz, — kiáltott nevetve az indulás parancsára váró Phereklosra a tüzes Meriones, — baja ne essék Paris királyfinak, mert megöllek.

— Tyche neve mutatja, — felelt tiszteletteljes mosollyal Phereklos, — hogy útunk kiszámíthatatlan. Semmisem lehetetlen, uram. Az is lehet, hogy te fogsz megölni.

Ezen az egész búcsúzkodó társaság nevetett. Idomeneus mégegyszer elmagyarázta, hogyan kell utazniok Athenai felé, de Phereklos alig hallgatott oda. Ő legalább úgy ismerte a tengeri útat Athenaiba, mint a király, azonkívül pedig csak ő tudta, hogy nem Athenaiba mennek, hanem Spartába; még Hiketaon sem tudta. A Tyche már eltöltötte az első éjszakát a tengeren, mikor Paris a reggeli falatozásnál így szólt:

— Azt mondtam ugyan Idomeneusnak, hogy Athenaiba megyünk, de én nagyon szeretném saját szememmel látni Menelaos kincseit.

— Én is, — villant fel Hiketaon mohó szeme, — bizony én is. Miért ne mehetnénk rövid időre Spartába? Egy-két nap nem a világ.

— Ne is tanakodjunk sokat, — bólintott a királyfi nyugodtan, — hallod, hogy mit beszélgetünk, Phereklos? Nem Athenaiba megyünk, hanem Spartába.

— Az irány ugyanaz, — felelte Phereklos közömbösen, — de Sparta sokkal közelebb van.

Többet aztán nem is beszéltek erről. Paris most már felébredt abból a gyötrelmes és kínzó félálomból, amely a kretai kikötés előtt napokig annyira hatalmában tartotta. Az a gondolat, hogy Helene már volt a Theseusé is, Achilleusé is, már megszűnt rá nézve bódító csapás lenni. Lelke a kretai két hónap alatt megemésztette a fájdalmat, csak az a rögeszme maradt sebhelyként a sebből, hogy Achilleust, akárhol találja, jó volna megölni. De ezt sem emlegette.

Mikor csak lehetett, a hajó orrában állott és hol a bíborkék vizet figyelte maga előtt, amint a piros hajóarc éle eke gyanánt hasította ketté, hol maga elé kémlelt a messzeségbe, mikor bukkan már fel a lakoniai öböl szárazföldje. Izgalma napról-napra, óráról-órára nőtt. Az utolsó éjszakán már nem tudott aludni. Kiadta a rendelkezést Phereklosnak, hogy miután a szárazföld már egészen közel van, de a holdtalan éjszaka miatt nem látni, éjfélkor fel kell költeni az evezősöket, dolgozzanak és siessenek az érkezéssel. És mikor a virradatban megjelent az első piros árnyalat, erőltetetten meredő szeme ugyanakkor megpillantotta az öböl határozatlan vonalait. Boldog és izgatott kiáltás tört ki belőle.

Már jól fent járt a nap, mikor kiköthettek az Eurotas torkolata mellett. Úgy határoztak, hogy a hajó valamennyi evezőssel a kikötőben marad, Paris, Hiketaon és Drydax pedig az Eurotas mentén gyalog bandukolnak Spartáig. Már késő esti óra volt, mikor a messziről jött vándorok elérték a fővárost. A szétszórt apró, külvárosi házak mentén a vaksötétben emberbe botlottak.

— Állj meg, ember, — szólt rá Paris, — mondd meg nekünk, vándoroknak, hol járunk itt?

— Lakedaimonban.

— Nem Spartában? — kérdezte ijedten a királyfi.

A kései járókelő nevetett.

— Az ugyanaz, uram. Csak a másik neve.

— Királyotok itthon van?

— Nincs. Tengeri rablókat öldöklöl. Tegnapelőtt kelt útra.

— A királyné is vele ment?

— Dehogy ment. Az itthon van.

— Mert mi a királyi család meglátogatására jöttünk. Szerencsétlenségünkre nincs holdvilág, a járást nem ismerjük. Kitörhetjük a nyakunkat a vaksötétben. Nem vezetnél el bennünket Menelaos király pa-

lotájához? Ha megteszed, nagy dícsérettel fogunk megemlíteni a királyasszonynak.

— Akkor megteszem. Máskülönben nem tenném. Jertek utánam. De menjünk libasorban, és kiki fogja meg az előttejáró köntösének szélét. Azonkívül jól lépjünk ki, mert eső közeledik, a palota pedig nincs közel.

Nekivágtak a vaksötétnek, amelyben egymás alakját is csak sejtették. Az eső ritkás, kövér cseppekkel indult, de lassanként szaporább lett. Végül erősen ömlő zápor zudult a sietőkre. Most már futni szerettek volna, de féltek a sötéttől és a csúszóssá lett talajtól. Abban a pillanatban, mikor a vezető megszólalt, hogy itt állanak a palota előtt, hirtelen kéktüzű villám vakította el őket és pár pillanat mulva nagyot dördült az ég. Parisnak megdobbant a szíve. Vajjon kinek szavát jelezte ez a mennydörgés? Zeus jeladását? Hera és Athene közös hangját? Aphrodite üdvözletét?

— Zörgessetek, — szólt a spartai ember, — és keressétek Kosmetas parancsnokot. A királynénak pedig mondjátok meg, hogy Lelex varga vezetett benneteket ide. De a nevemet el ne feledjétek. Lelex. Én most beállok valahova, míg a vihar elmúlik.

Elvált tőlük. A sötétben még hallották a varga aggodalmas sopánkodását:

— Most hogyan jutok vissza és mikor?

Mialatt Hiketaon és Drydax dörömbölni kezdtek, Paris mellében a szív dörömbölt. És ugyanez a kérdés: hogyan jut vissza és mikor? Az ég tovább dörgött, a kapu tovább dörgött ökleiktől. Végre csikorogva kitárult a szűk kapuszárny. Kosmetas parancsnokot hivatták. Annak Paris megmondta, hogy ő a trójai királyfi, Menelaos barátja, társaival bőrig ázott és a királynénak szeretne hódolni. Kosmetas hangja várakozásra szólította fel őket. Aztán két fáklyás szolgával tért vissza.

— Igen, csak te lehetsz Paris, — szólt a vállas

és zordon külsejű Kosmetas a három alak közül rögtön a királyfira tekintve, — híred igazat mond, uram.

— Örülök, ha úgy találod, — felelt Paris mosolyogva, — de mint látod, a vihar nem kímél engem sem. Facsarni lehet belőlem a vizet.

A három ember ruhájából három pocsolya eredt. Ezek vastagon növekedtek és csillogtak a fáklyák fényétől a padlón.

— Van itt ruhánk bőven, — felelt Kosmetas, — azonnal szobákat nyittatok nektek.

— Csak kettő kell. Ez itt Hiketaon nagybátyám, ez pedig a szolgám.

— Minden meglesz, amit kedves vendégeink kívánnak. Az első kívánságotok nyilvánvalóan az, hogy megtörölközzetek és száraz ruhát öltsetek.

— Talán meglep, de nem ez. Nekem nagy kérésem volna hozzád. Nem tudnál nekem mindenekelőtt galambot adni? Semmi sem olyan fontos nekem, mint Aphroditének most rögtön áldozatot bemutatni. Így csuromvizesen. Ha van galambotok, azt én megvárom itt. Társaim csak menjenek szárítkozni. Én megkockáztatom, hogy holnapra tüszkölni fogok és náthás leszek. Csodálkozol?

Kosmetas tiszteletteljesen meghajolt.

— A csodálkozás már bírálat, uram. Én királyom barátját nem bírálhatom. Maradj itt, ti pedig kövessetek, ha úgy tetszik.

Elment a két fáklyással, Hiketaon és Drydax követték. Ő megint vaksötétben maradt. Jó darabig kellett várnia. Akkor ismét egy világosodó folyosó derengett. Kosmetas közeledett. Kalitkát hozott, fáklyásai rózsákkal telt kosarakat.

— Érdekes dolgokat közölhetek, uram. Először is azt, hogy a királyné épp nemrégiben, a vihar kitörése előtt, mutatott be áldozatot Aphroditének, ami különös véletlen, mert ezt nem sűrűn teszi. Másodszor: a palota Aphrodite-oltára nyílt helyen fekszik, tehát a viharnak okvetlenül el kellett volna oltania

a zsarátnokot. De az még pirosan parázslik, nem lesz vesződséged a tűzzel. Harmadszor: esküdni mertem volna, hogy a királyasszony az egyetlen galambot áldozta fel. És íme: volt még egy galambpárunk. Negyedszer: a vihar néhány pillanattal előbb elállott, mintha csak megparancsoltad volna. Most kövess, uram, az oltárhoz vezetlek. Minden szükséges holmi meglesz.

Paris csatakos, testéhez tapadó ruhában követte Kosmetast, a két szolga világított előttük. Hosszú folyosón mentek végig és épületszárnyakat hagytak el új és új fordulókkal. Végre egy udvarra fordultak be. Kicsiny kőoltár állott egyik végében. Valóban piroslottak még rajta a parazsak, azokon az előbbi áldozat elszenesedett maradékai. A királyfi megállott az oltár előtt és a sötét mennybolt felé emelte két kinyujtott karját. A kötelező szertartás szerint most imát kellett mondania. De csak suttogta, hogy a parancsnok és a két fáklyás meg ne értse.

— Csodálatos szépségű istennő és szent rokonom, nézd el nekem, hogy ilyen ázottan jelenek meg előtted, de sietségem neked talán kedvesebb lesz ruházatomnál. Sietek azt kérni tőled, hogy teljesítsd ígéretedet. Add nekem magadat földi másod által. Ha meg nem tartod, amit igértél, megölsz. Nem akarok sem hatalmat, sem lángelmét, sem eseménytelen családi kört. Szépségemhez szépséget kérek, vágyamhoz odaadást. Majdnem megőrülök szomjú sóvárgásomtól és esküszöm neked a Styxre, hogy ha megcsalsz, élve nem érek haza, átokkal, végzettel, jóslattal nem törődöm. Az egész világ összeomolhatik felőlem, csak te légy Helene által az enyém. Úgy legyen.

Ekkor odafordult Kosmetashoz. Az rőzsét dobott a zsarátnokra, a rőzse rögtön erős lángot vetett. Aztán nyujtotta a kalitkát a parancsnok. Ő kivette az egyik galambot. Az pompás jel gyanánt örömest szökött a markába és nem ellenkezett. A királyfi hátrahajtotta a madár fejét, nyúlt az éles késért és elmetszette a galamb pihés nyakát. Buzogva ömlött a madár bősé-

ges, élénken piros vére a csészébe, amelyet a segédkező Kosmetas alája tartott. A másik galamb meg sem várta, míg Paris benyúl: előre a királyfi kezébe röppent.

— Bámulatosan jó jelek, — súgta Kosmetas, aki illendőségből nem beszélt hangosan az áldozat alatt.

Paris elmetszette a nyakát a másik galambnak is. Ennek vérét is a csészébe csorgatták. A két halott madár az oltár párkányára került. Ott nyúltak el egymás mellett, míg az áldozó átvette a csészét és a vérrel gondosan, egyenletesen körülhintette az oltárt. Akkor a csészét visszaadta, újra átvette a kést és egyenként elmetélte a madarakat, levágta a négy combot, a párkányra tette, majd bevérezett kézzel kiszedte a két madár zsigereit s azokat a combok mellé tette. Átvette azt az edényt, amelyben Kosmetas pörkölt árpadarát nyujtott feléje. Ezzel a feláldozandó részeket bőven meghintette. Most tejeskorsót kapott, abból pár csepp tejjel szentelte meg a tüzet, mert Aphroditének bort áldozni tilos volt. A kizsigerelt madarakat szolgának adta át, aki tányért tartott. A négy comb és a belsőrészek most a tűzre kerültek, de előbb néhány galambtollat kellett kitépni és a parazsakra vetni. A tűzben az odavetett tollazat azonnal heves lángra lobbant és Kosmetas fejcsóválással csodálkozott az áldozat feltünően sikeres jelein. Tömjént nyujtott, a gyantás por sűrű fehér felhőt eresztett, s ez a felleg nyílegyenesen sietett az ég felé: újabb nagyszerű jel. Most két kézzel adogatták neki a rózsát, a virág mind a tűzre került. A sülni kezdő húsrészek hangos sercegést hallattak, ez is nagyobb zajt adott, mint máskor. A széthintett vér, az égő tollak, a füstölgő tömjén, a sziszegve gőzölgő virágok különös, nyers és fojtogató szagot terjesztettek. De mindez nyilván nagy örömet okozott Aphroditének. Ő ezt szerette és minden áldozati jellel megmutatta feltünő megelégedését.

— Nem tudhatom, — súgta Kosmetas, — mit kértél, uram. De hogy teljesedik, arra megesküszöm.

— Én is úgy látom, — felelt Paris ujjongva és lelkendezve.

, Megint az ég felé emelte két kinyujtott karját. És nem suttogva, hanem szinte sírósan csukló, boldog felhördüléssel kiáltotta:

— Köszönöm, istennő!

A tűz, Aphrodite étvágya, mohón fogyasztotta az áldozatot. A szertartás befejeződött. Most már megszűnt a vallásos suttogás. Paris rendes társalgási hangon fordult Kosmetashoz:

— A madarakat még az éjjel koppasztasd meg és süttesd ki nyárson. Egyiket én eszem meg reggel, másikat adjátok be a királynénak. Ébren van még asszonyotok?

— Nem tudom, uram. Majd megkérdezem a személyzetet. Ha még ébren van, jelentem neki érkezésedet. De most ideje volna megszárítanod magad.

A kövér galambok zsírjából még vígan csapkodtak felfelé a lángok, mikor az oltárra visszanézett. Aphrodite kegyes hajlandósága felől nem lehetett kétség. Megint hosszú folyosókon ment végig hol ebbe, hol abba az irányba fordulva, ahová vezették. Egy ajtó mögül végre mécsvilág gyenge fénye leskelődött kifelé, s ott egy szobában már vígan horkolt Hiketaon, aki szerette a mécset égetni éjszaka. Otthon sokat szidta önmagát ezért a szokásáért, de itt a más olaját használta s ezért két mécset is égetett egyszerre. A szomszédos küszöbről most pattant fel száraz ruhában Drydax. Kosmetas az egyik fáklyát betűzette a kőfalba, bocsánatot kért egy pillanatra s a másik fáklyával elment. Paris bement vendégszobájába. Drydax már elhúzta a fölöslegessé vált vászontetőt, az ottmaradt szolga pedig rögtön segített lehámozni Parisról teljesen átázott ruháit és saruját, majd illóolajakat vett elé és azokkal erősen bedörzsölte és megdögönyözte a meztelen testet. Vastag, drága szőttesekkel megszárította, majd a királyfira bízta, hogy a fekvőhelyre készített rengeteg ruha és sarú közül melyiket választja. Ezek nyilván mind a

Menelaos ruhatárából kerültek ki. Neki nagy volt valamennyi, de úgy-ahogy felöltözködött. Nem tudta ugyan, hogy súlyos fáradtságában miért öltözködik és miért nem tér aludni rögtön, de valami homályos ösztön arra késztette, hogy a késő éjszakai órán se fejezze be még a napot. Éppen fésülködött, mikor Kosmetas ismét megjelent.

— A királyné még ébren van, uram. Mostanában sokat virraszt az álmatlanságtól. Üdvözöl téged és még ma éjjel fogadni akar. Elnézést kér, hogy várakoztatni fog, de illendően rendbe akarja hozni magát. Engedd meg, hogy odavezesselek, ha elkészültél.

— Készen vagyok, mehetünk.

Most alig néhány lépést kellett tennie: csak egy kis udvaron ment keresztül a fáklya nyomában. Tágas terembe lépett, ahhoz hasonlóba, amelyben Priamos szokta otthon nappali óráit tölteni. De itt erős fényáradat fogadta, a falakon a fáklyák pazarló sokasága sorakozott egymás mellé. Olyan világos volt itt, mintha nappal lett volna. És az egész terem jóval nagyobb és sokkal pazarabb volt a trójainál. Süppedőre szövött színes szőnyegek fedték a padlót. A bútorokat aranyozás borította, a falak tövében márványszobrok állottak, a fáklyák közeit domború vésetű márványlapok töltötték ki, amelyek az istenek tetteit ábrázolták, alacsony állványokon vert aranykancsók, ezüstedények mutogatták ötvözött díszű terhöket, az ajtónyílásokon csodálatos képekkel színesen átszövött dús kárpitok gyönyörködtették. Első pillanatban nem is tudott hova nézni.

— Gyönyörű, — kiáltott fel, — ez aztán királyi otthon!

— Rendszerint nem ilyen, — szólt Kosmetas, — mikor a király itthon tartózkodik, ezeknek a drágaságoknak tizedrészét is alig rakjuk ki. Menelaos király nem szereti őket, mert azt tartja, hogy ezek hivalkodásra szoktatnak, a népnek pedig egyszerűséget és igénytelenséget kell tanulnia királyától. De Helene

királyné annál jobban szereti a pompát. Ha a király útrakél, ő mindent ki szokott rakatni.

— A királyi pár, úgy gondolom, nagyon népszerű országotokban.

Kosmetas arcán lelkes áhitat jelent meg.

— Uram, ebben az országban bárki azonnal meghal értök. Rajongva imádjuk a királyt is, a királynét is. Szívjóságuk egyszerűen kifejezhetetlen emberi szóval. Olyan kedvesek minden alattvalóhoz, hogy erre gondolni is meghatottságot kelt bennem. Családi boldogságuk tökéletes, csak együtt érzik jól magukat és a királykisasszonyt imádják. Aki ennek az elbűvölő családnak fájdalmat okozna, azt minden spartai a puszta kezével volna képes megfojtani.

— Királyod nekem benső barátom, vendégül is láthattam trójai házunkban és nagyon összemelegedtünk. De a királynét még nem ismerem. Csakugyan olyan szép?

— Az ő szépsége már nem emberi, uram. Majd meglátod. Mi meg vagyunk győződve, hogy ő nem halhat meg, legfeljebb istennővé válhat. De én most magadra hagylak. A királynétól számos parancsot kaptam, azokat még most végre kell hajtanom. Míg ő jön, légy türelemmel.

A parancsnok mély hódolással köszönt és kiment. Paris egyedül maradt a ragyogó teremben. Leült egy kerevetre. Nézegetni akarta a dús tárgyakat, de ekkor láthatatlan és igen halk zene szólalt meg. Meglepetten kapta fel a fejét. Trójában is szólt a zene, mikor érkeztek. De azt a muzsikát hasonlítani sem lehetett ehhez. Panaszos és édes, igen halk fuvolaszó volt ez, amelyet sejtelemszerű, alig hallható lantpengés kísért. Ugyanekkor érezte, hogy valaki megjelent a teremben. Kutatva nézett körül. És boldog megdöbbenéssel pattant fel, mikor a terem másik végében meglátta magát Aphroditét. Ugyanúgy állott a csodálatos asszony, mint mikor a Gargaron csúcsának fenyőligeténél megjelent előtte. Ugyanaz az arc, ugyanaz a haj a legapróbb vonásokig, a legpontosabb

színárnyalatokig. De ő tudta, hogy ez nem Aphrodite, hanem földi mása, Helene. Egymást nézték az ámulat mosolygásával, meg sem moccantak, hosszú ideig bámultak egymásra szinte megbűvölten, aztán ugyanabban a pillanatban pontosan egyszerre szólalt meg mindakettő, mialatt az álomszerű zene tovább sóhajtotta tündéri panaszát:

— Ó, be szép vagy!

Sokáig állottak így, mozdulatlanul, egyetlen további szó nélkül. Csak nézték egymást, mint tükörképét a vízre hajló virág. Végre Helene szólalt meg.

— Nem kellett volna idejönnöd.

— Tudtad, hogy jövök?

— Tudtam. Boldog voltam és rettegtem is. Most megláttalak. Ennyi elég egész életemre. Most az volna jó, ha némán megfordulnál és elmennél, mintha csak álmodtalak volna. Menj el, királyfi.

Paris gondolkodott. Semmit sem gyűlölt annyira, mint a felelősséget. Rögtön áttolta Aphroditére. Helene az övé lesz, ez már bizonyos. Lássa Aphrodite, akit szava köt, hogyan csinálja. Megbólintotta fejét szó nélkül, sarkon fordult, indult. Mikor az ajtóhoz ért, a királyné nevén szólította. Ő visszafordult.

— Még sem küldhetlek így el. Menelaos nagyon rossz néven venné tőlem, hogy jóbarátját, aki őt vendégül látta, így fogadom. Foglalj helyet és egyél valamit. De meg kell bocsátanod, ha most éjszaka fogadásod dísztelen. Menelaos szigorúan tiltja, hogy a személyzet pihenését zavarjam. Ezért csak dajkáim fognak kiszolgálni.

Hármat tapsolt. Két öregasszony lépett be abból az irányból, ahonnan jött.

— Ismerkedjél meg Aithrával.

— Theseus anyja vagy, asszonyom? — kérdezte a királyfi meghökkenve.

— Az vagyok.

Helene átkarolta az öregasszony vállát.

— Szeresd őt, Paris, mert én is szeretem. Nagyon ügyetlen háziasszony vagyok, nélküle el volnék

veszve. Mióta szegény Theseus meghalt, nem maradt senkije. Csak én. Ezt a derék asszonyt is szeresd, az én Klymenémet, aki úgy ragaszkodik hozzám, mint az árnyékom. Adjunk valamit enni a kedves vendégnek, öregeim.

A két öregasszony már hozta a kis asztalokat, odahúzták egy-egy kerevet elé. Helene most elindult és odajött az egyik asztalhoz. Mozgása a hullámokéhoz hasonlított, amelyekből Aphrodite született. A dicső test, amelynek körvonalait a szem könnyen megsejthette a finom leplek alatt, őrjítően hatott a királyfira. Keze reszketett az izgatottságtól. Az asszonyok ételt raktak a két asztalra. A zene igen halkan tovább játszott.

— Mi ez? — kérdezte Helene az első tálról.

— Nyárson sült galamb, — felelte Aithra, — most lett kész. Kosmetas úgy rendelkezett, hogy azonnal adjuk be.

— Nagyszerű, — mondta Helene, — ezt nagyon szeretem. Most veszem észre, hogy magam is éhes vagyok.

Paris szíve megdobbant. Ez is csak nagyon jó jelnek számíthatott: ezek az ő áldozati galambjai. Az áldozatot Aphrodite elfogadta, most ők ketten eszik a többit. Semmi kétség: Helene az övé.

— Mennyire fog örvendeni az én drága Menelaosom, hogy itt vagy. Annyit beszélt rólad, hogy már kezdtem reá féltékeny lenni. Ó, kedves bolond uram, vajjon hol jár most és nincs-e valami baja? Mindennap faggatom a jósokat és papokat, mióta elment, de azt a jót, amit mondanak, mindennap keveslem. Biztosan győzni fog. Menelaos mindig győz.

— Leányod jól van? — kérdezte Paris, hogy ne Menelaos dicsőségéről legyen szó.

— Köszönöm, jól. Ő is olyan aggodalmas, mint én. Talán még jobban. Imádja az apját. Engem csak másodsorban szeret. Őrá is féltékeny vagyok már. Mindenkire féltékeny vagyok, mint Hera. Ezért nem

jó boldognak lenni. Az ember reggeltől estig csak féltékeny.

Így beszélt Helene tovább is, az olyan asszonyok módján, akik veszedelmes emberrel kerülnek össze és éppen azzal árulják el aggodalmokat, hogy hűségöket túlzottan hangoztatják. Az étkezés nem sokáig tartott. Paris közölte, hogy bort még vizezve sem szokott inni, az ételre is nagyon vigyáz, mert tart attól, hogy termete elromlik. Helene hangosan, kissé erőltetetten kacagott.

— Az nagy baj lehet. Én bizony ehetem-ihatom, amennyi tetszik, az étel-ital nem fog rajtam. Öveim soha nem szűkülnek és soha nem bővülnek, pedig olyan falánk vagyok, mint Zeus, mikor hekatombét áldoznak neki. Aithra anyám, vigyétek ki a tálakat. Látom, hogy mind a ketten ásítoztok. Feküdjetek le, majd felköltelek benneteket, mikor vetkeztetni kell. A zenészek is feküdjenek le, szegények. Mi még pár percet beszélgetünk.

Ketten maradtak. Az asztalkák eltűntek. Helene maga alá kapta lábát, mintegy gombóccá szedte magát a kereveten. A zsámolyon aszalt szőlő esett kezeügyébe, azt csipegette. A szemeket egyenként tette gyönyörű szájába. Ha rámosolygott a vendégre, kivillantak tökéletes fogai.

— Csakugyan olyan boldog asszony vagy, Helene?

A szőke királyné nyíltan és őszintén rápillantott a kérdezőre.

— Nagyon boldog asszony vagyok. Mélyen szerelmesek vagyunk egymásba Menelaosszal.

— Akkor miért rettegtél tőlem?

— Éppen ezért. Tudtam, hogy te vagy a legszebb férfi a világon, én pedig szépség nélkül nem tudok élni. Attól tartottam, hogy megzavarsz. De most már, hála az isteneknek, látom, hogy alaptalanul rettegtem.

— Nem vagyok szép?

— Gyönyörű vagy. Folyton csak néznélek elámulva, ha nem restellném. Úgy gyönyörködöm benned, hogy néha szinte könnybelábad a szemem. Mintha

a világ legszebb ékszerét nézném, vagy a világ legszebben szőtt fátylát, vagy a világ legszebb táját. De mióta itt ülsz, már elég időm volt rájönni, hogy ez a férjem iránt érzett szerelmemet semmiképpen nem zavarhatja. Ha egy csodásan szép hajót látok, bolond természetemmel sírni tudnék, de azért Menelaost nem szeretem kevésbé. Az ékszerbe éppen úgy nem tudok beleszeretni, mint fátyolba, vagy hajóba. Ennek nagyon örülök. Nyugodtan lehetek igen-igen jó barátod. Mint akár Menelaos. Ő őszintén szeret téged.

— Én is őt. Legyünk testvérek. Akarod?

— Örömmel.

— Ha pedig testvérek vagyunk, akkor feltétlen bizalmassággal tartozunk egymásnak.

— Szívesen. De kezdd meg te. Beszélj magadról. Trójai királyfi, az kevés. Mondd el, hogy belül ki vagy? Értesz engem?

— Nem nagyon. Belül is trójai királyfi vagyok.

— De mit érzel? Jó vagy-e? Becsületes vagy-e?

— Hogyan beszélhetünk rólam, Helene, mikor te is itt vagy? Hiszen kettőnk közül te vagy a csodálatosabbik. Rólad beszéljünk. Végtelenül vágyom rá, hogy ismerjelek.

— Kedves vagy. Kérdezz akármit, szívesen felek.

— Az imént Theseus anyját láttam itt. Mit szól Menelaos ahhoz, hogy ez az asszony nálatok lakik? Őt nem bántja a Theseus emléke?

— Nem. Menelaos a legnemesebb ember, akit ismerek. És miért bántaná egy emlék, amely már nem jelent semmit? Menelaos jól tudja, hogy ő az én első szerelmem és az utolsó is marad. Mikor Theseus elrabolt, gyermek voltam. Nem tudtam az életről semmit. Tud egy gyermek szeretni? Mikor özvegyen maradtam, még mindig gyermek voltam. Úgy búsultam miatta, mintha nevelőapám halt volna meg. Akkor jött Achilleus. Nem szerettem őt sem. Ha megkérdezel, miért lettem az övé, nem tudok felelni.

— Milyen ember Achilleus? Tudni akarok mindent róla. Igen sokat foglalkoztat.

— Igen szép férfi. Hozzád természetesen nem fogható, de azért igen szép férfi. Olyan, akiért fiatal süldőlányok szoktak rajongani. Kitűnő vitéz, nála jobban futni senki sem tud a versenyeken. Nagyon szeret kérkedni. Sokkal hiúbb, mint egy asszony. De én e hibái ellenére is jól megvoltam vele eleinte. Rövid ideig. Akkor rájöttem, hogy féktelen és pusztító indulat lakik benne. Sohasem felejtem el, mikor először láttam haragudni. Olyankor félelmes. Sápadt lesz, mint a fal, egész testében reszket, elkezd vadul tombolni, senki meg nem maradhat a közelében. Sok embert láttam már haragudni, de ilyen haragot soha. Nem egyszer meg voltam győződve, hogy a következő pillanatban megöl. Amikor vicsorgó foggal, őrült nézéssel, habzó szájjal közeledett hozzám, már készültem a halálra. Az istenek csodája, hogy még élek. Aztán elpárolgott a rohama és megint az lett, aki azelőtt volt: hencegő, hiú, alapjában véve jóságos és kedves ember. De mély emléket nem hagyott bennem. Alig gondolok rá most már. Csak egy valami emlékeztet rá, a fiam. Ó, én feleljthetetlen, gyönyörű, fehérszárnyú fiam...

— Miért volt szárnya?

— Hattyúszárnya volt. Azt Zeus apámtól örökölte, aki hattyú képében szerette csodaszép anyámat. De sokat örökölt Achilleustól is. Sajnos, csak a rosszat. Hányi-veti, gőgös, sértő modorú volt már kicsi korában. Ez lett a veszte. Saját nagyapját olyan felindulásra gerjesztette, hogy az villámcsapással sújtotta agyon...

— Könnyes a szemed, Helene.

— Legalább nem szenvedett szegény. Ez örök seb marad a lelkemen. S ezen a fájdalmon keresztül szerettem bele Menelaosba. Tudod, az úgy volt, hogy apám, már tudniillik a névleges apám, sokat törte a fejét, hogy mikor Achilleusszal vége volt a dolognak, kihez adjon feleségül. Nagyon gazdagok is voltunk, a külsőm miatt is rengeteg kérő lebzselt a háznál. Én unalmas sihedereknek néztem őket. Egyik tréfákkal akart hódítani, hogy elmésnek

tartsam, a másik búgó hangon forró verseket sugdosott a fülembe. Valamennyi marakodott a többivel, mindegyik tolakodott, hogy kiüsse a többit a nyeregből. De nekem eszem ágában sem volt férjhezmenni. A fiam halála miatti fájdalom még nagyon friss volt bennem. Apám nem is nagyon bíztatott, mindig csak azt hajtogatta, mikor egyedül voltunk, hogy még szerencsétlenséget hozok rá, mert akármelyikhez megyek, a többi halálos ellenségévé válik a családnak. Akkor azonban ügyes gondolata támadt. Magához hivatta valamennyi kérőmet és beszédet intézett hozzájok. Felhívta őket: esküdjenek nagy és szent esküt, hogy akármelyiket választom, a többi tűzön-vízen keresztül megvédelmezi boldogságomat és akár a halálba megy azért, akit választok. Meg is esküdött valamennyi, hiszen titokban mindegyik azt remélte, hogy őt fogom választani. Nekem még mindig nem kellett egyik sem. Kettőt azért megkedveltem. Egyik volt Idomeneus, aki neked is jóbarátod, másik Agamemnon. Egyszer véletlenül megakadt a szemem az Agamemnon testvéröccsén, aki esetlen volt, félszeg és szerény. Sohasem tolakodott, mindig elhúzódott, sokáig nem is vettem észre. De történt, hogy egyedül talált, mikor éppen a fiamat siratam. Akkor leült mellém és elkezdett vigasztalni, olyan gyengéd volt, olyan nemes és jó, hogy csodálkozva kezdtem rá figyelni. Jó volt vele lennem, és én kerestem az alkalmat, hogy együtt legyünk. És most már, hogy figyeltem, ámulva láttam, hogy ez az esetlen, szőke óriás, aki minden gyermeknél zavartabb és gyerekesebb, ugyanakkor különb az összes férfiaknál. Láttam, hogy naivságában olyan rettenthetetlenül bátor, mint az oroszlán, de bátorságában olyan szelíd, mint a galamb. Valamennyi között ő volt a legszerényebb. Vakmerő viadalokban mutatta meg félelmes erejét, de utána, ha látta, hogy a fiamra gondolok, könnybelábadt a szeme a meghatottságtól és a részvéttől. Egy szép napon arra ébredtem, hogy szerelmes vagyok bele. Igyekeztem most már ezt ki is mutatni, de ő olyan bátortalan volt mellettem, hogy nem merészelte

megérteni a célzásaimat. Végre is kénytelen voltam szerelmet vallani neki. Sírvafakadt a boldogságtól. Kirohant az udvarra, boldogan könnyezve száguldozott fel és alá és értelmetlen szavakat hebegett ragyogó arccal. Így lettem a felesége. És nem telt bele egy esztendő, már itt volt a kislányunk. A gyermek már elmúlt nyolcéves. Sajnos, külseje teljesen az apjáé, de viszont boldogan mondhatom, hogy a belseje is. Kilenc esztendeje nem volt még olyan óra, hogy az uramat ne szerettem volna jobban, mint az előző órában. És tudom, hogy ő is így szeret engem.

— És a kérők?

— A kérők hamar beletörődtek döntésembe. A legtöbb megházasodott és többé-kevésbé boldog. Talán egy van köztük, aki elhamarkodta a dolgot, és az éppen Menelaos testvérbátyja, Agamemnon. Ő nagyon megharagudott rám. S mivel a húgom, Klytaimestra, kezdettől fogva nem szeretett engem, dacból az ő kezét kérte meg. Mykenaiban élnek, Agamemnon ott királykodik. Négy gyermekök van már, lássuk csak: Iphigenia, Chrysothemis, Laodike, Orestes, igen, négy. De folyton veszekednek. Mi pedig kimondhatatlanul boldogok vagyunk. Most te beszélj magadról...

— Nem, nem, hiszen veled még nem végeztünk. Tökéletesen boldog vagy?

— Tökéletesen.

— Még apró félreértések, vagy kedvetlenségek sincsenek közöttetek? Ezt úgy értem, hogy férjnek és feleségnek, ugyebár, sohasem lehet teljesen egyforma ízlése és szokása mindenben. Valami csekélység mindig akad, ahol különböznek egymástól. Nehezen lehet elhinni, hogy kilenc év alatt egyetlen pillanat sem akadt, mikor nem értettetek egyet.

— Olyan pillanat akadt száz is. De éppen azért szereti egymást két ember, hogy alkalmazkodjanak egymáshoz. Ez persze apró áldozatokkal jár. De szerelmesek között az ilyen áldozat is öröm. Nézd: egy példa. Menelaos mindig azt hirdeti országában, hogy mindenkinek kötelessége szigorú egyszerűségben és

igénytelenségben élni. És éppen a királynak kötelessége elöljárni jó példával. Ha nincs vendég, nálunk az étkezésnél soha nincs zene. Nekem mindig a legegyszerűbben kell öltözködnöm. Láthatod, hogy Menelaos a legridegebb, legegyszerűbb köntösöket hordja. Gyűlöli és üldözi a fényűzést. Én pedig imádom. Én rajongok a szép bútorért, a gazdag étkezésekért, a pompás ruhákért. Mikor aztán Menelaos elutazik, gyorsan átrendezem a palotát. Eléhozatok mindent a kincstárból, reggeltől estig öltözködöm, rendezkedem, mindennap kicseréltetem a szőnyegeket, aranykancsókat, folyton váltogatom ékszereimet és tombolok a pazarságban, mintha aranyban-ezüstben, selyemben-bársonyban fürödném. S mielőtt Menelaos megérkeznék, utolsó nap lekoppasztok mindent. Jóllaktam. Azt hiszed, rosszul esik? Éppen nem. Szívből örülök a Menelaos örömének, hogy úgy látja viszont a palotáját, ahogy szereti: ridegen, férfiasan, egyszerűen. Ő ilyen ember: nincs érzéke a szépség, a kényelem iránt.

— Nincs érzéke a szép iránt, mikor téged vett el feleségül?

— Nem azért vett el. Mindig mondja is, hogy ő nem a szépségemért vett el feleségül, amihez nem ért, hanem a jóságomért.

— Micsoda? Nem ért a szépséghez? Nem tudja, hogy milyen csodálatosan és elképzelhetetlenül szép vagy?

— Nem. Néha udvariasságból mond egy-két bókot, de mulatságos, hogy mindig legrosszabbkor. Ha felveszek egy rossz sarut, amelyet az udvari varga elszabott, vagy ha a fátylam színe nem pontosan illik a virágomhoz, biztosan lelkendezve megdícséri. De ha úgy érzem, sőt biztosan tudom, hogy ma jó napom van, egész nap elfelejt rámnézni.

— Ne haragudjál, Helene, de én ezért Menelaost, akit végtelenül nagyrabecsülök, ezért kissé lenézem és sajnálom. Megengeded, hogy szépségedről beszéljek?

Helene szeme élénken felcsillant.

— Beszélj, beszélj, hogyne!

És érdeklődve, izgatottan várakozó tekintettel előrehajolt. De a következő pillanatban mélyen elpirult.

— Oh... ez furcsán hangzott. Igazán restellem. Még úgy érthetted volna. hogy kacér vagyok és udvarlásodra vágyom... A világért se így értelmezd. Megmondom őszintén, hogyan van ez. Én mindenáron a szépségemmel is tetszeni szeretnék Menelaosnak. Ha valaki szépnek nevez, ezzel bíztat, hogy tetszhetem a férjemnek. És semmit nem kívánok jobban, mint ezt. Mert boldogok vagyunk, az igaz. Szerelmesek vagyunk egymásba. De a szerelemben az én szomjúságom csillapíthatatlan. Ne csak a jóságomért szeressen. Másért is bolonduljon értem. De mivel tudnék még neki tetszeni? Az okosságommal nem, hiszen jól tudom, hogy alapjában véve tyúkeszem van és olyan babonás vagyok, mint a legvénebb rabszolganőm. Az ízlésemmel nem, hiszen ő ebben a költekezésre való hajlamot látja és rögtön ideges lesz, mert idehozná a világ minden aranyát és gyémántját, csak ne pompázzam vele. Hát akkor mivel hassak még rá? Nincs egyebem, csak a szépségem. És látod, a föld legszebb asszonya vagyok, mégsem elég szép. Ez fáj. De vigasztalj, mondd, hogy észreveszi egyszer.

Paris most már magáhoztért a tüneményes szépség tehetetlenné sújtó kábulatából. És ösztöne azt súgta, hogy most kell minden ügyességét összeszednie. Most, vagy soha. Az előző pillanatokat arra használta, míg Helene beszélt, hogy valamiképpen könnyet préseljen a szemébe. Arcát fájdalmassá változtatta és megelégedetten vette észre, hogy szeme nedvesedik. Nagyot és mélyet sóhajtott, de úgy, mintha az önkénytelen sóhajt vissza akarná fojtani. Aztán szelíden, jól megjátszott szomorúsággal elmosolyodott. És felállt.

— Én most elmegyek, Helene. Neked volt igazad. Nem is kellett volna idejönnöm.

Elfordult, mintha restellné, hogy Helene könnyezésen kapta rajta. És gyors, titkos mozdulattal szeméhez nyúlt, de gondoskodott arról, hogy ez a moz-

dulat kissé észrevehető legyen. Helene ijedten felállott és feléje lépett.

— Mi lelt, királyfi? Sírsz?

— Dehogy sírok, — válaszolt ő jól sikerült náthás hangon, visszafordulva, — semmi az egész. Én azért jöttem ide olyan rettentő messziről, annyi kimondhatatlan szenvedés és életveszély közepette, hogy mondjak neked valamit. De meggondoltam: ezt most már soha nem mondom ki. Ha nem veszed rossznéven, indulás előtt még kipihenem itt magam, mert halálosan fáradt vagyok és tulajdonképpen nagy beteg is, amit elhallgattam előtted. De reggel így, nagybetegen, elmegyek innen. Kérlek arra, hogy többé ne is lássuk egymást. Most el is búcsúzom tőled, Helene. Teljes szívemből kívánok neked soha nem ismert boldogságot. Neked és Menelaosnak, akit végtelenül szeretek. Legyetek hallatlanul, hihetetlenül boldogok. És ne gondoljatok rám soha, soha többet.

Támolygó léptekkel kiment a teremből. Helene meghökkenve még utánaszólt, de ő nem fordult vissza. A színészkedő imbolygást odakinn még folytatta, hátha figyeli valaki. Szobája bejáratánál kétségbeesett arccal nekitámaszkodott a falnak, mintha nem tudna tovább menni, homlokát fogta és égő szemét simította fáradt mozdulattal. Drydax, aki rögtön felébredt, rémülten nézett rá.

— Beteg vagy, uram?

— Nagyon beteg vagyok, — suttogta sötéten, — ne szólj senkinek, de nem biztos, hogy élve elkerülök innen. Segíts.

Drydax szükölni kezdett és rettegve, reszkető kézzel vetkeztette. Lefektette. Aztán lábujjhegyen elosont, nyilván, hogy Hiketaont felköltse. Ő, mikor sötétben maradt, fürgén felült a fekvőhelyén, ravaszul maga elé vigyorgott, de aztán gyorsan visszafeküdt félhalottnak. Az öreg ijedten csoszogott be fáklyával és föléjehajlott.

— Mi lelt, öcsém, az egek szerelmére?

Ő behúnyott szemmel, dadogva, félig érthetetlenül felelt, mint a motyogó szélütöttek.

— Ha megvirradt ... vigyetek el innen ... halálomat érzem ... vagy toljatok el targoncán ... el innen ... haza ... haza ...

Aztán többé nem törődött az öreggel. Haldokló nyögéssel oldalt fordult. Tudta, hogy Hiketaon most leül, kiküldi a fáklyát és mécsvilágnál virrasztani fog mellette. Ezzel már nem törődött. S mivel csakugyan nagyon fáradt volt, vidáman elaludt. Mikor felébredt, majdnem elárulta magát, mert eszét még nem szedte össze. Jókedvűen kiáltani akart Drydaxnak. De észrevette a mellette bóbiskoló Hiketaont. Rögtön eszébe jutott az egész helyzet. Azonnal elkezdte tehát súlyos betegségét mímelni. Nyögött. Hiketaon felserkent.

— Paris, — szólt izgatottan, — Paris, mi bajod?

— Menj a királynéhoz, — szólt ő gyenge hangon suttogva, — búcsúzz el ... mihelyt mozdulni tudok, vigyetek ... a királyné ne jöjjön ide ... nem akarom látni ... senkit, senkit nem akarok látni, mert szörnyethalok ...

— De mi lelt, Zeusra kérdezlek, mondd meg, mi lelt?

Drydax is berontott a beszédhangra a küszöbről.

— Semmi ... meg fogok halni ... a világ legszebb embere meghal ... érzem, hogy meghalok ... hogy miért, azt ne tudja meg soha senki ... menj a királynéhoz, üdvözöld ... és vigyetek ... a Tychén akarok meghalni ...

Hiketaon odaültette Drydaxot maga helyett és elsietett. Jó sokáig elmaradt. Drydax csendesen sírt az ágy mellett, Paris pedig a takaró alá rejtve arcát, kajánul vigyorgott. Később suttogó beszédet hallott az ajtó függönyén át. Megismerte Helene hangját. Az mindenáron be akart jönni, Hiketaon mindenáron visszatartotta. Más hangok is suttogtak. Helene sírt. Aztán elmentek. Ő cudarul éhesnek érezte magát. Alig várta, hogy nagybátyja bejöjjön végre. Az rémülten csoszogva lépett hozzá.

— Hogyan érzed magad? Mi van veled? Mit mondok apádnak?

— Jobban vagyok, — nyöszörögte ő lassan, — ennem kell, hogy elmehessek ... eszem és vigyetek ...

Drydax óvatosan feltámasztotta, Hiketaon ételt tartott eléje. Hagyta magát etetni, mint a beteg gyerek. Szeretett volna nagyot harapni erős, fiatal fogaival és nagyokat nyeldesni, hogy a szeme is dülledjen tőle, de konokul játszotta tovább a komédiát. Evett, aztán úgy gondolta, hogy most már szabad kissé jobban iennie.

— Köszönöm, — mondta gyenge hangon, de érthetőbben, — ez kissé megerősített ... vigyetek, hogy ne itt haljak meg ...

— A királyné követeli, hogy orvosai, jósai, papjai megnézhessenek.

— Nem. Rajtam már nem segít semmi.

— De hát mondd meg, hogy mi lelt, a harpyiák vigyék el a dolgodat. Drydax, takarodjál ki.

A szolga ijedten oldalgott kifele. Paris lihegve, mint a lázas, merev és eszelős nézéssel bámult maga elé.

— Szörnyű dolog történt, bátyám. Aphrodite megjelent előttem az éjjel. Ott állt, ahol te most. Szikrázott a szeme a haragtól. Este áldoztam neki és úgy látszik, valamit elhibáztam. Megjósolta, hogy ha három nap alatt el nem hagyom a házat Helenével, én is meghalok és Menelaos is szörnyű halált fog halni. Már érzem közeledő halálomat. Ez borzasztó. Kár meghalni ilyen fiatalon. És miért? Teljesen érthetetlen az istennő átka, mikor neki ítéltem az aranyalmát. Már az istenek hálájában sem lehet bízni. De egyre kérlek: Helenének semmi esetre se mondd el ezt az álmomat, neki ezt nem szabad megtudni soha. Ah, milyen fárasztó ennyit beszélni ...

Hiketaon gyanakodva nézte öccsét, aki aléltan lihegett és fáradtan behúnyta szemét. Az öreg nem tudta, mit higyjen. Több kérdést intézett a beteghez, de az csak gyenge fejmozgatással jelezte, hogy most nem tud beszélni. Végre kilopódzott a szobából. Paris vidáman és lustán átadta magát a pihenésnek. De újra elaludni nem tudott, mert haditerveinek eredménye izgatta.

Tűrte tehát az önmaga által magára kényszerített álbetegséget és fogságot. Mintegy félóra mulva arra rezzent fel, hogy a folyosón zokogás hallatszik. S az ajtóban a kárpitot félrevonva megjelent a rémült sírástól rázkódó Helene. Megállt az ajtónyílásban, mögötte Hiketaon ravasz feje.

— Paris, mi ez? Közel állok ahhoz, hogy megöljem magam! Mondd el azt az álmot. Én majd megbolondulok a félelemtől.

— Látom, Hiketaon tilalmam ellenére elmondta. Ne haragudjál, királyné, én nem tehetek semmiről. Leírhatatlan keserves nekem is, hiszen magam is meghalok. Bocsáss meg, ha nehezemre esik beszélnem.

Helene beljebb lépett, a bánat és kétségbeesés nem tette csunyává, mint más nőket szokott. Helene most is gyönyörű volt, ígéző szépségében egy eddig nem látható Niobe-vonás jelent meg. Sziromgyengédségű arcán könnyek nyoma fénylett. Kezét tördelte, tekintetét mintegy irgalomért esdően emelte Paris felé.

— Királyfi, könyörögve kérlek, mondd meg, mihez fogjak most. Jósokat kérdezzek? Delphibe már késő küldeni. Mit csináljak?

— Ha jósokat kérdezel, azonnal szétmegy az álmom híre. S akkor néped fellázad és engem megöl. Pedig azzal Menelaoson még nem segítettél. Fordulj egyetlen megbízható jóshoz, vedd ki tőle a legborzasztóbb esküt, hogy nem szól senkinek és kérdeztess meg vele Apollontól két dolgot. Mit döntött Aphrodite sorsod felől? Másodszor mi történik Menelaos királlyal, ha az ő megmentése végett követnél engem. Van ihletett jósod, akiben megbízol?

— Van. Jót mondtál, szaladok és hivatom. Olyan vagyok, mint az őrült.

Kifutott. Hiketaon ott maradt és vizsgálódva figyelte az állítólagos beteget.

— Mondd, öcsém, tisztán emlékszel te arra a badarságra, amit álmodtál és hiszel benne?

— Miért kínzol egy nagybeteget ilyen kérdésekkel? Hiszen dardanida vagyok, csak meg tudok külön-

böztetni egy terhelt gyomrú ostoba álmot egy isteni jóslattól. Az egészet nem lett volna szabad Helenének elmondanod. Külön megkértelek.

— Hiába kértél. Az életedről és a férje életéről van szó. El kellett mondanom. Most már döntsön ő, a felelősség az övé.

— De hogyan döntsön szegény asszony? Hiszen szereti az urát. Én sem fogadhatom el, hogy velem jöjjön. Menelaos jóbarátom, vendégem volt, én vendége voltam. Aljasság volna a feleségét rábeszélnem, hogy szökjék el velem. Nem, öregem, ez lehetetlen. Menelaosnak talán megkegyelmez még valahogyan Aphrodite, de nekem meg kell halnom. Már bele is nyugodtam. Még ma vigyetek el innen. A hajón akarok meghalni. Holttestemet majd vidd haza. Most hagyj, mert minden szó fáraszt.

Hiketaon sokáig hallgatott. Akkor óvatosan megszólalt.

— Ha Helene velünk jönne, nem te szöktetnéd meg. Az istenek parancsát teljesítené. Azért te nem vagy felelős.

— Hiába. Semmi sem mosná le rólam az aljasság vádját az egész világ előtt. Nekem meg kell halnom.

— Ne bosszants már ezzel a konoksággal. Helene nagyon jól járna veled. Nálad szebb férjet úgysem kaphat az egész világon.

Ismét hosszabb szünet következett. Hiketaon hosszú tünődés után újra megszólalt.

— Láttam azokat a kincseket. Szemem-szám elállt. Hozzávetőleges becslés szerint tízannyi, mint a mi egész vagyonunk. Borzasztó, hogy az istenek milyen kegyetlenek velünk. Zeus, akitől származunk, ezt másképpen intézhette volna. Heleneához nem Menelaost kellett volna vezérelnie, hanem téged. Te kaptad volna ezt a hihetetlen szépségű asszonyt, akinek láttára még nekem is, öreg embernek, kalapál a szívem. És Trója kapta volna ezt a teméntelen gazdagságot.

— Szép lett volna. És most meg kell halni.

— De miért kellene meghalni? Az istenek most

teszik jóvá mulasztásukat. Helene szépsége a te szépségednek jár, nem annak a szőke maflának, ez a méltányos, ezt mindenkinek be kell látnia. Ha pedig ő a tiéd, a vagyona is a tiéd, ez emberi és természetes. Menelaos örüljön annak, hogy él és vegyen valaki mást feleségül.

— Lehetetlen, bátyám. Mi szegények mind a ketten meghalunk. Ebbe nyugodjál bele.

Hiketaon türelmetlenül kitört. A kincsek látása mód nélkül felizgatta. Becsmérelte Paris tehetetlen önmegadását, keservesen panaszkodott a saját felelősségéről, érvelt és magyarázott, majd mérgesen felpattant és Parist egyedül hagyta. A királyfi kacagni szeretett volna azon a hosszú éjszakákon kieszelt agyafurt terven, hogy éppen kapzsi nagybátyját hívta magával a háztűznéző út ellenőreként. Csak feküdt és várta, mi lesz. Délután Helene megint sírva rontott be hozzá.

— Végem van, Paris. A jós választ kapott mind a két kérdésre. Sorsom az, hogy veled menjek. Ha Menelaos megmentése végett veled mennék, őrá hosszú élet, dicsőség és győzelem várna. De ez képtelenség, ez lehetetlen, inkább végzek magammal. Hiszen szeretem az uramat, ahogy asszony a férjét még sohasem szerette. Ez rettenetes!

Zokogása erőt vett rajta, leomlott az ágy végénél és rázkódó vállal leborult a takaróra. Hosszú ideig zokogott így. Paris nyugodtan nézte. A síró asszony nem hatotta meg. Úgy nézte, mint a gazda a gyorsan érlelődő gyümölcsöt. Helene a zokogási roham után megint visszakapta beszélőerejét. Könnyben úszó szemét Parisra emelte.

— Bocsánatot kell kérnem tőled, Paris. Mikor Hiketaon elmondta nekem álmodat, rettentően babonás természetem folytán megrémültem ugyan, de reményt kaptam abból, hogy hátha az egész álmot csak te találtad ki. Mert megtetszettem neked és megkívántál. De most már belátom, hogy jogtalanul vádoltalak ilyen hitványsággal. A jós minden szavadat igazolta. Hiszen téged is a halál fenyeget. Borzasztó. Ne haragudjál.

— Ez még semmi, — vágott közbe Hiketaon, —

ez a makacs fiú ragaszkodik ahhoz, hogy meghaljon, boldogságod érdekében, most már csak azon jár az esze, hogy Menelaost mi módon lehet megmenteni. Én váltig mondom neki, hogy egy mód van: Aphroditének szót kell fogadni.

— De értsd meg uram, hogy én szerelmes vagyok az uramba!

— Annyira szereted, hogy megölöd.

— De mit csináljak, ha képtelen vagyok elhagyni? És a kislányom! Róla nem beszél senki! Az egyetlen gyermekemet hagyjam itt és szó nélkül menjek idegenbe, hogy sohase lássam?

Ismét kitört belőle a zokogás. Ismét az ágy lábára omlott. Paris gyönyörű keblét figyelte, amely remegett a zokogástól.

— Nem, — szólt képmutatóan, — ezt nem teheted. Én sem tehetem, hogy elvigyelek. Boldogan odadobom életemet férjedért és gyermekedért.

— Ó, milyen nemes vagy, királyfi. Sohasem tudtam, hogy ilyen magasztos lélek lakik benned. Igazán közel jutottál fájdalmas szívemhez. Testvérem gyanánt szeretlek.

Hiketaon ismét megszólalt:

— Annyira szereted őt is, hogy őt is megölöd.

— Megőrülök, — vergődött Helene zokogva, — minden szavatok igaz és tisztességes, de mit tegyek?

— Jósoltass, Helene, — suttogta Paris szenvedően, de nyugodtan, — jósoltass. Folyton és szünet nélkül. Hivasd ismét jósodat. Mutasson be áldozatot Aphroditének. Az előzetes imában jelentse be az istennőnek, hogy te képtelen vagy itthagyni otthonodat. Lássuk, mit mond erre az istennő. Hátha meggondolja magát, megesik rajtad a szíve és nem teljesíti fenyegetését.

— Igazad van, megpróbálom. Gyere rögtön, Hiketaon.

Elmentek. Paris ágyában maradt. Hallgatta, amint odakint megered az eső. Csak feküdt, mintha vágya csodaszép martalékának ezen a vadászatán ágya volna

a leshely. A palota épületén egyre vidorabban kopogtak az esőcseppek. Most már dörgött is, mint mikor ebbe a házba érkezett. Egy félóra elmúltával megint jött Helene. Mögötte Hiketaon. Az asszony már nem zokogott. Szeméből szüntelenül folytak a könnyek, de kifejezése érzéketlen volt és az eszméletlenség vonásaihoz hasonló. Fáradtan mondta:

— Minden hiába. Az egyik galamb vadul tiltakozott és el is röppent. Balfelé. Abban a pillanatban, mikor a jós lángot gyujtott, megeredt a vihar és a tüzet nyomban eloltotta. A megmaradt galamb vére egészen fekete volt. Az áldozatot nem is lehetett bemutatni. Ez a legrosszabb jóslat, amelyet valaha is tapasztaltam. A sorsom most már kétségtelen. Jó volna meghalni.

— Az nem a te dolgod, Helene, — felelte nyugodtan Paris, — az az én dolgom. Ha meghalok, nem jöhetsz velem, tehát nem rajtad múlik, hogy az isteni parancsot teljesíteni lehetetlen. Igy talán Menelaos megmenekül. Valószínűbb, ugyan, hogy Menelaos nem kerüli el sorsát és én akkor hiába áldozom fel magam. De azzal nem törődöm. Most már valamennyire erősebb vagyok, mint az éjjel, csakugyan búcsúzom tőled, Helene. Hiketaon, vigyetek el innen.

— Nem engedem, — sikoltott Helene, — itt kell maradnod. Éjszaka is virrasztok, hogy valami kárt ne tégy magadban. Hiketaon, addig őrködjél itt, amíg Hermione felől intézkedem. Vissza fogok jönni. Tudnál valamit enni, Paris?

— Megpróbálhatom. Köszönöm utolsó jóságodat.

Helene elment, Hiketaon a viharos rábeszélés egész áradatát ontotta öccsére. Az konokul rázta a fejét. Nemsokára gazdag ételsort hoztak be, Dryḍax is bejött segédkezni. A haldokló nekilátott, farkasétvággyal evett és úgy jóllakott, mint a duda. Utána illatosított szájöblítővizet kért, hogy foga ápolásáról meg ne feledkezzék. Estefelé Helene új jósokat hozott, Spárta-szerte híreseket, ezekkel borzasztó helyzetéről nem közölt semmit, csak egyszerűen jóslatot kért tőlük. Az egyik azt jósolta, hogy Helene életében a közeljövő

nagy változást fog hozni, tengeri úttal és véletlen szerencsével kapcsolatosan. A jós még hozzáfűzte, hogy ez a jóslat, mikor Menelaos a kalózok ellen indult, elég természetes. De Helene másképpen értette, már tudta, hogy Paris hajójának Tyche, vagyis véletlen szerencse a neve. A másik jós bizonyos porrátört száraz növény tűzének belélekzett gőzével szokta magát elkábítani és kábulatában össze-vissza beszél mindent. Most semmi mást nem mondott, csak ezt hajtogatta folyton.

«Ég veled, kisleányom, ég veled kisleányom.»

— Nem, — szólt a királyfi, — ebbe nem egyezhetem bele. Aludjatok csak másnapig, én fent leszek és lassan búcsúzni kezdek szép fiatal életemtől.

De nem így történt. Azok ketten szenderegve, riadozva, fáradtan virrasztottak, a királyfi úgy aludt, mint a bunda. Másnap reggel az volt a kérése, hogy alkonyatra készítsenek nekik három szamárszekeret, mert alkonyatkor okvetlen elmegy. Addig vigyék ki ágyastul a kertbe, hogy életében még egyszer zöldet és virágokat láthasson. Ki is vitték a palota gazdag virágoskertjébe. Helene húsz lépésnyi körzetben őröket állított oda, hogy beszélgetéseiket senki ki ne hallgathassa. Az első, akit odahozatott, leánya volt, hogy a beteg vendégnek bemutassa. Csunya kis leány volt Hermione, apja szakasztott mása. Ugyanaz a zömök termet, ugyanaz a tömzsi orr, ugyanaz a kicsiny fej a hatalmas, rosszformáju testen.

— Szereted ezt a bácsit? — kérdezte az anya.

— Nem szeretem. Apámat szeretem.

— Miért nem szereted? Nem elég szép?

— Szépnek elég szép, de apám sokkal szebb. Mikor jön vissza apám?

— Nem tudom, kislányom, csak várd türelmesen.

— Türelmesen nem tudom várni, — felelt a gyermek, — csak türelmetlenül. Veled únom magam. Vele soha.

A leánykát elvitték. Helene sírva fakadt.

— Látod? Életemnek ezekben a borzasztó óráiban így marasztal. Ez a gyermek mindig az apját

imádta, engem nem szeretett soha. Később visszajövök, most áldozatot mutatok be. Hátha az istennő megváltozott. Kevés reményem van már, de megpróbálok mindent.

Rövid időn belül sápadtan jött vissza.

— Az oltár összeomlott. A legutóbbi viharok meglazították a köveket. Aphrodite úgy haragszik rám, mint senkire. Minden reményemet fel kell adnom. Az oltárt estére könnyen összevakoltatom. De mit csinálok az életemmel? Ezen töprenghetek két napig. Hátha addig csoda történik.

— Már nincs két napod, Helene. Csak egy. Mert ha ma éjjel nem indulsz az Eurotas torkolatához, a kiszabott három nap alatt nem szállhatsz hajóra velem. Ezt csak éppen mondom, elvileg mindegy, hiszen semmiképpen nem egyezném bele, hogy velem jöjj, még ha akarnád is. Erre tehát ne is gondolj. Beszéljünk másról. Talán könnyítek lelkeden, ha ebben a pár órában lefoglalom figyelmedet. Szép a kilátás innen kertedből. Magyarázd el, Helene, mit látok innen? Miért nem látom a város falait?

— Spartának nincsenek falai. Menelaos azt szokta mondani, hogy nincs erősebb fal a spartai vitézségnél.

— Ez milyen városrész, ahol most vagyunk?

— Ez a város legkellemesebb és legegészségesebb kerülete, a Pitane. Ez az előkelő városrész. Arra északfelé a szegények laknak, egészen a Babyka városrészig, ahol az Eurotas hídja van. Az ellenkező oldalon van a belváros, a Messoa, azon túl pedig a beépített dombig van a Kynosura. A város most kelet felé fejlődik, azt a lapos részt Limnainak hívjuk, rajta túl a nagy sziklás hegy tövében látod kanyarogni az Eurotast. Ó, szeretett, kedves Sparta, mi lesz velem, mi lesz velem? Ó, te kedves szőke folyó, Eurotas! Ó, te kedves, komor, vén hegy, Taygetos!

— Ne gondolj rá, Helene. Mondd nekem az épületeket. Ott a közelben a halom teteje ...

— Az a mi akropolisunk.

— És mi az a ragyogó falú épület?

— A városvédő Athene temploma. Chalkioikosnak is hívjuk, ércháznak. Egészen új, nevelőapám emeltette, falai tiszta ércből valók.

— A ti várostokat is Athene védi? A mienket is. És mi az a nagy szobor?

— Zeus szobra. Ez is teljesen ércből való. Mögötte...

Ekkor Helene arca elváltozott. Felpattant.

— Mögötte Aphrodite temploma. Hogyan nem jutott ez eszembe? Oda kell rohannom papjaimmal és jósaimmal. Bocsáss meg. Majd ideküldöm neked nagybátyádat.

Ezt már futtában kiáltotta vissza. Másfél óra multán megtért. Hiketaon már ott ült öccse mellett. Helene arca teljesen fel volt dúlva.

— Hiába, minden hiába, — újságolta, — Aphrodite engesztelhetetlen. A jósok borzasztót mondtak. Ha nem engedelmeskedem, Menelaost és téged elér a halál, de nekem büntetésül életben kell maradnom és ijesztően rondává fogok csunyulni. Úgy látszik, itt kell hagynom férjemet, otthonomat, gyermekemet.

— Ezt nem szabad megtennünk, — szólt Paris, — ezt én nem vállalhatom.

— Inkább legyek csunya? — kiáltott Helene. — Képes vagy erre? Azt hittem, hogy testvéremként szeretsz. De már látom, hogy csak Menelaost szereted. Mi lakik ebben a Menelaosban, hogy mindenki jobban szereti, mint engem? Minden szeretet csak neki szól, mindenkinek melegségét elveszi előlem. A saját gyerekem melegségét is.

— Vannak ilyen emberek, — mondta Paris, — derekas és nemes jóságukban életveszélyesek. Hektor bátyám is ilyen. Én nem vagyok valami túlságosan jó, tudom. De a világ minden jóságát, szeretetét, gyengédségét szeretném mind a lábadhoz kormányozni, a saját feláldozott életemmel együtt. Én téged istennőnek tartalak, Helene. Szerintem a világ csak arra való, hogy reggeltől estig téged imádjon és szépsé-

gedet csodálja, amelynél nincs nagyobb csoda a világon.

Ez volt az a pillanat, mikor a királyfi egy forró kéz simítását érezte homlokán. Ismerte ezt az érintést: a kéz Hermes isten varázsló keze volt. Azonnal azt is látta, hogy Hermes milyen varázslatot cselekedett vele: látta, amit más emberi szemmel nem láthatott. Megpillantotta három lépésnyi távolságban fekvőhelyétől Erost, aki a füvön féltérdre ereszkedett, hogy jobban célozhasson. A fiú csinos és gonosz arcán feszülten ült a figyelem és vadászkegyetlenség. Éppen pendült a húr. Paris tisztán látta a láthatatlan nyilat, amely Helene bal mellét találta a kebel alatt. Ekkor homlokán ismét érezte Hermes forró ujjait elsuhanni s látása visszaváltozott emberivé. Helene mellén sértetlen volt a világoskék patyolat, Eros nem volt sehol. „Aphrodite fizetett", — gondolta magában. Aztán várta, hogy Helene mit fog mondani.

— Ezt meg kellene köszönnöm neked, Paris. De én gyűlöllek. Mert most már eldöntöttem, hogy veled fogok menni.

— Végre! — kiáltott Hiketaon.

De Paris most is konokul rázta fejét.

— Nem, Helene. Jobb lesz, ha meghalok. Mert még ha mindennel megalkudnám is, ha elkövetném a legkedvesebb vendégbarátom ellen a legnagyobb bűnt, ha orvul elvenném hitvesét, kötelességem meggondolni, mibe viszlek. Az istenek kényszerítő erővel parancsolják, ez igaz. De nekem csak akkor szabad engedelmeskednem, ha elhagyott életedért tökéletes boldogságot adhatok. Ahhoz pedig a te szépségben és szépségért élő lelkednek pompára van szüksége. Mi gazdagok vagyunk, de hozzád képest szegények. Ha a gazdagságból a szegénységbe viszlek, boldogtalanná teszlek. Más volna, ha nekünk is ilyen pazar vagyonunk volna. Mi szeretjük a fényűzést, nálunk dúskálhatnál gyönyörű ruháidban és kincseid látásában, nem mint itt. De az természetes, hogy én innen egyet-

len csészét nem vihetek magammal. Szóval erről a gyönyörű álomról le kell mondanunk.

— Furcsa, — modta Helene Parist figyelve, — minél jobban megismerlek, annál fenköltebbnek és magasztosabbnak látom a lelkedet. Belül éppen olyan szép vagy, mint kívül.

— Szép, de szamár, — szólt közbe gyorsan Hiketaon, — ne hallgass rá, Helene. Ez nem az ő dolga, hanem a családé. A család én vagyok.

— Igen, de a vagyon...

— Jó, jó, ebbe te ne beszélj bele. Helene, ez csak ránk tartozik, majd a részleteket alaposan megbeszéljük. Most csak egy a fontos: ezt a Kosmetast valamilyen ürüggyel távolítsd el utunkból. Hogy hogyan csinálod, azt majd te kitalálod. Fő, hogy most tűnjék el és holnapig ne kerüljön elő. De ezt mennél sürgősebben el kell intézni. Egy percet se késlekedjél. Gondolj arra, hogy minden késedelem Paris és Menelaos halálát s a te csunyaságodat jelentheti.

Helene felállott és elsietett. Hiketaon közelebb hajolt a fekvőhöz.

— Mihelyt besötétedik, a kincseket elszállíttatjuk a folyóig.

— S a folyón mit csinálsz?

— A holmit tutajokra rakatjuk. Ha hajnalig elérjük a torkolatot, mindent átrakunk a Tychére és indulunk haza. Csak azt nem tudom, hogyan jutunk a folyóig.

— Nagyon egyszerűen. Én már gondoskodtam szamaraskordékról. Azok többször is fordulhatnak. Illetve fordulhatnának. Ha én a te tervedet hajlandó lennék végrehajtani. De ezt nem tehetem.

Hiketaon nem felelt rögtön. Jó darabig fürkészően vizsgálta öccse mozdulatlan arcát. Az arc mozdulatlan volt és a beteget mímelte. De a szép szempár makkegészséges nézésében csúfondáros jókedv bujdokolt.

— Mondd, Paris, hülyének nézel te engem? Te

szerelmes vagy ebbe a gyönyörű asszonyba, amit nem csodálok. Az egész háztűznéző hajóutat csak miatta eszelted ki, nem volt nehéz hamar rájönnöm. Most végre ez a vágyad teljesül. És én komolyan higyjem el, hogy nem akarsz belemenni?

— Nem akarok belemenni. Nem vállalom a felelősséget.

— Miféle felelősséget?

— Jól tudod, hogy mire tettek fogadalmat Helene összes kérői: ha Menelaos boldogságát veszedelem fenyegeti, valamennyien védelmére kelnek. Ezért én nem akarok felelős lenni. Tehát álláspontom az, hogy csak haljak meg én, csak haljon meg Menelaos, csak csunyuljon meg Helene. Én a baj oka nem leszek.

— Hát akkor mit kívánsz, — kérdezte szikrázó, felfortyanó haraggal az öreg, — térdenállva rimánkodjam, hogy kegyeskedjél célodat elérni?

— Dehogy kívánom. Hiába is rimánkodol.

A nagybácsi most már olyan dühös lett, hogy elállott a szava. Ekkor jött vissza sietve Helene, nyomában Kosmetas.

— Idehallgassatok. Paris betegségén más nem tud segíteni, mint az az öreg javasasszony, aki Beleminában lakik. Lóhalálában ide kell hozatni. Erre megbízható ember kell és én csak Kosmetasban bízom. Ő azonnal indul az arkadiai határra. De palotafőnök nélkül nem maradhatok. Tehát akármilyen áldozat ez, Hiketaon, el kell vállalnod Kosmetas távolléte alatt az ő helyettesítését. Idegenre nem bízhatom a kulcsokat, te pedig Menelaosnak benső barátja vagy. Vállalod ezt?

— Nem szívesen, — felelt habozva, vontatottan az öreg, — törődött ember vagyok már. De tőled nem tudok megtagadni semmit.

— Köszönöm. Meghálálom. És Kosmetas szolgálatát is meg fogom hálálni. Ezt rögtön mondtam neki.

Helene mély pillantást vetett Kosmetasra. Az

fülig pirult, félreérthetetlenül szerelmesen nézett a királynéra és sarkon fordult.

— Ez szerelmes beléd, — mondta Paris féltékenyen.

— Mióta meglátott. A leggaládabbul kacérkodtam most vele. Életemben először tettem ilyet. Én csodálkozom rajta legjobban. Nem tudtam, hogy ezt is tudom.

— Még pedig kitünően, húgom. De akkor vedd munkába ezt a konok fickót is. Nem akar veled útnak indulni.

A királyné elsápadt és meghökkenve pillantott Parisra.

— Én leszámoltam mindennel és most nem kellek neked?

— Ezen az áron nem. De az életemet szívesen odadobom érted.

— De én nem azt akarom, hogy meghalj értem. Hanem, hogy életben maradj értem. Ezt nem teszed meg nekem? Akkor sem, ha én kérem?

— Csak egyet csinálhattok velem, Helene. Az ölekben vihettek a hajómra. Nem tudok védekezni, mert nagybeteg vagyok.

Hiketaon mérgesen felállott.

— Ne is hallgass erre a sült bolondra, Helene. Jer velem, nagyon sok dolgunk van. Dél elmúlt. Át kell vennem a kulcsokat. Tutajokról kell gondoskodnom. Neked ki kell választanod ruháidat. Mindezt nagyon óvatosan csináljuk. Senkit semmibe nem szabad beavatni. De egy szolgálót el kell hoznod magaddal, ez nehéz kérdés. Nagyon gondold meg, kit választasz ki.

— Nem egyet, hanem kettőt. Aithrát és Klymenét. Értök jótállok.

Paris felemelkedett az ágyban.

— Úgy. Tehát Aithrát magaddal hoznád. Hogy aztán egész életemben Theseusra emlékeztessen.

— Fogd be a szád, — förmedt rá a nagybácsi, — ne törődjél vele, Helene. Aki nagybeteg, az maradjon

veszteg. Gyere. Drydax majd itt lehet mellette állandóan. Nekünk rengeteg a dolgunk.

A királyfit magárahagyták. Enni kapott és kedvére lakomázott. Roppant szeretett volna felkelni, hogy a kertben járjon egyet, hogy poshadó tagjait megmozgassa, hogy az idegen táj ismeretlen cserjéit és virágait nézegesse, de egy pillanatra sem akarta feladni azt az álláspontját, hogy önmagával tehetetlen. Feküdt tehát, tünődött és várt. Késő délután szolga jött Hiketaon üzenetével, hogy a beteg ágyát beviszik a kertből a palotába, mert nemsokára hűvösödni fog. Drydax megfogta az ágy másik végét. Becipelték. Jó darabig várt, akkor estebédet kapott, azt jóízűen megette. Aztán besötétedett. Szobájában égett a mécses, ajtaja előtt olykor fáklyafény vonult el és lábujjhegyes lépések suhantak sietve. Akkor végre bejött Hiketaon.

— Kapd fel ezt a paraszti sarut és ezt a rossz gúnyát. Ne is mukkanj, most nem érünk rá vitatkozni. És ne mondd nekem, hogy tehetetlen vagy, mert Heraklesra mondom, fejbeütlek. Akármilyen tehetetlen vagy, a szamarastaligáig el tudsz vánszorogni. Az elvisz a tutajig. Siess, mert magam támogatlak ki, szolgákat nem avatok be.

— De mondd, hogy kényszerítesz.

— Kényszerítelek.

— Az más. Akkor nem is próbálok védekezni. Elvégre sokkal jobban tisztellek, semhogy dulakodnám veled. Helene hol van?

— Most fektette le a gyermeket. Paraszti ruhát vesz magára. Gyerünk.

Paris tessék-lássék mímelte a vánszorgót. Kiért a taligához. Ott is komédiázott még, de Hiketaon türelmevesztetten durva lökéssel sürgette. Felkapaszkodott a ponyvával letakart ismeretlen rakomány mellé. Meg is tapintotta, gömbölyű fémtárgyakat érzett. Hiketaon maga hajtott. Órákig tetsző út után vaksötétben érkezett a folyóhoz. Fáklya nem volt sehol, nem tehették ki magukat a veszedelemnek,

hogy felismerjék Helenét, vagy a dajkákat. Egyik tutajon ruhákból hevenyészett heverőhely várta, arra lefeküdt. Soká várt így. Csobogást hallott, a közelben suttogást és rakosgatást. Nagysokára érkező taliga nyikorgása állt meg a parton. Suttogás, lépések, Hiketaon fojtotthangú parancsai. Valaki bizonytalan lábbal a tutajra lépett. Helene a nevét mondta halkan. Ő izgatott súgással jelentkezett. A sötétben ruhák nesze hallatszott, amint a királyné leereszkedett melléje.

— Add a kezedet, nagyon félek.

Megkereste a sötétben a feléje nyuló kezet. Az forrón megszorította az övét. Így ültek némán. A rakosgatás zaja tovább folyt.

— Nem tudok tájékozódni — súgta rekedten Helene felé.

— A negyedik tutajon vagyunk, — súgta vissza a királyné, — biztos vezetőnk van. Nemsokára indulunk.

Végre a sötétben egy láthatatlan ember köteleket oldozgatott, majd ráugrott a tutaj elejére. Nagyot zökkentek. Evezőcsapások loccsantak. Látni nem lehetett semmit, csak a csillagos eget. A csobbanások megszűntek. A messzeségben énekelt valaki. Most már a víz sima sodrában siklottak lefelé. Paris nedves melegséget érzett a kezén. Helene sírt. Paris gyengéden megszorította a kezét. A sziporkázó mennybolton a dioskurokat látta. Orrlyukai hirtelen kitágultak a diadal gőgjétől.

— Theseustól elvehettétek testvéreteket, — gondolta boldogan és dölyfösen, — tőlem már nem vehetitek el.

És a sötétben maga felé vonta a világ legszebb asszonyának fejét.

XV.

A megérkezés úgy folyt le, ahogy azt a hajón órákon keresztül folytatott beszélgetésekkel előre kitervelték. A Tyche a parttól jó messze állott meg és várta, míg Trójában meglátják és ráismernek. Nemsokára már meglátták azt a dereglyét, amely feléjök indult. A dereglyében csak ketten ültek: Deiphobos volt az egyik, aki a család nevében jött a hazatérő királyfit üdvözölni, a másik pedig az agg Tekton volt, Phereklos apja. Hiketaon jelent meg a hajókorlátnál, hogy először üdvözölje őket. Kötélhágcsót eresztettek le, a két érkező felkapaszkodott a hajóra. A fedélzeten, amelyet már közeledéskor feldíszítettek Helene kincseinek egy részével és szőnyegeivel, ott állottak egymás mellett Paris és Helene. Mialatt az öreg Tekton fia nyakába esett, Hiketaon a boldog párhoz vezette Deiphobost.

— Bátyád asszonyt hozott haza, még pedig a világ legszebb asszonyát.

Deiphobos, aki szinte megférfiasodott már a lefolyt esztendő alatt, rámeredt Helenére. A látvány szinte megtántorította. Nemcsak nyelve hebegett, mikor a házaspárt üdvözölte, hanem keze-lába is, mikor hozzájok lépett. Szólni sem tudott, mozdulni is alig. Helene kedvesen megölelte sógorát. Azzal forgott a világ.

— Hallgass ide, fiú, — szólt Hiketaon, — most gyorsan vissza kell menned. Ez a dereglye kicsiny, hozzatok többet. Helenének, a te új sógorasszonyodnak, annyi a kincse, hogy Trójának szeme-szája el fog állani. Priamos öcsém jöjjön ki a partra. A kincseket nyilvánosan kell felszállítani a fellegvárba, hogy a nép megláthassa, milyen mesés vagyon érkezett Trójába. A fiatal pár csak akkor fog kiszállani, mikor ezt a vagyont már az egész nép látta. Apádnak mondd meg, hogy Paris nőül vette Menelaos

volt feleségét. Hirdessék ki a nép között, hogy a föld legszebb asszonya ezentúl Trójáé. Most siess vissza.

Deiphobos letántorgott a hajóról. A visszainduló dereglyéről is úgy bámult vissza Helenére, mint akit megbabonáztak, de nem tudott hinni a csodában. Ők aztán a korláthoz állottak. A férfiak felváltva magyarázták az idelátszó, alig megkülönböztethető épületeket Helenének. Aztán ettek. Az asszony jókedvű volt és azok a pillanatnyi elborulások, amelyek koronként néhány percre erőt vettek rajta, most békében hagyták. Hogy a parton mi történik, azt ilyen messziről nem lehetett kivenni, de körülbelül két óra elteltével már jött a család régi hajója feléjök, s ugyanekkor a parton láng tűnt fel és füstoszlop: Trója örömtüzet rakatott az érkezők üdvözlésére.

A régi hajón ismét megjelent Deiphobos, és rajta kívül Oikarchos is. A két hajó szorosan egymáshoz állott teste hosszában, a korlátokat erősen egymáshoz kötözték, padlót tettek a korlátokon keresztül, az átrakodás megkezdődött. Amíg a rengeteg arany- és ezüstholmit, drága ruhák, szőnyegek, bútorok, ékszeresládák sokaságát átvitték, Oikarchos álmélkodva, de pontosan számbavett mindent, Paris pedig büszkén mosolygott: Trójáját tízszer olyan gazdag várossá tette. Hiketaon serényen csoszogva buzgólkodott és utasításokkal látta el a palotafőnököt, hogy a kincsek nyilvános szállításánál hogyan csoportosítsa a hatalmas vagyont mennél hatásosabban. Közben azt is megsúgta, hogy Kassandrát zárják be a szobájába, nehogy valami ízetlenség történjék. Deiphobos úgy, ahogy magához tért és félszemmel még mindig elbűvölten pillantgatva Helenére, számot adott bátyjának a család egy éve történt eseményeiről. Nevezetes dolog nem történt, csak apró események. Priamos azt izeni menyének, hogy az egész család nagy szeretettel fogadja és kiki alig várja, hogy világraszóló szépségét megcsodálhassák. A kincseshajó aztán visszament.

Nem sokkal naplemente előtt végre ők is neki-

indultak nagyobb csónakon. Az evezősökön kívül a házaspár, Hiketaon, a két öregasszony és Drydax ültek benne. Már messziről kivehető volt a keszkenők lobogtatása és a tömeg zsivaja. Nyüzsgő sokaság lepte el a partot. A zsivaj egyre erősödött. Az előtérben a királyi család tagjai állottak. Tágas félkörben fegyveres emberek szorították vissza az egymáshoz préselődő népet. Cölöpös palló várta az érkezőket, amelyen meglátszott, hogy azon frissiben ácsolták. Mikor Paris végigvezette feleségét ezen a pallón, egetverő rivalgás hallatszott, de az előtérben állók hirtelen elhallgattak az ámulattól, mert a csodaszép asszony látványa mindenkinek hangját vette, s utána elemi erővel viharzott fel a még nagyobb örömriadal.

Helene egyenesen apósához lépett, térdethajtott előtte és kezetcsókolt, majd melegen megölelték egymást. Aztán a két királyné üdvözlése következett, majd a királyi gyermekek nemzedéke.

— Már mind jól ismerlek benneteket, — mondta mosolyogva Helene, — Paris annyit és olyan szeretettel beszélt rólatok ... Hektor, Andromache, Kreusa, Aineias, Helenos, Laodike, Troilos, Polyxena, Lykaon, és nini, te a kis Astyanax vagy, ugye, ti pedig Pandaros és Eurythion ... milyen szépek vagytok valamenynyien ... én igazán nem is tartozhatom más családhoz ...

A sok ölelkezés közben a fegyveresek keményen dolgoztak, hogy a tolongás roppant erejét visszatartsák. Megindult a menet, amelyet a nép testébe szorított ösvényen a díszruhás Oikarchos nyított meg, utána Priamos lépdelt menyét kezénfogva, majd a többiek. Rengeteg virágot szórt rájok a sokaság. Helene is, Paris is leszegték fejöket, hogy a feléjök dobott bokréták szemökbe ne csapódjanak. Boldog, lelkes üdvözlőkiáltások tengerében haladtak előre a hosszú úton. De a kiáltásokban elképpedt bámulatot is lehetett hallani, a tömeg tudta, hogy a világ legszebb asszonyát fogja látni, a várakozást Helene tündéri szépsége mégis felülmúlta. Holtfáradtan érkeztek

a dardanida-kapuhoz, amelyen túl már nem engedték a közönséget, még a fellegvár területén lakókat sem. Innen kezdve már könnyebben is ment az előrejutás.

— Ez bizony szerényebb palota, — mondta a kapunál Priamos, — mint a te volt palotád lehet, de az a fő, leányom, hogy boldogságodat megtaláld benne. Egyelőre ideiglenes szállást kaptok, aztán majd úgyis méltó otthont kell építtetnünk, először Hektor sógorodnak, aztán az uradnak.

— Hektoréké az elsőbbség, — felelte rögtön Helene, — azt én jól tudom, apámuram, és soha nem fogom elfelejteni.

Az udvaron várakoztak az aggok, valamennyien virágkoszorúval fehér hajokon, vagy tar koponyájokon: Panthoos, Thymoites, Antenor, és a többiek. Ezeket egyenként üdvözölni kellett. Helene majd leesett a lábáról, mikor végre megpihenhetett. Olyan szállást kaptak az udvari soron Paris régi szobácskája helyett, amely egyforma volt Hektoréval: kétszobásat.

— Kissé bizony szűk, — mondta mentegetődzve Paris.

— Ne gondolj vele, szívem, atyád már megígérte, hogy újat kapunk. Addig ez nagyon kedves lesz. Majd számbaveszem, hogy a holmimból mit tudunk ideiglenesen beállítani ide. Aztán majd a végleges otthonban teljesen berendezkedünk. Jaj, de fáradt vagyok.

— Sajnállak, angyalom, de sietned kell az öltözködéssel.

Helene engedelmesen állott talpra és tapsolt. Aithra és Klymene segítségére ugrottak. De rengeteg baj volt. Az a láda volt legalul, amely a nagy vacsorára szánt ibolyaszínű ruhát tartalmazta. A rárakott ládák számára nem volt hely. A vacsorához szánt ékszerek közül a legfontosabb, a rubinos diadém, a cepekedésben elgörbült s mikor visszagörbíteni próbálkoztak, ráfja eltörött. Oikarchos elfelejtette kiadni

az előre megbeszélt parancsot, hogy Helenének egy kádat hordjanak tele szamártejjel. Paris már majdnem teljesen elkészült, mikor Helene még csak indult a fürdőbe, ahová maga Hekabe kalauzolta. A vendégek már mind összegyülekeztek, mikor Helene a fürdőből visszatérőben még csak kezdett végleg öltözködni. Egyik küldönc a másik után jött sürgetni. Paris a száját harapta idegességében, mert ismerte Priamosnak azt a tulajdonságát, hogy minden késedelem mód nélkül felbosszantotta. Végül csakugyan maga a király jött megnézni, hogy a fiatalok mennyire vannak már. Az ünnepi alkalmat nem akarta zsörtölődésre használni, de annyit mégis megjegyzett, hogy Helenének szép lassan bele kell tanulnia majd a trójai szokásokba és bizonyára szívesen alkalmazkodik majd a házirendhez. Nagynehezen felkészült a kíváncsian várt szépség. A tágas terem zsúfolásig volt már vendégekkel, Priamos ez alkalommal mindenkit meghívott, aki a legtávolabbi fokban is rokonságot tartott a királyi családdal. Az ifjú pár zeneszóra vonult be. Ámuló moraj fogadta őket: ilyen szép párt még valóban nem látott a világ. A jelenlévők rendjét, az általános bemutatást, az estély szertartásosságát a rövid idő ellenére is pontosan előre elhatározták a legapróbb részletekig, és minden ment a legcsekélyebb zökkenő nélkül, mint a karikacsapás, mikor az elfogódott hangulatot váratlan zokogás szakította félbe. Paris már azt hitte rémültében, hogy Kassandra, akire gondosan ügyeltek szobájában, valahogyan kiszabadult. De a lárma nem tőle származott, hanem az öreg Anchisestől. A totyogó agg, akit roskatag kora miatt nem vittek le a tengerpartra, s a hőség miatt a vének között sem állhatott az udvaron, Helenét most látta meg először.

— Aphrodite! — motyogta meghökkenve és nyomban hangos sírásban tört ki.

Székhez vezették és leültették. Aineias mellette termett és másokkal együtt csittítani, vigasztalni kezdte. Kitűnt, hogy Helene a megszólalásig hasonlít

a szerelem istennőjéhez, aki a fiatal Anchisesnek annakidején az Ida berkei között kedvese volt. Ez mélyen hatott Aineiasra, aki isteni anyját még sohasem látta. Mindez az előre megszabott ünnepélyes rendet felborította, élénk társalgásban mondogatták a jelenlévők, hogy Helene valóban tökéletes szépség, s ha csakugyan annyira hasonlít Aphroditéhez, meg lehet érteni a szerelem istennőjének szépségét. Aztán a hangulat feloldódott, leültek étkezni. Priamos rövid ünnepi beszédet mondott, hogy a család Zeustól származik, tehát Paris Zeus leányával teljesen egyenrangú házasságot kötött. Aztán általános beszélgetés kezdődött. Helene minden képességével igyekezett szelíd, szerény és kedves lenni, csakugyan el is bájolt mindenkit. Minduntalan két összesúgó családtagot lehetett látni és ezek a suttogó párok mind ilyenfélét mondtak:

— Nos, mondd meg gyorsan, mit szólsz hozzá?

— Megmondom őszintén, el vagyok ragadtatva. Azt hittem, gőgös és páváskodó lesz, de egyáltalában nem az.

— Nem. Hihetetlenül szép és nagyon kedves. Nagyon jónak is látszik.

— Igen. Imádatraméltó. Paris megcsinálta a szerencséjét.

Mindezt először csak páronként beszélték és halkan. De aztán többen is egyszerre és hangosabban. Végül nyiltan mindenki a szemébe rajongott érte. Még a mindig tartózkodó Priamos is ezt mondta:

— Leányom, büszke lehetsz. A dardanidák még soha senkit nem fogadtak ilyen általános és hevesen megnyilatkozó szeretettel. Meg vagyok győződve, hogy ez a szeretet, ha lehetséges, ezentúl csak növekedni fog.

— Végtelenül boldoggá teszel, atyám. Rajtam nem múlik.

Még a rendszerint komor Laokoon is, mikor Paris félrevonta, így nyilatkozott:

— Azt hiszem, Paris, hogy sutba kell vágnom minden jóslási tudományomat. Hogy ez a bűbájos lény bajt hozna rád, az teljességgel elképzelhetetlen. Az összes jövendölésekbe valami hiba csúszott be.

Paris ragyogott felesége sikerétől. Eleinte ugyan szívébe nyilallott, hogy Helene ámulatos szépsége mellett az ő személye kissé háttérbe szorult, s ha a „gyönyörű pár" kifejezés őt is ünnepelte, magáról Helenéről sokkal többet beszéltek, mint róla. Viszont lecsillapította sajgó érzékenységét annak meggondolásával, hogy Helene itt újság, az ő szépségét pedig már megszokták. Majd ha Helene varázslatos megjelenéséhez is hozzászoknak a szemek, szépségök nem vetélkedni fog egymással, hanem mindegyikök világraszóló tökéletessége csak még jobban érvényreemeli a másikét.

— Meg voltál elégedve a fogadtatással? — kérdezte gyengéden, mikor végre pihenni tértek.

— Kimondhatatlan kedves volt hozzám mindenki. Ezt soha életemben nem fogom elfelejteni. Ilyen boldogságot csak álmodni lehet.

Mikor aztán forrón összeölelkeztek, új otthonukban először, Helene boldogan rebegve súgta a kérdést:

— Tudsz holnap tudós asszonyt hozatni nekem? Biztos akarok lenni a dolgomban.

— Gyerek? — kérdezte Paris meglepett aggodalommal.

— Azt hiszem. De csak ennyire vagy boldog tőle?

— Szívből örülök neki, ezt nem is kell mondanom. De aggódom a szépségedért.

— Ugyan ne légy csacsi. Olyan egészséges vagyok, mint a vas. Kétszer voltam már másállapotban és alig látszott rajtam. Hermione nem egészen három óra alatt született. Szegény felejthetetlen kisfiam pedig úgyszólván fájdalom nélkül jött a világra. Mi az, miért lettél ilyen kedvetlen?

Paris mindjárt nagyon kedvetlen lett, ha fele-

sége az eddigi gyermekeket emlegette. Nem titkolta, hogy sem Hermionét, sem Euphorion emlékét nem szereti. De most nem akart erről beszélni.

— Nem lettem kedvetlen. Nagyon boldog vagyok. De végtelenül fáradt. Majd leragad a szemem.

Másnap nem lehetett kimenni az utcára a tömegtől. Beláthatatlan sűrűség tolongott a királyi palota szűk utcájában. A rendet alig tudták nagy erőfeszítéssel fenntartani. A nap folyamán négy ízben kellett a tömegből beereszteni az udvarra annyit, amennyit veszedelem nélkül beereszthettek, a többit fegyveresek tartották vissza, majdnem dulakodásra került a sor. Helene fegyveresek segítségével odaállott a Zeus-oltárhoz és megmutatta magát a trójaiaknak. Ez harmadnap is így ment és azután is. A lakosság szenvedélyes kíváncsisága csak lassan csillapodott, még hetek multán is érkeztek zarándoklók messzi földről, akik a csodaszép asszonyt mindenáron látni akarták. De hétköznapi élete lassan medret kezdett kapni. Szorgalmasan ápolta összekötettését a családtagokkal. A legjobban Deiphobos rajongott érte. A nyurgán serdülő siheder valósággal reszketett az izgalomtól, ha Helenével beszélgethetett, azaz csak Helene beszélt, neki teljes zavarában szavát is alig lehetett hallani. Legjobban szeretett volna Helene lábához odaborulni, hogy a tündéri szépségű sógorasszony a nyakára tegye a sarut. A legkevésbbé melegen viszont Helenoshoz való viszonya alakult. A különben is szótlan természetű Helenos alig beszélt vele egy-két mondatot, már valami ürügyet keresett, hogy elmehessen, mindig hűvös nyájassággal, rendkívül udvariasan, szertartásos kimértséggel. Kassandrát három napig zárva tartották előle. akkor végre el kellett intézni, hogy találkozzanak. Kassandrát leengedték a deipnonhoz és óvatosan készenlétben állottak, hogy ha az eszelős leány valami esztelen lépésre ragadtatja magát, mind kéznél legyenek. De ilyesmi nem történt. Kassandra belépett, egyenesen odament Heleneához, ránézett és egyszerűen, nyugodtan így szólt hozzá:

— Te nagyon hasonlítasz Thanatoshoz. Nem tudtam, hogy a halál ilyen szép.

— Kassandra, — felelt Helene könyörgő szomorúsággal, — én szeretlek téged, szeress te is engem.

De a bolond királylány nem felelt erre, csak nézte tovább.

— Milyen gyönyörű a mi halálunk. De csak most látszik annak. Majd egyszer borzasztó leszel. Mi mind borzasztóan fogunk meghalni, csak te nem. Ne félj tőlem, nem bántalak, te semmiről nem tehetsz. A Tyche hozott? A vak véletlen? Oh, milyen balgaság. A halálunkat Paris hozta. A sajátmagáét is.

Aztán közömbös dolgokról kezdtek beszélni, hogy Kassandrát ne izgassák. Nem is történt a továbbiakban semmi baj. A bolond királyleány általában ártalmatlan teremtésként élt az udvarban. Elmebajos lévén, a vallás parancsa folytán szentnek tartották, mindent ráhagytak, furcsaságait elnézték. Keveset mutatkozott, akkor is alig beszélt. Olykor váratlanul megállt és maga elé motyogott, mintha valakivel beszélt volna. Ilyenkor tudták, hogy Apollonnal társalog. Úgynevezett ihlete már régóta nem jött rá, hajdani rohamait lassan elfelejtették, s így csak a palota lézengő szégyene maradt, akit mindenki restellt, de mindenki elnéző türelemmel kezelt. Csak ikertestvére, Helenos, bánt vele egész másképpen, mint a többiek. Ő valósággal mély tiszteletet tanusított iránta, különös gyengédséggel simogatta meg haját és olykor hosszabban beszélgetett vele. Teljesen értelmetlen dolgokat mondtak egymásnak, de rendkívüli élénkséggel és érdeklődéssel. Azt lehetett hinni, hogy valami agyafurt madárnyelvet beszélnek, amelyet senki más nem ért a földön, csak ők. Helenos a család többi tagjához jóformán idegen maradt. Magábavonulva jött-ment, sok időt töltött Laokoonnal az Apollon templomában, folyton a csillagokkal foglalkozott, gyakran virradatig vizsgálta a sziporkázó mennyboltot s ilyenkor gondosan elbújt, hogy délig alhassék, mert Priamos nem szerette az ilyen rendetlenséget.

Csak egy esetben vált beszédessé, sőt egyenesen izgatottá: ha Trójába olyan valaki érkezett, aki a tengereken túlról, a nyugati országokról kezdett beszélni neki. Az ilyet meghívta magához, négyszemközt órákig faggatta és alig akarta elengedni. Így tett Helenével is. Paris egy ízben hasztalan kereste feleségét az egész palotában. Kétórahosszat kutatta, a kertben nevét kiáltozta, de hiába: az asszony nem volt sehol. Végül magától elékerült.

— Hol voltál, az istenek szerelmére? Miért nyugtalanítasz ilyen dolgokkal? Már azt hittem, hogy valami bajod esett.

— Helenos megkért, hogy míg te alszol, menjek vele sétálni. Elvitt az Apollon templomába. Ott aztán mostanig faggatott.

— Miért faggatott? Mit kérdezett?

— Spartáról akart mindent tudni. A legkisebb részleteket. Például, hogy hogyan nevelik a gyerekeket, hány éves korában kezd valaki önállóan áldozatot bemutatni, mik a szokások étkezésnél, a spartaiak mit tartanak Chaosról, az ősistenről, általában, ha nem sértő ezt mondani öcsédről, tücsköt-bogarat kérdezett össze-vissza. Viszont meglepett, hogy mindazt, amit Spartáról kérdezett tőlem, szinte jobban tudta, mint én. Voltak olyan részletek, amelyeket nem ő tudott meg tőlem, hanem én tudtam meg tőle. Úgy ismeri az összes görög országokat, ahol sohasem járt, mint a tenyerét. Ha érzékeny volnék, még sértve is érezhetném magamat. Kicsit lenézően nyilatkozott Spartáról. Azt mondta, hogy Sparta „még bölcsőben van", amit nem is értek, és hogy Athenai a világ közepe. Azt mondta, hogy Athenaiban „él az ihlet", amit szintén nem értek.

— Az ihlet, igen. Ez az ő vesszőparipája. Nem kell rá figyelni. Már a hajón mondtam neked, hogy ez a Helenos rajongó futóbolond. De hogy miért rajong voltaképpen, az nekem magas. Egyszer például közölte velem, hogy neki az istenek száma kevés. Neki valami új isten kellene. És hogy az valamikor egyszer

el is fog jönni. Mondom, hogy ő is eszelős, mint Kassandra. Az ilyen gyengeségeket családi körben el kell nézni. Egy asszonynak teljesen fel kell olvadni a férje családjában, és boldogan látom, hogy te a legjobb úton haladsz, angyalom. Hiszen mindenkit meghódítottál csodálatos szépségeddel.

— Remélem, hogy nemcsak azzal. Hektor bátyádra például az én szépségem egyáltalában nem hat. Udvariasan bókokat mond, ha erről van szó, de látom, hogy közben másra gondol. Mégis megszeretett. Nem tagadom, hogy ez nagyon jólesik, mert ő sohasem szokott az érzésről beszélni. Rólam pedig a füled hallatára mondta, hogy a feleségével együtt a szívökbe zártak.

Paris nevetett.

— Persze, hogy a szívökbe zártak. Hektornak semmi máson nem jár az esze, mint Trója „jólétén és jövőjén", ahogy ő szokta mondani. Te pedig nagy vagyont hoztál Trójába, angyalom. Hogyne zárt volna a szívébe. Van neki magához való esze.

— Nem, nem! Ne mondd ezt, angyalom, ez roszszul esik. Szeretném nagyon erősen tudni, hogy a családod nem a pénzemért szeret, hanem érted és magamért. Azt akarom, hogy mind szeressenek. Még az is, akit még nem ismerek.

— Kit nem ismersz? Most már az egész családot ismered.

— Még nem. Szeretném ismerni első feleségedet, Oinonét, akit a hajón említettél. És szeretném ismerni a kisfiadat. Akit még te sem ismersz.

Paris vállat vont.

— Bizony, ideje volna látnom. Minden nap elhatározom, hogy lehozatom őket, de mindig elfelejtem. Talán már futkos és beszél is Korythos. Hogyne, hiszen elmúlt másfél éves. Ne hagyd elfelejtenem, hogy felhívassak az udvarba egy Xenophobos nevű embert, az a királyi nyájak felügyelője. Az ismeri Oinonét, majd elküldöm hozzá.

De megint elfelejtette. Ha Helene szólt neki, úgy

tett, mintha nagyon bosszús lenne feledékeny természetére, pedig nem a feledékenységért haragudott önmagára, hanem gyávaságáért, amely visszatartotta attól, hogy őszintén beszéljen Oinonéval: nem szereti többé. Helene többször is figyelmeztette, de ő mindig talált valami kifogást, hogy a dolgot halogassa. De egy napon Xenophobos maga jelentkezett nála. Most már a beszédtárgyat nem kerülhette el.

— Mondd el, barátom, amit Oinonéról és Korythosról tudsz.

— Jól vannak, uram. Egészségesek és nincs semmi gondjuk.

— Milyen a gyermek? Szép?

— Szép. Korához képest bámulatos erős. Az anyjának sok baja van vele, mert a gyermek nagyon vad, hirtelenharagú és indulatos. Ha valamit nem kap meg, ádáz dühre gerjed, a földhöz vágja magát és ordít. De anyja okosan neveli. Nem teljesíti, amit a gyermek követel, megvárja, míg az kitombolja magát, aztán igyekszik vele szépen beszélni. Ha ez sem segít, megveri. De ez nem olyan egyszerű dolog. A gyermek szembeszáll anyjával is. Már több izben megharapta. Oinone keze nem egy sebhelyet hord. Megmondom neked őszintén az igazat, uram: a gyermekkel egyszerűen nem lehet bírni.

— Oh, az borzasztó, — mondta Helene, aki jelen volt a kihallgatásnál, — Achilleus jut eszembe. Az borzasztó.

És szeme nedves lett, mert elholt fia jutott eszébe. De Paris tetszelegve nevetett.

— Nem lehet bírni vele, ezt szeretem. És hallod, hogy milyen erős? Xenophobos, menj fel hozzá, éppen hivatni akartalak ezért. Menj fel Oinonéhez és mondd meg neki, hogy rövidesen meglátogatom, de addig is látni szeretném a gyermeket. Döntenem is kell, hogy a fiú ezentúl hol és hogyan nevelkedjék. Indulj mennél hamarább.

Mikor Xenophobos elment, Helene megfogta a férje kezét.

— Paris, mit akarsz azzal az asszonnyal?

— Semmit. Nagyon jól megvan. Hallottad, hogy gondja nincs. Az udvarba nem való, apám ellenzi őt származása miatt. Hiszen csak holmi tucatistenke az apja, ide csakugyan nem helyes jönnie, mit hányódjék egyik sarokból a másikba ennyi gőgös ember között? Ha pedig nem bír a gyerekkel és az terhére van, csak örvendeni fog, ha ezt a terhet én vállalom.

— Hogy mondhatsz ilyet, angyalom? Egy anyát el akarsz szakítani a gyermekétől? Egyet már elszakítottál. Nem tudod te, milyen fájdalom az.

— Kérlek, kérlek, — válaszolta Paris kissé idegesen, — szükségtelenül figyelmeztetsz arra, hogy nagy áldozatot hoztál értem. Valóban nagy áldozat, még akkor is, ha az elhagyott gyermek, mint magad mondtad, nem téged szeretett, hanem az apját. Szívesebben látnám a leányodat melletted, hiszen a leánygyermeknek az anyja mellett a helye. De a fiúgyermeknek az apja mellett a helye. Ez a világ rendje, ezen én nem segíthetek. Mindenesetre megvárom, mit válaszol Oinone. Biztos lehetsz benne, hogy a döntés, amelyet tudtoddal hozok meg, nem lesz embertelen.

Helene férje arcához szorította könnyektől nedves arcát.

— Paris, én nemeslelkű, önfeláldozó embernek ismertelek meg. Mikor a világ legszebb férfiának láttalak, nem lettem beléd szerelmes. De mikor meg akartál halni értem, belédszerettem. Maradj meg annak az eszménynek, akinek a szívemet adtam.

— Bennem még senki sem csalódott! — felelte a királyfi büszkén.

De rögtön eszébe jutott, hogy Menelaos bizony alaposan csalódott benne, és most Helenének ez könnyen megfordulhat a fejében. Lopva gyanakvó pillantást vetett a melléhez bújó asszonyra. De az most nem gondolt Menelaosra. Szerelmes volt és boldog.

— Teljes lelkemmel hiszek benned. Kimondhatatlanul jók hozzám az istenek, hogy ilyen családba plántáltak bele. Ti mind olyan nemes jellemek vagy-

tok. Főként te és Hektor. De a többiek is mind. Még szegény Kassandra is az lenne, ha józan lenne.

— Mindig Hektor, — nevetett Paris, — mindig Hektor. Nem kezdesz te beleszeretni Hektorba?

— Olyan bolond nem vagyok, — nevetett Helene is, — az kész kárhozat volna. Az ő számára nincs más nő a világon, csak Andromache. Csak az szép, aki Andromachéhoz hasonlít. Én nem hasonlítok hozzá semmit, és engem Hektor biztosan csunyának is tart.

Oikarchos lépett be azzal, hogy Hektor trónörökös szeretne Helene asszonnyal beszélni.

— Itt van ni, — kiáltott vidáman Paris, — a kacérkodás már meg is indult. Gyere, gyere, Hektor, én olyan férj vagyok, hogy még egyedül is hagylak benneteket. Leogoras, az a szeplős gazember, már kifent borotvával várja a szakállamat.

Hektor gondolkozva simogatta a maga sohasem borotvált fekete szakállát, mialatt leült.

— Kérlek, Helene, nem veszed-e rossz néven, ha hajdani kérőidről teszek fel egy-két kérdést?

— Dehogy veszem. Kérdezz bármit, uram, én készséggel felelek.

— Köszönöm. Mondd meg tehát: igaz-e, hogy kérőid a döntés előtt mind megesküdtek, hogy akinek kezedet nyujtod, azt életre-halálra meg fogják bárki ellen védelmezni?

— Ez igaz.

— Fel tudnád-e sorolni, kik voltak azok a kérők?

— Várjál csak. Majd gondolkozom. Tehát Menelaos, akihez hozzá is mentem. Aztán Agamemnon, aki most Mykenai királya. Idomeneus, Kreta királya. A két Aias, egyik Telamon fia, a salamisi királyfi, másik Oileus fia, a lokrisi királyfi. Aztán Patroklos, az oposi királyfi. Odysseus, Ithaka királya.

— Hogyan lehetett kérőd? Hát nem Penelopeia a felesége?

— Attól lehetett volna. De akkor még nőtlen volt. Aztán Teukros, a másik salamisi királyfi. Antilochos, a pylosi királyfi, Nestornak a fia. Volt még? Persze,

Diomedes, az argosi király. Várjál csak, hadd gondolkozzam... Tudod mit: megkérdezheted Aithrát, a Theseus anyját, ő talán még emlékszik egy-kettőre...

— Köszönöm a felhatalmazást, meg fogom kérdezni. Második kérdésem: tudnál-e pontos adatokat ezeknek a kérőknek hatalmáról és harcosaik számáról? Talán nem is kell mondanom, miért kérdem. Feltehető, hogy ezek megtartják az esküt és megtámadnak. Az ellenfél erejét ismernünk kell.

— Értem, Hektor, de én ebben aligha lehetek segítségedre. Én hatalomhoz és harcosokhoz sohasem értettem semmit. Ha nekem bármelyik országról azt mondod, hogy százezer harcos, vagy azt mondod, hogy tízezer harcos, én mindakettőt elhiszem. Meg kell bocsátanod ezt a gyengeségemet. Az ilyesmihez nincs érzékem, éppen úgy, mint mindig mindenünnen elkésem, mert az időhöz sincs érzékem, és javíthatatlanul babonás vagyok, mert a kétkedéshez sincs érzékem.

— De a spartai harcosokról csak van fogalmad?

Helene meghökkent. Egy darabig nem felelt. Elpirult.

— Hektor, nekem Sparta királya a férjem volt. A spartaiak valósággal imádtak, hiszen a királynéjok voltam. Azt akarod, hogy most eláruljam őket? Hogyan lehetsz akkor biztos, hogy a trójaiakat sohasem árulom el?

— Igazad van. Vedd úgy, hogy ezt nem kérdeztem tőled. És több kérdésem most már nincs is. Ne haragudjál, ha zavartalak.

Felkelt és indult. De az ajtóból visszanézett.

— Nemcsak szeretlek, Helene. Becsüllek is.

Ezt a beszélgetést Helene rögtön elmondta férjének, mikor az frissen borotválva visszatért. Paris csak vállat vont. Nem nagy fontosságot tulajdonított Hektor gondjainak. Nem is hitt abban, hogy a hajdani kérők megtartják az esküt. Lehet, hogy lesz, aki most is állja, például Idomeneusról ez feltehető. De a többiek is megházasodtak azóta, békésen és boldogan éldegélnek otthon, aligha vállalkoznak az egész világ-

got áthajózni azért, hogy egy hajdani, be nem teljesedett vágyért népöket egy hajdani cimbora miatt háborúba vigyék. De ha vállalkoznak, csak jöjjenek, hiszen Trója megtámadhatatlan. Falait maga Poseidon építette, a várost maga Athene védi szent szobra által.

Harmadnap azonban Parist elhívták az aggok tanácsába. Priamos ezt eddig nem tette. A királyi gyermekek közül mindig csak Hektort hívta és más senkit, mert azt minden módon szerette aláhúzni, hogy Hektor jogköréhez nem nyúlhat senki. Ha most mégis meghívta Parist, ezt csak két okból tehette. Vagy be akarja venni a közügyekbe második fiát is, aki dúsgazdag lett és megkomolyodott, vagy olyan dologról lesz szó, amely Parist személyesen érinti.

Az öreg király trónján ült már, mikor Paris belépett a gyülekezetbe. Rögtön elkezdték a tanácskozást, a király Hektornak adta meg a szót. Hektor röviden összefoglalta Helene hajdani kérőinek történetét. Aztán kifejtette, hogy a felesküdött kérők támadásától tartani lehet, hiszen Menelaos, akinek vitézségét és férfiasságát mindenki jól ismeri, aligha nyugszik bele tétlenül felesége elvesztésébe.

— Kétségen felül áll, — folytatta Hektor, — hogy Sparta királyának minden erkölcsi joga megvan a támadáshoz. Én tehát hozzád fordulok, kedves Paris öcsém, aki elsősorban hordod a helyzetért a felelősséget, hogy . . .

Paris nyomban felugrott.

— Felelős? Én? Itt van Hiketaon, ő maga megmondhatja, hogy noha én a világ legszebb asszonya, jelenlegi feleségem iránt halálos szerelemre lobbantam, az egész dolgot mindenáron igyekeztem magamtól eltávolítani. Akkor nagybeteg is voltam, jártamnyi erőmet is nélkülöztem. Tehetetlenül feküdtem. De az történt, hogy noha szépségemmel nem szeretek kérkedni, Helene tökéletesen belémbolondult. Ez a kétségbeesett ragaszkodás meghatotta ősz nagybátyámat. Helene és ő minden rábeszélőképességöket összeszedve

rimánkodtak, könyörögtek, kényszerítettek, hogy Helenét tegyem feleségemmé. Én még akkor is tiltakoztam. Ők azonban a szökést és a vagyon elszállítását az utolsó kis részletig előkészítették, engem, tehetetlent, felragadtak és tutajra hurcoltak. Tehát nem én raboltam el Helenét, hanem nagybátyám segítségével ők raboltak el engem. Semmi sem jogtalanabb állítás, mint azt mondani, hogy a helyzetért én hordom elsősorban a felelősséget. Itt van Hiketaon nagybátyám, nyilatkozzék, van-e egy szemernyi valótlanság abban, amit itt elmondtam.

Hiketaon ott ült fülig pirosan és elképpedve. Nagy csend volt az aggok tanácsában, feszült izgalom várta a választ. Az öreg nagyot nyelt dühös felindulásában, megcsóválta a fejét.

— Ilyen veszedelmes csirkefogót, mint Paris, nem igen láttam életemben. Mindig olybá vettem, hogy feltűnően szép és ostoba. De hogy ilyen ravasz tudjon lenni, azt sohasem képzeltem volna. Ámbár a butaság és a ravaszság rendesen együtt jár.

A trónoló király beleszólt:

— Ne a fiamat becsméreld, Hiketaon, hanem arról beszélj, hogy Paris előadása megfelel-e a valóságnak.

— Az a bámulatos, — kiáltott Hiketaon dühösen, — hogy látszatra igazat mond. Csak azt hallgatja el, hogy neki kutyabaja sem volt. Komédiázott. Ezt rögtön láttam és el nem tudtam képzelni, mit akar vele. Most már értem. Ravasz csirkefogó. Gondoskodott, hogy rámkenje a felelősséget. Pedig nyilvánvaló, hogy ő a felelős.

Paris nyomban felelni akart, de Hektor felemelte a kezét.

— Semmi célja nincs annak, hogy feleseljetek egymással. A végén Helenére fogjátok kenni az egészet. Úgy látom, uramatyám, hogy ha tisztán akarunk látni, Helenét kell meghallgatnunk. Rövid ideje van köztünk, de becsületes léleknek ismertem meg.

Priamos helyeselte fia álláspontját és megparancsolta, hogy Helenét hívják be a tanács színe elé. Ez

elég soká tartott, mert az asszony visszaizent, hogy azonnal engedelmeskedik a megtisztelő hívásnak, de valamit magára kell kapnia, hogy ilyen előkelő férfiak előtt illendően jelenhessék meg. Azalatt Hektor folytatta felszólalását.

— Mi mindnyájan szívből örvendezünk öcsém boldogságának. De meg kell gondolnunk, hogy itt nem kisebb dologról van szó, mint a vendégbarátság súlyos megsértéséről. Ha a rideg igazság szerint ítéljük meg, ami történt, öcsém és nagybátyám az isteni parancsot szegték meg annak kárára, aki előbb a mi palotánk vendége volt, s akinek aztán ők voltak vendégei. Elhozták feleségét és kincseit. Trója jóléte minden más szempont felett való, ez igaz. A kincs igen sok. De ezért valakinek felelnie kell. Ezt a valakit meg kell keresnünk és az ő felelősségéhez kell szabnunk teendőnket, ha támadás ér bennünket.

Az aggok most egyszerre kezdtek beszélni. Zűrzavaros lárma tört ki. Hiketaon és Paris, a tettesek, zavartan hallgattak. Az egyre hangosabb zajgásnak a király vetett véget.

— Trójának a gazdagság fontos. De a becsület még fontosabb. Ha azt, amit Paris hazahozott, becsülettel nem tudjuk megtartani, akkor visszaadjuk. De Hektor szavait helyeslem: csak akkor ítélhetünk, ha Helenét meghallgattuk. Őt tehát megvárjuk. És addig ne zajongjatok.

Hiketaon még szólni akart, de Priamos kurtán elhallgattatta. Némán vártak. Most már rövidesen megjött Helene. Mindenki azonnal megbocsátotta neki a várakozást, csodálatos szépsége álmélkodással töltötte el az aggokat.

— Foglalj helyet, leányom, és válaszolj Hektor sógorod szeretetteljes kérdéseire.

Helene leült pirosdíszű hófehér ruhájában és szőke fejét Hektor felé fordította.

— Mondd meg nekünk, Helene, hogy ha elhagytad előbbi férjed, a vitéz Menelaos házát, ki felelős ezért? Paris vagy Hiketaon?

— Egyik sem, uram. Amit tettem, azért csak én vagyok felelős. Hiketaon nem felelős, ő csak kérésemre segített. Paris sem felelős, ő alig tudott magáról. Mikor közöltem vele, hogy halálosan szeretem, visszautasította szerelmemet. Azt mondta, hogy inkább meghal, de másokat nem akar bajba dönteni.

Az aggok mozgolódtak. Meglepett sugdosódás keletkezett közöttük. Mind úgy nézték a gyönyörű asszonyt, hogy majd felfalták csodálatukkal.

— Helyes, Helene. De gondold meg, hogy a vendégbarátság isteni törvényein súlyos sérelem esett. Attól vettük el hitvesét és kincseit, aki nekünk eddig szeretett, kedves barátunk volt. Meggondoltad ezt? Ezért is viseled a felelősséget?

— Mindenért. És csak én viselem. Paris nélkül én meghaltam volna. És nélküle most is meghalnék. A kincsek pedig Menelaosnak nem sokat jelentenek. Sohasem törődött velök. Sőt használatukat mindig tiltotta. Én pedig pompa nélkül nem jól érzem magamat. Én a kellő környezetben vagyok a legszebb. S hogy Paris mindig szeressen, ahhoz a legszebbnek kell lennem. Zeus mindent lát és most belát a lelkembe is. Ő tudja, hogy én másként nem tehettem.

— Tudnod kell, Helene, hogy férjed és Hiketaon nagybátyád itt már majdnem éles szóváltásba keveredtek. Mindegyik szerint a másik felelős. Fenntartod, amit mondtál?

— Őrájok ne hallgassatok. Ritka nemes jellem mind a kettő. Ha veszekedtek, akkor csak az én felelősségemről akarták elterelni a figyelmet. Ismétlem, mindennek én vagyok az oka.

— Jól van. De feltehető, hogy Menelaos és hűségére felesküdött barátai idejönnek és visszakövetelnek téged. Bármennyire megszerettünk, mi becsületesen tiszteljük az isteni törvényeket. Sajnálatosan igaz, hogy jogtalanul fogadtunk családunkba. Mit felelhetünk tehát Menelaosnak és társainak? Talán végtelen fájdalmat okozunk neked is, Parisnak is, de nincsen

érvünk, amelyre hivatkozva kiadatásodat megtagadhatjuk.

— Nincs érvetek? Hogyne volna. Érvetek a szerelem. Hektor, gondolj Andromachéra. Hasonló helyzetben te kiadnád Andromachét?

— Kiadnám. Aztán megölném magam. És bizonyára ő is.

— Látod. Mi is belehalnánk, én is, a férjem is. De mi még előbb. Ezt akarjátok? Hallgassatok ide, király atyám, nemes aggok és valamennyien. Én a ti dolgotokhoz nem értek. Csak annyit tudok, hogy idemenekültem közétek előző életemet örökre elfelejteni és védelmetek alatt boldognak lenni. Ha új családom és új hazám eltaszít magától, vajjon nem sértitek meg az isteni törvényt? Én élve nem hagyom el ezt a palotát. Határozzátok el, amit legbölcsebbnek gondoltok. Most megengeditek, hogy elhagyjam a termet?

Paris felpattant és megfogta Helene kezét.

— Én egy vagyok a feleségemmel. Hagyjatok vele mennem és határozzatok nélkülem.

Priamos bólintott: elmehetnek. Ők magokra hagyták a tanácskozókat. Szobáikba vonulva kettesben várták, hogy a tanács hogyan fog dönteni.

— Meg voltál velem elégedve? — kérdezte Helene.

— Tudtam, hogy igazán szeretsz, — felelt Paris könnyedén, — nem is vártam egyebet tőled. De ne izgasd magad az egész kérdéssel. Kicsit nagyképűek az aggok a derék Hektorral együtt. Hadd őket fontoskodni. Menelaos, akit szívből sajnálok, majd beletörődik a megváltozhatatlanba. Szép lassan elalszik az egész ügy, és mi boldogan, békében fogunk egymásnak élni.

A tanácskozás még órákig tartott. Aztán Hektortól megtudták az eredményt: az aggok tanácsa a király elnöklete alatt úgy határozott, hogy amennyiben Menelaos visszaköveteli kincseit és feleségét, a döntést Helenére fogják bízni. Amennyiben pedig Helene ragaszkodik új házasságához, Trója ezt a házasságot megvédi. Mindenesetre kimondták, hogy a város kellő vé-

delméről idejekorán gondoskodnak. A védelem központi szervezésével Hektort bízták meg.

— Hálásan köszönöm, — rebegte Helene könnyes szemmel.

— Leányunknak tekintünk, — mondta Hektor, — és Trója mindig tudta kötelességét, ha egy leányát meg kellett védenie. De ehhez valamit még hozzá kell tennem. A hadikészülődésre sok pénz kell. Bizonyára méltányosnak fogod találni, hogy anyagiakban segítségünkre légy.

— Feltétlenül, — felelte rögtön az asszony, — de amim van, afelett már nem magam rendelkezem, hanem az uram.

— Ha az urad rendelkezik, akkor végeredményben a király. Nálunk a családtagok vagyonának is a király az ura. Én ennek teljes vagyonommal alávetem magam. Igy kell tennie férjednek is.

— Hogyne, hogyne, — szólt hamar Paris, — de azt mindenki természetesnek találhatja, hogy mi Helenét nem foszthatjuk meg a jómód, öltözködés, kényelem akkora színvonalától, amelyet eddig élvezett. Nem volna Trójához méltó, hogy nélkülözéssel büntesse Helene irántunk való nagy szeretetét.

— Helene nem fog nélkülözni, — válaszolt Hektor kissé hűvösen, — ha áldozatot kérünk tőle, az nem lesz nagyobb, mint amilyet mi hozunk.

Felkelt, üdvözölte őket és távozott.

— Ez így nem lesz jó, angyalom, — szólt rögtön Paris, — itt nagyon kell vigyáznod. Megértheted, hogy én a királlyal szemben kényes helyzetben vagyok. Ha az öreg nagyon rákap a pénzedre, vagy helyesebben szólva: ha Hektor túlsokat présel ki tőle a te vagyonodból, te könnyebben szólhatsz, mint én. Tudod jól, hogy nem vagyok anyagias. De bizonyos jólétről nem tudok lemondani. Mindennapi fürdőmről, tisztességes illatszerekről, rendes ruháimról nem engedek vitatkozni. Különös volna, ha a világ legszebb férfia és legszebb asszonya nem élhetnének kényelemben, mikor gazda-

gok vagyunk. Ha csendes, jó kis életünket baj fenyegeti, a sarkadra kell állnod.

— Ugyan ne ijesztgess, drága kedvesem. Hiszen magad mondod, hogy az egész fenyegető támadás csak vaklárma.

— Hohó, te nem ismered Hektort. Azt el sem tudod képzelni, hogy neki milyen bogara a katonásdi. Holnaptól kezdve itt olyan hűhó következik, hogy csodálkozni fogsz.

Ez a jövendölés valóban már másnap bevált. És Parison magán kezdődött. Mióta hazaérkezett, még nem járt a gymnasionban, azt adta okul, hogy az első itthoni hetekben lustálkodva akar örülni boldogságának. Most virradatkor rázörgettek. A király megparancsolta, hogy mától kezdve minden fegyverforgató trójainak kötelessége napi négy óra hosszat edzeni magát. A királyi család tagjainak jó példával kell elöljárniok. Minden polgár számára a gyalogos közlekedés kötelező, a versenykocsik ezentúl csak harcikocsiknak tekinthetők, kocsit használni a pályán kívül tilos. Paris rosszkedvűen kutyagolt le a völgybe. A gymnasionban már zajlott az élet. A bejáraton túl Lykaon volt az első, akibe beleütközött, féltestvére.

— Miért vagy olyan morcos, Paris?

— Kivételesen szerettem volna tovább aludni. El is szoktam az ilyen erős edzéstől. A hajón megcsináltam rendes reggeli tornámat, az elég volt ahhoz, hogy el ne hízzam. Fiatal házas vagyok, négyszem közt szólva a pokolba kívánom most az egész gymnasiont.

— Még te beszélsz, — nevetett bosszúsan Lykaon, — hiszen neked köszönhetjük az egészet. A városban tegnap dél óta mindenki azt beszéli, hogy háború lesz, mert a danaok megtámadnak bennünket Helene miatt.

— Szamárság, legyintett lenézően Paris.

Ment vetkőzni. Szerette volna kényelmes végén fogni a dolgot, de a gymnasionban ott volt Hektor is. Javában szervezkedett. Csoportokba osztotta be az embereket, a csoportok élére vezetőket rendelt, a vezetők élére felügyelőket a város kerületei szerint, a fel-

ügyelőket a legkiválóbb, vagy legelőkelőbb férfiakkal ellenőriztette. Igy Paris is díszes ranghoz jutott. Erősen kellett tehát dolgoznia, mert éppen azok előtt nem maradhatott rest, akiket ellenőrzött. Lenyelve káromkodásait, futott, diszkoszt vetett, dárdázott és bírkózott. És bosszúsan forgatta fejében azt a kellemetlen gondolatot, hogy most már mindennap így lesz. Elhatározta, hogy mennél hamarabb beszél Hektorral: a nagy készülődés felesleges és túlzott, azonfelül ő számot tarthat rá, hogy ifjú nászára való tekintettel egy kis időre a készülődés alól még felmentessék.

Meg is kereste bátyját. Az nagyon sietett, alig tudta az udvaron késő délután elfogni.

— Gyorsan mondd, amit akarsz, mert rettentő sok dolgom van.

Paris elmondta, hogy mit akar. Felmentést kért, egyelőre egy hónapra.

— Felmentés csak nyomorékoknak jár. Nyomorék vagy?

Nem is várt választ, tovább sietett. A deipnonnál hiányzott, nem lehetett vele beszélni. Másnap hajnalban pedig hiába kereste a gymnasionban. Deiphobostól tudta meg, hogy az éjjel elutazott. Személyesen ment Rhesoshoz, Thrake királyához, aki Trójának régi szövetségese volt. Lovakat készül ott vásárolni, — magyarázta Deiphobos, — és nyilván a szövetséget is megerősíti baj esetére. Onnan hír szerint Lykiába szándékozik utazni, ahol Glaukost keresi fel hasonló okokból.

— Látod, mennyi dolgot okoztál Hektornak? — kérdezte kajánul Deiphobos.

Paris rápillantott öccsére. A nemrég még orrát törölgető kamaszból tizenöt éves siheder lett már, majdnem fiatalember. Jövőre már meg fogják nyírni a haját. Ez a fiú az egyetlen volt összes testvérei között, aki nyiltan nem szerette. Mindig ellentmondott neki, állandóan vitát keresett, tiszteletlen megjegyzéseket morgott. S ha Paris most már az egész család előtt el tudta foglalni a második királyfi helyét és helyzetén

nyoma sem volt annak, hogy egész ifjúsága alatt mint kitett gyerek a hegyi pásztorok között nevelkedett, ez az egy fiú, bár ezt hangos szóval még nem mondta ki, jöttment valakinek kezelte Parist, alacsonyabbrendű befogadottnak. Most is ott bujkált a nézésében az álfandó ellenséges indulat és a lenézés.

— Ez butaság, — szólott reá, — én Hektornak semmi dolgot nem okoztam. Ő keresi a dolgot magának. Különben sem szeretem, ha szájaskodol.

A fiú arcát elöntötte a pirosság.

— Letorkolni könnyű a fiatalabbat. De gyere birkózni, ha olyan nagy legény vagy.

— Csak nem képzeled, hogy birkózni leállok veled?

— Nem hát. Nem képzelem. Mert nem mersz. Szép ember.

Parist elöntötte a düh.

— Jól van. Gyere. Most megkapod a magadét.

Ölrementek. Paris azonnal meg akarta kapni a maga alsófogását, hogy felnyalábolja a lázadó öccsöt, földhöz teremtse és rátérdeljen a mellére. Már előre készítette magában a lenéző és felsőbbséges mozdulatot, amellyel a legyőzött fickót ott hagyja a szégyenben, nyugodtan elsétál, mintha hernyót fricskázott volna le magáról és az elintézett ellenfélre még csak visszanézni sem tartja érdemesnek. De meglepetve látta, hogy az első fogással elkésett. Deiphobos macska-ügyességgel alájatorpant a veszedelmes fogásnak és villámgyorsan megszerezte magának a kedvezőbb kezdőfogást. De ezen csak mosolygott, ő húsz éves volt, öccse tizenöt. Férfi és tacskó küzdelme volt ez, eredménye felől nem lehetett kétség. Nyugodtan folytatta munkáját a szabályok szerint. Tulnyomó izomerejével támadott, hogy a karjai között szoruló testet rövidesen legyőzze. De mintha nem embert, hanem kígyót ropogtatott volna. A hajlékony termet, amelynek mintha nem lett volna gerince, minden fogásból kisiklott. Ráment még nagyobb erővel. Hiába. Izmainak

feszítése a semmit szorította, mint a marok, amely meg akarja fojtani a vizet. Küzdelem közben féltérdre ereszkedett, hogy a lefelé kibújó ellenfelet utolérje. Az még alább siklott, és egyszerre mind a ketten a homokon feküdtek olajos testökkel, lihegő viaskodásban. Meghökkenve látta, hogy nem bír a fiúval. Az nemcsak ügyességgel győzte, hanem erővel is. Most már sok kíváncsi néző gyűlt mérkőzésök köré. Deiphobos nyilván húzni akarta a birokharcot, hogy bátyját kifárassza. Parisnak rég fel kellett adnia nyugalmát, látta magát, ahogy halántékán vastag kék zsinórrá dagadnak az erek, arcvonásai pedig eltorzulnak az erőlködéstől. Érezte, hogy e pillanatban csunya. Semmi sem hozta ki annyira sodrából, mint ez a tudat. Dühösen szedte össze minden erejét, hogy öccsét kétvállra fordítsa. De a bőszítően hajlékony fiú-testtel nem bírt. Az erőlködés nélkül szökött ki a támadásból. Így ismétlődött ez háromszor-négyszer egymásután, egyre elkeseredettebben kellett minden erejét összegyüjtenie, sikertelen támadásai egyre többet vettek el képességeiből. Kurtán és zihálva lihegett már. Ekkor Deiphobos elérkezettnek látta az időt. Kíméletlenül ő kezdte támadni a fáradó ellenfelet. Paris szörnyedve látta, hogy a nála vékonyabb és nyulánkabb testben milyen félelmes és még el nem használt erő lakik. Ellenállása nem volt elég, a kegyetlen szorítás lassan hanyattfordította. Félválla már érte a talajt, Deiphobos teste teljes súlyával igyekezett lenyomni a másikat is. A két arc közvetlen közel egymás fölé került. Paris szeme közé nézhetett a fenyegető ellenfélnek. Csak két szem pillantását láthatta ilyen közelből, a szájat már nem. De ebben a pillantásban mérhetetlen gyűlölet lobogott feléje. Egyszerre megértett mindent: ez a fiú szerelmes Helenébe. Ugyanekkor elszörnyedve érezte az ellenállhatatlanul közelgő vereséget. Már csak egy pillanat hiányzott ahhoz, hogy másik válla is a földet érje. Esze gyorsan villant egyet. Csak egy módot látott a menekülésre. Fejét oldalra kapta és gyorsan beleharapott

öccse fülébe. Deiphobos felnyögött a fájdalomtól, vasból való szorítása hirtelen lanyhult.

— Óvás, — kiáltotta, — szabálytalan!

Paris ledobta magáról ellenfelét és talpraugrott. Feltápászkodott az is és fogvicsorgató haraggal szitkozódott:

— Harapsz, mikor már veszve vagy? Ezt nevezed te birkózásnak?

— Nem. Én nem is akartam veled birkózni. Te nekem nem vagy ellenfél. Csak megbüntettelek, mert tiszteletlen voltál. Most menj és mérkőzzél hozzád való gyerekekkel. Taknyos.

Elfordult, hogy a fürdő felé induljon. De Deiphobos utána ugrott, visszarántotta félkarját, hogy szembenézhessen vele. Eléje tartotta két öklét.

— Kihívlak egy kis öklözésre. Csatold fel az ólmot, ha mered, te híres!

Paris nyugodt maradt. Belsejében forrt a dühtől, de tudta, hogy ha most kiáll, akkor vége. Megvetően végignézte a fiút, aztán körülnézett.

— Vezető! Felügyelő! Nincs itt senki? Micsoda rendetlenség ez! Tanítsátok fegyelemre ezt a kölyköt, mert ha én büntetem meg, akkor nagy baj lesz. Végezze dolgát. Jelöljétek ki ellenfelét s a gyakorlatot. Egy-kettő, nekem dolgom van.

Most már nyugodtan ment tovább. Deiphobos megszégyenülten ott maradt. De neki sajgó lélekkel éreznie kellett, hogy a külszínt csak félig-meddig tudta megmenteni, azokat, akik a birkózást figyelték, nem lehetett becsapnia. Mialatt a sáros olajtól letisztították és dögönyözték, mélyen sértett dühvel tudta, hogy öccse nyilvánosan legyőzte. Ugyanekkor tudta, hogy testvérei közül ezt az egyet halálosan gyűlöli. A palotában aztán találkoztak, de a fiú az esetet nem említette. Ő sem szólt semmit. Egymás pillantását kerülték. És ettől fogva hetek is elteltek, míg valami közömbös szót intéztek egymáshoz, hogy aztán újabb hetek teljenek el közöttük egyetlen megjegyzés nélkül.

Hektor fáradhatatlanul jött-ment. Úgy tetszett, mintha csakugyan az oktalan hadi készülődésben lelné hiábavaló örömét. Semmiféle támadásnak nyoma sem volt sehol, de ő alig aludt valamit, hajnaltól éjfélig talpon volt, hol a városban új és új rendeletekkel szervezkedett, hol elutazott valahova, senkinek sem kötötte orrára, hogy hova. A nép eleinte riadt lelkendezéssel teljesítette a parancsokat. Úgy főtt-zubogott a védelmi munka, mintha a támadókat másnapra várták volna. Az előrosok üzleteit kiürítették, a közvetlen környék lakóházait is. Rengeteg ember költözött a falakon belülre. Hektor könyörtelenül kiirttatta a város minden díszkertjét. A virágokat s a fák javarészét eltávolították, a kertekben rögtönzött deszkakunyhókat emeltek, azokba a falakon kívülről jött családok költözködtek. De sok kertet üresen hagytak, ezek nyilván vártak valakit. Rengeteg rakomány érkezett a Skamandros síkjáról és a hegyek felől. Elképzelhetetlen mennyiségű takarmányt hoztak. Aztán kezdtek megjelenni a nyájak. Az öreg Hysios és Xenophobos úgyszólván éjjel-nappal talpon voltak, lemérdek állat nyerítése, bégetése, bőgése verte fel a várost. Ezeknek a nyájaknak helyet kellett csinálni. Nappal a falakon kívül legeltették őket, de a pásztorokat többször is gyakoroltatták, hogyan terelik be baj esetén a jószágot tüneményes gyorsasággal a falak közé. Ekkor egy szép napon megérkeztek az első szövetséges csapatok: a paphlagonok. Lovas nép volt ez, pompás hadirendben jöttek, királyuk, Pylaimenes, maga vezette őket. A város a szövetséges erőt nagy ünnepléssel fogadta, lelkesen rivalgó tömeg lepte el az uccák két oldalát, zene szólt végig az útvonalon. Priamos ezek tiszteletére is estélyt rendezett a palotában, a köpcös, elhízott királyt, Pylaimenest, külön beszéddel tisztelte meg, Hektor sorra leült külön beszélgetésekre az alvezérekkel. A paphlagon lovaskatonákat családokhoz szállásolták el. ők lettek a város hősei, minden család tejbevajba fürösztötte a maga paphlagonját, a királyi palota udvara tele volt panaszosokkal, akik nem kaptak

paphlagont. De a lovasok egyedülvaló dicsősége nem soká tartott, mert rövid idő mulva megjelent seregével Sarpedon, a lykiai király és a másik lykiai fejedelem, Glaukos, szintén válogatott sereggel. Most már azok is kaptak elszállásolt katonát, akiknek eddig nem jutott. A lykiaiak gyalogosok voltak főként, jókedvű és zabolátlan legények, a kocsmák minden este hangos mulatozásoktól harsogtak. Trója hétköznapi élete csupa hejehuja lett, mindenüttt az idegenek mulattak. A gymnasionban sűrűbb lett a gyakorló sokaság, a szövetséges királyok naponta gyakoroltatták katonáikat. A városba szorult boltosok rengeteg pénzt kerestek, a katonák mindent összevásároltak, egyre több áru érkezett, a keresletnek gyors híre futott a szomszéd országokban. Az a lelkes és elszánt védelmi hangulat, amely Hektor első intézkedéseire termett a városban, általános és könnyelmű derűvé változott. Hogy valami támadástól tartani kell, azt már a legtöbben kétségbe vonták. Egy napon, mikor a királyi palota udvara tele volt ügyes-bajos emberek sokaságával, hirtelen kiszaladt a termek felől Kassandra, akiről már hónapok óta nem lehetett hallani semmit, dúltan, zokogva tépte a haját és folyton csak ezt kiáltozta:

— Most indultak! Az imént indultak el! Rengeteg hajót láttam! Most indultak!

Odamentek hozzá, gyengéden megfékezték és betuszkolták. Ennek hamar híre ment és most már a támadás veszedelmét sokan egyenesen kinevették. Azok is fordítottak egyet véleményükön, akik eddig engedelmesen hittek a védelmi készülődés szükségében. Ha már a bolond Kassandra is támadástól fél, a veszedelem semmiesetre sem lehet komoly. A városban egyre több tréfát faragtak a teljesen felesleges készülődésről. De Hektor ennek lendületét és iramát napról-napra fokozta. Most már a gyimnasionban is új rendszabályok léptek életbe. Kötelezővé tették a fegyveres gyakorlatokat. Mindenkinek egy órát kellett naponta vívnia, azonkívül egy órát mindenki nyíllövéssel töltött el. A legtávolabbi vidékekről frissen vásá-

rolt nyájak érkeztek éppen úgy, mint messze földről újabb szövetségesek. A városban most már mindenki zsúfoltan szorongott. Minden talpalatnyi helyet ki kellett használni. Ácsok és más munkások éjjel-nappal dolgoztak. Sok ház tetejére új emeletet hevenyésztek. A szorongás eljutott a királyi palotáig is. Egy napon Hektor benézett a házaspár szállására.

— Kissé kellemetlen hírrel jövök. Összébb kell szorulnotok. A városban már minden egérlyuk el van foglalva. Trójában éppen négyszer annyi ember lakik, mint ezelőtt. Most pedig hírt kaptam az előreküldött lovasfutároktól, hogy szövetségessel szaporodunk megint. Sohasem találnátok ki, hogy ki az, aki érkezik. Unokatestvérünk, Memnon, az aithiopiai király.

— Memnon, a Hajnal fia? — kérdezte Paris örömmel.

— Az. Néhai Tithonos nagybátyánk és Eos istennő egyik fia. Bámulatos gyorsan jön. De ennek az a titka, hogy már megjöveteletek után azonnal hírt küldtem neki. Legerősebb szövetségesünk. Húszezer emberrel jön, annak fele aithiops szerecsen, másik fele pedig Susa fővárosból és környékéről való. Memnon másutt nem lakhatik, mint itt a palotában. De itt több üres szoba nincs. Aineias már rég egy szobában lakik, magam is egyetlen szobába szorultam Andromachéval és a gyerekkel. Arra kérlek benneteket, hogy ti is húzódjatok meg egy szobában, a másikat adjátok Memnonnak. De most rohanok, összehívtam Trója valamennyi fegyverkovácsát, gyűlést tartok velök.

A házaspár egyedül maradt. Helene szótlanul varrogatott tovább azon a fátylon, amelyet elévett volt magának. Paris le s fel járkált, aztán megállt előtte.

— Igazán csodállak, Helene, hogy ezt ilyen nyugodtan tűröd.

— Mit, angyalom?

— Ezt a háborús rögeszmét, amely most már a lakásunkból is kikerget bennünket. Miért kell például Glaukosnak itt laknia? Kaphatott volna helyet valami jó rokoni háznál. Egy szoba mindjárt felszabadult

volna. Hiszen a legszükségesebb holmink sem fér el a szekrényekben. Most zsugorodjunk össze egyetlen szobába. Minden ruhám tönkremegy. Te meg csak ülsz itt és nem szólsz egy szót sem.

— Én szólhatok legkevésbé. Miattam van az egész.

— Mi az az egész, ami miattad van? Még mindig komolyan hiszed ezt a háborút? Őrültség. Csak kínlódunk itt már hónapok óta, én kidárdázom minden délelőtt a lelkemet, te pedig a gyerekkel a szíved alatt itt szorongsz méltatlan kuckóban, mikor a legnagyobb kíméletre volna szükséged, és mindez miért? Semmiért. Igazán únom az egészet. Úgy tűnök föl előtted, mint valami hitvány szájhős. Palotát ígértem neked, pompát, szépségünkhöz illő ragyogást. És mi történik? A pénzedet paphlagon zsoldosok dőzsölik a kocsmákban, te pedig itt kucorogsz a falakra akasztott chitonok közt. Miért hoznak engem ilyen megalázó helyzetbe, hogy szószegő legyek?

Helene enyhítette haragját, vígasztalta, türelemre biztatta. Most nem szabad ilyen gondokkal izgatniok önmagokat. Hektornak húszezer lélek a fontos. De nekik csak egy: az, aki már közeledik az élők világához. Paris nagynehezen lecsillapodott, de dohogott még félálmában is, mikor végre lefeküdt, hogy elaludjék. Másnap kiürítették egyik szobájokat. Memnon csakugyan megérkezett húszezer emberével. Óriás fogadtatást rendeztek a teméntelen katonának. Trójáját tízezer szerecsen és tízezer más afrikai harcos lepte el. Az utcákon már mozogni sem lehetett az idegenektől. A gymnasionban pontos órarend szerint kellett beosztani a gyakorlókat, mert már nem fértek el egymástól. Sok katona már nem kaphatott szállást. A szabad ég alatt tanyáztak és szalmán háltak a tönkretett kertekben. Aki trójai az utcán ment, egy óráig csak olyanokkal találkozott, akik idegen nyelven beszéltek. A királyi palotában minden este úgy festett az étkezés, mintha Priamos estélyt adott volna. Seregestül ültek a szövetséges fejedelmek. Memnon volt köztük a legújabb,

ennélfogva legérdekesebb. De ő különben is számot tarthatott az érdeklődésre, mint a hajnal istennőjének fia. Már a negyven felé közeledett, de sima arca most is olyan volt még, mint a gyermeké. Bőre a rózsa szirmához hasonlított, istennő-anyját mindjárt észre kellett rajta venni. De Paris még mindig szebb volt nála. A királyfi mostani estéi boldog esték voltak, ha a védelmi helyzet okozta kényelmetlenségeit elfeledte. Olyan előkelő társaság lakta most a palotát, hogy különbet álmodnia sem kellett. Itt lakott Aphrodite édesfia, Aineias. Zeus édesleánya, Helene. Eos édesfia, Memnon. A család maga Zeustól származott, családfáján olyan nevek szerepeltek, mint Elektra és Ganymedes. És mindezek között ő volt a legszebb férfi, felesége pedig még formátlan termetével is a legszebb asszony.

Egy napon Xenophobos hírt hozottt a hegyekből. Beszélt végre Oinonéval, miután Hektor mindig az Ida-hegység más és más vidékeire rendelte. De most szerét tudta végre ejteni, hogy érintkezzék az anyával.

— Nos, hogy van Oinone?

— Nagyon jól. Üdvözletét küldi.

— Ne üdvözletét küldje, hanem a gyermeket. Mit csinál Korythos?

— Rosszalkodik, uram. Eleven, nagyon erős és izgága kisfiú. Talán valami hódító lesz belőle, mert egyfelől rögtön mindent magának akar, amit meglát, másfelől mindenkit rögtön ütni próbál. Anyját folyton rugja és harapja, erről nem lehet leszoktatni.

— Majd én leszoktatom. Erről mit mondott az anyja?

— Azt üzeni, uram, hogy most aligha találod időszerűnek a gyermek leköltözését.

— Hát ez tulajdonképpen igaz.

— Oinone egyelőre elvesződik vele. Majd ha az idők elcsendesednek, s a fiúcskának egyre nagyobb szüksége lesz az apjára, el fogja küldeni. Egyébként hajlandó minden parancsodat teljesíteni.

— Jól van. Most csakugyan helyesebb a gyermeknek a hegyek között maradnia. Szép legalább?

— Nagyon szép kis vasgyúró. Csak szép lehet, uram, hiszen hozzád hasonlít. De hasonlít anyjához is.

— Rendben van. Köszönöm híreidet, majd megkapod külön jutalmadat. Most elmehetsz, Xenophobos.

Ezzel jó időre elvetette a hegyekben nevelkedő gyermek gondját. Valamelyes kíváncsisággal vágyott a fiúcska látására, de alig gondolt rá. Csak a Helene születendő gyermeke érdekelte. Annak bezzeg nem holmi folyamisten lesz a nagyapja, hanem maga Zeus. És a szabályos időben, még kissé hamarább is, mint várták, Helenét elévették a fájdalmak. Ez a szülés már nem ment olyan könnyen, mint Helene eddigi két gyermekénél. Hosszú és izgalmas szenvedés után egy este végre itt volt a gyermek. Helenének kisfia született. Gyönyörű kis csecsemő volt már élete első pillanatában. A gyermeket Bunikosnak nevezték el. De az anya nem tudott erről a névadásról, eszméletlenül feküdt napokig magas lázban. Az első napon, mikor már lábbadozott és fel tudott ülni a fekvőhelyén, mindjárt rendkívüli izgalom szakadt a palotára: az ellenség megérkezett.

Az első jelet a tengerparti hegyfokra parancsolt őrség adta. Ennek az volt előre megállapított dolga, hogy tüzekkel adjon jelet az esetleg közeledő hajókról. Egy hajnalban villant meg a fokon az első tűz. Mindjárt utána egy másik máglya gyulladt ki, mert a megbeszélés úgy szólt, hogy a jeladók minden felbukkanó tíz hajó után új tüzet gyújtanak. Rövidesen tizenkét máglya füstölgött egymás mellett, jelezvén, hogy az ellenség százhúsz hajónyi erővel közeledik Trója felé. A tizenkét máglya aztán százhusszá szaporodott: ezerkétszáz hajónyi harcos jött a város ellen. Az első intézkedéseket gyorsan és pontosan végrehajtották. Az éppen legelőre-induló nyájak azonnal megfordultak és visszajöttek a városba. A kapukat lezárták. A partot a dardanosi kapu tetejéről lehetett legjobban figyelni.

Ott állt és vizsgálódott szövetséges társaival és Hektorral Priamos.

Paris nem ment sehová, ágybanfekvő felesége és csecsemője mellett maradt. Odahozták neki negyedóránként az új és új híradásokat. Az óriás sereg partraszállott és tábort ütött. Az ellenség erejét szemmértékkel százhúszezer emberre lehetett becsülni. Déltájban csoport tűnt fel, amely a város felé közeledett. A dardanosi kapuhoz érve, a csoportból két ember vált ki. Az egyikben Priamos felismerte hajdani vendégbarátját, Menelaost. A spártai király felkiáltott a kapu tetején vizsgálódókra, hogy társával, Odysseus ithakai királlyal be szeretne jutni a városba, mert tárgyalni szeretne. Priamos elrendelte, hogy a kapuőrség számoljon ötezerig, aztán a két királyt eressze be. Ő maga társaságával felsietett a palotába, hogy az érkezők fogadását előkészítse.

— Nem akarom látni őket, — mondta Paris, — nekem most a feleségem mellett van a helyem.

Izgatott feszültségben vártak és vártak. Nagysokára Priamos és Hektor léptek a gyerekágyas szobába.

— Nem izgat a beszéd, leányom? — kérdezte az öreg király.

— Nem, uram. Mindenre elkészültem.

— Nos, mint már leüzentem nektek, volt férjed van itt a házban Odysseus királlyal. Azt mondja, hogy békességes megoldásra vágyik. Mindent elfelejt és megbocsát neked, ha azonnal követed Spartába. De ha jószántadból nem mégy, megostromolja a várost és elvisz erőszakkal. Személyesen szeretné ezt neked elmondani.

— Nem! — kiáltotta Paris gyorsan.

— Feleségedet kérdeztem, — szólt a király, — felelj tehát, leányom, bejöhet-e Menelaos hozzád?

— Nem. Számíthatok-e még mindig védelmetekre?

— Megvédünk, leányom. Azok odakint a parton nem téged védenek, hanem Menelaos boldogságát. Mi nem Paris boldogságát védelmezzük, hanem téged.

Helene bólintott. Felvette bölcsőjéből a csecsemőt és keblére tette. Szoptatni kezdte.

— Mondjátok meg neki, uram, hogy az én sorsom felől az istenek másként határoztak. Szeresse leányunkat, engem felejtsen el örökre. Maradok.

A király és a trónörökös nem szóltak semmit. Kimentek. Paris még mindig hamuszürke volt az izgalomtól.

— Mindent elfelejt és megbocsát? Hát férj ez? Most már láthatod, ki mellett éltél.

Helene nem figyelt oda. Gyermekét nézte, aki a kis állat mohóságával táplálkozott.

XVI.

A kapukat gondosan lezárták. A háború elvben megkezdődött. Az aggok tanácsa átalakult haditanáccsá. Egy-két öregembert a király felmentett a terhes kötelezettség alól, hogy a fárasztó vitákon minden délelőtt megjelenjék, így például Anchisest. Helyettük viszont behívott másokat: Paris, Lykaon, Helenos, Aineias kötelesek voltak minden tanácskozáson részt venni. Az üléseken Priamos elnökölt, de a tanácskozást Hektor vezette. A Menelaosék eredménytelen látogatását és távoztát követő napon Paris már a kezdet ideje előtt megjelent, mert oldalát nagyon fúrta a kíváncsiság: milyen volt, mit beszélt, hogyan viselkedett Menelaos. Elmondták neki, hogy Menelaos sokat öregedett a családját ért csapás óta, feltűnően rossz színben van, de noha látszik rajta, hogy nagyon búsul felesége után, szenvedését férfiasan viseli. Nyugodt volt és udvarias, keveset is beszélt, inkább barátja, Odysseus tárgyalt helyette. Ez igen éleseszű, fortélyos beszédű, javakorbeli ember, barna szakállat hord és emlékeztet az ugrani készülő vadállatokra: figyelme éber, válaszai villámgyorsak, áthatható tekintete folyton óvatosan figyeli nemcsak azt, akivel beszél, hanem egész környezetét is. Mikor Helene válasza elvágta a további tárgyalást, nyugodtan felkerekedtek és elmentek. Pria-

mos fegyveres őrséget adott melléjök, hogy az utcai csőcselék közül valaki beléjök ne kössön.

A haditanács első ülése volt ez. Mikor Priamos megnyitotta a tanácsülést, rögtön Hektor vette át a szót. Kifejtette, hogy Trója álláspontja jogtalan. De Trója a királyi család egy női tagjának védelmét vállalta magára, bárhogyan került az a családtag a házhoz. Helene szava eldöntötte a háborút, Trójának tehát most férfias kötelessége vállalni minden következményt. Ezt páthosz nélkül mondta, majdnem monoton hangon, mintha nem túlságosan fontos, de nyilvánvaló tényeket állapítana meg. Hogy a tanács mit mond erre, azt nem is várta meg. Tovább akarta folytatni mondókáját. De Paris szót kért. Priamos megadta neki. A királyfi külön kiöltözött erre az alkalomra: vértet öltött magára. Az egész ülésben ő volt az egyetlen páncélos ember. Felállott, körülhordozta gyönyörű fejének pillantását a jelenlévőkön és így szólt:

— Én nem a szónoklás, hanem a tettek embere vagyok. Tudom, hogy Trója magasztos elhatározása engem milyen hálára kötelez. Engem mindig ott fogtok látni, ahol legveszedelmesebb a küzdelem. Ha valakinek meg kell halnia közülünk, én legyek az első. Amíg én élek, egész életem, s ha meghalok, halálom legyen a legbensőbb köszönet királyom és hazám iránt.

Leült. Dörgő tapsot kapott. Ez a taps soká nem akart megszűnni. Hektor udvariasan végigvárta a tetszés viharát, aztán rátért a helyzet ismertetésére. Azzal kezdte, hogy Trója az előző nap alkonyától kezdve háborús állapotban van ugyan, de ez még korántsem jelent küzdelmet. Az ellenség semmiesetre sem fog támadni. A falakon, amelyeket Poseidon épített, lehetetlen erőt venni. Trója ostroma reménytelen. A falakon belül összezsúfolt tömeg a falak nélkül is nagy erőt képviselne, újabb szövetségesek érkezését is lehet még várni, de ezekre már nincs is szükség, sőt jobb, ha az élelmet fogyasztók számát új segítség nem szaporítja.

A város élelmezése évekre biztosítva van. Az ellenség helyzete már sokkal rosszabb. Szabad ég alatt tanyáznak, sátra is csak kevésnek van. A magukkalhozott élelmiszerkészlet hamar elfogy, s akkor kénytelenek lesznek hajóikat messze földre küldeni élelemért, vagy a vidéken messzire elportyázni, hogy zsákmányoljanak valamit. A trójai nyájakból azonban igen kevés maradt a falakon kívül, azokat is olyan helyeken legeltetik a hegyek között, ahová a környékkel nem ismerős csapatok aligha tudnak eljutni. Legvalószínűbb tehát, hogy az ellenség hosszú megszállásra rendezkedik be és kiéheztetéssel igyekszik boldogulni. Mindebből világos, hogy Trója helyzete egyáltalában nem súlyos. Egyetlen kötelesség vár a városbeliekre: a kitartás. A két ellenfél közül az fog győzni, amelyik türelmesebb.

Ezt az ismertetést vita követte. Mindenekelőtt Helenos állott fel és leszegezte a maga álláspontját. Elvből elítélt mindenféle háborút. Kifejtette, hogy a szellem világa az emberi faj igaz világa, nem pedig a fegyvereké. A szellemi világ közepe pedig a napnyugat. Trója a Helene lovagias védelmének kötelezettsége folytán kényszerhelyzetben van ugyan, de minden gondolkodó embernek kötelessége minden gondolatával a békés megoldás reményét tenyészteni. Ő képtelen gyűlölettel gondolni azokra, akik tegnap óta a Skamandros síkján táboroznak. Sőt, kimondja nyíltan: a maga részéről tiszteli és szereti őket, mint egy haladottabb, szebb, szellemibb, nemesebb életforma képviselőit. Reméli, hogy vérontásra végül nem kerül sor. Ha kerül is, az lovagias mérkőzés lesz. A nemes előkelőség hazája a nyugat, a sajnálatosan elmaradott vérengzés és kegyetlenség hazája a kelet. Emberi érdek tehát, hogy a kelet a nyugatnak ne vesztére, hanem békés és gyümölcsöző megértésére törekedjék.

Helenos, aki lámpalázasan, remegve és gyakori nyelvbotlásokkal beszélt, leült. Hatan is harciasan felugrottak, hogy hevesen válaszoljanak neki. De Hektor intett, hogy ő kíván szólani.

— Amit Helenos öcsém mondott, az lehet igen tanulságos és magas színvonalú beszélgetés anyaga. Békeidőben. Most nem. Tróját megtámadták, Trója védekezik. Mindenki, aki a közhangulatot a támadók mellé igyekszik vonni, gyengíti a védelmet, tehát beállt az ellenség sorai közé hazája ellen harcolni. Helenos régóta ismert elveit, amelyek máskor tiszteletreméltók lehetnek, de most veszedelmesek, nincs idő tanulságos eszmecsere folyamán megváltoztatni. Én tehát azt indítványozom, hogy miután ebben a haditanácsban sokáig, talán évekig nem arról lesz szó, hogy Trója védekezzék-e vagy sem, hanem arról, hogy a támadókat mindenáron meg kell törni, ennélfogva Helenos királyfit a haditanács ne fárassza a kötelező megjelenéssel, helyette inkább Deiphobos királyfi hívassék meg, aki még csak tizenötéves ugyan, de hazafias elszántsága és bátorsága érett férfiakhoz méltó.

Huszan kezdtek egyszerre beszélni, de Priamos csak intett és mindenki elhallgatott. A király kimondta, hogy az indítványt a maga királyi hatalmával elfogadottnak jelenti ki. Helenos a kötelező megjelenés alól felmentetik, Deiphobos ezentúl rendszeresen meghívatik. Az ülésnek vége. A résztvevők erre még ülésen kívül ott maradtak és csoportokba verődve, vitatkozni kezdtek. Paris únta ezt és visszament Heleneához.

— Mi történt az ülésen? — kérdezte az asszony.

— Megmondtam, — vetette oda Paris hanyagul, — hogy minden pillanatban kész vagyok érted meghalni. Óriás tapsot kaptam, Hektort jó darabig nem hagyták beszélni, csak engem ünnepeltek. Semmi különös nem történt különben. Gyermekes katonásdi az egész. Deiphobost például meghívták a további ülésekre. Remélem, legközelebb Bunikost is meghívják. Az egész háború nélkülözi a komolyságot. Hektor kénytelen volt megvallani, hogy ostrom egyáltalában nem is várható. Úgy van, ahogy előre megmondtam.

— Paris, esküdjél meg, hogy vigyázni fogsz magadra.

— Dehogy esküszöm. Én férfi vagyok és nem is

akarok vigyázni magamra. Vigyázzon magára Menelaos.

Helene valamit mondani akart, de meggondolta és visszanyelte. Paris le s fel járt a páncélban, amelyet nem akaródzott letennie, és hozzáfűzte:

— Tegnap csak az istenek őrizték. Legnagyobb megfeszítésembe került, hogy ki nem rohantam hozzá. De féltem, hogy ha meglátom azt, aki téged el akar venni tőlem, nem tudok uralkodni magamon és puszta kézzel megfojtom. Utóbbi időben magam is résztvettem a testgyakorlásban, formám a régi. Valósággal élveztem, mikor a minap Deiphobossal birkóztam. Mindenáron le akart győzni az a taknyos. Ez persze nevetséges. Jól megsanyargattam szegényt, aztán, mikor a győzelem már a kezemben volt, megkönyörültem rajta. De valaha fog tudni valamit, azt meg kell adni. Eh, ezek nem fontos dolgok. Hogy van a gyerek?

A gyerek kitünően érezte magát, sokat aludt és a makkegészséges csecsemők módján alig sírt. Helene maga göngyölgette, maga fürdette, szüntelenül dédelgető mondatokkal illette, anyai szeretetét hosszan és meghatottan magyarázta neki, mintha feltette volna, hogy a csecsemő minden szót megért. Kérdéseket intézett hozzá és maga felelt rájok. S mikor már felkelhetett, egy szempillantásra sem hagyta egyedül fiát. Szerette volna levegőre vinni, de az elpusztított kert helye is tele volt a palotában lakó szövetséges királyok odaszállásolt szolgáival. Az utcára, ahol mozogni sem lehetett a rengeteg embertől, nem akarta vinni. Az udvaron hordozgatta tehát, de ott is nagyon kényelmetlenül, mert az udvart még több ember lepte el, mint máskor, és sokan, kivált az idegenek, éppen azért jöttek, hogy megláthassák a világ legszebb asszonyát. Köréjesereglettek, szájtátva bámulták, mint valami természeti tüneményt, némelyik ruháját is megérintette kíváncsiságból, sőt akadt szerecsen, aki ujjával belebökött, hogy meglássa, valóban testből-húsból van-e ez a csoda. De ő szelíden és türelemmel viselt el minden kényelmetlenséget. Senki nem látta másként, mint mo-

solyogni. A Trójából jól látható ellenséges táborból még nem látott semmit. Paris fürkészve figyelte, nem kapja-e rajta valami önkénytelen, titkon sajgó kíváncsiságon. De hiába. Helene az egyetlen volt Trójában, aki a Skamandros völgyében feketéllő és csillogó rengeteg sokaság iránt semmi érdeklődést sem mutatott. Pedig jól tudhatta, hogy azt a sok-sokezer embert nem érdektelen vitézek vezetik: volt férje és volt kérői voltak azok.

Paris viszont sokat bámult le a síkra. Csak mint királyfi jutott alkalomhoz, hogy a falakról lebámulhasson, mert ott életveszélyes zsúfoltságban szorongtak a bámészkodók. A lenti sereg ügyet sem vetett rájok, a messzeségben nyüzsgő sokaságból senki sem közelített még a város felé, egyetlen nyílvessző Trója irányában még el nem röppent. Hektor kémekkel dolgozott, akik napszállatkor kiosontak a város déli részein, nagy kerülővel az ellenség közelébe lopódzkodtak a sötétben, ügyesen elvegyültek ott és hajnalban értékes jelentésekkel tértek haza. Az értesülések nagyobb részét Hektor magának tartotta meg, közölhető részét azonban elmondta a haditanácsban. A nyert jelentésekből most már körülbelül kialakult az ellenség eddigi útjának képe. Paris sietve szaladt haza azzal a hírrel, amely Helenét rokonilag is közelről érdekelte.

— Nagy újságot hozok, biztosan bánatot is okozok néked. Ne ijedj meg nagyon, a vége jóra fordult.

—Kiről van szó?

— Iphigeniáról, volt sógorod leányáról. A történet hiteles. Kémek hozták a táborból. Mikor Menelaos felfedezte távozásodat, azonnal nekilátott, hogy összetáborozza feleskődött barátait. Meg is szervezte az összejövetelt, de nem őt választották meg fővezérnek, hanem Agamemnont. A hajóknak a megbeszélés szerint Aulisban kellett találkozniok, hogy onnan együtt induljanak ellenünk. Agamemnon indulás előtt bemutatta a szükséges áldozatot és nagy hibát csinált: súlyosan megsértette Artemis istennőt. Az istennő, aki-

nek irgalmatlanságát mindenki ismeri, büntetésül bénító szélcsendet bocsátott Aulisra. A hajók mind ott álltak, harcosokkal a fedélzeten, és nem tudtak elindulni. Az ő legfontosabb jósuk Kalchas, Agamemnon vele jósoltatott: mondja meg, hogyan kellene a sértődött Artemist megengesztelni. Kalchas igen lesújtó választ adott: Artemis csak akkor bocsát meg, ha Agamemnon feláldozza neki leányát, Iphigeniát.

— Borzasztó, — sikoltott Helene, — azt az édes, jóságos leányt. Annyira szerettem. És szegény Agamemnonnak ez volt a legkedvesebb gyermeke. Klytaimnestra nővérem is éppen ezt a gyerekét szerette legjobban. Mi történt, mondd gyorsan.

— Az első feladat az volt, hogy Iphigeniát odahozzák Mykenaiból. Anyjának természetesen nem volt szabad tudnia, hogy a leányt fel akarják áldozni Artemisnek. Agamemnon tehát azzal a hazugsággal küldött haza követet, hogy Iphigeniának azonnal feleségül kell mennie Achilleushoz, még mielőtt elindulnak érted a hajóhaddal.

— Ez iszonyú. Az a szegény leány gyerekkora óta szerelmes volt Achilleusba. Mikor Achilleus felesége voltam, gyerekfejjel beleszeretett, mint kislányok szoktak belebolondulni a nagybátyjokba. És ezt használták fel... milyen iszonyú... Ráismerek Achilleusra, hogy ilyen kegyetlen dologra odaadja magát. És? És?

— Iphigenia megjött Aulisba. Eleinte bolondították és tartották szép szóval, de aztán jelentették, hogy az oltár várja az áldozatot. Iphigeniát megkötözték és cipelték az oltárra. A leány kétségbeesetten sikoltozott, de a pap már ment a torkának az éles késsel. Ekkor Artemisnek nyilván megesett a szíve szegény kislányon, hirtelen felkapta Iphigeniát és szarvast helyezett helyette az oltárra. A szarvast megölték és feláldozták. Iphigeniát pedig az istennő felhőbe göngyölgetve láthatatlanná tette és elvitte Taurisba. Ott Artemis papnője lett. Tudod, mi ez? Neki kell most Artemis számára feláldoznia azokat a foglyokat és hajótörötteket, akiket rossz sorsuk éppen Taurisba visz. Meg-

kötözik őket és Iphigenia dolga a torkukat éles késsel elmetélni. Hát látod, ilyen ember a te volt sógorod, Agamemnon. Nem is beszélek arról a nemeslelkű volt férjedről, aki ebbe belemegy. Mit szólsz hozzá?

— Menelaosról nem szólok semmit, angyalom, mert rá nem gondolok többé és kérlek, hogy te se említsd nekem. Mi újságot tudsz még?

— Már két embert vesztettek a nyugatiak, mondja Helenos nevezi őket. Az egyik Philoktetes. Ismered?

— Hogyne ismerném. Kérőm volt, csak elfelejtettem. Ő gyújtotta meg a Herakles máglyáját, ezért az isten nekiadja ajándékba íjját a hydra vérébe mártott nyilakkal. Meghalt?

— Nem tudom. Ő olyan hű embere volt Heraklesnek, hogy rá Hera mindig gyűlölettel haragudott. Mikor a nyugatiak Lemnos szigetére értek, ott kiszálltak áldozatokat bemutatni. Van ott egy oltár, ahol Athenenek még maga Iason mutatott be áldozatot. Hozzádutaztamban magam is láttam az építményt. Ezt a templomot mérges kígyó őrzi, amely nem veszedelmes csak ha közelmennek hozzá. Hera észrevétlenül a kígyó közelébe küldte Philoktetest, a kígyó mindjárt bele is harapott a boldogtalan emberbe. Súlyos gennyedő sebet kapott, amely elviselhetetlen bűzzel járt. Menelaosék nem bírták a Philoktetes folytonos jajveszékelését és borzasztó szagát és mivel nem tudták meggyógyítani, szépen falképnél hagyták. Most ott senyved a szigeten a szerencsétlen. Ilyet csinált a te magasztos férjed a fegyvertársával, aki csak miatta jött a sereggel.

— Hagyd már Menelaost, ne emlegesd. És ki volt a másik?

— Protesilaos.

— Prostesilaos meghalt? Ó, szegény ... olyan jókedvű, mozgékony ember volt világéletében. Hogyan halt meg? Mi történt vele?

— Mikor Agamemnon hajói kikötöttek, mindenáron ő akart első lenni. Mint Philake királya, előretolakodott a partra. Csakugyan ő lett az első, aki trójai

földön partraugrott. De lent a síkon még volt néhány trójai pásztor, aki gyors lábában bízva nem jött ló-halálában a falak közé, hanem kíváncsiságból megvárta a hajókat. Egyik nyilat eresztett Protesilaosba. A nyíl nyomban megölte. A pásztor, aki a mesterlövéssel remekelt, úton-útfélen beszéli ezt most itthon. Hektor már ajándékot adott neki. Mondd, angyalom, ki volt ez a Protesilaos pontosabban?

— Te nem tudod? Angyalom, hiszen első unokatestvéred volt. Iphiklos király elvette atyád húgát, Astyochét. Ebből a házasságból született Protesilaos. Házasember volt már maga is. Ismerem az asszonyt, Laodameiának hívják. Imádta az urát. Hogy szenved most szegény, ha majd megtudja, hogy férje elesett. De ti Prostesilaossal nem tartottátok a rokonságot?

— Lehet, hogy atyám igen. Én itthon sohasem hallottam róla. De ha Menelaos szövetségese volt, akkor nem sajnálom. A mai világban, mikor az emberiség már oly régi, a családok össze-vissza házasodtak, az ember úntalan összevéti, vagy nem tudja a rokonokat. Viszont ellenségeit pontosan tudja. Protesilaos azokkal jött, akik téged el akartak vinni. Megöltük, jól tetttük.

Helene hallgatott. Paris egyre szabadabban becsmérelte előtte volt férjét és volt kérőit, de az asszony minden jel szerint keményen feltette magában, hogy féltékeny összezördülésre sohasem ad okot. Paris gyalázkodó megjegyzéseit némasággal fogadta. Egyetlen szóval sem védte Menelaost soha, viszont egyetlen fejbólintást, egyetlen helyeslő mozdulatot sem lehetett kicsikarni belőle. Paris most először kezdte halványan érezni, hogy kettejök között valami el nem intézett, szóval ki nem mondott kőfal lopakodik. Nem látszott éppen veszedelmesnek, alacsony volt, egy-egy összebúvó szerelmes pillanat ereje még bármikor átugorhatta. Ezért nem fáradt vele, hogy feldöntse közülök. Minél jobban hallgatott Helene, ő annál erősebben piszkolta és gyalázta Menelaost férfiatlan gyávának az asszony fülehallatára, hogy valamilyen szóra bírja.

De Helene még jobban hallgatott. Ez aztán még jobban bizgatta féltékeny hiúságát.

Múltak a hetek és Trójára rákösöntött a tavasz. De ezt a tavaszt a város falain belül csak a fiatalon hunyorgó napfény hirdette. A kertek eltűntek, hogy helyet adjanak a külföldi katonáknak. Ha azonban a falon lenéztek a Skamandros rónaságára, ott már rügyeztek a fák a berkekben, a táj fakó színei között elevenen megcsendült a zöld. Egy napon meglepő látvány fogadta a letekintő trójaiakat: a síkságon ekék jelentek meg. Az ellenség szántani kezdett. A lovak serényen buzgólkodtak az ekék előtt, a felforgatott friss talaj a zöld szín mellé meleg barnát is adott a tájnak. Trójában egy pillanat alatt szétszaladt a hír: Agamemnon hadserege mezőgazdaságra rendezkedik be. Az eke mögött embereket is ki lehetett venni és a messzeségből látni lehetett a vetőtarisznyás emberek jellegzetes szóró mozdulatát. Valaki kitalálta, vagy egyszerre többen is kitalálták, hogy az ellenség, több jel szerint, minden igénybevehető területet meg szándékozik művelni, nyilvánvaló, hogy a várfalakig egészen nyíllövésnyire elmerészkedik. Ki kellene tehát meglepetésszerűen törni, hirtelen nyíllövéssel nagy kárt okozni a serénykedők soraiban és villámgyorsan visszavonulni a várba, mielőtt az ellenség felocsudnék. Az egész város izgalmasan erjedt a tervtől, és Hektor a haditanácsban szóvá is tette. A kitörés tervét oktalannak bélyegezte. Beszámolt kémjelentéseiről, amelyek hírüladták, hogy a szántóvetőket Agamemnon mind felfegyverezte. A kitörő csapatnak is veszteségekkel kellene számolnia. Ez pedig nem érné meg azt a felelősséget, hogy az első ellenséges lépést Trója teszi meg. Egyelőre csak elvben van háború. Ennek becsületes jog szerint Trója az oka. Oktalanság volna ezt még az első véres támadással is tetézni. Az érvelést a haditanács belátta. Hektor aztán számot adott a szembenálló két sereg élelmezési lehetőségeiről. Tróját nem kellett félteni: Trója raktárai roskadoznak a felhalmozott készletektől, éjszaka a hegyekből hozható

friss áruhoz mindig lehet összeköttetést teremteni. Aggodalomra hosszú évekig semmi ok. S ehhez kapcsolva beszámolóját a trónörökös azt is megemlítette, hogy igen hosszú háborúra lehet számítani, az ellenség mindenesetre arra rendezkedik be. Kémek jelentették azt is, hogy a háború időtartamáról Agamemnon serege már indulás előtt jóslatot kapott. Kalchas, az ellenség jósihletű főpapja, Zeustól kért jövendölést. Erre közvetlen közelében kilenc veréb röppent fel, majd a másik oldalon, jobbfelől megjelent egy sárkány, egyetlen szájmozdulattal bekapta mind a kilenc verebet és eltűnt. Kalchas ezt úgy magyarázta, s felfogása ugy terjedt el az egész sereg körében, hogy kilenc esztendő Trójának annyi kárt sem tudhat okozni, mint a verebek. De a tizedik esztendő véres dicsősége, amely az elmúlt kilenc évet magába nyeli, Trója bukását jelenti. Így gondolkozik Agamemnon hadserege és erre rendezkedik be. Kilenc álló évre kell tehát felkészülnie Trójának, kitartással várni a tizedik évet, s akkor megmutatni, hogy Kalchas a Zeus-küldötte jelek magyarázatában súlyosan tévedett. Trója lesz majd az a sárkány, amely Agamemnonék tízévi kitartó fáradságát a tizedik évben egyetlen győzelmes mozdulattal megsemmisíti.

Ez a magyarázat nagyon tetszett a tanácsban, a városban is rögtön elterjedt és nagy lelkesültséget keltett. Bárkinek győzelmében hitt valaki, azt az isteni jelek és az emberi józan okok egybevetésével valószínűnek vélhette, hogy a város alatt tanyázó ellenség kilenc évig nem is próbálkozik a kilátástalan ostrommal. Trója falai közé szorítva fog élni, kényelmetlenül és zsúfoltan, de minden valószínűség szerint a halálveszedelem fenyegetése nélkül. Paris mindezt részletesen elújságolta Helenének. Az asszony boldogan felsikoltott.

— Kilenc év! Az én kisfiamat kilenc évig nem fenyegeti közvetlen veszedelem! Ó, de régen volt ilyen szép napom, mint a mai. Köszönöm ezt a hírt, Paris. Százszor köszönöm.

— Igazán megható vagy, hogy Bunikos miatt így

örülsz. Miatta én is örülök. De viszont képzeld el, hogy kilenc évig egyetlen szobában fogunk lakni. Ez a hír úgyszólván fegyházra ítélt bennünket. Kilenc év! Én huszonegy éves leszek, tehát életem legszebb éveit, harminc éves koromig, nem élvezhetem igazán. Nem utazhatunk kilenc évig, Helene. A vagyonunkat Trója kilenc évig fogja idegen zsoldosokra pocsékolni! Ez engem úgy lesújt, hogy kimondani sem tudom.

— Ez bizony súlyos. De ha egyszer így van, hát így van. Nyugodjunk bele, angyalom. Gondold meg, hogy az én fiatal éveimért is kár. Huszonötéves vagyok. Ha megint élni kezdhetünk, harmincötéves leszek. Ez nagyon fájdalmas. Nekem is, nemcsak neked. Én mégis beletörődöm.

— Kiállhatatlan vagy ezzel a folytonos beletörődéssel. Mindenbe folyton beletörődöl. A sarkadra kellene állnod. Te könnyebben beszélhetsz. Én, mint a király fia, kényes helyzetben vagyok.

— Bocsáss meg, de az én helyzetem is elég kényes. A háború miattam tört ki. A felelősséget én hordom érte. Ha valakinek legkevesebb joga van a háború okozta kényelmetlenségekért panaszkodni, az én vagyok. Igen, én vagyok új hazámban a legtehetetlenebb asszony. De mindent vállalok, csak Bunikost ne érje semmi baj. És te az enyém maradj. Minden egyéb lényegtelen.

— Bunikost előbb mondtad.

— Persze, hogy előbb. Hiszen a fiam.

— Tehát a fiad fontosabb neked, mint én. Arra nem gondolsz, hogy fiad még sok lehet. De Paris nincsen, csak egy. Én azt hittem, engem szeretsz legjobban a világon. Úgylátszik, csalódtam.

Helene nagyot nevetett.

— Ilyet még nem láttam. Féltékeny vagy a saját fiadra. Igazán boldoggá teszel vele. Kettőtöket szeretlek legjobban a világon, egyiket sem jobban a másiknál. Ez nem elég?

— Talán elég volna. De ebben sem vagyok egé-

szen biztos. Hiszen leánvod maradt otthon. Hermionét nem veszed be azok közé, akiket legjobban szeretsz?

Helene arca rögtön kifejezéstelenné merevedett.

— A legborzasztóbb, amit egy anya tehet, — felelte halkan, — ha gyermekét el akarja felejteni. Ne tedd ezt nekem még nehezebbé.

A királyfi elhallgatott. Többet ekkor nem is beszélgettek. Paris ijedten érezte magában, hogy a közéjök férkőzött kőfal már deréknyi magasságú. Már lendületet kellett vennie, hogy átszökkenjen rajta. Még szemtől-szembe láthatják egymást, ölelésöknek az akadály még nem áll útjába. De van. És hogy van, azt már nem lehet észre nem venni.

A hetek múltak, a hónapok is. Tróját még egyetlen kődobás sem érte. A nyár megérlelte az ellenség gabonáját, a Skamandros rónáján zöldelő kalásztenger lassanként sárgává változott. Egy napon aratók jelentek meg a dús termés tengerében. Megindult az aratás. Trója népe ugyanezen a síkon ilyenkor szokott aratni. De a sarlók most idegen sarlók voltak. A nép írigyen nézte a falakról a fürge munkát a forró nyári napon. Sokan, ha nem merték is kimondani, szívesen lementek volna aratni, akár azzal a tudattal is, hogy másnak aratnak. A város hangulata ellanyhult. Kedvetlenül tolongó embereket kínzott a hőség. A kocsmázóknak sem volt igazi kedvök. S ha a bennszülött trójaiak is sajgó szívvel szemlélték az odalenn folyó munkát, a külföldieket is elfogta hazájok emléke. Másutt is most arattak. Távoli rónák képével teltek meg a szívek, távoli Demeter-ünnepek vidám kurjongatásait képzelték honvággyal a fülek. Hektor jelképes aratóünnepeket rendelt, éjszaka sok érett kalászt hozatott be a hegyek rejtett szántóiról és bort osztatott ki ingyen. Odalent is vígan voltak az aratók; a kémek jelentései szerint Eumeus, a kapzsi lemnosi király rengeteg vagyont keresett azzal, hogy Agamemnon seregének lekötötte Lemnos egész borkészletét, sőt olyan készleteket is lekötött, amelyek felett egyáltalában nem rendelkezett. Lemnos szigetén, a beszivárgó hirek sze-

rint, soha nem látott fürgeséggel folyt a kereskedelmi élet, a király egyre-másra építtette az új raktárakat és gyakran idehajózott Agamemnonhoz.

Agamemnon tábora is kezdett hevenyészett sátortelepből valamennyire állandósulni. A vezérek sátrai hosszabb tartózkodásra formálódtak. A síkon faépületeket emeltek, malmokat, kohókat, műhelyeket. Sok helyütt oltárokat is koból. A trójaiak azt látták, hogy partjaikon meglepő gyorsasággal új város épül. Ideiglenes, otthagynivaló, de város. Ebben a városban már medret kapott a mindennapi élet, amelynek Trójába naponta apró részletei is eljutottak. És mivel természetesnek kellett tartani, hogy az éjszaka sötétjének segítségével éppenúgy szökdöstek be ellenséges kémek a nyitott déli kapukon, mint ahogy a városból is lelopóztak besúgók az ellenséges táborba, kétségtelen volt, hogy odaát is éppen úgy részletesen tudtak mindent, ami ideát történik.

Az ellenség nyugodtan éldegélt a síkon. A hírek mindenről pontosan beszámoltak. Euchenos azt a jóslatot hozta magával, hogy ostrom közben meg fog halni, ezért természetesen, ki akarta használni az ostromig tartó kilenc esztendőt és minden este dorbézolt. Achilleus és Patroklos minden percöket reggeltől estig együtt töltötték, egymásért rajongó barátságuk már példabeszéd lett Trójában is, ahol a tétlen emberek élceket faragtak az ellenséges tábor lakóiról. A versenyeredményeket is tudták Trójában. Achilleus volt a tábor legjobb futója, a második Odysseus. Eurymedon volt a tábor legjobb hajtója, ő vezette az Agamemnon kocsiját. És bizonyára ugyanilyen részleteket tudtak odaát arról, hogy Priamos megint estélyt rendezett a szövetséges királyok tiszteletére, hogy Memnon minden hajnalban felébreszteti magát, mert anyjának, a Hajnalnak megjelenését mindig látni akarja, hogy Phegeus, a pap, nagyobb áldozatot mutatott be Hephaistosnak, mert Hektor többezer nyílvessző gyártására adott parancsot.

Agamemnonék első aratása után beköszöntött az

ősz. Az élet mindkét oldalon folyt változatlanul tovább. Aztán elérkezett a megszállás első évfordulója. Odaát is máglyákat gyújtottak és nagy ünnepet rendeztek, Trójában is hangos hejehuja verte fel az éjjel is zsúfolt utcákat. Paris és Helene sokat táncoltak, jól mulattak és mikor hazamentek lefeküdni, az életet nem is találták kellemetlennek. Ha számot adtak az elmúlt esztendő eseményeiről, hamar fel tudtak sorolni mindent: Bunikos megszületett, Laodike férjhezment, Deiphobos fejét megnyírták és a családtagok a férfikor elérésének emlékére díszes vértezetet ajándékoztak neki, ezüstsisakot is kék forgóval, egy rabnő kútba esett és meghalt, Aineias kificamította a bokáját és három hétig feküdt, Sarpedon szövetséges király ittas állapotban összeverekedett Athamasszal, a thraxok vezérével. Egyéb említésreméltó nem történt.

— Még nyolc év, — sóhajtotta Paris lefekvés közben.

— Még nyolc év, — visszhangozta ásítva Helene.

Másnap felébredtek az ostromzár második esztendejére. Elkezdték egymáshoz annyira hasonló napjaikat. A kis Bunikos szépen fejlődött, most kezdett beszélni és járni. A házasfelek között megcsendesedett az első idők viharos szerelme. Paris sokat járkált házonkívül, a haditanács ülésein unatkozott, alig várta, hogy elmehessen a városba. Helene mintaszerűen rendben tartotta otthonát, elragadóan kedves volt mindenkihez, szerény és csendesen jókedvű. Ahhoz, hogy pontatlanságáról, örökös elkéséseiről és gyermekes babonáiról leszoktassák, már rég lemondott mindenki. Elfogadták olyannak, amilyen volt. Megszerették, teljesen bevették a családba, sőt Hekabe úgy szerette, mint bármelyik gyermekét. Fiatal rokonasszonyok elé őt is mintaképül állította, akárcsak másik menyét, Andromachét, vagy édes lányát, Kreusát. Mind a három híres asszony volt Trójában arról, hogy nem ismeri a kacérságot. Ezt Kreusának is, Andromachénak is nagy érdemül rótták fel a városban, de Helene esetében még hangsúlyozottan is emlegették. Hiszen ha nőt valaha

is a férfiak sóvárgása vett körül, a tündérszép Helenének bőven része lehetett az ilyen forró hódolatban. A szövetséges királyok és délceg vezéreik sorra belészerettek. Némelyik csak rajtakaphatatlan célzásokkal, óvatosan igyekezett tudtuladni érdeklődését. Mások tréfás hangon ostromolták, hogy a tréfát bármikor komolyan is lehessen venni, de a komoly vallomást bármikor tréfára is lehessen fordítani. És voltak olyanok is, akik a csodálatos szépségbe komolyan beleszeretvén, nyiltan közölték vágyokat, majd azt 'átva, hogy minden reménykedésök teljesen hiábavaló, lemondtak a reménytelen szándékról. Helene mindent elmondott a férjének. Paris különösképpen élvezte ezeket a kis árulásokat. Nagy gyönyörüséggel faggatta Helenét az udvarlások legkisebb részletei felől is és a kinevetett udvarlók ügyeskedéseit kajánul villogó tekintettel hallgatta végig. Egyiknek sem tett soha említést arról, hogy tudja apró álnokságaikat. Ezt azzal magyarázta, hogy gyerekes dolgokért lármát ütnie nem volna előkelő dolog. De magában jól tudta, hogy irtózik minden felelősségrevonástól és férfiakkal bekövetkezhető összekoccanástól. Másfelől nem is hitt abban, hogy Helenébe bárki is komolyan belé merészelne szeretni. Ő ugyan megszegte a vendégbarátság legszigorúbb erkölcsi parancsát: orvul elragadta feleségét és vagyonát valakinek, aki jóbarátja volt és távollevő házigazdája, de ennek felelősséget nyugodtan áttolta Helenére s közben örömmel élvezte, hogy ugyanez az erkölcsi parancs legbiztosabb védelmezője az ő házassága nyugalmának.

Szerelmökben a negyedik év hozta az első komoly változást.

Már akkor, mikor a Tyche hazahozta őket, mint mézeshetes szerelmeseket, a fedélzeten arra únszolta Helenét, hogy meséljen neki. Helene szégyenkezve mentegetődzött, hogy ő nem tud mesélni. Egyfelől nem tudott soha meséket, ezek gyermekkorában sem érdekelték. Másfelől, ha netalán tudott is valamit, annak elmondásához végleg nem értett. Paris később megint

megpróbálta: meséljen mégis, hátha megy. De hiába. Az igyekvő, minden kérésre buzgón készséges asszony rabnőkkel mondatott meséket magának, figyelmesen véste őket elméjébe, hogy aztán Parisnak elmondhassa. De nem ment. Nem tudott folyamatosan beszélni, a történeteket összekeverte, a fontos részeket kifelejtette, emlékezetében keresgélve akadozott. A vége az lett, hogy sírvafakadt. Paris nem kínozta tovább, az egész kérdést abbahagyta.

Most azonban a kis Bunikos dajkát kapott. Hekabe keresett neki egy Potidaia nevű leányt, aki az ostrom legelején szökött be egy parti halászfaluból a városba. Csinos leány volt, alig túl a gyermekkoron, kicsattanó egészségű, feketehajú, kívánatos ifjúságú pirospozsgás parasztleány. Bunikos már elmúlt hároméves és már nem maradhatott bent éjszakára a szülők egyetlen szobájában, mert a dajkával négyen a szűk helyen el sem tudtak férni. A nagy szorultságban tehát, szobájokhoz közel, egy szerszámkamrát üríttetett ki nekik Priamos. Potidaia itt aludt a gyermekkel. Helene minden este megvárta, míg Bunikos elaludt, s csak akkor jött be férjéhez. De egyszer Helene megnáthásodott. Félt, hogy a náthát a gyerek elkapja tőle, még hozzá torkát is fájlalta kissé. Megkérte tehát Parist, hogy kivételesen nézzen utána a gyereknek. Paris kedvetlenül teljesítette a kérést. Benézett a kis kamrába és leült a fiúcska ágya szélére.

— Mi az, még nem alszol?

— Még nem. Potidaia még mesél nekem. Már elkezdte.

— Ne mondd. Azt a mesét én is megvárom. Hadd hallom, Potidaia, kezdd elülről.

A leány hűségesen elkezdte.

— Akkor mégegyszer elkezdem. A Pegasost mesélem a gyermeknek, uram.

— Jó, jó, csak mondjad.

— Volt egyszer egy szörnyeteg, azt úgy hívták, hogy Medusa. Ennek a szörnyetegnek rettentő orcája volt, csunya orrú és piros, mert mindig dühös volt

valamiért. A fején kétféle haj nőtt, az egyik vasból, a másik kígyóból. A szájában nem emberfog volt, mint neked, hanem disznóagyar. Ezt a szörnyeteget egyszer feleségül vette Poseidon isten. Hát aztán mi történt, jött oda egy Perseus nevű hős, aki haragudott erre a szörnyetegre. Kihúzta a kardot, levágta a nyakát. Hopp, leesett a feje.

A gyerek ezen édesdeden kacagni kezdett.

— Elgurult?

— El. A feje elgurult. Ott maradt a nyaka neki. És a vérző nyakából született két gyerek. Az egyik neve volt Chrysaor, de ez mindegy. Hanem a másik. Soha ki nem találnád, mi volt a másik. Nem is gyerek volt, hanem szárnyas ló.

— Szárnyas? Mint a galamb?

— Úgy van. Szép fehér paripa volt, mind a két oldalán szárnya nőtt. Ez a paripa volt a Pegasos. Nos hát, Pegasos azonnal csapkodni kezdett a szárnyával és felrepült az égbe. Nini, mondta Zeus, milyen jóképű fehér ló ez, nagyon alkalmas lesz ez nekem, hogy a villámokat és a mennydörgést szállítsa utánam, hogy mindig kéznél legyen, amikor kell. Így is lett. Pegasos szorgalmasan cipelte a mennydörgést és a villámokat. Akkor meglátta a szép paripát Eos nagynénéd, a Hajnal. Mondja mindjárt Zeusnak: ejnye, Zeus atyám, de megtetszett nekem ez a ló, nem adnád nekem ajándékba? Mondja erre Zeus: jól van, lányom, vidd el, neked adom. Eos mindjárt el is vitte és attól kezdve minden éjjel felpattant a hátára és kinyargalt vele az égre, hogy most már reggel legyen. Történt akkoriban, hogy a múzsák a Helikon-hegyen elkezdtek Apollon isten tiszteletére énekelni. A Helikon-hegy olyan gyönyörűnek találta ezt az éneket, hogy nagy gyönyörűségében elkezdett emelkedni. Emelkedett, emelkedett, már egészen az égbe vitte a múzsákat, mikor Eos meglátta. Nézd csak, Pegasos, mit csinál az a hegy, rosszalkodik itt nekem, még itt marad az égen, rugjál csak bele egyet, térjen eszére. Nosza, Pegasos nekifohászkodott, nagyot rugott a Helikon-hegybe. A

hegy észretért és azonnal visszament a földre. De ahol a ló megrugta, ott lyuk támadt rajta, a lyukon kristálytiszta, jóízű víz kezdett csorogni. Ez a Hippokrene nevű forrás. Aztán Eos megúnta a lovat és odaadta ajándékba Bellerophontesnek . . .

Abbahagyta, mert a gyermek elaludt.

— Várjál csak, — súgta Paris izgatottan, — meséld ezt nekem tovább. Ezt a mesét még nem hallottam.

— Szívesen, uram. Csak fel ne ébresszem a gyermeket.

— Mondd halkan, de akarom hallani.

— Igen. Ez a Bellerophontes a Sisyphos unokája volt, mert Sisyphos fiának, Glaukosnak házasságából született. Vándorlásai alatt eljutott Proitos királyhoz Argosba. Proitos felesége, Antea, el akarta csábítani a gyönyörű ifjút.

— Gyönyörű volt? Szebb, mint én?

— Ne tréfálkozzál velem, uram. Tudod jól, hogy nálad a világon nincs szebb.

— Annyira tetszem neked?

— Alázatos rableányod vagyok, uram.

— Jól van, mondd tovább.

— Egyszóval Bellerophontes nem hagyta magát elcsábítani, mert igen becsületes ifjú volt. Antea erre megharagudott és bosszúból bevádolta Bellerophontest a királynál. A király levelet adott a kezébe a fiúnak, amely levélbe titkos jelekkel azt írta bele: „Öld meg". És elküldte apósához, Iobates királyhoz. Iobates úgy akarta elemészteni a fiút, hogy halálos feladatot bízott rá: megparancsolta neki, hogy pusztítsa el a Chimairát. A Chimaira borzasztó szörnyeteg volt, első fele oroszlán, közepe kecske, hátsó fele kígyó. A hátán külön kecskefeje is volt, azon keresztül tüzet tudott okádni. Ezt kellett Bellerophontesnek megölnie. És soha nem tudott volna vele elbánni, ha Pegasos nem lett volna a lova. De ő lóháton támadta meg a szörnyet, maga az oroszlánfejet verte agyon, Pegasos pedig agyonrugdosta a kecskefejet. Győzelmesen tért vissza

és jelentette Iobatesnek, hogy a Chimairát megölte. A király erre rájött, hogy Bellerophontes igaz úton jár és az istenek kedvence. Megosztotta tehát vele királyságát, nekiadta feleségül a leányát, Antikleát, és maga mellé ültette a trónra. Bellerophontes boldog lett, három gyermeke született és máig is él, ha meg nem halt. Eddig van a mese, uram.

— Nagyon jó volt. Rég hallottam ilyen jó mesét. Tudsz még többet is?

— Akár reggelig is.

— Akkor holnap is bejövök, mikor a gyermeket altatod.

Helene még ébren volt. Paris sietett elmondani, hogy ez a Potidaia nevű rableány milyen kitünően tud mesélni.

— Igazán? Ennek nagyon örülök. Tudom, hogy mennyire szereted a mesét és mindig bánt a lelkiismeret, hogy én ezzel nem tudlak szórakoztatni. Most legalább esténként elszórakozhatol vele, mikor Bunikost elaltatja. Majd adunk neki valami külön jutalmat.

— Adunk. Ha Hektor belemegy. Olyan fukarul veri a fogához a pénzt, hogy az már gyalázat.

— Légy türelmes, angyalom. Négy évet már átbőjtöltünk. Még öt van hátra. Azt még ki fogjuk bírni.

— Öt év. Az én legszebb éveim. Éppen most nem utazhatunk. A világ nem láthat meg engem. Hát nem igazságtalanság ez? Nem volna joga a világon mindenkinek meglátni az én szépségemet?

Helene hallgatott. Most már arról is leszokott, hogy Paris panaszainak a saját szépsége elzártságát vesse ellen. Négy éve már jól kitanulta, hogy férje sokkal hiúbb és önzőbb, mint ismerősei közül bárki. De szerelmes volt belé, tehát elfogadta hiúnak és önzőnek.

Paris másnap este csakugyan bement a gyerekhez és dajkájához mesét hallgatni. Legalább akkora érdeklődéssel várta Potidaia mondókáját, mint a kisfiú maga.

— Hát most elmondom az Iamos meséjét, jó?

— Jó, — felelték apa és fia egyszerre.

— Iamos volt eddig a világon a legjobb jós. Ő éppen úgy előre tudta a jövőt, mint maguk az istenek.

— A jövőt? — kérdezte Bunikos, aki ezt nem nagyon értette.

— Igen. Én például még nem tudom, hogy holnap este milyen mesét fogok neked mesélni. De Iamos már akkor tudta, régen, nagyon régen, hogy Potidaia mit fog majd egyszer mesélni a kis Bunikosnak. Mondjam?

— Mondjad.

— Volt egyszer egy Pitana nevű királyleány. Ezt feleségül vette Poseidon isten. Született egy kisleányuk, azt úgy hívták, hogy Euadne. Pitanával rosszul bánt a férje, Poseidon isten, ezért elhatározta, hogy az ő leánya sohasem fog férjhez menni. Odaadta tehát a kislányt Aipytos királynak, hogy ő nevelje fel a legnagyobb titokban és rejtse el sűrű berkekben, hogy fiúkkal sohase találkozhassék. Aipytos így is tett, a kis Euadnét a legsűrűbb fák és bokrok között nevelte, hogy ne láthassa soha senki. Így növekedett fel Euadne és gyönyörű leány lett belőle. De nem mehetett férjhez, mert senkit a világon nevelő apján kívül nem ismert. Igen ám, de mi történt egyszer: Apollon isten azt mondta Helios istennek: «hallod-e, te Helios, kedvem támadt megházasodni, arravaló menyasszonyt keresek, világításál csak nekem jól oda a sűrűbe, hátha ott dugdosnak valakit.“ Helios nem kérette magát, elévett egy egész marokra való napsugarat és jól odavilágított a sűrűbe. Apollon meglátta a szép Euadnét. Ő pedig éppen ilyen menyasszonyt keresett. Nem teketóriázott sokáig, odaröppent a berekbe és Euadnét elvette feleségül. A nevelőapa, Aipytos ezt nem tudta, Euadne pedig nem merte neki megmondani. Később fiacskája született, de ezt sem merte megmondani, a gyermeket titokban elvitte messzebbre az erdőbe és ott letette a fa alá. Volt ott két kígyó. Azoknak azt mondta: «halljátok-e, ti kígyók, ne bántsátok az én kisfiamat, hanem inkább gondoskodjatok róla, mert nekem most

innen el kell menni." Ezek a kígyók jó kígyók voltak és elhatározták, hogy a kisfiút felnevelik. Tudták, hogy az erdőn hol találnak mézet. Ezért elmentek, hoztak mézet és a kisfiút megetették.

— Sokat adtak neki? — kérdezte Bunikos izgatottan, mert nagyon szerette a mézet.

— Sokat, nagyon sokat. Akkora darab mézeket hoztak neki, szép finom lépesmézeket, mint ez a palota. De nemcsak etették őt a kígyók, hanem mindenképpen gondozták is. Falevelekből és madárpelyhekből ágyat is csináltak neki. Arra fektették a kisgyereket. Az ágyat aztán körülrakták iamos-bokrokkal, vagyis ibolyákkal. Egyszer aztán Aipytos király azt mondta Euadnénak: «tudod mit, Euadne, nincs igaza a te édesanyádnak, mégis csak jobb volna, ha férjhezmennél." Erre Euadne nagyot nevetett. „Én csak nem mertem mondani, kedves nevelőapám, de én már régen férjhezmentem Apollon istenhez, sőt már kisfiam is van. Azonnal megyek az erdőre és megkeresem." Sietett az erdőre és a fa alatt meg is találta a kisfiút. Nagyszerű pelyhes ágyon feküdt és rengeteg ibolya volt körülötte. Euadne el is nevezte Iamosnak, Ibolyának. Hazavitte, Aipytos nagyon örült neki és felnevelte. Mikor felnövekedett Iamos, tudni akarta, hogy mihez fogjon, mert örökké nem akart az erdőben maradni. Ott folydogált az Alpheus folyó. Iamos tudta, hogy Poseidon isten a nagyapja, aki minden víz felett uralkodik, ennélfogva valahol az Alpheusban is megtalálhatja. Fogta magát, beleugrott az Alpheusba. Csakugyan megtalálta ott az öreg Poseidont. „Üdvözöllek, nagyapó, nem tudod-e, hol van az én apám, Apollon isten?" — „Hogyne tudnám, kedves kis unokám, — mondta Poseidon, — gyere csak, fogd meg a kezemet, mindjárt elvezetlek hozzá." Mindjárt oda is vezette. «Üdvözöllek, édesapám, mondd meg nekem, hogy mihez fogjak, mert örökké nem akarok az erdőben élni." Apollon isten nagyon megörült a fiának és azt mondta: „ne is élj örökké az erdőben, kedves fiam, hanem maradj mellettem, én megtanítalak az

összes madarak nyelvére. Ők mindig elmondják neked a jövőt, ha megkérdezed tőlük." Iamos ott is maradt. Apollon megtanította sasul, csókául, verébül, fecskéül, bankául, csízül, bagolyul és mind a többi madárnyelveken beszélni. Mikor mind megtanulta, ő lett a legnagyobb jövendőmondó a világon és máig is él, ha meg nem halt.

Bunikos félálmában még elmosolyodott a madarakon, de a mese utolsó szavánál már mélyen aludt. Paris kísértésbe esett, hogy fia ágyának szélén még ott maradjon. Nem új mesét akart még hallani. Hanem a mesélő Potidaia tűzről pattant, étvágygerjesztő szépsége felkeltette figyelmét. A mese után csak nézte tovább a leányt és tünődött. Oinonét sem csalta meg soha, Helenét sem. Oinonét azért nem csalta meg, mert szerelmes volt belé. De vajjon Heleneához is ezért maradt hű immár négy esztendeje? Megállapította magában, hogy nem ezért. Szerette ugyan feleségét, de ebbe az érzésbe sok zavaró mellékes vonás került. Mindenekelőtt bosszússá tette Helene állandó pontatlansága. Idegessé tette az asszony fölöttébb babonás volta is. Nagyon zavarta az a némaság is, amellyel Helene a Menelaos nevének említésére felelt. De leginkább a háború unalma és kényelmetlensége bosszantotta, és ez a bosszúság menthetetlenül összekeveredett benne felesége gondolatával. Úgy haragudott Helenére, mintha Aphroditére haragudott volna. Megcsalatottnak érezte magát. Aphrodite vesztegető ajándékul a világ legszebb nőjét ígérte neki. De hogy ezért nemcsak az aranyalmát kell odaadnia, hanem békességét is, az nem volt benne az alkuban. Mindezek a sérelmek már alaposan kikezdték Helene iránt való szerelmét. Az a kőfal, amelyet már régóta érzett lassanként emelkedni kettejök között, már majdnem eltakarta előle feleségét. Miért nem csalta meg tehát mégis?

— Bocsáss meg, uram, — szólalt meg félénken a leány, — a gyermek mellett akarsz maradni?

A királyfi felrezzent. Ránézett Potidaiára. És mindjárt válaszolt is magának. Helenet gőgből nem

csalta meg. Úgy eltelt saját szépségének tudatával, hogy ennek isteni ajándékára alig tartott méltónak valakit. A nimfákon kívül két nőt csókolt meg életében, s mind a kettőnek isten volt az apja. De ezt lereszkedése alsó határának is nézte. Nemcsak a legszebb embernek képzelte magát a világon, hanem majdnem isteni rangú előkelőségnek is. Nem Helene, hanem saját előkelősége miatt maradt hű. Ahogy most rápillantott a Potidaia friss cseresznyéhez hasonló ropogós szépségére, ez a zsákmány erősen vonzotta. De Potidaia nem volt istennő, még csak isten leánya sem, még csak egyszerű királyleány sem.

— Nem, — mondta gyönyörű fejét felvetve, — már megvek is.

Másnap délután szokása szerint ki akart menni a Dardanos-kapu őrtornyába, hogy lebámészkodjék az ellenséges táborra. Ilyenkor szeretett minden ok nélkül pirostollas ezüstsisakot, ötvözött mellvértet és ezüst lábszárvédőket ölteni. Egy órát is elbibelődött a bonvolult szíjazásokkal. Éppen ezzel foglalkozott, mikor Helene a vállára tette kezét.

— Ne menj el Paris. Beszélni szeretnék veled.

— Sürgős? Akkor mondd hamar. Ha nem sürgős, elmondod, mikor visszajöttem.

— Sürgős is, nagyon fontos is. Kérlek, ne menj ki ma a kapura.

Arcán látszott, hogy valami főbenjáró mondandója van. Paris kedvetlenül rakta le a mellvértet.

— Már ez a kis szórakozása sincs meg az embernek. Jól van, mondd, amit akarsz.

— Amit mondani akarok, nagyon bizalmas. Majd az ajtó elé állítom Aithrát, hogy senkise zavarjon.

— Einye de nagy feneket kerítesz neki. Legalább siess.

Helene mindent elintézett, aztán visszajött.

— Paris, angyalom, nagyon fáj nekem, hogy nyugtalanságot kell okoznom neked. Számot vetet-

tem mindennel, sokáig töprengtem, de úgy döntöttem, hogy kötelességem szólni.

— Ne légy rejtélyes, kedvesem, térj a tárgyra.

— Térnék, de nem olyan könnyű. Deiphobosról van szó. Deiphobos szerelmes belém.

Paris vállat vont.

— Ezt úgy mondod, mint valami falrengető ujságot. Hiszen ezt csak a vak nem látja. Deiphobos érkezésed pillanatától kezdve szerelmes beléd. A maga darabos, modortalan és otromba módja szerint. Úgy bámul, mint a holdvilágot, ha azt hiszi, hogy nem figyel rá senki. Hát csak hadd bámuljon.

— Ne vedd ilyen könnyen a dolgot, Paris. Deiphobos öngyilkos akar lenni. Kezdi a fejét annyira elveszteni, hogy már megtámadott és erőszakoskodott. Felelősségre kell vonnod, mert ha nem csinálunk valamit, ennek rossz vége lesz.

— Hogyhogy erőszakoskodott? Miféle disznóság ez? És te hogyan engedhetted idáig jutni a dolgot? Úgy látom, te vagy a főhibás.

— Angyalom, ne légy igazságtalan. Te nagyon jól tudod, hogy a kacérságot hírből sem ismerem. Deiphobos gyermekes rajongását természetesen az első pillanatban észrevettem. Ezért szándékosan kimért és tartózkodó voltam hozzá. De ez csak olaj volt a tűzre. Nemrégen szerelmet vallott. Keményen összeszídtam, de olyan keményen, hogy azt hittem, elég lesz. Nem volt elég. Nem múlt el nap azóta, hogy folyosón, sarokban, vagy a deipnonnál suttogva ne ostromolt volna. Most már goromba voltam hozzá. Megfenyegettem, hogy szólok neked. Nevetett. Azt mondta, hogy azt szeretné ő látni. Fogadkozott, hogy rettentő botrányt csinál. És most már zsarol. Azt mondja, hogy ha nem hallgatom meg, a gymnasionban belédköt és a dühét kitölti rajtad. Még mindig nem szóltam semmit. De tegnap este kileste, mikor te átmentél a gyerekhez. Úgy látszik, itt ólálkodott az udvaron. Bejött és nekem támadt. Dulakodott velem. Esküdözött, hogy itt helyben megöli magát. Én

rimánkodtam neki, hogy hagyjon engem békén, te is minden pillanatban bejöhetsz, a cselédség is látja ezt a settenkedését, és nekem átkozott szépségem miatt szászszorosan kell vigyáznom a híremre. Végre nagynehezen eltávolítottam. De megmondta, hogy az ostromot nem hagyja abba. Te nem vettél észre semmit, mikor bejöttél, de én egész éjszaka nem aludtam. Töprengtem mostanig. Hát most szóltam. Nincs más mód, felelősségre kell vonnod.

Paris lihegett a felindulástól. Ököllel vágott a székre, amelyen ült. Felpattant.

— A fene egye meg a dolgodat, mennyi baj van veled! Agamemnont és Menelaost egész seregökkel te hoztad a nyakunkra, de mi helytállunk érted férfiasan. Legalább újabb bajokat ne okozzál. Most mit csináljak?

— Beszélj vele. Melegen, megértőn, mint testvér a testvérhez . . .

— Micsoda? Melegen? Ezzel a hitvány tacskóval? Talán még boruljak a nyakába, nem? Nagyon furcsa, hogy ennyire véded.

— Angyalom, nagyon vigyázz, hogy most mit mondasz. Küzdd le felindulásodat és várj. Olyan szavakat mondhatsz, amelyek aztán egész életünkben kísérteni fognak. A szerelmünkre kérlek, nagyon vigyázz.

— Eh mit, ezek olyan beszédek. Még dühös se legyek? De majd én megtáncoltatom ezt a fiatalembert.

Kikiáltott az udvarra:

— Hé, szolgák, Dridax, vagy akármelyik. Aithra, te is jól leszel. Szólj azonnal a trónörökösnek, hogy életbevágó dologban nyomban beszélnem kell vele. Egész biztosan itthon van, az imént láttam hazajönni. Egy-kettő, ugorj.

Visszajött a szobába.

— Tessék. Elmondhatod Hektornak magad az egészet. Nem az én ügyem, hanem a tied.

Helene remegve és sápadtan bámult férjére.

— Nem a te ügyed? Nem szeretsz? Nem állsz a feleséged mellé?

— Hát ez aztán gyönyörű. Egész Trója téged véd az összes szövetséges seregekkel együtt és még védtelennek mondod magadat?

Helene nem felelt. Leült, sápadtan hallgatott és várt. Paris le s fel járt, lépésekkel rótta végig a kis szobát. Végre jött Hektor. A királyfi színészkedő mozdulattal Helenére mutatott.

— Megint miatta van baj. Majd ő elmondja.

Az asszony elismételte, amit férjének mondott. Hektor mozdulatlan arccal hallgatta, majd az elbeszélés végén Parishoz fordult.

— És te még itt vagy? Nem rohantál megkeresni, hogy torkonragadd?

— Botrányt akarsz a királyi családban? Hiszen a félkezemmel leütöm azt a nyavalyást. Csak nem hiszed, hogy félek tőle?

— Remélem, hogy senkitől sem félsz. A botrányt nem te csináltad volna, hanem ő. De majd elintézem helyetted én. Botrány nélkül. Éppen vele tanácskoztam, mikor izentetek értem.

Behívta Aithrát és parancsot adott, hogy Deiphobost azonnal hívják ide. De Aithra alig lépett ki, Deiphobos már megjelent a szobában. Noha fiatalabb volt Parisnál valamivel, szakálla és jóval szélesebb válla miatt idősebbnek látszott.

— Itt vagyok. Senki elől nem szaladok el.

Hektor közvetlen eléje lépett.

— Igaz, hogy csábítottad a bátyád feleségét?

— Igaz. El is fogom venni tőle.

Hektor rettenetes ökölcsapást mért Deiphobos arcának kellős közepébe. A fiatalember a hatalmas csapás lendületétől hanyattesett. Helene halkan felsikoltott, de elfojtotta felindulását. Paris nevetve odakiáltott a feltápászkodónak:

— Mi ez? Mért nem vagy most az a félelmes hős, te sehonnai?

Hektor visszafordult:

— Te most fogd be a szád. Korábban beszéltél volna.

Majd ismét Deiphoboshoz fordult, aki felállott és véres arcát törölgette.

— Háború van. Akár ki is végezhetnélek .. de most...

— A beszéd fölösleges, bátyám, — mondta elnáthásodott hangon Deiphobos, — te vagy a parancsnok, tőled elfogadom. De tudd meg, hogy Helene előbb-utóbb a feleségem lesz...

— Nem! — kiáltotta Helene.

— De igen. Belátom, hogy csunyán jártam el. Ennek a selyemfiúnak a családi életét békén fogom hagyni: Helenével egyetlen szót a szükséges családi érintkezésen túl nem beszélek. De kellő pillanatban itt-leszek. Hektor, ebben az ügyben nyugodt lehetsz.

Deiphobos üdvözlés nélkül elment. A szobában pár vércsepp maradt és nehéz csend. Hektor még mondani akart valamit, de aztán meggondolta. Mozdulatlan arccal ő is eltávozott. Ahogy kitette a lábát, Paris azonnal odaállott felesége elé és fojtott haraggal, hogy ki ne hallassék, rászólt:

— Hát szükség volt erre? Ez a nagyképű Hektor gorombán rámszól, mint egy kocsis, hogy fogjam be a számat?

— Vagyis mindennek én vagyok az oka?

— Általában mindennek te vagy az oka. Ennek a külön botránynak is.

— Mit kellett volna tennem?

— Hallgatni. Intézted volna el Deiphobossal magad. Ha egy asszonynak, aki törődik az ura nyugalmával, ilyen ügye akad, elejét veszi sajátmaga és nem hoz mindenkit a legkínosabb helyzetbe. Egyáltalában mirevaló volt ezt nekem elmondani? Szóltál volna egyenesen és bizalmasan Hektornak. Ő majd elévette volna Deiphobost úgyis és ráncba szedte volna. Ez lett volna részedről a gyengéd és tapintatos megoldás. Nem pedig három testvért halálosan egymásnak úszítani.

De hát, mióta a világ áll, az asszonyokat nem lehetett visszatartani a fecsegéstől.

— Szóval neked mindegy, bármi történik, csak te ne tudjad.

— Világos. Amit nem tudok, az nincs. De amit tudok, az felboríthatja a lelki egyensúlyomat. Remélem, nem ez volt a célod.

— Nem, — felelte remegő hangon Helene, — a célom nem ez volt. Tudod jól, hogy három hónapja új életet hordok magamban. Egy félév mulva itt a második baba. Addig szeretném megőrizni a békességemet. Az izgalmak ilyenkor nem hasznosak. Nem bírtam már tovább az öcséd eszeveszett és terhes ostromát. Kihez fordultam volna panaszommal, ha nem hozzád? Megzavartam a lelkinyugalmadat, az lehet. De kinek a lelkinyugalma fontosabb most, a tiéd, vagy az enyém?

— Hagyjuk az egészet, — legyintett kedvtelenül Paris, — hogy végtelenül önző vagy, azt mindig tudtam. Szeretnék erről az ügyről nem beszélni többet. Deiphobos nem fog többé kínozni, arról jótállok. A lelkinyugalmadat megszerezted magadnak. Készen vagyunk, felejtsük el. A magam részéről szívesen elfelejtem, nem vagyok haragtartó. De most öltözködjél, nemsokára megyünk enni. Hogy megint elkésel, arról már nem is beszélek.

Helene némán kezdett készülődni. Többet nem szóltak egymáshoz. A közös étkezéstől csakugyan elkéstek és Priamos bosszús megjegyzést is tett. Helene elsírta magát és bocsánatot kért. Paris nem nagyon védelmezte, csak magát igyekezett menteni és széttárt karokkal panaszolta: «én már hiába beszélek.» Deiphobos, ahogy várni lehetett vona, nem mentette ki magát, megjelent a deipnonon. Orra és berepedt felső ajka kéket-zöldet játszott és alaposan megdagadt. Hogy a kellemetlen kérdéseket megelőzze, azonnal elmondta, hogy megbotlott, elesett és arcát a márványoltár sarkának verte. Társalgás közben udvariasan, közömbösen szólt Helenéhez is. Hogy történt köztük va-

lami, azt sem szaván, sem mozdulatán nem vehette észre senki. A legtöbbet különben Helikaon, a Laodike fiatal férje, beszélt a társaságban. Délelőtt nem kevesebb, mint négy öklözőversenyt csinált végig, mind a négyet sorra megnyerte és most a részleteket el kellett mondania. Apja, Antenor, hízott a boldogságtól, és az elbeszélés egyes részleteit büszkén elismételtette fiával, hogy annak dicsőségét mennél erősebben aláhúzza. A vacsora hamar feloszlott, kiki visszavonult, Paris és Helene most sem szóltak egymáshoz sokáig. Az asszony mindjárt vetkezett, hogy korán lefeküdjék, mert torokfájása nem akart javulni. Ekkor Paris odament hozzá és közömbösen, lustán átölelte. De nagy meglepetés érte, házasélete alatt először: Helene elhárította magától az ölelést.

— Mi ez? — kérdezte Paris sértődötten.

— Fáradt vagyok és nem jól érzem magam. Talán lázam is van. Bocsáss meg.

— Mi ez? Én a történtek után békességet akarok és te eltolsz magadtól? Mert állítólag egy kicsit fáj a torkod?

— Ne légy ideges, drágám. Innen a gyerekhez mégy, fölösleges dolog ráragasztani az én torokfájásomat.

— És ha nem megyek a gyerekhez?

— De csak menj. Én most rosszkedvű vagyok és unalmas. Meséltess magadnak Potidaiával.

— Micsoda? Én szeretettel közeledem hozzád és te elküldesz a cselédhez?

— Drágám, nagyon kérlek, ne légy ízléstelen. A mai jelenet után nekem egy-két napra van szükségem, amíg megnyugszom és rendbejövök magammal. Légy jó hozzám és hagyj ebből a borzasztó ügyből magamhoztérnem.

— Kérlek. Szóval a világ legszebb emberét eltolod magadtól. Kérlek. Ahogy akarod.

Haragtól dobogó szívvel indult az ajtónyílás felé. Ott egy pillanatra lassított, hátha Helene megijed és bocsánatot kér. De Helene nem szólt semmit. Ő tehát

folytatta útját. Bement a gyerekhez. Bunikos már mélyen aludt. Potidaia varrogatott valamit és még virrasztva üldögélt mellette.

— Meséljek valamit csendesen, uram? — csillant fel a leány mosolyogva.

Paris gondolkodott. Vadul kalapált benne a felháborodás és a bosszúvágy. Ránézett a leányra, aki nem származott istentől, még csak királytól sem. De csinos volt és kedves. Paris vállatvont és ráparancsolt magára, hogy engedjen gőgjéből. A kérdésre nem felelt, hanem durván magához rántotta a leányt és szájoncsókolta. Az alázatos megdöbbenésében a csókot nem is tudta viszonozni. A királyfi a lány két vállát fogva, arcába nézett. Potidaia sápadt volt, mint a fal, szeméből elindultak a könnyek. Riadtan és megbabonázva nézett vissza.

— Most mit bőgsz, te szamár? — kérdezte Paris suttogva.

— Uram, — hebegte a leány, — az öröm... én ezt nem is tudom elhinni... méltatlan vagyok...

— Méltatlan vagy. De csak hidd el.

A lány tovább sírt boldogságában, ő pedig magához szorította. Mikor másnap virradatkor szobájában öltözködött, hogy a gymnasionba siessen, észrevette, hogy Helene felébredt. Odaállott eléje.

— Megcsaltalak, — mondta gyilkos kárörömmel.

— Tudom, — felelte halkan az asszony.

— Szenvedsz?

— Szenvedek.

— Szeretsz?

— Akármilyen borzasztó, szeretlek.

— Akkor jól van. De Potidaia ittmarad. Én most sietek.

És elment anélkül, hogy felesége homlokát búcsúzásul megcsókolta volna.

XVII.

A második gyermek is fiú lett. Apja Agauosnak nevezte el. Bunikos nem fogadta szívesen kisöccsét, toporzékolva sírt mérgében, hogy most már csak azt fogják szeretni. Követelte, hogy dobják el, mint a multkor a felesleges kutyakölykeket. De kívánságát nem teljesítették. Lassan beletörődött, sőt, miután anyja megmagyarázta neki, hogy most már az ő kötelessége a kicsit óvni, nevelni és istápolni, roppant megszerette új szerepét.

A gyerekek gyakran voltak betegek. Ez a tünet egész Trójában mutatkozott. Élelmiszer volt ugyan bővében, de mind sokáig raktárban tartott holmi. Csak a hús volt friss, de azzal Hektor rendeletére szigorúan takarékoskodtak. A falakon belül fellelhető minden állatot állami kezelésbe vettek, sajátmaga senki sem vághatott szabadon állatot, bármilyen gazdag volt is. Éjszaka sokan kiosontak ugyan a déli kapun, hogy a sötétben felszökjenek a hegyekbe s onnan másnap, vagy harmadnap éjszaka friss zöldséggel és gyümölcscsel térjenek vissza, de ez édeskevés volt a falak közé zsúfolt annyi embernek. A lakosság kezdte érezni a friss táplálék hiányát. Az emberek kedvetlenek és fázékonyak lettek, olykor kisebbfajta járványok söpörték végig Tróját, bélhurutok és görcsös köhögések. Ezek kevés halálos áldozatot szedtek ugyan, de a város hangulata, amely a megszállás első évében tomboló hejehujává és dorbézolássá fajult, most élettelenné változott. A boltok készlete lassan fogyatkozott, s most már, a hatodik évben a bőven ömlő zsolddal sem vásárolhattak semmit a katonák, mert egyre kevesebb kalmár kockáztatta meg rakományaival, hogy éjszakai csempész-útjában a megszállók rajtaüssenek és mindenét elragadják. Annál jobban dúskáltak a kémjelentések szerint Agamemnon emberei. Ezerkétszáz hajójuk ott sötétlett a tengeren, de a hajóhadnak eleinte összeviszsza-tömege most már szabályos vízitábort alkotott. A rengeteg hajó között valóságos tengerszorost hagytak

szabadon, hogy a messzi országokból ideigyekvő, jól megrakott kereskedelmi hajók a partig érkezhessenek. Lemnos szigete, hír szerint, már úszott a vagyonban. A kapzsi király, Iason ivadéka, képtelen volt annyit termelni, amennyit a Trója alatt táborozó százhúszezer ember nyomban szét ne kapkodott volna.

De a hatodik évben rohamosan fordult minden Trójában is, a megszálló seregben is. Ez a nyár rendkívül száraz volt, a Skamandros dúsgazdagon bevetett síksága olyan hihetetlenül silány termést hozott, amilyenre emberemlékezet óta nem volt példa. Agamemnon serege nem tartott hosszú időre felhalmozott raktárakat, az évi készletet és a behozatalt mindjárt fel is élték. Mikor a csapásszerűen szűk aratás beköszöntött, a megszállók útnakindították a hajóhad nagy részét élelemért, de ezek a hajók nagysokára és majdnem üresen tértek vissza. Nemcsak itt volt terméketlen az esztendő, hanem az egész világon. Viszont Trója nem tudta a hegyekből javítani élelmezését, onnan sem volt mit hozni. Növelte a nehézségeket, hogy késő őszre a megszállók már komoly szükséget láttak, szorultságukban kisebb-nagyobb portyákat küldtek a hegyekbe, hogy ott felkutassák a rejtett völgyekben, szakadékokban, ligetekben dugdosott nyájakat. Trójának a hegyekkel való éjtszakai érintkezése így életveszélyessé változott. Egyre sűrűbben jöttek hírek agyonvert pásztorok holttesteiről, felgyújtott esztenákról, véres csetepaték nyomairól. Akiket a hegyekbe küldtek a városból, azok kezdtek minden módon kibújni a parancs alól, betegséget színleltek, elrejtőzködtek s csak a küldetés indulási idejének nagy elmultával szivárogtak elé. Viszont a szövetséges hadakból gyanúsan sok önkéntes jelentkező akadt. Ezek honvágytól kínzott emberek voltak, akik már hat éve nem tudtak semmit a távolban hagyott családjokról, éjszakai szolgálatra jelenkeztek és soha nem tértek vissza. A szökések annyira elharapództak, hogy Hektor kénytelen volt szigorú ellenőrzést szervezni. Éjtszakai járatokra és kémszolgálatra nem engedett, csak trójai bennszülötteket

alkalmazni, azokat is a kapuknál igen gondosan igazoltatták. Egy embert, vagy kettőt már ki sem engedtek a hegyekbe, mert az ellenség portyázó csapatai az ilyeneket meglesték és agyonverték. Nem egy ház gyászolt már Trójában, gyakran lehetett látni jelképes temetési menetet, amely előtt a meggyilkoltak temetésénél szokásos dárdát vittek a megfogadott vérbosszú jeléül, s az üres cserépkoporsó után feketébe öltözött és a gyász jeléül megnyiratkozott síró családtagok csetlettek-botlottak a most mindig zsúfolt utcák tömegében. Az első hősi halottak temetése nagy port vert fel, de a tizediknél már alig mutatott izgalmat a közönség. Gyalázkodó szavakkal illették Achilleust, aztán továbbmentek. Mert a kémjelentések révén az egész városban elterjedt, hogy az ellenség portyázó embereit Achilleus szenvedélyesen szereti vezetni. A híres király annyira ég a verekedés vágyától, hogy a vadász hevével keresi a legkisebb összetűzést is. Máris félelmes verekedőhírre tett szert, a városban azt mondogatták, hogy az eddigi halottaknak több mint a felét maga Achilleus ölte meg, emberei a többit.

Hektor úgy rendelkezett, hogy azok, akiket éjtszakai útra a hegyekbe vezényeltek, rögtön napszállat után kötelesek indulni, egy óra multával az indulás már tilos. Napszállat után egy órával már odaérhettek a síkon táborozó katonák a város déli oldalához. Hamarább nem indulhattak a csempészek megtámadására, mert napvilágnál a falakról meg lehetett volna látni a közeledőket. Igy aztán Trója emberei eleinte baj nélkül jutottak a hegyi ösvényekig. Mire Achilleus katonái megérkeztek a sötétben, ők már messze fenn jártak a szakadékok között. De Achilleusnak is megvolt erre a felelete. Rászánt huszonnégy órát. Ahogy a homály leszállott, fegyvereseivel nagy kerülőt téve, nem a város déli oldalán settenkedett, hanem más úton ment a hegyekbe. Ott töltötte valahol a napot s mikor megint sötétedett, szemközt jött lefelé a lopódzókkal. Minden másod-harmadnap megölt néhány trójait.

A haditanácsban sokat tanácskoztak erről. Lykaon

királyfi verte a mellét, hogy a sok veszteségnek az emberek ügyetlensége az oka. Kijelentette, hogy a tíz nagy kosár tojást kotlókkal együtt behozza a legközelebbi királyi birtokról, ha néhány markos embert adnak melléje. Egy-két jó trójai harcossal elindul, és nincs az az Achilleus, akin át ne vágja magát. Priamosnak tetszett a királyfi bátorsága, Hektor is örömmel fogadta a példaadó vállalkozást. Lykaon tehát elbúcsúzott nagyocska gyerekeitől, maga mellé vett öt válogatott embert és közvetlenül napszállta után kiosont a városból. Másnap nem tért vissza sem a nagyobb baromfitelep alapítására szánt tojásrakománnyal, sem anélkül. Harmadnap egy ügyes kém jelentette, mi történt. Lykaon a királyi birtokra minden baj nélkül eljutott. Ott összeszedte a szállítandó rakományt, aztán szétnézett egy kis erdőben, hogy deszkának való fát keressen, mert új harckocsit akart építeni magának. Békésen farigcsálta ezt az erdőben, mikor Achilleus, aki ezt a napot is a hegyekben töltötte, rajtaütött. Ő vitézül védekezett. Achilleusnak három emberét is levágta, de mikor Achilleust megtámadta, az gúnyosan nevetett és nem védekezett. Lykaon elhülve látta, hogy Achilleust nem fogja sem nyíl, sem kard, sem dárda. Az a mendemonda tehát, hogy a csecsemő Achilleust anyja, Thetis, megmártotta a Lethe vizében és életére testi sérthetetlenséget biztosított neki, igaznak bizonyult. Achilleus Lykaon minden kísérőjét megölte, de őt magát nem, mert mikor látta, hogy Priamos fia esett a kezébe, rögtön rájött, hogy ez értékes zsákmány. Megkötözve vitte magával a táborba és azonnal eladta száz marháért a lemnosi királynak, aki éppen aznap érkezett újabb borszállítmánnyal. Az már el is vitte Lemnos szigetére.

A hír mind nagy gyászt keltett, mert Lykaon életét féltették, mind nagy megkönnyebbülést, mert remélni lehetett, hogy kiváltják.

— Rettenetes ember az az Achilleus, — mondta a deipnonnál Andromache, — szegény atyámat is ő ölte meg, mikor Thebait bevette. Nem bír vele senki. De talán ki lehet váltani Lykaiont.

— Jó drágán, — mondta Hiketaon, — mert ezelőtt hét éve, mikor Paris öcsémmel ott jártunk, alaposan megrövidítettük valami lóvásárral. Akkor megfenyegetett bennünket, hogy a kárát egyszer majd megveszi a családunkon. Eetion, mit szólsz ehhez?

Eetion, Imbros királya, a szövetségesek közé tartozott. Ő volt testi-lelki barátja Lykaonnak. Ő is ott volt a deipnonnál.

— Kiváltom, akármibe kerül. Addig nem nyugszom, míg ki nem váltom. Csak az a kérdés, hogyan jutok most Lemnos szigetére. Ha egyszer ottvagyok, akkor már könnyen elintézem a dolgot azzal az uzsorással.

Laothoe királyné, aki már annyira gyászolt, hogy feketében járt és arcán véres, mély sebeket vágott, ahogyan csak a parasztok szokták, most sírvafakadt örömében. Összevissza ölelte Eetiont, aki fiát vissza fogja adni neki. És az imbrosi király még másnap este kiszökött a városból. Eltűnt a sötétben, hír aztán nem érkezett róla. Az imbrosi sereg egy helyettes-vezérrel ottmaradt és aztán hónapról-hónapra várta vissza királyát. Pandaros és Eurytion, Lykaon fiai, hirtelen érdekes fiúk lettek. Hetekig minden társaságban el kellett mondaniok apjok történetét. A történet hallgatói udvariasan sajnálkoztak a derék hős balesetén, de ki nem mondott szavakkal kissé irígyelték is, hogy világot lát. Egy ilyen családi beszélgetés alkalmával az Antenor házánál, ahova Paris és Helene is hivatalosak voltak, érdekes beszélgetés kerekedett Hektor és Helenos között. Helenos futólag odavetette:

— Tulajdonképpen szívesen lennék a Lykaon helyében.

— Vagyis, — mondta rögtön Hektor, aki éppen menni készült, — szeretnéd, ha legyőztek volna és eladtak volna rabszolgának.

— A Lykaon rabszolgasága csak ideiglenes dolog. Eetion előbb-utóbb ki fogja váltani. Akkor megint szabad trójai polgár lesz és erre az ügyre, mint kellemetlen kis kalandra, fog visszaemlékezni. Nem ezt a ka-

landot irígylem tőle. Hanem hogy egy időre kiszabadult a börtönből. Ha kiváltják, majd visszajön a börtönbe. De addig váratlan szabadságidőt kapott a porkolábóktól. Vagyis az istenektől, akik börtönünk őrei. Ezt irígylem tőle.

Hektor körülnézett. Mások nem igen figyeltek oda, Lykaon fiai a fiatalokkal trécseltek, az idősebbek már visszavonultak. Ebben a sarokban Helenos ült a Paris-házaspárral. Hektor leült Helene mellé és halkra fordította a beszélgetést.

— Helenos, ne beszélj az istenekről ilyen hangon. Erre már többször kértelek. Hogy a magad személye ellen kihívod az istenek haragját, az a te dolgod. De rossz példát adsz másoknak. Az ilyen példa ragadós. Mi lesz, ha ez elharapódzik és egész Trójában útonútfélen reggeltől-estig becsmérlik az isteneket? Azok felbőszülnek. De ez csak az egyik baj. A másik az, hogy a nép elveszti a fegyelmet. Ha az isteneket nem kell tisztelni, miért kell tisztelni a többit? A királyt? A trónörököst? A parancsnokokat? Hogyan uralkodjék akkor a király, ha kinevetik? Hogyan folytassam én akkor azt a nagyon nehéz munkát, amelyet apánk rámbízott? Ezért zártalak ki mindjárt az elején a haditanácsból. Mert jól ismerlek. Tisztességes lelkű ember vagy, de rajongó. Álmodozol. A csillagokat nézed, de megbotlasz a kavicsban, mert a lábod alá nem nézel. Az ilyen szerkezetű lélekre is szükség lehet békében. A békés élet természetes folyása az, hogy százféle nézet vitájából, hatásából, összerakásából adódik. De háborúban az álmodozóknak félre kell állniok. Ha a harcikocsi vezetője rohanásközben, ostorral a kezében, gyeplővel a derekán elkezd álmodni, az egész alkotmány felborul, szilánkká törik, állat és ember szörnyethal. Ennek nem szabad megtörténnie. Ezért mérsékletre, sőt némaságra intelek. Öcsém vagy, derék ember és kedves. Őszintén szeretlek. De a város védelmét én intézem. Ha látom, hogy ártasz a köznek, vérző szívvel kegyetlennek kell lennem. Erre ne kényszeríts. Míg a háború tart, hallgass. Utána aztán beszélhetsz,

amennyit tetszik. Feltéve, hogy a törvényeket meg nem sérted.

Az álmodozó királyfi kesernyésen elmosolyodott.

— Háború után beszélhetek? Örök hallgatásra ítélsz, Hektor. A háború után én már nem leszek sehol. Ne gondold, hogy nyafogok és sajnáltatni akarom magam. Sok mindent látok a jövőből és látom végzetemet is. Most látom arcodon, hogy jóindulattal elnézel bolondságom felett, mert kótyagos vagyok, mint Kassandra. Ezt nem tilthatom meg neked. Elhinni sem vagy köteles, hogy én mindnyájunk sorsát pontosan tudom. A magam sorsát is tudom. Az ítélet fellebbezhetetlen, nem rugkapálok ellene. De ha néha olyat mondok, ami szokatlan és meghökkentő, gondold meg, hogy a haldoklónak sok mindent megengedünk, amit másnak nem.

— Helyes. Ezt megértem. De azt nem értem, hogy megelégszel ezzel a mentségeddel, mikor félreállasz. Ilyenkor nem elég a félreállás. Ilyenkor segíteni kell. Ilyenkor hinni kell a közös ügyben, ha tudván-tudod is a küzdelem megjósolt végét. Hinni kell a hihetetlent is. Nem vagy te trójai? Nem akarod, hogy a hazád győzzön Agamemnonék ellen?

Helenos rögtön és folyékonyan felelt, mint aki ezeket a kérdéseket már sokszor feltette magának és az egészet sokszor végiggondolta.

— Egyszerre két kérdésre kívánsz egyetlen feleletet, Hektor. Itt a lelkiismeretemben két különböző ügyről van szó. Az első ügy a Helene ügye. A második ügy a nyugati világ támadása ellenünk, keleti világ ellen. A Helene ügyében természetesen nekünk kell győznünk. Ez a családunk kérdése, a dardanidáké és Trójáé. Egy hölgy a védelmünk alá helyezte magát. Lehet, hogy idejövetelének körülményeiről vitatkozni lehet. De abban a pillanatban, mihelyt ő azt mondja, hogy teljes szívével, testével-lelkével, utolsó lehelletével is az urához és családunkhoz tartozik és saját akaratából jött ide, az eset szépséghibáiról többé nem lehet vita. Kötelességünk minden erőnkkel melléje ál-

lanunk. Ezt a küzdelmet csak nekünk szabad megnyernünk, ez természetes. De ez csak az egyik ügy. A másikban minden érzékem tiltakozik az ellen, hogy mi győzzünk. Én Attika-párti és Sparta-párti vagyok. A nyugat felfogása szabad és tiszta. A mienk elmaradott, kezdetleges és kegyetlen. A nyugat ízlés, szépség és öröm. A kelet a kezdetlegesség, talajhozragadottság és kéj. A sárnak nem szabad győznie a márványon, a vak babonának az emelkedett hiten, a szennyes tunyaságnak az ápolt életformán.

— Ez az összehasonlítás teljesen hamis, — szólt élénken Hektor, — ilyen nyugat, amilyet te mondasz, éppen úgy nem létezik, mint ahogy ilyen kelet nincs. A világ teljesen egyforma, csak néhol gazdagabb, néhol szegényebb. Ahány szót mondtál, mindmegannyi igazságtalanság. Minket nevezel a kegyetlenség világrészének, mikor ott lent a síkon az Atridák táboroznak, a nagyszerű nyugatiak, akiknek családjában több borzalmas kegyetlenség történt, mint itt keleten valamennyi országban összevéve. A te nyugatod, Helenos, nem valóban létező ország, hanem csak a te álmodozásod földje. Sohasem jártál ott. Én jártam. Én láttam, hogy a nyugat éppen olyan hétköznapi valóság, mint mi. Az anya ott is szereti gyermekét, a szerelmes ott is gyönyörűséget keres, a gyilkos ott is messzeföldre köteles utazni, hogy bűnétől megtisztuljon, a gazdag ember ott is szereti a szép szobrot, az éhező ott is kenyeret lop. Az a nyugat, amelyet te megálmodtál magadnak, nem a földön van, hanem hiszékeny lelkedben.

— A földön van-e, vagy lelkemben, mindegy. De van. Ha lelkemben terül el, méginkább van, mintha csak a földön volna. A fontos nem ez. A fontos az, hogy ne győzzük le. Persze ő se győzzön le fegyverrel. Hanem győzzön le életformáival, szépségével. Győzzön le fegyvertelen szellemével. Adjuk meg magunkat neki és igyekezzünk hasonlítani hozzá. Akkor az egész világ szebb lesz.

Hektor figyelmesen nézte a halkan, félig lehúnyt

szemmel, sugárzó arccal beszélő ifjú embert, aki mintha révült álomban beszélt volna. Ő megcsóválta a fejét.

— Szóval hogyan képzeled a gyakorlati megoldást?

— Gyakorlati megoldás nincs. Olyan helyzetben vagyunk, amelyet gyakorlatilag lehetetlen megoldani.

— Tessék. Itt van. Te vagy a terméketlen széplélek. Ha azt kérdezem, mi a hiba, két óra hosszat tudsz beszélni egyfolytában. Ha azt kérdezem, mi tehát a teendő, azonnal megnémulsz. Én nem keresgélem, mi a hiba. De ha megkérdezik, mi a teendő, azonnal felelek: megtámadtak, tehát védem magam. Minden eszközzel, úgy ahogy tudom. Az első az, hogy Trója életbenmaradjon. A többi csak azután jön. Első az élet. A lét a legfőbb jó. Ha elkezdesz ábrándozni és szépséget keresel, akkor azt mondom: a lét a legszebb, segíts védelmezni.

— Az nem biztos, hogy a lét a legszebb. A halálnak is megvan a maga szépsége.

— Van. Hogyne. Az olyan halálnak, amelynek az élet a célja. Ha meghalok, hogy ez a város élhessen, ez szép halál. De ne hidd, hogy mindenáron meg szeretnék halni. Ne hidd, hogy mindenáron a hősök koszorújára vágyom. Ó, nem, én nagyon szeretnék még soká élni, örülni családomnak, a napsütésnek, a virágoknak, kedves lovaimnak, derekas munkámnak. De jöhet a pillanat, mikor ki kell állanom a biztos halálba. Akkor egy pillanatig sem habozom. Sajnálni fogok mindent, ami szép, jó és kedves nekem, de ki fogok állani.

— Még a kétségtelenül meddő halált is vállalod?

— Vállalom. Meddő halál nincs. Ha velem együtt kivétel nélkül minden trójai meghal, a várost felgyújtják és a romok alatt felszántják a földet, még akkor sem meddő. Mert a halál példa. Más országok polgárainak is példát ad. Ha Trója már sehol sem lesz a világon, akkor is legyenek férfiak, akik gondolkodás nélkül mennek, mikor kell. A te világod az ízlés, szép-

ség és öröm. Az enyém más. Az én világom férfiak világa: áldozat és tisztesség.

Helenos kesernyésen mosolygott.

— Nem győztük meg egymást, Hektor.

— Nem. Az igazi viták nem is egymás meggyőzésével végződnek, hanem azzal, hogy mind a kettő még jobban hiszi, amit az elején állított.

— De azért szeretjük egymást?

— Én őszintén szeretlek. Annyira, hogy ha a munkámat zavarod, saját érdekedben testvéri szeretettel becsukatlak a háború végéig.

— Vagyis életfogytiglan.

— Nézd, öcsém, ezt a Helenét. Ő maga a szépség, a boldogság, az élet vágya. És téged Helenosnak hívnak? Hiszen te vagy a lemondás, a beteges halálvágy maga. Ezentúl Kassandrosnak foglak hívni.

Mosolyogva néztek egymásra mind a ketten. Egyik mosoly sejtelmes volt, szomorú és kusza. A másik nyílt, egészséges és vidám. Paris, aki oda is hallgatott, nem is, és az egészet nagyon únta, hangosan ásítva felállott. A társaság oszlott. Helene és Paris hazamentek. Otthon, vetkezés közben, Paris odavetette:

— Ennyi hiábavaló beszédet is régen hallottam egycsomóban.

— Engem őszintén szólva nagyon érdekelt. Még végig is kell gondolnom az eszmecserét, hogy a két álláspontot szegény tyúkeszemmel pontosabban megértsem.

— Neked, drágám, végeredményben mindegy lehet akármelyik álláspont. Hogy Trója győz-e, vagy az Atridák, azt te csak úgy szemléled, mint a szarvastehén. Az szépen oldalraáll és érdeklődve nézi, hogy a két bika életre-halálra verekszik. Neked mindenképpen jó. Ha az Atridák győznek, az a pipogya Menelaos szép alázatosan megbocsát és visszavesz. Ha mi győzünk, megvan a boldog családi életeted. Téged baj nem érhet.

Helene az ágy szélén ülve bontogatta saruja bo-

nyolultan kötött rózsaszín selyemszalagját. Nem felelt semmit. Paris lehúzta fején keresztül pirosszegésű chitonját. Megállt és feleségére pillantva, idegesen szólt:

— Csak hallgatsz. Igazán magát Heraklest is idegessé tennéd ezzel az örökös hallgatással.

— Jobb, ha nem szólok, Paris. Aminek a felszíne csendesen nyugszik és nem zavaros, azt kár kavarni, mi jó származhatik abból?

— Az a jó származhatik belőle, hogy nem teszel idegessé ezzel a rejtelmes csenddel. Folyton úgy hallgatsz, mintha éppen feláldoznának az oltáron. Aki az arcodra néz ilyenkor, azt hiheti, hogy valami mérhetetlen szenvedéseket rejtegetsz magasztos némaságod mögött.

Helene másik saruját kezdte kibogozni és hallgatott. Paris ingerülten lecsapta a földre a kezében tartott chitont.

— Tessék. Megint némaság. Felelj már valamit, az ég áldjon meg.

Az asszony felemelte a földről a chitont és összehajtogatva székre rakta. Aztán visszaült az ágyra.

— Maradjunk békén, Paris, — szólt csendesen, — jobb, ha szépen aludni megyünk.

Paris kihívóan és haragosan elébe állt.

— Ebben a nagy vonakodásban van valami fenyegetés. Mondd csak ki, amivel fenyegetsz. Állok elébe. Mi bajod van? Bántott valaki? Mid hiányzik? Hol van még asszony, akinek ilyen dolga van, mint neked? Tessék, beszélj szabadon, hallgatlak.

Helene egészen levetkőzött. Most cserélte alsóruháját, hálóinget vett magára. Benne sem volt semmi szégyenkezés, közömbösen mutogatta magát, mintha az öreg Aithra előtt vetkezett volna. És Parisnak sem volt pillantása a föld legszebb asszonya számára.

— Jól van, beszélek. Mi elvesztettünk valami nagy kincset, Paris.

— Mit? Hát miért nem szólsz rögtön? Lop itt valaki? Ezt nem lehet tűrni. Mit vesztettünk el?

— Nem lop itt senki. Mi már nem szeretjük egymást, Paris.

— Az más, — szólt Paris megkönnyebbülten, — már azt hittem, hogy valami súlyos anyagi veszteség ért bennünket. És miféle oktalan beszéd az, hogy nem szeretjük egymást. Dehogynem szeretjük. Tudtommal jön a harmadik gyerek. Nem is mondtam még, hogy nevet választottam neki. Ha ez is fiú lesz, akkor Idaios lesz a neve. Ha leány lesz, akkor még nem tudom.

— Nem értesz te engem, Paris. Vagy nem akarsz érteni.

— Ha azt akarod, hogy értselek, beszélj világosabban.

— Jó. Előrebocsátom, hogy amit mondok, abban nincsen a világon semmi szemrehányás, vagy felelősségrevonás. Én tudom, hogy a világ és az élet olyan, amilyen, mi nem fogjuk megváltoztatni. Legalább is te nem. Aztán még egyet előrebocsátok: nem szabad haragudnod, ha volt férjemről is beszélek.

— Nem kellemes téma, de csak beszélj.

— Nos tehát. Theseus nem számít, akkor még gyermek voltam. Olyan az egész, mintha álmodtam volna. Theseusból annyi maradt nekem, hogy valaha egy nagy emberhez tartoztam, de ezt csak halványan sejtettem. Tíz éves koromban nem tudhattam értékelni nagy embereket. Aztán jött Achilleus. Ő rossz volt hozzám. Néha, amit sohasem mondtam el neked, meg is vert. Életem egy-két legborzasztóbb emléke látnom magam előtt elváltozott, vonagló arcát, amely őrültéhez hasonlított, látnom fogcsikorgató lihegését, látnom az ütésreemelt öklöt, hallanom hörgését. Volt olyan eset is, hogy részegségében megvert. Sokszor meg is csalt. De mindvégig szeretett. Mikor ádáz dührohamai elmúltak, sírt a megbánástól, könnyezve húzódott a földön a lábamhoz, átölelte térdemet, úgy nézett fel rám, mint egy gyermek és a nézése tele volt végtelen megbánással, hogy fájdalmat okozott nekem. Szeretett. Mikor bántott, a lelke mélyén akkor is szeretett. Mikor

nem volt belém szerelmes, akkor is szeretett. Aztán jött Menelaos. Ő nem bántott soha. Azt hiszem, nem is csalt meg. Nem érzéki természet, néha azt merném mondani, hogy nem volt belém igazán szerelmes. De hogy igazán szeretett, azt biztosan tudom. Minden baját elpanaszolta, minden örömét eldicsekedte. A lelkében egyetlen rejtek nem volt, amit mindenáron ne igyekezett volna feltárni előttem. Végtelen gyengédség lakott benne. Ha valami bajom akadt, rossz volt nézni. Ha egy kicsit fájt a torkom, napközben háromszor is hazajött, legfontosabb dolgait otthagyta, csak hogy megkérdezze, hogyan érzem magam. Mikor Hermione született, leírhatatlanul viselkedett, azt hittem, megbolondul. Átkozta a gyermeket, hogy nekem fájdalmakat okoz, és öklével véresre verve a fejét, átkozta önmagát a természet rendje miatt. Ő maga a legigénytelenebb ember a világon, a vagyon nem kellett neki semmire. De viszont ha az én vagyonomról volt szó, valóságos hörcsöggé változott. Neki semmit, mindent csak nekem. Mellette szerelmet keveset éreztem, de a szeretet olyan kimondhatatlanul áradó gazdagságát, a mosolygó és meghatott gyengédségnek ezt az örök és szüntelen kifejezését nem is lehet elképzelni. Szeretett.

Paris a székről leseperte a chitont és leült.

— Ezekre ne hivatkozzál. Egyik beszámíthatatlan őrült, a másik úgyszólván hülye. De most jövök én, azt hiszem.

— Igen, most jössz te. Mikor téged megismertelek, akkor ismertem meg a szerelmet. Akkor jöttem rá a boldogságtól ámulva és megrendülve, hogy ez is van a világon. A gyengédséget és szeretetet gyermekes mézesvíznek tartottam a szerelemhez képest. Kimondhatatlanul boldog voltam és ennek emlékét, megvallom, soha nem is veheti el tőlem senki, de ha az istenek el akarnák is venni, nem adnám. Mikor itthon letelepedtünk, meg voltam győződve, hogy mások legfeljebb csak boldog házasok, mi örök és isteni szerelmesek vagyunk. Annyira a magaménak éreztelek, hogy halá-

losan imádtam a cseresznyemagot, amelyet kiköptél, mert az is te voltál, és annyira a tiednek éreztem magamat, hogy gyűlöltem a fürdővizet, mert hozzá merészelt érni a testemhez, amely a tied volt. Akkor szóval ki nem fejezhető apróságok jöttek. Apró érzések, mikor láttam, hogy a jelenlétem zavar. Kis figyelmetlenségek, amelyeket én nagyítottam fel annyira, hogy bántottak. Aztán láttam, hogy nem vagy féltékeny, és csak a saját szépséged miatt örültél a mások kudarcának. Aztán jött a Deiphobos dolga. Láttam, hogy az egész nem érdekel, csak rendkívül kényelmetlen neked. És akkor belépett az életedbe Potidaia. Az elején kimondhatatlanul fájt. Tudtam, hogy ez előbb-utóbb bekövetkezik. A szerelem első mámoros ideje elszáll, a férfiak más nőket is meglátnak. Tudtam, hogy ami eleinte elképzelhetetlen, az lassanként elképzelhetővé válik, tudtam, hogy száz férj közül kilencvenkilenc rabszolganőket tart, vagy éppen két feleséget, mégis kimondhatatlanul fájt. Eszembe jutott ugyan a példa, hogy miért nem élhetünk úgy, mint Hektor és Andromache, akik csak egymásnak élnek és elegendők egymásnak szerelmökben, de beletörődtem. Akkor eszembejutott, hogy miért nem élhetünk legalább úgy, mint Kreusa húgoddal Aineias, aki tart ugyan rabnőt, de gyengéden kíméli felesége rangját és érzékenységét és minden módon gyengéd és jó hozzá. Nem így történt. Ebbe már nem törődtem bele. Ez fájt. Előbb jött Potidaia, aztán jöttek a többiek. Előbb kettő, aztán egyszerre négy is. A világ legszebb asszonya mellett. Fájt, de nem szóltam. Most végre szólok. Belőled nemcsak a szerelem aludt ki, hanem a szeretet is. Nem bánnám én, hogy megcsalsz, csak aztán volna egy jó szavad hozzám, csak eszedbe jutna a hajamat néha testvéri barátsággal megsimogatni. Nem, soha. Únsz, udvariatlan vagy, ingerlékeny, türelmetlen. Nem gyűlölsz, ó nem, az még elviselhetőbb volna. Egyszerűen közömbös lettem neked, nemcsak, hogy szerelmes nem vagy többé belém. Ez nagy vesztesség, mert életem gyönyörű ajándékát vesztettem el

vele. Legalább az emléke megvan. De már nem szeretsz testvérednek sem. Néha megtisztelsz hitvestársi öleléseddel és nem veszed észre, hogy csókodtól, amely megalázó, embertelenül szenvedek. Te pedig únod. Mit gondolsz, mi történik ezalatt egy asszonyban? Ha a közöny józan gondolkodásra kényszeríti, emlékeibe menekül. Kimondom neked, hogy én most igen sokat gondolok Menelaosra. És téged már nem szeretlek. Felugorhatsz a székről és megölhetsz, de kimondom: mi már nem szeretjük egymást. Mi már igazi jóbarátok sem vagyunk. Kimondtam, most csinálj velem, amit akarsz.

Helene szavaira némaság felelt. Az asszony meglepetve emelte fel eddig lesütött pillantását. Paris ott ült a széken és mélyen aludt. Ő odament, megint gondosan felvette a chitont, rendesen letette máshová, aztán lefeküdt. A maga mécsesét eloltotta. Mikor másnap reggel felébredt, Paris már öltözködve jött-ment.

— Tegnap elaludtál, — szólt nyugodtan urának.

— Dehogy aludtam. Csak nagyon fáradt voltam. Még gondolkoztam sokáig, aztán magam is lefeküdtem.

— Úgy. És mit szólsz ahhoz, amit az éjtszaka mondtam?

— Semmit. Rémképek. Mondtad, hogy ugyanúgy szeretsz, mint régen. Vagy valami ilyet. Mindegy. Ez nekem elég.

Az asszony ráhagyta. Belenyugodott, hogy az istenek így akarták. Paris sietve homlokoncsókolta feleségét és loholt a gymnasionba. Nagyon óvakodott attól, hogy elkéssék. Hektor ugyan némán vette tudomásul a késést, de ez a némaság sokkal kellemetlenebb volt a hangos megintésnél. A fegyelem kifogástalan volt, a többiek mind pontosan megjelentek már igen korán. Igen szégyenletes érzés volt a serényen dolgozó társak közé elkésetten belépnie.

Harmadik gyermeke is megszületett. Csakugyan fiú lett, az Idaios helyett nem kellett leánynevet keresni. A három tökéletes szépségű gyermeknek nem-

csak a rokonok jártak csodájára. A trójai polgárok közül is nem egynek eszébejutott, hogy elhozza a királyi palota udvarára várandós feleségét: lessék meg a bámulatosan szép Paris-fiúkat, az asszony csodálkozzék rá a valószínűtlen külsejű királyi unokákra, akik nem is emberi gyermekeknek hatottak, hanem a menyországból leszállott aranyszőke, megfoghatatlan kis lényeknek. Annál nagyobb volt városszerte a meglepetés, mikor egyszerre nem három Paris-fiú volt a palotában, hanem négy. Korythos megjött a hegyekből.

Magát Parist lepte meg legjobban a váratlan családi fordulat. Egy kellemetlenül borús őszi délben szitáló esőben tért haza a gymnasionból. A palota udvarán egy rongyos ember állta útját. Alázatosan üdvözölte. Paris unottan végigmérte, de aztán arca felcsillant: ráismert Peuthoiosra, hajdani pásztortársára, aki Philokynos idején olyan kitünően tudott főzni az esztena népének. Éppen olyan pocakos volt, mint akkor, de ráncos arcán, megfekedetett, csorba fogain meglátszottak az elszaladt évek.

— Hát te mi járatban vagy itt, Peuthoios? Remélem te magad vagy az, és nem hazajáró lelked.

— En magam vagyok, uram. Nem reméltem, hogy ilyen gyors szerencsével járok. Xenophobos urat kerestem, hogy eszközölje ki, mint befolyásos ember, elötted való alázatos megjelenesemet. És íme, itt állok előtted és beszélhetek veled.

— Ugyan ne okoskodjál, Peuthoios. Gyere be a lakásomra, sokáig nem fogiak elengedni. A felesegem ilyenkor a fürdőben van, vagy a gyerekeket sétáltatja. Igaz, hogy ez a ronda eső nem setálásra való. Gyere csak utánam.

Peuthoios hátraszólt valami sihedernek, hogy várjon, aztán a királyfi után indult. A szobában csakugyan nem volt senki. Paris leültette a vendéget.

— Most beszélj. Hogyan élnek a többiek? Hogy megy sorod magadnak?

— Uram, nem mondhatok jó választ erre. A

kancsal Myrmon, a kotnyeles Thorax, a himlőhelyes Haimon, és két ifjabb pásztor, akik a te időd óta kerültek oda, nincsenek többé. Ma egy hete nyájainkkal együtt ellenséges csapat lepett meg bennünket. Hatan voltunk pásztorok, ötöt az ellenség megölt. Nyájainkat elhajtották. Én idejekorán el tudtam szaladni. Üregben rejtőztem el, ahol nem akadtak rám. Estig vártam étlen-szomjan, akkor átlopódzkodtam hajdani szállásodra, Oinonéhoz. Ő küldött ide, ma virradóra osontam be a városba. Csak puszta életemet tudtam megmenteni Achilleus rettenetes kezétől.

— Achilleus? Megint Achilleus? Ó, csak már szemközt találkoznám vele. Megesküdtem, hogy megölöm. Társaidat is megbosszulom, ne félj. Addig nem halok meg, míg Achilleust meg nem öltem.

— Nem tudom, hogyan ölöd meg, uram. Saját szememmel láttam, hogy nem fogja a fegyver. Thorax közvetlen közelből rettenetes erővel vágta bele a gerelyt. Achilleus fogcsikorgatva nevetett, morgott, mint a zsákmányra ugró vadmacska, a gerely törötten hullott le melléről. A következő pillanatban már torkondöfte Thoraxot. A torkán ment be a dárda, a tarkóján jött ki. Ekkor szaladtam el. Az istenek csodája, hogy megúsztam.

— Hogy hogyan ölöm meg, nem tudom. De megölöm. Hogy van Oinone?

— Ómaga jól van. A fiával van a baj.

— Persze, a fia. Az én Korythos fiam. Nagy gyerek már. Mi van vele? Szép fiú?

— Várd meg alázatos mondanivalómat, uram. Oinone azt üzeni neked, hogy a fiúval nem bír többé. Mindent elkövetettt, ami anyai erejéből telhetett, de a fiú teljesen fékezhetetlen. Tizennégy felé jár, de már két gyilkosság terheli a lelkét. Összeszólalkozott egy öreg pásztorral és dühében saját kezével megfojtotta. Nemrégen pedig egy thrax kalmár tévedt mifelénk, aki portékát készült becsempészni Trójába. Korythos úrfi ok nélkül belekötött, összeverekedtek, Korythos a kalmárt furkóssal agyonverte. Oinone tehát arra kér,

hogy most már használd apai hatalmadat a fiú megfékezésére. Őt már többízben megverte, mikor fellépett ellene. Neked különben hitvesed szerencsés életet kíván.

Paris elképpedve, sápadtan hallgatta az üzenetet.

— Jól van, — felelte kényszeredetten, — a fiú költözzék ide az udvarba a hegyekből.

— A fiú itt van, uram. Kint várakozik az udvaron. Nem ismertél rá, vagy nem vetted észre.

— Miért nem beszélsz rögtön? Hozd be.

Peuthoios kiszólt az udvarra. Egy perc mulva Paris előtt állott a fia, Korythos. Kora szerint most kellett közelednie tizennegyedik évéhez. De ezt senki sem hihette el róla. Bárki tizenhétnek, sőt tizennyolcnak mondhatta volna. Kopott sarut hordott és darócból való chitont, ez volt minden öltözete. Apját jó félfejjel felülmulta, hatalmas válla csak úgy dagadozott az ing alatt. Ez mindeddig nem volt Paris kedve ellenére. Sőt büszkélkedhetett azzal, hogy ilyen koránfejlett, hatalmas, daliás fia van, aki még gyerek, de tagbaszakadt erejével férfiakon túltesz. Arca azonban meghökkentette az apát. Alacsonyhomlokú, gonosz és alattomos arc volt ez, olyan, mint egy útonállóé. S az ijesztő az volt benne, hogy az apához félreismerhetetlenül hasonlított. Mintha a sors ebben az ijesztő vad arcban akarta volna gyalázatos tréfával megszégyeníteni Paris világszép arcát. Ott állt a fiú leszegett fejjel, védekezésre kész lajhártartással, mintha támadástól tartana.

— Lépj közelebb, fiam.

A fiú nem vett tudomást a felszólításról. Csak apjára emelte rettegő és elszánt tekintetét. S mikor Paris lépett közelebb hozzá, feje elé kapta védekező karját.

— Ne félj, fiam, — szólt Paris kelletlenül, — nem bántalak. Holott megérdemelnéd. Hallom, hogy két embert öltél meg. Ez nagy bűn. De még mindig kisebb bűn, mint az, hogy kezet emeltél anyádra.

A fiú konokul hallgatott.

— Hogyan merészeltél anyádra kezet emelni?

— Én a király unokája vagyok! — felelte Korythos vadul és hangosan kiáltva.

— Először is csendesen és illendően válaszolj, fiam, mert ha itt orcátlan vagy, négy harcost hozatok ide, akik nyomban véresre vernek. Meg is ölethetlek, ha akarom. Itt más világ lesz, mint odafenn. Ha nem viselkedel tisztességesen, egyszerűen agyonveretlek. Majd én tisztességre tanítalak. Ehhez tartsd magad. Most menjünk tovább. A király unokája vagy, ez igaz. De anyád a király menye. Ő neked szent és sérthetetlen. Ezért sokáig és keservesen fogsz vezekelni. Ami a gyilkosságaidat illeti, azoktól hosszú utazással kell tisztára mosnod magad, és útra is kelsz, mikor majd lehet. Most nézz meg engem jól. Én vagyok az apád, trójai királyfi. Valaha én ugyanígy léptem be ebbe a palotába, mint most te. Megbecsültem magam és most méltó látványt nyújtok. Ilyenné kell lenned neked is. Megértettél?

Korythos kissé kicsinylően ránézett apjára. Végigmérte tetőtől-talpig. Arca lassan kapzsi vigyorra fordult. Szótlanul igent bólintott a fejével.

— Jól van. Én most a következőket rendelem. Valahogyan szobát szerzek itt neked, nagyon szűkében vagyunk most a helynek. Egyelőre rendbehozatom külsődet, aztán a király elé vezetlek, aki mindnyájunknak ura. Ő majd megmondja, mi a parancs felőled. Peuthoios, menj ki az udvarra és mondd meg valamelyik léhűtőnek, aki piros szegést hord a ruháján, hogy azonnal kerítsék elő nekem Oikarchos nevű palotaparancsnokot.

Apa és fia kettesben maradtak, egymással szemközt állva. Paris vizsga-tekintettel nézegette. A fiú vad volt és szinte félelmes. Szép és gonosz vadállatra emlékeztetett.

— Később majd kikérdezlek, anyád mennyire vitte nevelésedet. Mihez értesz, mit tanultál.

— Enni akarok! — szólt a fiú kurtán, mintha nem hallotta volna szavait.

— Viselkedjél szerényen és illedelmesen. Most én beszélek, azt mondtam, hogy ...

— Enni akarok! — kiáltotta Korythos hangosan és ingerülten, fogát összeszorította, orrán hevesen szedte a lélegzetet.

Paris önkéntelenül hátralépett. Félt a fiától. Az vállasabb volt nála és nyilván erősebb. Valamilyen oknál fogva nagybátyjára, Deiphobosra emlékeztetett, pedig alig hasonlított hozzá. A fickó olyan állati nyerseséggel követelt enni, hogy most természetesnek látszott: ez valóban puszta kézzel fojtotta meg az öreg pásztort. Paris komolyan félt, olyan ember módján, aki fegyvertelenül farkassal találkozott. Feszengve figyelt kifelé, hogy jön-e már Oikarchos. Az végre megérkezett.

— Emlékezel-e, Oikarchos, mikor engem fogadtál ebben a palotában? Legelőször enni adtál, mert éhes voltam, akkor jöttem a hegyekből. Ez a fiú Korythos, a fiam. Ugyanúgy adass neki rögtön enni, mint akkor nekem. Azután hozd rendbe fürdővel, ruhával, mint akkor engem. Ha készen lesztek, jelentkeztek nálam. De mindenekelőtt ételt lássak.

Oikarchos ránézett Korythosra és az előkelő házak előkelő szolgáinak merev, mozdulatlan pillantásával vette tudomásul.

— Légy üdvözölve, uram, — mondta neki, dús udvari ruhájában mélyen meghajolva annak rongyai előtt.

A fiú azt hitte, hogy gúnyolják. Azonnal meggörbült, mint a sunyó tigris. Feszülten várta, mikor kell ütnie és ugrania. Mikor néhány pillanat mulva kis asztalt hoztak telerakott tányérokkal, ő hirtelen odakapott két markával, elragadta, ami a kezébe akadt és gyanakvó nézéssel a szoba sarkába ment. Ott leült a földre és amit egyik kezében tartott, azt tenyérrel mázolta bele mohó szája ragyogóan fehér fogai közé, másik telt kezét védően maga mögé dugta, hogy senki el ne vehesse a táplálékot. Alig rágott, úgy nyelt, mint a kígyó, fejét előrebökve segített a nehéz nyelésben.

— Enni nem tanította meg az anyja, — mondta Paris szigorúan.

— De igen, uram, — csodálkozott Peuthoios, — étvágya jó. Anyja is ilyen egészségesen eszik.

Paris elhűlt. Hirtelen igyekezett maga elé képzelni Oinonét. Valóban így evett az, mikor a kőotthonban együtt fogyasztották a kondérban készült vacsorát? Nem, ilyen állati módon mégsem. A kanalat kecsesen tartotta, hiszen egy folyamisten palotájában tanulta viselkedése első formáit. De azóta eltelt tizenöt esztendő. Oinone senkivel sem érintkezett, legfeljebb ha a hegyipásztorokkal. Gyermekkora emlékei lekoptak róla. Lehet, hogy most már ő is így eszik. A fiú mindenesetre elég sok fáradságot ígérő jövevény. Mialatt némán és kedvetlenül nézte, belépett Helene. Paris mindjárt megmagyarázta a helyzetet. Korythos nyugtalanul felnézett. Haragosnak látszott, szinte dühösen morgott, mint a kutya, akitől el akarják venni a csontot. Oikarchos új tányért nyújtott feléje. Villámgyorsan ragadott le a tányérról egy marék vajas lencsét, mintha rabolta volna. Paris nem tudta ezt nézni tovább. Karonfogta Helenét és kivonta az udvarra.

— Szép fiú, — mondta Helene, — kissé vadnak látszik. Sokat kell majd vele foglalkoznod. A jóság igen hamar megszelidíti az ilyet.

— Ezt nem, — vetette oda Paris, — tudd meg, hogy ez a kölyök, aki még tizennégy éves sincs, közönséges gyilkos. Ezzel sok bajunk lesz. Hirtelenében nem is tudom, mit csináljak vele. Elhamarkodtam a dolgot. Azonnal vissza kellett volna küldenem. Ide egyáltalában nem való.

— Paris, hogyan mondhatsz ilyet? A gyerek az apja mellé való. Majd vigyázunk rá és a pásztori formátlanságokat legyaluljuk róla.

— Eh, mennyi bajom van. Ennek is most kellett jönni, mikor annyi a dolgom.

Helene arcán meglátszott a néma válasz, hogy Parisnak a világon semmi dolga nincsen. De nem mondott semmit. Oikarchos a jóllakott Korythost

vitte megfürdetni. Paris pedig ment atyjához kihallgatást kérni, hogy a fiút bemutathassa. Priamos végighallgatta, aztán ingatta a fejét.

— Ha olyan bárdolatlan az ifjú, ahogyan mondod, egyelőre nem kívánom látni. Veled más volt az eset: a formákhoz bámulatos érzéket mutattál annakidején és azonnal úgy viselkedtél, mint aki beleszületett ebbe a környezetbe. De ebben nem nagyon bízom. Nagyapja rosszhírű folyamisten. Nem sok jóval biztat. Előbb jóslatot is akarok hallani róla. Határozatom tehát felőle az, hogy miután a palotában úgysem tudunk neki helyet szorítani, elhelyezzük Xenophobos házánál. Xenophobos jól ismeri a pásztorokat, és személye a fiúban is bizalmat fog kelteni. Mihelyt Xenophobos jelenti, hogy a fiú már megjelenhet köztünk, hozhatod.

— Engedelmesen teljesítem parancsodat, atyám. De nem néznéd meg mégis, ha kicsinosították?

— Nem. Arra nem alkalmas. Már van róla jelentésem. Most visszatérhetsz otthonodba. Xenophobost azonnal rendeld ide, azzal magam beszélek.

Paris távozott apja színe elől. Hogy az öreg uralkodónak már van jelentése az újonnan felbukkant unokáról, az nem lepte meg. Már rég megszokta a palotában, hogy itt mindenkit mintegy a családfő kémjének lehetett tekinteni. Bár nehéz volt elképzelni, hogy Priamos néhány percnyi idő alatt már pontos beszámolót kapott a fiúról, Paris ezen nem is törte a fejét. Talán Oikarchos akkor súgott oda egy-két sürgős mondatot valamelyik szolgának, mikor az ételért járt. Nem lehetetlen, hogy éppen úgy Hektor is mindent tud már. Mindegy. A királyfi szívből örült, hogy a fiú terhétől jó időre sikerült megszabadulnia. Xenophobos házát kitűnő és bölcs döntésnek kellett tartania. A fiút nem is óhajtotta jó darabig látni. Oinone emlékét is, amely most zavarta lelkiismeretét, mennél hamarabb el akarta távoztatni magától. Megvan odafenn gondtalanul, nyilván jó egészségben, a fékezhetetlen fiútól megszabadult,

örüljön neki. Így aztán az apa valóban nem is látta többet Korythost. Peuthoios is kézen-közön elkallódott. Mikor délután eszébejutott, hogy Oinonénak mégis illett volna izennie valamit, Peuthoios már nem volt sehol. A hajdani pásztortársról azt sem lehetett tudni, vajjon visszaszökik-e most éjszaka a hegyekbe, vagy állatai eltűnése folytán most már itt kap valami munkát a városban. A királyfi itt-ott még megkérdezte, nem látta-e valaki Peuthoiost, de nem kapott érdemleges választ, tehát vállatvont és a pásztort mindjárt elfelejtette.

A hegyekről lekerült fiút megmutatták Hektornak, mert akarta látni. Hektor alaposan szemügyrevette, kérdezgette, aztán másnap reggelre a gymnasionba rendeltette. Ott mindent végigcsináltatott vele. Még ott helyben magához intette Parist és közölte vele, hogy Korythos rendkívüli tehetség. Egy év alatt Trója egyik legjobb harcosa lesz. Értelmileg annyira kezdetleges, mint az állatok, de lakik benne valami testi lángelme, amelyhez a trójai fiatalságban az utolsó húsz esztendő alatt nem akadt hasonló. Paris ezt boldogan és kérkedő arccal hallgatta.

— Kézbeveszem, — mondta Hektor, — jövő ilyenkorra világraszóló daliát csinálok belőle.

Ez a beszélgetés halkan folyt eddig. A közelben jövő-menő ismerősök, látván a beszélgetés bizalmas hangját, tapintatosan elfordultak és továbbsiettek. Paris tehát felemelte hangját.

— Úgy találod, hogy annyira tehetséges? Miben tehetséges?

Hektor elmondta a fiú eddigi eredményeit. Paris ismét hangosan felelt és ismételtette Hektor magasztaló szavait. Célját csakhamar el is érte. Egy-két arramenő megállt. Majd némelyek közelebb bátorkodtak. Végül már egész csoport alakított gyűrűt körülöttük. Paris ekkor felállott.

— Ez a Korythos nekem elsőszülött fiam. Ti itt mind megértitek, hogy mit jelent egy apa számára elsőszülött fia. De hangosan hirdetem előttetek, hogy

Trójáért nekem semmi sem drága. Hektor bátyám, hozzád szólok. Jól tudod, hogy mikor szükség lesz rám, engem mindig ott találsz a legvéresebb tömkelegben. Áldozat, de szívesen teszem. Most megkétszerezem ezt az áldozatat: kívánom, hogy Korythos fegyvert kapjon a kezébe és mennél hamarabb a küzdők között lássam, ha arra kerül a sor. És ha holtan látom magam előtt, csak annyit fogok mondani: megtette kötelességét. Hol az a fiú? Hozzátok ide.

Korythos ott volt a közelben. Néhányan mindjárt odahívták és Paris elé állították. Paris most látta a fiút életében másodszor. Rátette kezét Korythos vállára és így beszélt Hektorhoz:

— Bátyám, a mi dicső atyánk, Priamos, az ő elsőszülöttét, téged, Trójának ajándékozott. Ezzel mindnyájunknak megadta a magasztos példát. Én ezt követem. Elsőszülöttemet Trójának adom és bölcs nevelésedre bízom. Vedd és tégy vele, amit akarsz. Korythos, e pillanattól kezdve nem az én fiam vagy, hanem imádott hazánké.

Majd a hallgatóság felé fordult és büszkén kiáltotta:

— Így beszél egy trójai apa!

Korythos ügyetlenül csetlett-botlott. Az egészből nem értett semmit. De a körülállók lelkes, tömör tapsban törtek ki. Hosszú taps volt, Paris komoly arccal, mozdulatlanul állott az ünneplés zajában. Mikor a tapsok végre elhallgattak, Hektor ránézett az ünneplő csoportra:

— Ne szégyenítsétek meg Paris öcsémet azzal, hogy megtapsoljátok. Ő velem együtt azt vallja, hogy kötelességteljesítésért nem jár taps. Paris maga is ott fog küzdeni, ahol a fia. És ahol én is. És ahol ti mind. A győzelem után majd tapsolhatjuk egymást. Dologra, dologra. Ma még olcsón engedlek benneteket haza. Holnap kezdődik az igazi munka.

Másnap volt az Atridák és seregeik megérkezésének nyolcadik évfordulója. A haditanácsban felmerült az a gondolat, hogy hatalmas körmenettel kell meg-

ünnepelni az évfordulót és nagy külsőségek között mindenféle versenyeket rendezni. De Hektor mindezt ellenezte. Egyszerűen csak azt a rendeletet fogadtatta el, hogy e naptól kezdve a testgyakorlások rendje megváltozik: minden testedzést teljes fegyverzetben kell végezni, a gyakorlatokhoz a harcikocsik hajtását és a vívást is hozzá kell venni, a nyilazásra naponta egy óra fordítandó és ezentúl minden fegyverfogható férfi délelőtt is, délután is köteles a gyakorlatokat elvégezni. Felmentés csak súlyos betegség esetén adható, kivétel nincs. A rendelkezést mindenki természetesnek tartotta, mert sem Trójában, sem az ellenséges seregben senki sem akadt, aki Kalchas híres jóslatában kételkedett volna: kilenc évi megszállás után következik a döntő öldöklés. Ha pedig már csak egy esztendő van hátra az igazi verekedésig, a fegyveres gyakorlatok fontosságát be kell látni.

A gymnasionban másnaptól kezdve új külsejű sokaság nyüzsgött. Az első három napon hivatalos fegyvervizsgálatot tartottak. Legelőször a sisakokra került a sor. Kijelölt szakértők gondosan megnéztek minden sisakot, megbírálták szövetből, vagy bőrből való bélését, megrángatták a bőr fül- és nyakvédőket, hogy erősen tartanak-e, a domború homlokvédőket, hogy mekkora csapást bírnak ki. Megvizsgálták a két bronzlemezből való páncélt, a belül felcsatolandó bőrövet, az összefogó-láncokat, csatokat, karikákat. Az olyan páncélt, amelynek két lemeze az oldalakon pontosan nem fedte egymást, azonnal fegyverkovácshoz kellett vinni, mert a dárdahegy, vagy a nyílvessző az ilyen réseken behatolhatott. Viszont szabad volt lenszövetből, vagy bőrből készült olyan páncélt használni, amelyet ércrészekkel borítottak. Megnézték a lágyékrészek védelmére szolgáló bőrkötényeket. Akié nem ért pontosan a lábszárvértig, azt elutasították. Az ónból való lábszárvértnek térdtől bokáig kellett érnie. Majd a pajzsok következtek, a laiseia nevő kis bőrpajzsok, és a nagy aspisok, amelyek a földtől az állig érvén, az egész termetet tudták fedni. Ezeknek nyakbaakaszt-

hatóknak is kellett lenniök, de a harcos köteles volt a maga nagy pajzsára balkéznek való fogantyút is veretni. Megvizsgálták, jól ki van-e köszörülve a kard, megbízható-e a vállszíjj, amelyről oldalt függ le a kardhüvely, könnyen jár-e ki a penge a hüvelyből. Megvizsgálták a kőrisfa-dárdát, jó-e köszörült bronzhegye, valamint nyelének alsó hegye, amelyet a földbe lehetett ütni. Apróra megnézték az íjjat, jól van-e összeforrasztva a két kecskeszarv töve, megbízható-e a bélhúr, tökéletesen egyenes-e a nyílvessző nádszára, pontos-e a háromélű bronzhegy horga, kifogástalanok-e a vessző alsó végébe szúrt tollacskák, jól zár-e a puzdra fedele. A fegyvervizsgálók kifogásai ellen nem lehetett fellebbezni, a harcos köteles volt a hibát azonnal javítani, vagy ha nem lehetett, az egész fegyvert megszabott időn belül újjal pótolni. Parancs mondta ki, hogy a fegyverek verete mennél különbözőbb legyen, mert ha például minden páncélt egyformán kell megtámadni, ez meggyorsítja és megkönnyíti az ellenség dolgát, már pedig az ellenséget arra kell kényszeríteni, hogy minden páncélnál külön keresse meg a támadás legbiztatóbb módját.

Mikor már mindenkinek a fegyverzete rendben volt, Hektor elrendelte a komoly, harc-szerű gyakorlatokat. A készülődés elkomolyodott. A gymnasion óriási csatatérhez lett hasonló, a verekedők között a balesetek tucatjával érték egymást. Mindjárt akadt halálos is: egy thrax vitéznek szemébe és szemgolyóján keresztül agyába hatolt a rossz irányba csúszott dárda, az áldozat nyomban meghalt. A halottat ott vitték el Paris előtt, aki a rettenetesen véres hulla láttára hányingert kapott. Hektort értesítették, odafutott, és szitkozódva ordított azokra, akik a gyakorlást abbahagyták. Sok baleset történt a harcikocsik gyakorlatain, egy-két kocsi mindennap felborult és alig múlt el nap, hogy legalább egy ló el ne törte volna a lábát, azt, ha le kellett mondani róla, mindjárt szügyön is döfték. Trója izgatottan ébredt rá, hogy a háború véres is tud lenni. Eddig a megszállás csak táplálkozási zavarokkal, la-

kásinséggel és ilyes kellemetlenségekkel járt. Most a fegyverek és vértek látása és pokoli csörgése, az életre-halálra szóló viaskodások rettentő próbája figyelmeztette az elposhadt kedélyeket, hogy Ares rettenetes lábainak dübörgésével közeledik Trójára a halál, vagy győzelem végzete. Az eddig nyugalmasan unatkozó városról kiderült, hogy felszíne alatt nyolcéves örvények kavarognak.

A természetellenesen zsúfolt lakásokban, kertekben az emberek eddig megvoltak úgy, ahogy. Most a közelgő veszedelem izgalma az eddig elfojtott idegességnek megnyitotta zsilipeit. Nem volt éjtszaka véres verekedés nélkül. Nappal még csak elviselhető volt ez a feszültség, de este, ha pihenőre tért a város, az ingerültség gonosz szellemei elémásztak a sötétből. Ugyanígy kibujt odvából az eddig kemény fegyelemmel fékentartott nőkérdés. Rengeteg tömegű idegen katona tartózkodott a városban. Ezek veszedelmes tétlenségökben erőszakosan megkörnyékezték a trójai asszonyokat. A megszállás második évében, különösen az alsó néposztályban, gyakori lett a többférjűség. A városkormányzás az utcalányok egyre ocsmányabb garázdálkodását is elnézte. Az erkölcsök súlyosan megromlottak, de viszont néhány véres esetet leszámítva, a trójai társadalom belső békéjét meg lehetett óvni. Most az emberek között elemi erővel tört ki a szarvasbőgéssel járó vak viaskodási ösztön. Óráról-órára mentek ki az altisztek egy-egy házba, ahol korbáccsal, sőt néha karddal kellett rendet csinálni. Kitört a nép panasza a túlságosan egyoldalú és általánosan megutált táplálkozás miatt is, és ez odafajult, hogy a királyi palota szűk utcájában egy délelőtt egymást préselő és taposó tömeg kezdett hangosan kiáltozni, hogy a nép zöldfőzeléket és gyümölcsöt követel. Hektort szólította a zürzavaros lárma: jöjjön, mutassa magát és csináljon rendet. Hektor jött, beszélt a néphez, megnyugtatta a tüntetőket és szavaival, valamint szilárd népszerűségével elérte, hogy a békétlenkedők rivalgó ünneplésben részesítették.

A bajok a trónörököst nem érték váratlanul. Mindenre gondolt már jóeleve. Kitünően megszervezett karhatalom állt rendelkezésére. Viszont ennek nem volt könnyű dolga. És különösen nehéz volt a súrlódások gyógyítása magában a királyi palotában, mert a szövetségesek között egyre bajosabb lett a nyugalmat fenntartani. Ha valahol egy aithiops katona leütött egy részeg thrax katonát, azok baját a karhatalom aránylag hamar ellátta, de a palotában annál több fáradságba került Memnon és Athamas szenvedélyes vitáját lecsillapítani. A haditanács ülései azelőtt nyugalmasan és gyorsan lefolytak, most megtörtént, hogy a délelőtt kezdődő ülés belefolyt az esti órákba. Hektor volt mindennek a lelke. Alig aludt valamit ezekben a zavaros időkben. A városnak hol ezen, hol azon a pontján bukkant fel, ahonnan éppen rendetlenséget jelentettek. Onnan visszarohant az ülésre, békített, érvelt, vagy keményen szitkozódott, onnan rohant a gymnasionba, innen a fegyverkovácsok munkáját ment ellenőrizni, munkaközben ismét verekedéshez hívták, s mikor ott a karhatalmat vezényelte, hírnök szaladt hozzá a város ellenkező végéről, hogy ott zendülés készül.

Paris kevéssé zavartatta magát a bajokkal. Családi élete nyugalmasan és unalmasan folydogált, Helenével keveset beszélt, és mikor most az asszony megszülte a negyedik gyermeket, csak éppen tudomásul vette, hogy a három fiú után most leánykát rendeltek az istenek. Elnevezte Helenének, hogy ezzel a kedveskedéssel megvásároljon száz meg száz elmulasztott figyelmet, aztán feléje sem nézett a két Helenének. Viszont Korythos kezdte egyre jobban érdekelni. A fiú bámulatosan haladt a fegyverforgatásban, Hektor olyan dícsérő szavakkal illette, aminőket óvatos és mérsékelt beszédmódja nem szokott használni. De a Korythos viselkedése egyébként alig haladt. Xenophobosnál tartották még mindig és Xenophobos még mindig nem mert számára kihallgatást kérni Priamosnál, mert szertelen volt, erőszakos és

minden fegyelem számára megközelíthetetlen. Mikor Xenophobos feleségének egy kis macskája megkarmolta, hirtelen dühében megragadta és elharapta a torkát. Egy szolgát valami jelentéktelen okból úgy megvert, hogy annak eltört a kulccsontja, de még idejében ki tudták szabadítani a félelmes siheder kezéből. Xenophobos, nyilván a király titkos engedelmével, sőt parancsára két izben is csúnyául megverette, de ehhez három katona kellett. Mikor ezek verték, az ütlegeket érzéketlenül tűrte, mert megkötözték kezét-lábát. Azt lehetett volna hinni, hogy a fájdalom érzéke teljesen kiányzik belőle. Csak Hektor bírt vele. Hektornak szótfogadott. Ez azzal a reménynyel biztatta Parist, hogy a palotába beereszthető ifjú válik belőle. S mikor Korythos egy kardvívó-versenyen tíz régi vívót egymásután fényesen legyőzött, apja magához rendelte látogatóba. A fiú elfogultan jött és semmi beszédet nem lehetett kihúzni belőle. Ült és bámészan, gyanakodva nézelődött. Helene igyekezett igen kedvesnek lenni hozzá. Beszélgetni igyekezett vele minden eredmény nélkül. Csak nézte mostohaanyját villogó szemmel és otrombán mozgolódott a széken. Mikor aztán elment, Helene így szólt:

— Paris, ha megint jön ez a fiú, én nem szeretnék vele találkozni. Ez szerelmes belém. Félek tőle.

— Ugyan, — legyintett Paris kicsinylően, — hiú képzelődés. Ha valaki rádnéz, már azt hiszed, hogy szerelmes.

— Lehet, hogy képzelődöm. De ne hozz össze bennünket, mert félek tőle.

— Nevetséges vagy. Ez a fiú tizenöt éves. A család tagjait pedig meg kell szoknod. Igenis, ide fogom rendelni, szokjék a palota levegőjéhez. Most elmegyek. Helenosszal van beszédem, ha valaki keres.

Helenostól azt a mendemondát akarta megtudakolni, amely az ellenség táborában állítólag sokat emlegetett új jóslatról szólott. Helenos Kassandra társaságában fogadta. Az ikrek most is sok időt töltöttek együtt és ha ketten voltak, mély beszélgetésbe

merültek, ha rájoknyitott valaki, elhallgattak. A leány különben most nem sok vizet zavart, Helenoson kívül nem beszélt senkivel, mint csendes, félkegyelmű járkált a palotában, ha valaki szólt hozzá, riadtan elszaladt.

— Igen, van tudomásom a jóslatról, — mondta Helenos, — de ez nem új jóslat, hanem régi, csak most jutott eszébe valakinek s ezért felújították. A jóslat úgy szól, hogy az öldöklés akkor következik be a tizedik évben, ha Agamemnon táborában két görög vezér összevész. Most tehát Agamemnon, aki hír szerint már nagyon türelmetlen, egymás ellen uszítja a vezéreket, hogy legyen végre kettő, akik összeveszsznek. Mert ez kell a jóslat szerint a leszámoláshoz.

— Mint nálunk a gyermekgyilkosság, — szólt közömbösen Kassandra.

A két fivér meghökkenve felfigyelt. Helenos láthatólag maga sem hallotta ezt Kassandrától. Most hallotta először.

— Micsoda? — kérdezték mindaketten.

— Mondom, itt előbb az kell, hogy valaki a palotában megölje gyermekét. Borzasztó lesz.

Csendesen nevetett Kassandra, aztán mint aki valami csintalan tréfát mondott, kiszaladt a szobából.

— Micsoda butaságot beszél megint ez a leány. Priamos atyánk megöli valamelyikünket? Butaság.

Helenos nem szólt semmit, vállat vont. Másról kezdtek beszélni. Paris elhatározta, hogy ezt a képtelenséget elfelejti. Már csak azért is, mert nem óhajtott azon tűnődni, hogy apja őt kivégezteti. Ez képtelenségnek tetszett ugyan, de végre is egész élete úgy kezdődött, hogy apja el akarta tétetni láb alól. Azt meg éppen elhatározta, hogy a babonás Helenének Kassandra félkegyelmű megjegyzéséről nem szól semmit. Helene, ha ilyet hall, azonnal készpénznek veszi és úgy retteg, hogy környezete nem tud mellette megmaradni. Általában, Helene most már nagyon idegessé kezdte tenni. Szívből únta Helenét. Csak akkor

és csak annyiban érdekelte már az asszony, amennyiben valaki szemet vetett rá. Ilyenek pedig mindig akadtak. Minden udvarló közeledés mód nélkül felháborította, mióta Helenét nyilvánosan és rendszeresen csalta. Ha észrevette, hogy Helenén rajta felejti valaki a szemét, olyan méregre gerjedt, hogy bosszúját Helenén töltötte ki. A puszta gondolat, hogy mellette, a világ legszebb embere mellett, valaki Helene birtokára merészel gondolni, felforralta a vérét. Az a különös dolog történt vele, hogy éppen azóta lett ilyen indulatosan és ingerülten féltékeny Helenére, mióta egyáltalában nem szerette. Elég volt ránéznie Deiphobosra ahhoz, hogy rögtön hazamenjen és Helenének valami kegyetlen gorombaságot mondjon. Újabban azzal kínozta feleségét, hogy Korythost felrendelte magához. Kéjelgett abban, hogy az állatian mafla medvebocs csak ül és mereven nézi Helenét, az pedig mindenféle ürügyek alatt menekülni igyekszik a szobából.

Így végződött a megszállás kilencedik esztendeje. Kalchas jóslata szerint az igazi háborúnak most kellett kitörnie. De annak, hogy két görög vezér összekülönbözött volna, semmi híre nem volt.

Egy nap aztán ez a hír megérkezett. Egy kémjelentés újságolta, hogy Agamemnon egyik szórványos portyázó csapata elrabolta valamelyik környékbeli Apollon-pap feltűnő szép leányát. Agamemnon rögtön magához vette ágyasnak. De az öreg pap jött a leányt visszakövetelni. Agamemnon elkergette az öreget. Ez pedig Apollonhoz könyörgött bosszúért. Meg is kapta saját istenétől a segítséget: Agamemnon táborában pestis-esetet észleltek. Nagy lett az ijedség, a vezérek Agamemnont okolták Apollon haragjáért. Achilleus hangosan követelte Agamemnontól, hogy küldje haza a leányt. Ezen Agamemnon és Achilleus szenvedélyesen összevesztek. A jóslat bekövetkezte elérkezett. Agamemnonék elkezdtek szedelőzködni. A tábor nyüzsgése világosan mutatta, hogy támadásra készülnek.

A haditanács izgatottan ült össze. Kínos és ide-

ges hangulat úszott a levegőben. A király egyik fivére, Thymoites, aki az eddigi üléseken alig motyogott valamit, most valami epés megjegyzést tett Priamosra. Priamos keményen rendreutasította. Thymoites dühösen felelt vissza. Mondat ide, mondat oda, pár pillanat alatt úgy összevesztek, hogy a jelenlevők csak úgy kapkodták a fejöket.

— Csak te ne beszélj, király, — kiáltotta Thymoites, — különösen ne beszélj alattvalóidról. Hogy megölsz-e néhányat közülök, vagy nem, az neked tökéletesen mindegy.

— Halljuk, — szólt vissza Priamos, — nevezd meg nekem azt a trójai polgárt, aki nem szolgált rá és megöltem.

— Például a fiam! Kivégeztettél egy ártatlan csecsemőt. A régiek ezt mind tudják, csak nem emlegetik. Paris, aki itt ül, még nem tudja. De én most a nyilvánosság előtt elmondom neki. Hallgass ide, Paris. Ezelőtt több mint harminc évvel égi jelenés mondta Priamosnak, hogy egy gyermek, amely ezen és ezen a napon születik, meg fogja dönteni az ő királyságát. És ugyanazon a napon született nekem is fiam, neki is. Az ő fia te voltál, az enyém szegény kis Munippos. Rettegett mind a kettőtöktől. Téged átadott egy Agelos nevű pásztornak, hogy vessen oda a hegyekben a vadállatok elé. Munippost orgyilkossal megfojttatta. Te valahogyan megmenekültél. Az én fiamat azonban nem lehetett többé feltámasztani. Ilyen jóságos ember Trója bölcs királya. Hallod ezt, Priamos? Tagadd, ha tudod!

— Dehogy tagadom, — mondta Priamos, — szóról-szóra igaz. Én azt mondtam, hogy aki nem szolgált rá, azt nem öltem meg. Ez a két csecsemő nem szolgált rá? Hiszen békés uralmamat fenyegették. Ki nem pusztította volna el őket?! Amit tettem, bölcs volt és jogos. Az istenek nem egedték, hogy Paris fiam elpusztuljon. De a te porontyodat nem védelmezték. Nekem adtak igazat. És amiért ilyen szemtelenül felszólaltál ellenem, a haditanácsból kiutasítalak a következő há-

rom ülésre. Addig talán megjön az eszed. Most takarodjál innen. Majd megmutatom, hogy itt rend lesz.

Thymoites felállott és a dühtől reszketve habozott.

— Még mindig itt vagy? — folytatta Priamos.

— Jól van, megyek. De jegyezd meg magadnak, király, hogy Munipposért még nem számoltunk.

— Mivel szemtelenségedet fenyegetéssel folytattad, nem három, hanem tíz ülésről zárlak ki. Ha még ezentúl is folytatod, fiad sorsára juttatlak.

Ezt már nyugodtan, szinte egyszerű bejelentésként mondta. Különös volt megfigyelni, hogy Priamos a civódás elején lobbanva fortyant fel, aztán mennél hangosabb volt a szóváltás, ő annál nyugodtabb lett, viszont Thymoites ellenkezőleg: bosszankodva kezdte és végül dúlt-fúlt a dühtől. Most száját harapdálva, megrugdosott kutya gyanánt távozott a király öccse, a király pedig fehérszakállú, híres szép arcának éles és nyugodt tekintetével követte. Paris borzongva nézte apja arcát. Mintha most látta volna igazi valójában először. Priamos született uralkodó volt, semmi más. Hiába volt Hektor mindenható, hiába volt hivatalosan kinevezett feje mindennek, az uralkodó, a hatalom legfőbb ura, mégis Priamos maradt. Okos és hideg tekintetében nyugalom rejlett és korlátlan elszántság. Paris Kassandra fecsegésére gondolt: ebben a palotában gyermekgyilkosság lesz. Ettől most megborzadt. Hiába tolta volt ügyesen a felelősséget Helenére, Priamos kénye-kedve szerint mégis őt jelenthette ki felelősnek és egyáltalában nem volt lehetetlen elképzelni, hogy ugyanezzel a mozdulatlan és nyugodt arccal kiadja a parancsot Paris megöletésére. A királyfi ábrázata ónszínűre változott. Úgy érezte magát, hogy élete minden pillanatban kockára vettetett. Elhatározta, hogy roppant figyelemmel és lélekjelenléttel fog vigyázni minden lépésére. Különben halálfia.

Thymoites csúfos és kínos távozása után Hektor szólalt fel. Részletesen beszámolt a helyzetről. Kifejtette, hogy a város lakosságának félelemre semmi oka nincsen, a Poseidon által épített fal bevehetetlen.

Mindazáltal a védelem semmi módját nem szabad elmulasztani. Bejelentette, hogy a mult hónapok alatt titkos követek útján tárgyalt Penthesileával, az amazonok királynéjával. Erről nem akart mindaddig szólni, míg valami kézzelfogható eredményről jelentést nem tehet. Ez a perc most elérkezett: követei azzal a hírrel érkeztek vissza, hogy Penthesilea elfogadta a felajánlott szövetséget. Rövidesen elindul nagyobbszámú női hadsereg élén Kappadokiából. Tekintve, hogy Penthesilea magának Ares istennek leánya, a szövetség Trója számára igen hasznosnak ígérkezik.

— De volna egy mód, — folytatta Hektor, — amelyet eddig soha nem említettem a tanács előtt s amellyel talán minden komolyabb véráldozatot el lehetne kerülni.

A tanácsurak izgatottan fészkelődni kezdtek. Némelyek sugdosódni kezdtek szomszédjukkal, mások idegesen halljukoztak.

— Összegezzük a helyzet lényegét, — mondta Hektor, — a lehető legegyszerűbben. A háború elől nem futhatunk meg, Trójáját arra egy hozzánkmenekült nő védelmének isteni törvénye kötelezi. A kérdést, hogy Helene kié, fegyverrel kell eldönteni. Helene nem lehet két ember felesége. Vagy Paris öcsémé, vagy a Menelaosé. A két ellenfél mögött egy-egy hatalmas sereg áll, az emberek tízezrei készülnek tízezrek vérét kiontani. Kérdés, hogy erre szükség van-e. Felvetem a kérdést: mi volna, ha mi is belemennénk abba, s az ellenséges sereg is belemenne, hogy a kérdést maguk az érdekeltek döntsék el, s a seregek ne szenvedjenek. Békésen az érdekeltek nem tudtak zöld ágra vergődni. Emlékezetes, hogy a megszállás legelején Menelaos itt járt Odysseus kíséretében és békés megoldást keresett. Ezt lehetetlen volt megtalálni, mert Helene hallani sem akart arról, hogy visszamenjen Menelaoshoz. A megoldást tehát, mielőtt ilyen rengeteg ember fegyverrel ront egymásnak, célszerű volna magának a két érdekeltnek fegyveresen megtalálni. Én tehát Trója nevében azt a kérdést intézem jelenlevő Paris öcsémhez:

hajlandó-e szeretett hitveséért és Trója nyugalmáért Menelaos királlyal életre-halálra kiállani?

Paris halálsápadtan felállt. Elszoruló torokkal kereste a szavakat. Mielőtt szólhatott volna, Priamos nyilatkozott:

— Fiam döntéséről nem lehet kétség. Felelj, Paris fiam, kiállasz trójai hős módjára, vagy nem?

A királyfi atyja arcára tekintett. Az nem árult el sem szeretetet, sem haragot. Csak elszántságot. Paris előre látta, hogy mi történik, ha tagadó választ ad. Kassandra képtelen jövendölése hirtelen véres valósággá válik: Priamos kivégezteti fiát, a világ legszebb emberét. Ő tehát, noha már nem szereti Helenét, kénytelen Menelaossal kiállani. Talán ez is a halált jelenti. De később.

— Ne habozzál, Paris, — szólt oda váratlanul Hiketaon, — feleséged vagyonát úgysem adhatjuk vissza többé. Abból már nem sok maradt.

— Nem habozom, Hiketaon, — felelt ő rekedten, — a kétségtelen válasznak csak hozzám méltó formáján gondolkoztam. De nem tudok méltóbbat kitalálni, mint azt az egyszerű választ, hogy trójai vagyok, kiállok.

Erre Priamos nyugodtan megbólintotta hófehér fejét. A tanácstagok dörgő tapsban törtek ki, felugráltak, köréjetolongtak és ölelgették.

— Csakugyan trójai vagy, — mondta Hektor egyszerű és komoly kézszorítással.

A tanácsülés végetért. Priamos kijelölte Hektor vezetése alatt azokat, akik Agamemnon seregével Trója ajánlatát közölni fogják. Aztán felállott. Paris fejében gyorsan megfordult, hogy ha már sarokbaszorított helyzetében engedelmeskedett a kényszernek, ennek külsőségeit legalább learatja. Feltartotta kezét jeléül annak, hogy szólni akar. Priamos kopogott, sokan halljukoztak.

— Ne kerítsünk nagy feneket annak, ami természetes. Hogy trójaiakért esetleg meg kell halnom, az

nekem teljesen közömbös. De nem közömbös, hogy sietnem kell a délutáni fegyvergyakorlatra. Bocsássatok meg, sietek.

Újabb tapsvihar közepette indult kifelé. Ment egyenesen palotájába. Helenét nem találta ott, Aithra rakosgatott a holmik között, Drydax a sarokban ülve a mellvértet fényesítette.

— Öltözködöm, — mondta erős szívdobogását eltitkolva, — add a holmimat Drydax. Te pedig Aithra, mondd meg asszonyodnak, hogy büszke lehet férjére. Ki akarok állani érte Menelaos királlyal életre-halálra.

Leült, hogy mindenekelőtt az ónból való lábszárvédőket csatolja fel. Ekkor hirtelen éles sikoltást hallott. Valahonnan a közelről, az udvar felől.

— Segítség, emberek, segítség!

Helene hangja volt. Aithra már rohant kifelé, mint a bolond. Drydax földhöz vágta a lábszárvédőt és szó nélkül kirohant. Ő is felállott tehát és odakészített kardja után nyult. Nem ugyan rohanva, de sietve ugrott ki az udvarra, hogy tájékozza magát. A sikoltás a szomszéd szobából hallatszott, onnan, ahol most a gyermekek szoktak aludni. Odaszökkent és félrehajtotta az ajtónyilás kárpitját. Innen-onnan már őrök is szaladtak. A szobában megdöbbentő kép fogadta. Helene tépett ruhában feküdt az ágyon. Rajta térdelt Korythos. Félkézzel Helene nyakát szorította, másikkal a nekitámadó Drydaxot fogta nyakon. A tizenöt éves óriás félkeze elég volt a szolga fojtogatására. Drydax elkékült arccal fuldoklott a vasmarok borzasztó ujjai között. Dereka kétségbeesetten vonaglott, mint a megtámadott féreg, de a fiú szörnyű erejével nem bírt. Paris villámgyorsan kirántotta a kardot, a hüvelyt csörömpölve leejtette és rásújtott a Helenét szorongató kézre. Alsókarját érte. Helene felszabadult.

— Rámtámadt, — hörögte, — állat... borzasztó... segítsetek...

Korythos megfordult és eleresztette a szolgát.

Mialatt Drydax élettelenül hanyatlott vissza az ágyra, Korythos ráismert apjára. A fenevad lihegésével ugrott rögtön neki. De Paris már maga elé kapta a kardot. Korythos lendülete beleszaladt a pengébe. Annak hegye balmellén úgy hatolt be a húsba, mintha vajba ütötték volna. A királyfi hátratántorodott, hanyatt is zuhant volna, de a berohanó őrök két oldalról is megkapták és hátrarántották. Korythos száján vér bugyogyant ki. Arccal előreesett. Feje erősen megütötte apja térdét. Aztán elterült a földön, az esés ereje még beljebb tolta beléje a kardot. A kard a hátán jött ki. Nem volt véres, mert az emberi test, amelyen áthatolt, letörölte. De alóla feketén eredt meg a gyorsan ömlő vér, amely rohamosan dagadt pocsolyává a padlón.

— Mi ez? — hebegte Paris.

— Megtámadt, — zokogta Helene, — megleste, hogy nincs itt senki, előbb rimánkodott, aztán nekemesett, legyűrt ide, rámtérdelt és mikor kiáltottam, fojtogatni kezdett... fenevad... rettenetes volt...

A kis szoba megtelt berohanó emberekkel. Ketten Drydaxot próbálták talpraállítani. De annak tagjai visszaestek az ágyra. Valaki vizsgálgatta.

— Eltört a gégéje, — mondta, — meghalt. Vigyétek ki.

Az emberek csetlettek-botlottak. A szolga holttestét cipelve lökdösték egymást. Valaki letérdelt a vértócsába és meg akarta fordítani Korythos testét. De csak oldalra fordíthatta, mert a beléjedöfött kard úgy állt ki belőle, mint egy akadályozó nyél. Akkor odanyúlt és kihúzta a testből a markolatig beleszúrt fegyvert. Annak helyéről egyszerre bő sugárban szökött ki a bugyogó vér. Most látták meg Aithrát, aki ájultan hevert oldalt. Valaki rálépett.

— Mindenki menjen ki, — hallatszott Oikarchos hangja, — azonnal ki innen.

Paris gépiesen nyúlt kardjáért. Az most már nem volt tiszta, hegyéről lecsorgott a piros nedv a holttestre.

— Az első áldozat, — hebegte a királyfi, amint üvegesre meredt tekintettel nézte fia holttestét.

Aztán Helenére pillantott, aki fuldokolva zokogott mellette.

— A te áldozatod, — kiáltott rá haragosan.

XVIII.

Az egész síkság zsibongott a katonaságtól. A két sereg rendben felvonult. A feltételeket megállapították. Közös áldozatot hoztak, esküt tettek, hogy a Menelaos és Paris párviadala el fogja dönteni a küzdelmet: az istenek ítélete vagy itt tartja Helenét Trójában, vagy hazaküldi Spartába, de a két hatalmas seregből csak egyetlen embernek szabad meghalnia, vagy Parisnak, vagy Menelaosnak. Priamos maga is lehajtott harci-kocsiján a városból a síkságra, neki kellett az esküt szentesítenie. Résztvett a szertartásban, aztán királyi pompával hazament.

A két sereg óriási látványt nyújtott. Két beláthatatlan tömeg hadirendben. Erős nap tündöklött a síkra, az ezer meg ezer harcos mellvértje vakítóan ragyogott innen is, onnan is, a különböző csapatok, ki gyalogosan, ki lóháton, csillogott, kábítva a körültekintő szemet. A két arcvonal között teret hagytak a vitézi torna számára. Paris sírni szeretett volna felháborodásában: mindenki eleven volt, vidám és izgatott. Senkinek életét veszedelem nem fenyegette, járkáltak, tárgyaltak, kis csoportokat képeztek a két sereg közötti széles pázsiton. Őt nem sajnálta senki. Buzgólkodtak, serénykedtek, s ő gyűlölettel nézte őket, akik elevenen tárgyaltak halálos küzdelme felől. Lelke mélyéig rettegett a viadaltól. Ha szólt hozzá valaki, az tűrhetetlenül idegessé tette. És az előkészületek őrjítő lassúsággal folytak. Pandoros volt mellette. De az is annyit beszélt, hogy ezt idegességében nem bírta elviselni.

— Szeretnék egy kicsit aludni, — mondta kínzottan, — míg azok elkészülnek. Képtelenség, hogyan piszmognak. Szeretnék már túllenni rajta.

— Jól teszed. Keresünk valami bokros helyet, dőlj le a gyepre. Tetszik nekem, hogy most aludni tudsz. Ha elkészültek, majd felköltelek.

Mialatt alkalmas helyet kerestek, a lámpaláztól és félelemtől béna térde majdnem összecsuklott alatta. Aztán ledűlt a gyepre, Pandoros leült melléje. Nem aludt, soha életében nem volt ilyen messze tőle az álom. Csak nem akart hallani senkit és semmit, míg a halálos párbajhoz nem szólítják. Behúnyta a szemét és elképzelte, mi folyik most a síkon. Hektor és Odysseus, akiknek tornavezetői személyében megegyeztek, most kényelmes lépésekkel méregetik a teret, a két arcvonalat kiabáló vezényszavak szorítják hátra, aztán ezüstsisakból sorsot húznak, hosszadalmas rázogatás után, hogy melyik ellenfélé az első dárdavetés joga. Aztán majd jönnek és szólítják. Ki fog lépkedni a térségre. Talán ez lesz utolsó útja életének.

Lépések zaja közeledett, ő nem nyitotta ki a szemét. Tovább akarta az alvást tettetni.

— Te vagy, Herpion?

— Én vagyok, uram, — felelt egy királyi kocsihajtó hangja, — elhoztam a gyolcsot, ha majd kötés kell. Látom, Paris úr alszik.

— Hadd szunnyadjon, erőt gyűjt a párbajra. Milyen a hangulat az emberek közt?

— Roppant jókedvű mindenki. Korythos esetéről alig beszélnek. Boldogan tárgyalják hogy ezzel a viadallal kilenc évi kínlódás után vége lesz a háborúnak.

— Mit beszélnek az esélyekről?

— Őszintén szólva, Paris úr győzelmében nem hisz senki. Mindenki azt mondja, hogy ő csak ijjász. Minden más fegyverhez Menelaos jobban ért. De azt mondják, hogy ha Paris úr elesett, legalább Helene kitakarodik a városból örökre. Csak menjen haza Spartába, ő az oka Trója minden bajának.

— Beszélj csendesebben, felébred és meghallja. A király hol van?

— Fenn ül a toronyban a Skaia-kapu felett. Körülötte a vének, Panthoos, Hiketaon, Thymoites, Antenor, Ukalegon, Klytios, Lampos. A király mellett ül Helene. Hosszú uszályos ruhát vett fel, nagyon szép. De mikor lejött a palotából, a nép némán nézte. Nem volt semmi ünneplés. Micsoda változás. Azelőtt istenítették, most észrevehetően népszerűtlen.

— Igen, ez sajnosan így van. De ne beszélgessünk, Paris még felébred.

Odábbvonultak. Ő Aphroditéhez imádkozott. De ez különös ima volt. Hevesen szidta imájában az istennőt, hogy nem áll eléggé mellette. Mire való volt őt életveszélynek kitenni? Istennő, — mondta magában, — ha most nem segítesz, az gyalázatos dolog lesz tőled. Tudod jól, hogy Helenét már nem szeretem. És most haljak meg, mert neked adtam az aranyalmát? Ha meghalok, utolsó szavammal rettenetesen megátkozlak. De ne haljak meg, te vagy most már egyetlen reménységem, segíts, segíts, segíts, ne haragudjál, ha fenyegettelek, úgy félek, hogy majd megőrülök.

Nemsokára megismerte Hektor hangját. Kinyitotta szemét és felült.

— Készen vagyunk, — mondta a trónörökös, — készülődjél gyorsan. Az első dárda a tied. Lassan célozz, nyugodtan dobd a fegyvert és teljes erővel.

Hozták fegyvereit. A még mindig fogságban sinylődő Lykaon mellvértjét használta, mert az könnyebb, mégis erősebb volt az övénél, bár kevésbbé díszes. Lassan bajlódott bőrköténnyel, lábvérttel, hogy ezzel is elodázza halálát. Hektor erősen sürgette. Végre elkészült. Elindult a küzdőtérre. Menelaos már ott várt a helyén. Most látta ellenfelét először annyi év multán. A szőke óriás itt állott dárdáival, szeretett volna odarohanni hozzá, eléjeborulni és irgalmat kérni. De ezt nem tehette. A kettejök közt kimért távolság közepén ott álltak a viadalvezetők: Hektor és Odysseus. Az egész síkon mintegy hallani lehetett a

halálos csendet. A kék levegőben madarak csicseregtek, ez a két sereg csendjét még borzasztóbbá tette.

A vezényszó elhangzott. Ő soká rázogatta a dárdát, a nyelet meg is forgatta markában, hogy fogása jól kézhezálljon. Szíve elviselhetetlenül kalapált. Végre nekifohászkodott. Teljes erejével eldobta a dárdát. Erős koppanást és reccsenést hallott. Dárdája belement Menelaos kis pajzsába, de hegye rögtön kicsorbult, a dárda lehullott róla a fűbe. Most Menelaos következett. Kimeresztett szemmel nézte, ahogy az készülődött. Halálomat tartja a kezében, — gondolta a királyfi, — és rögtön eldobja. Mindjárt dobja. Most... most... Menelaos dobott, a dárda gonosz süvítéssel repült alteste felé. Villámgyorsan odakapta a pajzsot és hasát hirtelen behúzta. A dárda belefúródott pajzsába. A dobás sokkal erősebb volt, mint az övé, a fegyver átütötte az ércből való és bőrrel borított pajzsot. Köténvét meg is repesztette. Odanyúlt, a dárdát elfárasztotta a pajzs, lehullott. Paris sikoltani szeretett volna az örömtől: élt, nem volt semmi baja. De nem is ért rá boldognak lenni. Menelaos hirtelen kardot rántott és nekirohant. Paris hatalmas ütést érzett a fején. De a kitünő mívű sisak rugalmas bőrbélése felfogta az ütés erejét. Menelaos hatalmas kardcsapása erősebb volt, mint maga a kard: a penge darabokra tört a sisakon. Menelaos kezében csak a markolat maradt. Azt eldobta. Akadt egy szempillantás most, mikor fedetlen maradt. Megmaradt dárdáját balkezéből még nem ért rá átkapni jobbkezébe. Paris támadhatott volna. De ez már csak akkor jutott eszébe, mikor a pillanat elmúlt. Megint védekezésre szorult. Életéért remegve tartotta maga elé a pajzsot. De Menelaos nem a dárdát használta. Hanem nekiugrott Parisnak, megragadta sisakja taréját és a taréjnál fogva Paris nyakát ellenállhatatlanul csavarni kezdte. A sisak erősen oda volt kötözve a fejéhez és kapcsolva a vértihez: Paris ellenállhatatlanul fordulni volt kénytelen. A sisaktartó szíjj torkát fojtogatta. Érezte, hogy vége van. Menelaos félkézzel vonszolni kezdte a saját seregének

arcvonala felé. Nyilvánvaló volt, hogy élve akarja elfogni, vonszolva vinni az ellenséges táborba, megcsúfolni, kinevetni.

— Aphrodite... — hebegte Paris fuldokolva.

Abban a pillanatban érezte, hogy az istennő láthatatlanul jelen van. Láthatatlan kéz nyúlt álla alá és egyetlen mozdulattal elrepesztette a sisakartó szíjjat. Pedig az erős birkabőrből készült, erős férfi is nehezen téphette el. A sisak a Menelaos kezében maradt. Dühösen dobta oda bajtársai sora felé, valaki nyomban felkapta. De Paris teljes erejéből szaladni kezdett. Menelaos megmarkolta jobbkezével dárdáját és a menekülő felé dobta. Ő éppen aggodalmasan pillantott hátra és elszörnyedve látta maga felé közeledni a jól irányzott elkerülhetetlen halált. De Aphrodite vigyázott. Láthatatlan mozdulatával könnyedén félrebillentette a gyilkos dárda útját. A fegyver Paris füle mellett süvöltött tova. A menekülő belerohant a trójai arcvonalba.

— Rejtsetek el, rejtsetek el! — kiáltotta hörgő lihegéssel.

A harcosok tömege úgy csapódott össze körülötte, mint a vetésbe dobott kő körül a kalászok. Kézről-kézre segítették a szorosan felsorakozó vértesek. Már bent bujdokolt egy lovascsapat mélyén az állati lábak között. Egy ember leugrott a lóról.

— Pattanj fel gyorsan, uram, nyargalj neki Menelaosnak.

Paris felugrott a paripára. Ugyanekkor meglátta Pandorost, Lykaon fiát. Az ifjú nem messze tőle nyílvesszőt tett ijjába. Kiáltozni kezdett, hogy mindenki menjen előle, ne akadályozzák a szabad kilövést. Többen ugrottak köréje, hogy nagy pajzsaikkal védjék, mások eltisztultak előle, hogy ne zavarják célzását. Pandoros kihúzta a vadkecske szarvából készült tizenhatmarkos íjat, gondosan célzott és lőtt. Paris izgatottan figyelte a nyeregből. Menelaost látta a két arcvonal között összeesni. Látta, amint a lábaszárát azonnal

elönti a vér. A nyílvessző nyilván hasába fúródott. Az elesettet nyomban körülvették.

Őrá most nem figyelt senki. Lován lassan hátrálni kezdett. A feszülten figyelők nem törődtek már vele, nem is gondoltak rá, gépiesen adtak neki helyet. Így tudott eljutni egészen a trójai arcvonal mögé. A hosszú sorban felállott trójai sereg háta mögött hirtelen sarkanyúba kapta a lovat. Visszanézve látta még, hogy a két arcvonal megindult egymás ellen. A trójaiak fülsiketítő lármával és a Menelaos eleste felett diadalmiordításban tombolva, az Atridák serege lassan, szorosan egymáshozzárkózva, félelmes csendben és rendben. Mikor a két sereg egymáshoz érkezett, ő elérte a kaput. Többé nem nézett hátra. Az őrök felismerték, beengedték. Megint vágtára fogta a lovat és csattogva rohant a fellegvár utcáin a palota felé. Egyenesen berontott szobájába. Helene ott ült négy gyermekével és sírt.

— Itt vagyok, Helene, élek.

— Ha te élsz, akkor... akkor Menelaos...

— Elvitték. A csata megindult.

— Megölted?

— Nem. Nem tudott legyőzni, a mi küzdelmünk eldöntetlen maradt. De Pandoros belelőtt egy nyilat. Úgy láttam, hogy súlyosan megsebesült. Elvitték. Ha életbenmaradt, nem fog annyira hencegni. És én élek. Élek! Megcsókolhatom a gyermekeimet! Bunikos! Agauos! Idaios! Kis fiaim! És ez az édes kislány! Kedveseim!

Ujjongva ölelgette őket, csókolgatta mindet, ahol érte, közben szinte eszelősen kacagott. Szeme könnyes volt az örömtől. Aztán valahogy lecsillapodott. Ráparancsolt Potidaiára, hogy vigye ki a gyerekeket, mindenki menjen ki, a feleségével akar együtt maradni, senki se zavarja őket. Mindenki kiment. Paris ledobta magáról a páncélt. Lábszárvédőivel bajlódott.

— Nem is kérdezem, hogy te miért vagy itthon? Miért nem nézed a toronyból a viadalt?

— Képtelen voltam nézni. Majdnem elájultam.

Mikor Hektor és Odysseus a távolságot mérték, bocsánatot kértem apádtól és hazajöttem. Könyörgöm, mondd meg, mi a Menelaos sorsa?

— Ismétlem, nem tudom. Csak annyit láttam, hogy erősen vérzett és elvitték. Aztán megindult az ütközet.

— És te nem maradtál ott?

— Én? Már bocsáss meg, csodálkozom a kérdésen. Én a kötelességemnek bőven eleget tettem, mikor önkéntes ajánlkozással kiállottam érted. Kockáztattam az életemet. A mérkőzés eldöntetlen maradt. Nekem ennyi volt a kötelességem, annak emberül megfeleltem. A többi trójai most teljesíti a kötelességét. Remélem, szintén emberül. Majd megtudjuk, hogy mi történt. Most csak egyetlenegy ujjongó gondolatom van: élek. Szeretném kiordítani az udvarra. Szeretnék végigmenni az utcákon és mindenkinek kiabálni: élek. Minden módon örülni akarok az életnek. Helene, ölelj meg.

Leült Helene mellé és karjai közé akarta venni. Az asszony csendesen, de erősen elhárította.

— Paris, én téged nem szeretlek.

— Angyalom, idestova tizenegyéves házasok vagyunk. Ez már nem a gerlebúgás, a holdvilág és a fuvola ideje. Ölelj meg.

— Nem, Paris. Én nem szeretlek. Te sem szeretsz engem. Szerelem nélkül bűn megölelni egymást.

— Ugyan ne beszélj ilyen hiábavaló dolgokat. A szerelem elszállt, a házasságoknak ez rendes folyása. A férjed vagyok, nem?

Hevesen átkarolta az asszonyt. Az szabadkozott.

— Hagyj engem, Paris. Az a kisebbik baj, hogy nem szeretlek. A nagyobbik baj az, hogy Menelaost szeretem.

— Menelaos talán már elvérzett azóta. A halottat csak szeresd, ha úgy tetszik. De a feleségem vagy.

— Irtózom tőled, Paris, értsd meg. És irtózom magamtól. Egész éjjel nem aludtam. Folyton Oinone állt előttem, akit nem is ismerek. Elvettem a férjét és

megöltem a fiát. Arra sem vagyok méltó, hogy térdreboruljak előtte és bocsánatért könyörögjek hozzá.

Paris hangja keményen kegyetlenné és lihegővé változott.

— Most ne papolj nekem. Élek, és mindenáron örülni akarok annak, hogy élek. Mit bánom én, hogy szeretsz-e, vagy sem. Gyönyörű vagy. Az enyém vagy. Menelaos pedig aligha él. Győztem. Akarom dühösen, tombolva érezni, hogy győztem. A zsákmányom vagy. Tegnap láttad, hogy mire vagyok képes miattad, pedig nem szeretlek.

Fogcsikorgató, forró szavai közben megmarkolta a Helene torkát.

— Korythos, az aljas fiatal állat, tegnap meg akart fojtani. Ha nem vagy az enyém, én is megfojtalak. Csókolj meg.

Helene arcán csorogtak a könnyek. Ellenállása ellankadt. Sápadt volt, mint a halál. Nem viaskodott többé. Keserűen mondta:

— Iszonyú bűn az, amit velem csinálsz, Paris. Az istenek iszonyúan megbüntetnek érte.

Többet nem szólhatott, mert Paris ragadozó csókja lezárta a száját. Ő élettelenül tűrte. Arcán ömlöttek a könnyek.

Mikor később a királyfi kikiáltott az udvarra, hogy Oikarchost szólítsa, nem kapott választ. Többszöri kiáltozásra is csak öreg dajkák és szolgálók kerültek elő. Férfiember nem volt az egész palotában. A szolgálók minden kérdésre azt felelték, hogy az emberek lementek a falakra az ütközetet nézni. Még a nők közül is csak az maradt otthon, akit Oikarchos külön parancsa a palotában tartott. Paris bosszankodva rendelkezett, hogy hozzanak neki enni. Valamit összeszedtek neki. Helenével akart ebédelni, de az asszony nem volt éhes, a gyerekek pedig már előbb megebédeltek. Így hát egyedül evett. Aztán megparancsolta, hogy hozzák rendbe fekvőhelyét, mert aludni akar. Akkor megjelent Helene.

— Paris, le akarsz feküdni?

— Úgy van. Miért kérdezed ez ilyen csodálkozó hangon?

— Mert borzasztónak tartom, hogy képes vagy lefeküdni, mialatt odalent miattad folyik a csata.

— Miattam? Ez hihetetlen. A csata miattad folyik, drágám. Én legyek felelős azért, hogy valaha régen te és Hiketaon rámerőszakoltátok ezt a házasságot? Én kiálltam érted, kötelességemen felül. Többet nem tehetek. Elvégre a családom iránt is vannak kötelességeim.

— Hektornak is van fia. De ő ott van a helyén.

— Van fia, de csak egy. Nekem négy gyerekem van. Mindenesetre furcsa asszony vagy. Más feleség zokogva könyörög az urának, hogy ne tegye ki magát veszedelemnek. Te pedig magad küldesz oda.

— Paris, én szívből szeretném, ha nem esnék semmi bajod. De mindkettőnket tönkreteszel. Milyen hangulatot fog kelteni Trójában, ha éppen te nem vagy ott, akinek felesége miatt kitört a háború? Engem már gyűlölnek Trójában. És tudnod kell, hogy a hátadmögött téged is. Ha így viselkedel, a nép dühét hívod ki. És nemcsak a mi életünket veszélyezteted. A gyerekekét is.

— Rémeket látsz, drágám, én pedig rettenetes fáradt vagyok. Most hagyj egyedül. Csináljatok sötétet.

Helene megadta magát, ő lefeküdt. Arra nem is gondolt, hogy aludjék. Csak nem akart lemenni. Egész egyszerűen, rettenetesen félt. Most magárahúzta a takarót és végre szabadonereszthette azt a képtelen feszültséget, amely idegeit reggel óta feszítette. Tudatosan átadta magát a takaró alatt a sírásnak. Dacosan hirdette magának, hogy ő nem hős, hanem gyáva. Igenis, gyáva, nem tehet róla, így teremtették az istenek. Idefenn akar lenni, mialatt odalenn csontok törnek, dárdák fúródnak emberi lágyékokba és szemekbe, belek fordulnak ki felszakadt hasakon és mindenütt folyik a vér. Nem megy le, inkább jöjjön fel valaki és ölje meg, de ő nem megy le. Igy sirdogált a takaró alatt sokáig. Végiggondolta a párviadalt. Sokáig gon-

dolkozott Menelaoson. Egy szót sem szóltak egymáshoz. Menelaos arcát nem is látta. Szerencsére. Ettől rettegett volt legjobban: attól a pillanattól, mikor Menelaos szeme közé kell néznie. De a sisakok teljesen elfedték az arcokat, a találkozásnak szinte nem is volt személyes jellege. Vajjon életben van még Menelaos? A vért saját szemével látta csorogni a lábán. Talán meghalt. Akkor pedig voltaképpen megszűnt a háború. Ó, be szép volna. Lehetne megint békésen hajórakelni. A világ nagy és szép. Rengeteg városban rengeteg a kívánatos nő, akik a világ legszebb emberéről álmodoznak. Önmagát hatotta meg ezzel a gondolattal, lelke megtelt önmaga iránt való imádattal és részvéttel. Sírvafakadt megint. És könnyei édesdeden álombaringatták mégis.

Arra riadt fel, hogy költögetik. Antiphonos ült ágya szélén, Priamos egyik ágyasának fia. Helene az ajtóban állott. Antiphonos félkarja a válltól végig be volt pólyálva.

— Uram, — mondta a féltestvér, — a harcban csak rólad beszélnek. Mindenki ócsárol. A harcolók egymást kérdezgetik, hogy hol vagy. A csatát elvesztettük.

— Mi történt Menelaos királlyal?

— Harcol. Semmi baja. Pandoros nyila átfúrta vértjét és bőrből való hasköẗőjét és éppen csak annyi ereje maradt, hogy megkarcolja a bőrt. Azonnal hivatták Machaon orvost, az kiszívta és varázsporral szórta be a karcolást. Menelaos félelmesen harcol.

Helene hangosan felsírt és kifordult a szobából. A többi nem érdekelte.

— Veled mi történt, Antiphonos?

— Levágták a félkaromat. Csonkon lóg. Alighanem nyomorék maradok. Sok vért is vesztettem. Hektor megtiltotta, hogy visszamenjek.

— Mi történt eddig?

— Csunya öldöklés. Echepolos volt az első halottunk. Mikor a két arcvonal egymáshoz ért, egy kopja belement a homlokába. Áttörte a csontot, agyat ért,

Echepolos azonnal meghalt. Elephenor odaugrott, hogy a holttestet hátrább vonszolja a tömkelegből. Mikor lehajolt, oldala védetlen maradt. Egy ellenséges harcos észrevette, nyomban beledöfte a dárdát. Elephenor meghalt. Simoeisiosnak a jobb mellbimbaján ment be egy dárda és a hátán jött ki. Én éppen ott álltam és abba, aki megölte, belelőttem a nyilamat. Egy görögöt megöltem. Én is sebet kaptam, de nem nagyot, elvágódtam a földön. Melletem volt testvérünk, Demokoon. Az kapta meg a nekemszánt dárdát. Halántékán ment be, vakszemén jött ki. Ottmaradt. Peiroos, a mi szövetségesünk óriási követ emelt fel és egy embert úgy megdobott vele, hogy annak mindakét lábát eltörte, s mikor az eldőlt, lándzsát döfött a lesántult ember hasába. De ugyanakkor őt is dárda érte. Meghalt. Én tovább dolgoztam, mert közben fel tudtam tápászkodni. Ekkor egy helyen nagy ordítozás hallatszott és sűrűsödött a harc. Az ellenség Diomedest kiabálta. Láttam én is a híres királyt. Borzasztó ember, félelmesen harcol. Daresnek, a mi Hephaistos-papunknak két fia harciszekéren támadt rá. Az egyiket azonnal leszedte dárdával a kocsiról. Meghalt. A másik rémülten, ordítozva elmenekült. Én tovább futottam, ahol bajban láttam a mieinket. Megismertem magát Agamemnont. A mi halizonjainkat támadta meg. Odiost, a vezért, mindjárt meg is ölte, azt elvesztettük. Elvesztettük Phaistost is, azt előttem ölte meg Idomeneus, a te volt barátod, a krétai király. Ekkor jött vissza a harcba Menelaos. Nem volt annak semmi baja. Meg kell adni, hogy remekül verekszik, ilyen vitézt keveset láttam életemben. Skamandrios volt az első, akivel összekerült. Pillanatok alatt végzett vele. Utána elesett Phereklos.

— Micsoda? Phereklos meghalt?

— Meg. Ugyanaz, aki a hajódat építette. Azt mondják a falakon, hogy az istenek ezért a hajóért büntették meg. Nyilat kapott a tomporába, a nyíl átfúrta a hólyagot. Tudod, ki ölte meg? Meriones, az Idomeneus öccse.

— A családról beszélj. Ki halt meg a családból?

— Pedaios, Antenor nagybátyánk fattyú-fia. Nyakszirtjén ment be egy lándzsa, behatolt a szájába és szétroncsolta a nyelvét. Hypsenos is meghalt, olyan kardvágást kapott, amely tőből leszelte a karját. Meghalt Pandaros öcsénk, aki Menelaost megnyilazta.

— Pandaros? Borzasztó.

— Igen. Szegény apja, aki most rabszolga Lemnos szigetén, nem is tudja. Diomedes sebesítette meg. Eurydamas mindakét fia meghalt. És . . és . . .

A sebesültből kitört a zokogás.

— Előttem halt meg két testvérünk. Chromios és Echemmon. Kocsiról lőtte le őket Diomedes. Láttam mindakettőt, ahogy lezuhant.

— Borzasztó, — hebegte Paris, felülve az ágyban, — még ki, még ki? Ne sírj, beszélj.

— Aineias sógorunkat combján megsebesítették. Mikor engem elhoztak a tömkelegből, még élt. De legjobb barátja, Deikoon, meghalt. Agamemnon ölte meg. Aineias szörnyű dühbe jött, rátámadt Diokles két fiára, levágta mind a kettőt.

— Hektor ott van?

— Azt elhiszem, hogy ott van. Ő a lelke a seregnek. Bámulatosan verekszik. Szememláttára ölt meg négy embert. Sarpedon megsebesült, de előbb megölte Herakles fiát, Tlepolemost. Adrastos kocsijának két lova megbokrosodott, nekimentek egy cserjének, ő kibukott a kocsiból, élve Menelaos foglyául esett, de Agamemnon odarohant és megölte a foglyot. Ekkor kaptam én is ezt a sebet. A Skaia-kapunál kötöztek be. Mikor eljöttem, még folyt a harc, de már látni lehetett, hogy minden erőfeszítésünk hiábavaló. Hektort még láttam verekedni. Végünk van, azt hiszem.

Ekkor Paris felpattant az ágyról. Kívülről Hektor hangja hallatszott.

— Anyám, azonnal rohanj az Athene templomába. Mutass be neki áldozatot, mert ha nem segít gyorsan a Palladion, el vagyunk veszve. Paris hol van? Parist akarom látni!

Hektor belépett a szobába. Arca véres, keze véres. Dárdája még itt is a kezében. Rámeredt Parisra.

— Itt vagy, te hitvány?

Paris állt vele szemközt a szoba közepén. Néma maradt.

— Nem szégyelled magad? Ezer meg ezer ember kínlódik, szenved, hörög, haldoklik miattad és te itt beszélgetsz kedélyesen? Mi lesz, ha most megfoglak és kirázom belőled a lelket?

— Miattam? — kockáztatta meg Paris félénken a mentegetődzést.

— Paris, én türelmes ember vagyok, de most ne háboríts fel ezzel a hitvány kibúvóval, mert elvesztem a türelmemet. Ha Helene előkelő és bátor lélek, és vállalja a te felelősségedet is, attól még nem kell ilyen aljasul, kitartott legénnyé sülyedve hazudoznod. Tudunk mindent. Egész Trója érted szenved. A hiúságodért, a kéjvágyadért, az önzésedért.

— Ezt visszautasítom, — hebegte Paris alig hallhatóan.

Hektor odalépett közvetlen közelébe. Megragadta mellén a ruhát.

— Utóljára megkérdezlek, hogy jössz-e velem azonnal?

— Megyek, — mondta Paris remegve és megrettenve.

— Akkor öltözködjél. Én rohanok előre. A kapunál megvárlak. De kívánom neked, hogy ne sokáig várjalak.

Paris felkapkodta holmiját. Futva iparkodott az utcák macskafejű kövein végig. A toronynál meglátta Hektort, az megállt egy pillanatra, hogy beszélgessen Andromachéval és megcsókolja a kis Astyanaxot. Most már együtt futottak lefelé.

— Valami keveset változtattál véleményemen, — mondta Hektor futás közben.

Rohanva haladtak át a Dardanos-kapu íve alatt. Lent a síkon még állt a csata. Véres mozgalmasságában borzalmasan szép kép volt ez. A tágas róna köze-

pén tündöklő pontokból álló óriás embercsoport forrongott: mindmegannyi mellvért, amelyeket felragyogtatott mozdulataikban a napfény. A színes sisakdíszek, kék, piros, sárga pettyeket szórtak a napsütötte hullámokhoz hasonló fénytengerre. Messzirehallatszó üvöltés, sikoltás és lihegő ordítás áradata volt a hangja ennek az összekeveredett tömegnek, amely gomolyogva vonaglott, mintha egyetlen mesebeli állat lett volna, Ares valami saját szörnyetege, amely abban kéjeleg, hogy vére csorog. A sebesültek fájdalmokban, a küzdők vak dühükben adták ki részöket a kerge hangáradatból. A trójaiak most meglátták a futva közeledő testvéreket. Az ordítás hirtelen megnőtt.

— Ott a szélen verekszik egy kékforgós legény, az az arnei király fia, Menesthios. Annak menj neki. Én mellette Eioneusnak megyek neki. Rajta.

Paris kirántotta kardját. Most már mindegy volt neki. Olybá vette, hogy most öngyilkosságot követ el, de a kétségtelen halált legalább hátráltatja, amíg lehet. Nekiesett Menesthiosnak. Különös érzése volt: azt is megállapította, hogy elvesztette eszméletét és valami álom különös faját álmodja, de ugyanabban a pillanatban azt is érzi, hogy figyelme, ébersége, óvatossága valami csoda folytán megkétszereződött. Bármilyen tervet eszelt ki vívásközben, az nyomban sikerült. Menesthios lassan hátrált. Volt egy torz pillanat, mikor a heverő holttestekben mindaketten egyszerre botlottak meg. Elesett mindakettő, de nyomban felpattantak és folytatták a vívást. Egy erős csapással sikerült rést vágnia Menesthios hóna alatt a vért bőrkapcsain. Rögtön utána döfött. Az ellenfél hóna alól bő vér szökött ki. Oldalfélt elesett. Kardot tartó keze megvonaglott a haldoklók módján. Paris a biztonság okáért még egyet döfött hóna alá. Az ellenfél nem mozgott többet. Ugyanekkor Hektor, aki Eioneust már szintén megölte, torkaszakadtából kiáltozni kezdett:

— Pajzsokat ide! Trójaiak, pajzsokat körém. Mind álljatok meg.

Nyomban trószok tódultak köréje és vasfalat rak-

tak össze pajzsokból. Megtámadhatatlan kör származott, közepén a kiáltozó Hektorral.

— Fegyverszünetet! Mind hagyjátok abba! Hirdessétek tovább: fegyverszünetet kérek!

A bőrfelületek tompa puffanása, a vértek zörgése, az egymásba ütköző kardok erős pengése lassan abbamaradt, csak a haldoklók ordítása folytatódott. Mint tavon a vízgyűrűk, úgy terjedt tova a halál felfüggesztése. A teljesen összekavarodott két tömeg mozdulatlanná lett, mint a hintázó ág, amelyet megmarkolt valaki. Már az Atridák seregében is fegyverszünetet kiabáltak. Messzebb még dulakodott egy-egy pár, de azokhoz is eljutott a szó, és viaskodásukat abbahagyták.

— Új párviadalt kérek, — kiáltotta Hektor, — kiállok bárkivel! Fegyverszünet! Új párviadal!

A sebesült ordítások is szűnni kezdtek, csoportok képződtek, amelyek néma halottakat és üvöltő haldoklókat vonszoltak a földön láb alól, kiki a maga irányába. Az ordítókat jó messzire hurcolták, mint a fölösleges zsákokat, a vonszolások után hosszú vércsikok maradtak a gyepen. Az emberek önkénytelenül ismét az arcvonal rendjébe verődtek. Az egész síkon kiki szomszédjainak adta tovább a kiáltást:

— Állj! Fegyverszünet! Fegyverszünet! Új párviadal!

Hektor várt, hogy beszélhessen. Glaukos közvetlen közelében akkor hörgött utolsót.

— Achaiok, hallgassatok ide! Az első párviadal eldöntetlen maradt. Ki áll ki velem életre-halálra? Csak az a kikötésem, hogy ha elesem, a holttestemet adjátok ki.

A másik arcvonal alig volt most tíz lépésre. Onnan rögtön eléugrott Menelaos.

— Vállalom!

De társai nem engedték. Lehurrogták és visszarángatták. Az egész világ tudta, hogy Menelaos kitünő vitéz ugyan, de Hektor ellen kétségtelenül a halálfia. Összevissza vita zsivaja hallatszott ide túlról. Leghan-

gosabb az öreg Nestor szava volt közöttük, de nem lehetett érteni a többiek lármájától, mit mond. Ekkor egymásután léptek ki a jelentkezők az Atrida sereg csatasorából. Az első volt maga Agamemnon, a fővezér. Utána a két Aiax, egyik Oileus királynak, másik Telamon királynak a fia. Egyszerre álltak ki Idomeneus, Hektor hajdani jóbarátja és Diomedes, Meriones, Eurypylos. Thoas és Odysseus. Összesen kilencen. Nestor elkiáltotta magát, hogy sorsot kell húzni, az a rend.

A sorshúzás az egyik Aiast jelölte ki, a Telamon fiát. Megint kimérték a távolságot. Az arcvonalak hátrább húzódtak, a két ellenfél kiállott. Már sötétedett az idő, sietni kellett. Hektoré volt az első lándzsadobás. Aias pajzsa kivédte. Az ő lándzsája is pajzsba akadt. Most fegyvert cseréltek, a másik lándzsa helyett kelevézt fogott mind a kettő. Hektor sebet kapott, a kelevéz nyakát horzsolta. De nem is vetett rá ügyet. A két ellenfél áttért a kődobásra. Hektor nagy köve pajzsot ért. Aias sokkal nagyobb követ vett, valóságos kősziklát és olyan erővel dobta el, hogy Hektor a pajzsra zuhanó szikla erejétől megingott és hanyattesett. De felpattant ismét. Most kardra kaptak. Félelmes erővel és a szakembereket ámulatba ejtő művészettel forgatta mindkettő a kardot. Nem bírtak egymással. Már jó félórája küzdöttek és egyiknek sem esett semmi baja. Mindkettőnek zihált a melle, de győzték még tovább is. Közben az idő sötétedett. Először csendesen morgott a két arcvonal, hogy a viadalt nem látni. De a sötétséggel együtt a morgás lassanként általános zúgolódássá erősödött. Most már hangos kiáltások tiltakoztak a párbaj folytatása ellen. Két versenyvezető egyszerre lépett a küzdők elé a hagyományos bírói bottal.

— Állj, — mondta az egyik Aiasnak, — hagyjátok abba, hiszen már nem is látjátok egymást.

— Ne nekem mondd, — állt meg Aias, — Hektor volt a kihívó fél.

— Abbahagyhatjuk, — szólt Hektor, — majd foly-

tatjuk máskor. Meg kell adni, Aias, hogy remekül dolgoztál.

— De te is, Hektor. Büszke vagyok az ilyen ellenfélre.

— Szorítsunk kezet, uram, mint lovagias ellenfelek. Engedd meg, hogy nagyrabecsülésem jeléül a kardomat neked ajándékozzam.

— Megtisztelsz vele. Fogadd el viszonzásul ezt a kirakott bíborövet.

— Viszontlátásra.

— Viszontlátásra.

Így végződött a háború első csatanapja, amely Paris és Menelaos szégyenletes viadalával kezdődött. Mind a két oldalon rivalgó örömet keltett a befejezés. A két sereg indult haza a sötétben. A legtöbben már itt helyben kezdték leoldani a vértet, lábszárvédőt és sisakot, mert a nehéz holmit könnyebb volt kézben cipelni, mint a testen. Hektor a sötétben parancsokat osztogatott. A lovascsapatoknak adta az elsőséget, azok már indulhattak haza, utánok eresztette a harcikocsikat, majd a gyalogosok mehettek. Ő maga a harcikocsira szállott, hogy mennél hamarabb hazajusson, de nyargaló lovasfutárt szalasztott maga előtt, hogy az a haditanácsot összeharangozza. Paris és Helenos ugyanarra a kocsira kerültek.

— Te végig itt voltál? — kérdezte Paris. — Nem láttalak.

— Lejöttem, mert itt van a helyem. Hiányom feltűnt volna. De csak puszta jelenlétemért jöttem. Én nem verekszem. Legfeljebb védekezem, ha megtámadnak. De véletlenül nem is támadott meg senki. Pedig reggel óta állandóan itt vagyok.

— Mit csináltál?

— Néztem az isteneket.

— Miféle isteneket?

— Akik résztvettek a csatában. Te persze nem láttad őket. Én láttam. Ihlet dolga. A mesterségemhez tartozik. De rajtamkivül is voltak, akik látták őket. Például Diomedes. Ő még verekedett is velök.

Paris elámult. Öccse nyugodtan, majdnem közömbösen folytatta.

— Aphroditét láttam, amint a te párviadalodnál eltépte sisakod bőrszíjját, úgy hogy a sisak Menelaos kezében maradt. Aztán eltérítette Menelaos fegyverét felőled, amely nélküle azonnal megölt volna. Később megint felbukkant, mikor fia, Aineias, forgott veszedelemben. Meg is mentette. Ekkor támadta meg Diomedes. Meg is sebesítette egyik tenyere tövében. Ichor csepegett belőle. Aphrodite hangosan jajgatott is. Ez az elszánt Diomedes még magát Arest is megtámadta. A dárdája lágyékon is találta az istent, könnyű, de erősen vérző sebet ütött rajta. Apollont és Athenét is láttam. Keselyük képében egy faágra ültek, onnan nézték a csatát. Nagyon érdekes volt.

— Ezt nem értem. Ha más látta őket, miért nem láttam én?

— Mert most már nem igen akarnak tőled semmit. Ami tőled várható, azt úgyis el fogod intézni magad. De Diomedesnek Zeus akaratából látnia kellett őket, mert Zeus haragszik, ha az istenek a küzdelembe beleártják magukat, tehát Diomedest használta arra, hogy az istenek egy kicsit szeppenjenek meg. Mindennek úgy kell történnie, ahogy ő már ezer és ezer éve előre tudja, hogy történni fog.

— A jóslatok teljesednek?

— A jóslatok teljesednek.

A harciszekerek dübörögve vitték őket felfelé. A palotánál kiugrottak a sötétben. Paris egyenesen Helenéhez sietett.

— Harcoltam, Helene, — kiáltotta büszkén, — hős voltam. És semmi bajom. Hektor maga mondta, hogy véleménye most már egészen más rólam. Segíts a holmit leraknom.

Helene készségesen és udvariasan segített. De nem mondott semmit.

— Mi ez? Egy szavad nincs hozzám? A gyermekeid apja vagyok, Helene! A csatából visszatérő hőst nem így szokás fogadni.

— Nem szeretlek, Paris. Te nem hős vagy, hanem kegyetlen.

— Hogyan merészelsz ilyet mondani nekem, aki férfias csatában, szemtől-szembe öltem meg Menesthiost? Ő is megölhetett volna engem.

— De tegnap itt döfted le a saját fiadat, aki fegyvertelen volt. Irtózom tőled.

— Majd hozzámszokol megint, — nevetett Paris, — nagyon kezdesz megint tetszeni nekem. Pár napja talán még visszaadtalak volna Menelaosnak. Most megint nem adlak. Ha egész Trója belepusztul, akkor sem.

Helene akart valamit mondani, de ekkor Hektor lépett a szobába.

— Paris, fontos dologban jövök. Egész Trója élete fordul meg rajta. Néhány mondatban el tudjuk intézni. Mikor visszavittelek a csatába, elég rendesen viselkedtél. Ebből remélni szeretném, hogy még nem halt ki belőled minden becsületérzés. Helenéről még mindig nem vagy hajlandó lemondani?

— Éppen erről beszéltünk. Semmiesetre.

— Jól van. Trója helytáll az asszonyodért. De ne figyelj arra, hogy mit mondok kint a népnek. A nép hangulatát kötelességem gondozni. Most arra figyelj, amit magunk között mondok neked. Ezt a háborút eleve elvesztettük, mert nincs erkölcsi alapja. Ha csakugyan halálos szerelmetek okán hoztad haza Helenét, ez magábanvéve védhető dolog, bár egy idő óta ezt nem könnyű elhinni. Az istenek sem hihetik el. Az a látszat tapad hozzád, hogy összebeszéltél Spartában Hiketaonnal és Helenét egészen alantas okból hoztátok el. Ezt meg kell cáfolnod. Ragaszkodjál Helenéhez, de a vagyonát add vissza. Akkor az istenek is látni fogják, hogy minden okod a szerelem volt. Mind segíteni fognak, főként Zeus. Csak Hera és Athene nem. De az istenek túlnyomó többsége igen. És Trója is csak így tud melletted kitartani. Én is csak így. Ha ezt nem teszed meg, nem érdemled meg a védelmet. Kitartott szép fiúnak foglak tartani, Trója hitvány árulójának,

és aszerint bánok veled. Most dönts, de rögtön, mert a haditanácsot nyomban el akarom atyánkkal kezdetni.

— A vagyonát? — hüledezett Paris. — Hiszen az már alig van meg.

— Ki tudod egészíteni magánvagyonodból. A költségeket te okoztad. Térítsd meg.

— Ha nem adom ki a pénzt, mi történik?

— Azt ne is kérdezd. Nem kívánom, hogy megérjed.

— Szóval koldusbotra juttatsz. Halálos fenyegetéssel. Jól van, csináld, amit akarsz.

Hektor nem várt választ, kirohant. Paris nem is nézett feleségére, vállatvonva lassan ment ő is kifelé. A haditanács már együtt volt a késő esti órán. Priamos megnyitotta az ülést. Rövid beszédet mondott. Bejelentette sok trójai harcos halálát, akik életöket adták a hazáért. Neki több unokája is köztük van. De a fájdalmakat éppen úgy viseli, mint minden trójai családfő. Minden hősi halott emlékét Trója meg fogja őrizni. Most Hektort illeti a szó.

Hektor részletesen elmondta az egész csata lefolyását. A maga szerepéről lehetőleg hallgatott. Erősen és melegen dicsőítette Trója lelkes vitézségét. Kifejezte a győzelembe vetett szilárd reményét. Aztán így szólt:

— Paris öcsémnek olyan bejelentése van, amely esetleg az egész háborút megfordítja. Öcsémé a szó.

— Röviden szólok, — kezdte Paris rögtön, — elhatározásom a fontos, nem a cifra szavak. Feleségem és én bajba sodortuk Tróját. De csak látszólag éri jogos kifogás viselkedésünket. A magam részéről az egész világ színe előtt bizonyítani kívánom, milyen önzetlen alapon állunk. Hitvesemről semmi áron nem mondok le, hajlandó vagyok utolsó lehelletemig védelmezni. Lássa az egész világ, hogy engem semmi más nem vezetett házasságomban, csak a legszentebb érzés: a haditanács hozza tudtára Menelaosnak, hogy Helene kincseiről feleségem nevében is lemondok, azokat rögtön hajlandó vagyok visszaadni, és ha ez a vagyon közben csökkent volna, hajlandó vagyok a hiányt ab-

ból a magánvagyonomból pótolni, amely nekem, mint királyfinak jár. Önzetlenségemet most már az istenek is láthatják. Menelaos vigye a pénzét, mi lelki nemesség dolgában beláthatatlanul magasan állunk fölötte, vigye innen seregét és hagyjon nekünk békét. De Helenét nem adom. Helene szívvel-lélekkel trójai. És a világ legszebb nője nem is tartozhatik más családhoz, mint a Dardanidákhoz.

Paris leült. Óriási taps válaszolt szavaira. Hiketaon fülig pirosan felpattant és izgatottan akart valamit mondani, de lehurrogták. Priamos kimondta a határozatot. Inkább a vagyon vesszen el, — mondotta, — amely átkot hozott Trójára, mint az egész város.

A haditanács régen tanusított ilyen lelkes hangulatot. Többen felálltak és lelkesen bizonyították, hogy Paris nemeskeblű ajánlata rögtön végetvet az egész háborúnak. És ha egyesekben némi vád önkénytelenül felbukkant Paris és felesége ellen, ezzel a magasztos elhatározással mindent jóvá tesznek és örök időkön át a haza megmentőinek fognak számítani.

— Én csak kötelességemet teljesítem, — mondta Paris nemes szerénységgel. A tanács azonnal elfogadta a javaslatot. Elhatározták, hogy Trója ilyen értelmű ajánlatát egy követ már másnap reggel elviszi Agamemnon táborába.

Otthon Helene megkérdezte, mi történt Hektor közvetítő-ötletével. Paris ingerülten válaszolt.

— A vagyonodnak vége. Mikor idejöttél, az a szép jövő állott előttünk, hogy külön palotában fogunk lakni, szépségünkhöz méltó foglalat fog bennünket körülvenni. Most itt kucorgunk szűk lakásban, mint a koldusok. Minden panaszra az a válasz, hogy «nem olyan időket élünk». Tíz esztendeje. Most azután ez a tíz esztendő örökös. Ezentúl mindig így lesz. Gyönyörű kilátások. Ha valaki most a kezem közé kerülne, meg tudnám fojtani!

A széket, amelybe belebotlott, felkapta és olyan dühvel vágta a földhöz, hogy az összetört. Helene meg sem moccant.

— Szóval milyen ajánlatot tesztek az Atridáknak?

— Csodaszép ajánlatot. Szerintem kapva-kapnak rajta. A vagyont vigyék, téged pedig nem adlak.

— Helytelen ajánlat. Fordítva kellett volna. Engem csak vigyenek, a vagyon maradjon itt. Ezt elfogadták volna. A ti ajánlatotokat nem fogják elfogadni.

— Ugyan ne nevettesd ki magad. Menelaosnak nem kell a pénz nélküled?

— Nem. Neki én kellek pénz nélkül. Menelaos még mindig szeret engem. És én még mindig szeretem őt.

— Rögeszme. Majd meglátod a választ.

A válasz megjött. Egyáltalában nem felelt meg a haditanács várakozásának. Az Atridák azt izenték vissza, hogy sem Helenét, sem a vagyont nem fogadják el most már, sem együtt, sem külön-külön. Semmiféle békéről nem hajlandók tárgyalni, mindössze kéthetes fegyverszünetről, hogy ezalatt mindkét fél tisztességesen eltakarítsa halottait, aztán tovább készülődjék a döntő küzdelemre. A haditanácsnak most már nem volt vitáznivalója. Hektor nyugodt és rövid beszédet mondott: Trója az egész világ előtt bebizonyította, hogy az egész küzdelemben anyagias szempont nem vezette. Helene új házassága folytán trójai asszony lett, Trója tehát kötelességének érzi egy trójai asszonyt védelmében részesíteni. Ez most már Trója becsületének kérdése, és a város az utolsó lehelletig küzdeni fog a becsületért. Ezt egyhangúlag, de kissé nyomott kedvvel ki is mondották.

A síkon két óriás máglyát építettek. A falak tövében rakott máglyára Trója halottait rakták, amazok közel a tengerparthoz építették a maguk hamvasztóhelyét. Mindkét helyen este rendezték a temetést. Priamos parancsban adta ki, hogy a szokásos siratás szertartását ezúttal nem szabad megtartani, Trója hangtalan gyásszal hódol az elesettek emlékének. Odaát is meggyujtották a máglyát, itt is. Két hatalmas tűzoszlop meredt az égnek az éjszaka sötétjében. Egész éjjel folyt az égetés és még másnap is villogott a zsarátnok. Az

egész várost a rengeteg elégetett emberhús fojtó szaga hatotta át. Aztán mind a két sereg hatalmas sírt ásott, abba seperték belé a több szekérrakományra terjedő hamvakat, a hamut földdel húzták be és ideiglenes kegyeleti halmot hevenyésztek itt is, ott is. De a falakról megfigyelték, hogy odaát nemcsak ez a munka foglalkoztatja a támadókat. Három-négy nap mulva már látható lett valami homályos építkezési terv kezdete. Egy hét multán már tisztán látszott, hogy mit akar az ellenség: falat épít a városfalak ellen. Agamemnon serege tisztára a vallás ősi törvényei szerint épített otthont a tábornak: a hevenyészett nagy sírhalmot a halottak szellemeit őrző tűzhelynek tekintette és bástyának számító falat rakott köréje. Éjjel-nappal bámulatos gyorsan folyt a munka, Agamemnonék nyilván nem nélkülözték a kellő szakembereket: a nagy falnak szabályos tornyai és kapui alakultak. A kémek elhárítására most már különös gondot fordított az ellenség: négy, éjtszaka kilopódzott kém közül csak egyetlenegy tért vissza. Az jelentette, hogy a falhoz szabályos sáncárok is készül, amilyennel Trója nem rendelkezik, az árkot hegyes karók erdejével bélelték. A harcikocsikat Agamemnon a falak védelme mögé külön táborba parancsolta, a kapuk úgy készültek, hogy a szekerek azokon át kényelmesen közlekedhettek.

Ugyanez a kém meghozta a hiteles jelentést az Atridák táborának belső életéről is. Achilleus még mindig dacolt és tartotta a haragot a rabnő kérdése miatt. Mindenkitől visszavonult és nem volt hajlandó harcolni. A haditanács úgy határozott, hogy a fegyverszünet lejártát teljes erőfeszítéssel kihasználják, megostromolják az újonnan épített tábort és igyekeznek felgyujtani a hajóhadat. Így elvágják az ellenség élelmezési lehetőségét, és lévén Trója még mindig birtokában a gondosan felhalmozott élelmikészleteknek, Agamemnonék erejét végeredményben nem lesz nehéz megtörni. Mikor a döntő nap esőt és vihart ígérve elérkezett, Hektor időt adott az ellenségnek, hogy a síkon hadirendbe gyülekezzék. A trójai sereg rengeteg szurkos

fáklyával, olajos csóvával és egyéb gyujtó-készséggel felszerelve a kapu közvetlen közelében várta a jeladást. A jelre aztán megtörtént a lendületes erejű kirohanás. Az achajokat megtörte az irtó erejű roham. Paris is részt vett benne. Megkapta a haditanács engedelmét, hogy mint rendkívüli ügyességű íjjász, de közepes gerelyvető és kardvívó, szomszéd pajzsok fedezete mögül csak íjját használhassa. Ennek a feladatnak jól meg is felelt. Az ütközet kellős közepén lenyilazta Nestor harcikocsijának egyik lovát. Homlokon találta és megölte. A ló eldőlt, társai elragadták. Vitték száguldva a trójaiak sorai közé. Az öreg Nestor majdnem ott hagyta a fogát, csak úgy tudott megmenekülni, hogy sikerült elvágnia a rohanó lovak gyeplőszárát. Az ingadozó seregben Diomedes tört előre, hogy a csata mérlegét megfordítsa. Rettenetes csapásai úgy irtották az embereket, mint fejszés az erdőt, s már-már úgy volt, hogy a kezdetben sikeres trójai támadás ellanyhul. De ekkor nyilvánvalóan maga Zeus sietett Trója segítségére: a nagy erővel előnyomuló Diomedes elé lecsapott a hirtelen kitörő vihar első villáma. Ettől a közbelépéstől nemcsak maga Diomedes hőkölt vissza, hanem az ellenség egész tömege is. A trójaiak új erőre kaptak, a pillanatnyi siker megsokszorozta lendületöket. Nyomról-nyomra tolultak az új fal felé, az achajok hátrálva védekeztek. De a sors a támadásnak kedvezett. A trójaiak odaszorították az ellenséget a falhoz, melyen túl már nem messze a hajóhad árboc-erdeje tarkállott. Nagyon sok hajót kihúztak volt a partra. A védekezők az elkeseredett küzdelemben belehullottak a magukásta verembe: a hegyes karókkal kivert sáncárkot holttestek lepték el és már kezdték betemetni. A két Aias, Idomeneus, Meriones és mások igyekeztek a trójai áradatot megállítani. De Hektor hatalmas iramával alig bírtak. Itt is, túl is egyre-másra hullottak a küzdők. Hektor mindenáron a hajókat akarta elérni, hogy a hadat felgyujthassa.

A hatalmas küzdelemnek a sötétség vetett véget. A harcot nem lehetett tovább folytatni. A trójaiak kény-

telenek voltak megelégedni azzal, hogy eljutottak az achajok faláig. Hektor elrendelte, hogy a sereg ne térjen haza a városba, hanem tartsa az eddig elfoglalt pontokat. Lovas hirnökök száguldoztak és vitték hírül a parancsot: őrtüzeket kell rakni, minden ösvényhez, minden védeni való ponthoz, a tengerpart oldalt elérhető pontjaihoz. Az egész síkon mindenütt kigyúltak ezek a tüzek, mindegyiket ötven ember táplálta, és az egész rónán több őrtűz volt ezernél. A falon túl az odaszorított achajok pihegtek.

Az éj azonban nem a pihenés éje volt. A fal mögül nagy kerülővel portyák osontak ki. Hektor legügyesebb kémjét, Dolont, egy ilyen portya elfogta és megölte. Messze a faltól szabályos ütközet kerekedett éjféltájban: egy elég erős portyázó sereg megtámadta a Rhesos thrax királynak, Trója egyik fontos szövetségesének különtáborát. Rhesos elesett az éjtszakai harcban. Mire segíthették volna az odatóduló trójaiak, a portya már elmenekült és eltűnt a sötétben. Hajnaltájt azzal verték fel a földön szendergő Hektort, hogy féltestvére, Lykaon, megérkezett. Az évek óta nélkülözött királyfi nagy örömet keltett. Testi-lelki barátja, Eetion, mégis csak hazasegítette. Miután sikerült Lemnos szigetén Eumeus király fogságából kétszáz tulkon kiváltani, kalandos úton eljutott Arisbe városába, s onnan úttalan utakon bujdokolva mégis csak hazatalált. Hogy egyik fia már elesett, útközben megtudta. Most elszánt haraggal várta a hajnalt, hogy a megújuló csatában fia haláláért bosszút állhasson.

Virradatkor a csata megindult. A trójaiak küzdelme azért folyt, hogy ami tegnap estig nem sikerült, áttörjenek a falon és elérjék a hajókat. Hajnaltól délig gyilkos öldöklés folyt mindkét oldalon. Hektor vakmerő bátorsággal támadott, az ellenség vezérei, különösen az Aiasok, ugyanolyan keménységgel védekeztek. Kivált egy-egy kapunál volt súlyos a küzdelem: a trójai támadás áradatát a kapualjakon szorította befelé a mindenáron vágyott cél, s ezekben a kapualjakban szorult is meg a dühös védelem ellennyomásától. Itt

már olyan sikos volt a vértől a talaj, hogy a harcolók minduntalan elcsúsztak, s aki megbotlott, annak már vége is volt, a többiek akaratlan is eltiporták őket és vérteken, testeken taposva verekedtek tovább, míg maguk is nem szaporították a hullarakást.

Már Odysseus, az ithakai király is megsebesült, sebet kapott Diomedes is, valamint Machaon, az achájok hírneves orvosa. Paris ekkor pillantotta meg először Achilleust. A haragtartó ellenfél most is távoltartotta magát a harctól, de kíváncsiságában nem állhatta, hogy kellő messzeségből ne szemlélje a csata folyását. Csak egy pillanatig villant fel két pajzs között.

— Odanézz, — szólt Hektor, — az ott Achilleus.

De a haragtartó hős akkor már eltűnt. Paris nem lőhetett rá. Csak szemében őrizhette a gyűlölt ember képének emlékét. Nem sokat ért rá vele foglalkozni, mert célpontjai akadtak, dolgozni kellett. Mikor már délig harcoltak, a kocka valahogyan megfordult. Az Atridák serege rettentő erőfeszítéssel hátranyomta a falnál verekedő trójaiakat. Ezek lassan, de fogcsikorgató kényszerűséggel hátráltak. Délután már minden addig szerzett előnyt elvesztettek. Egészen odaszorultak Trója faláig, ahonnan dühös keserűséggel nem láthatták az achajok távoli falát. Agamemnon diadalüvöltve járt az élen, harcosainak vérengző tömege ezerszeresen ismételte a győzelem kiáltását. Agamemnon már Priamos két rokonát megölte, Theano sógorait. Ekkor Hektor maga köré gyüjtötte a legszívósabban védekező trójaiakat és új támadást szervezett. Ez sikerült. Ő maga gyors egymásutánban kilenc achaji-párti hőst ölt meg. A csata állása ismét megfordult: a trójaiak hevesen nyomultak előre. Agamemnon vérzett, erős sebet kapott a könyök alatt. Parisnak sikerült Diomedest eltalálnia: nyila az ellenség lábafejét verte keresztül. Odysseust egész raj trójai kerítette körül. Megsebesült, olyan heves csapás érte, amely levitte bordáiról a bőrt. A trójaiak rohamosan haladtak. A sebesült Odysseust Menelaos verekedte ki a veszedelmes tömegből. Paris közben megsebesítette Machaon orvost. Az

achajok most már rendetlenül menekültek. A trójaiak nemcsak átküzdötték magukat az árokig, hanem győzelmesen haladtak tovább. Hektor a harcikocsikat az ároknál megállította, a gyalogosokkal pedig sebtében öt kisebb támadósereget szervezett. Az egyiknek élére maga állott, a másikat Parisra bízta, a harmadikhoz osztotta be Deiphobost, a negyedikhez Aineiast, az ötödiket Sarpedon vezette. Az idő ismét viharosra fordult, erős szél zúgott a hajók felé és hatalmas porfellegeket göngyölgetett maga előtt. Sarpedon ostromot indított a kapu ellen. A támadás sikerült. A trójaiak ordítva tolakodtak a fal tulsó oldalára, az ellenség most már teljes rendetlenségben futva menekült.

— A hajókhoz! A hajókhoz!

Viharszerű zajjal hallatszott a trójaiak jelszava. Már készítették a tüzes csóvákat, már csiholták a kovakövek szikráit a szurkos fáklyákra. Paris mellett Medesikasténak, féltestvérének férje harcolt, Imbrios. Ez elesett. Teukros gerelye fületövén hatolt be és megölte. Ugyanakkor Hektor ölte meg Antimachos nevű ellenséges vezért. Idomeneus körül külön harcolócsoport verődött össze: Deiphobos, Paris, Aineias egyszerre támadtak neki. Deiphobos dárdája célt tévesztett, de megölte az Idomeneus mellett küzdő Askalaphost, Ares isten fiát. Aineiasnak Aphareus állt útjában: torkába verte lándzsáját. Paris nyila sem talált. De eltalált egy Euchenor nevű harcost a füle alatt, az nyomban meghalt. A harc vadul folyt, a trójaiak előrenyomultak. Már-már megközelítették a hajókat, egy-két lobogó fáklya már át is szelte a levegőt, de nem tudta a hajókat elérni. Ekkor az egyik Aias és Hektor kerültek szembe. Hektor megsebesült, súlyos kődobást kapott, elszédült és hanyattesett. Társai azonnal odarohantak és pajzsaikkal fedezve elvitték. Ez új bátorságot öntött a már teljesen szétszórt ellenségbe. A trójaiak már-már hátráltak. De aztán új erőre kaptak ők is. A hajóhadat megint a felgyujtás veszedelme fenyegette. Hektor magához tért és visszajött. A sáncárok egyik partja beomlott, a föld ráhullt a halottakra és

betemette őket. Az árkon út nyílott a harcikocsik számára. Hektor már elérte az első hajót, néhány trójai utána nyomult fel. Az első égő fáklya lehullott a hajóra. Védői azonnal felkapták és a tengerbe dobták. Egy erős dárda a mellébe talált Melanipposnak, a Hiketaon fiának. Meghalt. A hajók felé most már sűrűn szállottak a trójai kéz-vetette üszkök. A hajók népsége kétségbeesetten dolgozott, vizet hordtak, nyilaztak, kínlódtak, támadókról és védőkről szakadt a verejték.

Ekkor Paris elordította magát:

— Achilleus! Megismerem a vértjéről! Ő az!

A tömkeleg kellős közepén megjelent Achilleus híres vértje, messze földön ismert pirosforgós sisakja. A trójaiak megdöbbenve nézték a tüneményt. Harcikocsiját a myrmidonok vették körül, ez a félelmes, vad nép, amely elejtette a szarvast és nyersen ette a húsát, pofájok mindig szennyes, fekete volt az alvadt vértől. A csata ismét megfordult. Achilleus rettegett harci tekintélye megtette a magáét. A trójaiak hátráltak. Paris szívében a rettegés elnyomta a gyűlöletet. Megfordult és lihegve szaladt, botorkálva, ugrálva a hörgő, sikoltó sebesültek és vérben ázó halottak felett. A legutolsó pillanatban futott meg: Achilleus nemcsak visszaverte a trójaiakat, hanem myrmidonjai egy részét a menekvők elé küldve körülkerítette a menekvőket. Rettenetes vérengzés kezdődött. A zártsisakú hős olyan borzasztóan vagdalkozott, hogy senkisem bírt szembeszállni vele. Akik Paris mellett még idejekorán ki tudtak szökni a körből, távolról szemlélték, hogy Sarpedon hogyan esik hanyatt, a dárda szíven találta. A szorongatott csapat közepén ott kiabált Hektor. Elhatározta, hogy kivágja magát. A bekerítő myrmidonok egy pontja megingott, Hektor támadása megtörte a gyűrűt. A trójai sereg folyton verekedve hátrált, amíg teret nem nyert, hogy futva menekülhessen. Achilleus magasan lengetett kopjával robogó harcikocsin üldözte őket. Trója serege megállás nélkül futott egyenesen a várfalig. Ott véres kavarodás keletkezett. Hektor jó támaszt érzett a várfalban és gyorsan elhatározta, hogy

nem nyitja ki vert serege számára a Skaia-kaput, hanem a fal tövében védekezik. Kocsiját Kebriones vezette. Mindenki ordítozott a zűrzavarban. Achilleus társai vállára kapaszkodva el akarta érni a várfal párkányát. Háromszor is fent volt már a párkányon és mindannyiszor nyilvánvalónak látszott, hogy Trója sorsa meg van pecsételve. De a fal párkányán álló őrök mindannyiszor visszalökték. Ekkor ért arra a helyre Hektor kocsija. Achilleus hatalmas követ ragadott és Kebriones arcába vágta. A kocsis szétvert fejjel lehanyatlott. Mindjárt dühös tusa kerekedett körülötte. Az emberek vágták, döfték egymást, sokan ölrementek, a földön hemperegtek, harcosok léptek rájok, egymásratörve az esztelen tömkelegben. Hektor szembekerült Achilleusszal. Mind a kettőnek ádázul harcoló tömeg segített. Euphorbos, a remek trójai dárdavető, felugrott a kocsis nélkül maradt szekérre és egymásután húsz embert döfött le a támadók közül. Ekkor Hektornak sikerült Achilleust ledöfni. Mialatt emberei ordítozva, diadallal vették körül, hogy pajzsokkal fedezzék, amíg áldozatáról leszedi trofeákul a fegyverzetet, Hektor letérdelt a haldoklóhoz:

— Trója nem veszett el! Megöltelek, Achilleus!

A haldokló még tudott szólni:

— Nem Achilleus vagyok, hanem Patroklos! Csak Achilleus fegyvereit öltöttem magamra. Én meghalok, de Achilleus él. És bosszút áll értem.

Hektor ámulva oldozta ki a haldokló sisakját. Az arc, amely elétünt alóla, nem az Achilleusé volt, hanem legjobb barátjáé, Patroklosé. Az még vonaglott egyet-kettőt és meghalt. Hektor tovább vetkőztette.

— Fedezzetek! Vigyázni! Csináljatok helyet!

Köröskörül tombolt a csata. Hektor gyorsan leoldotta és ledobta saját fegyverzetét és magáraöltötte a trofeákat.

— A holttestet nem adjuk! Rajta! Neki!

A verekedés az esztelenségig fajult. A Patroklos holttestéért küzdők között felbukkant Menelaos. Most látszott meg, milyen vitéz: még ellenfelei is elbámultak

hihetetlen vakmerőségén és azon a tökélyen, mellyel a harci-mesterséget folytatta. Mindenekelőtt átdöfte Euphorbos torkát, aki már azzal foglalkozott, hogy kést vett elé és a halott Patroklos bokáiba szíjjat fűzött. A szíjjnál fogva akarta vonszolni a halottat. Most utolsó köhögésével vért bugyborékolva rázuhant a halottra és ott halt meg a holttesten. Menelaos tovább dolgozott. Volt már pillanat, mikor Hektor jobbnak látta volna visszavonulni a várfal mögé, de ekkor eléugrott Aineias és jobbra-balra csapkodva buzdította: ne engedjen. Soká tartott a verekedés, végre a Menelaos vitézségétől felbátorodott achajok mégis csak megkaparintották a holttestet. Szekérreemelték. A két Aias fedezetül utána. Most már az achajok menekültek és a trójaiak lettek az üldözők. S útközben folyt a vérengzés tovább. Már az ellenség sáncfalánál folyt ismét a harc. Az alkony leszállott, de a nekikeseredett küzdelmet egyik fél sem akarta abbahagyni a homályban. S ekkor a falnál megjelent maga az igazi Achilleus. Dárdavetésnyi távolon túl volt, íjjal lőni rá is céltalan volna ilyen messziről, mert fegyverzetét most Hektor viselte ugyan, de ő másikat öltött magára.

— Megöltétek, — kiáltozott zokogva, — Patroklost megöltétek! Aljasok, hitványok, becstelen rablók!

Achilleus arról volt nevezetes, hogy Stentort kivéve az egész világon neki volt a legerősebb hangja. A trójaiak elképedve hallgatták ezt a mennydörgő, viharszerű zokogásba fúló kiáltást. A harcolók visszahúzódtak. Achilleus újra kiáltott:

— Hektor, te ölted meg. Készülj a halálra!

Dermedt csend felelt a félelmes fenyegetésre.

— Patroklos, Patroklos! — sírta el magát még egyszer a világhírű dalia.

Aztán eltűnt. A harc abbamaradt. Az achajok betakarodtak a holttesttel, a sötétben már nem lehetett tovább üldözni őket. Hektor valamennyire visszaszorult embereivel. Rögtönzött haditanácsot tartott. Voltak, akik azt ajánlották, hogy a sereg vonuljon vissza a városba, az elsősegítségre szorulókat ott hozzák

rendbe, pihenjék ki magokat családjaik körében. De hosszabb vita után Hektor úgy döntött, hogy ismét lentmaradnak a síkon és őrtüzeket gyujtva megvárják a pirkadást, hogy akkor azonnal támadjanak. Paris egyetlen szót sem szólt. Rettenetesen félt. Éppen úgy félt éjtszaka ottmaradni a táborban, hogy másnap megint elülről kezdődjék a véres harc gyötrelme, és ugyanúgy félt a hazatérést javasolni, mert tudta, hogy Hektor milyen tekintettel nézne rá. Ettől a tekintettől pedig éppen úgy félt, mint a harctól. Odahúzódott hozzá és igyekezett legalább hízelegni neki. Mikor Hektor holmi ruhát gyűrt maga alá, hogy a kurta alvást megkísérelje, megszólította:

— Hektor, ne ijedj meg annak az embernek a fenyegetésétől. Mindnyájan melletted állunk.

— Köszönöm, — felelt a trónörökös hűvösen, — számítok minden trójaira. Ne rám figyeljetek, hanem Trójára. Én meg fogok halni, de Trójának nem szabad elveszn'e.

— Miért mondod, hogy meghalsz? Ez esztelenség. Te nem halhatsz meg.

Hektor rápillantott.

— Persze, hogy esztelenség meghalni. De vannak helyzetek, mikor tisztességes ember nem csinálhat egyebet. Andromachét kell védenem és Astyanaxot. Mindenki a maga Andromachéját és a maga Astyanaxát védi. Én a palotáért verekszem, mert az az otthonom. A szegény paraszt éppen olyan hős, mint én, mert neki a kunyhója az otthona, azért verekszik. Együttvéve valamennyien védjük a hazánkat. Nincs ennél természetesebb. Tehát annál sincs természetesebb, hogy meghalok.

— Gyűlölöm Helenét, — szólt Paris színészkedve, — hogy ezt a bajt hozta ránk.

Hektor kissé gondolkozott, aztán nyugodtan így szólt:

— Helene nem oka semminek, te azt jól tudod. Derék, tisztalelkű asszony, őt ne bántsd. Ami pedig téged illet, te ebben az ügyben már rég nem jutsz

eszembe. Ha vihar van, nem vitatkozhatom a viharral. Tudomásul veszem és óvom enyéimet. Te is ilyen természeti csapás voltál. Jobban esett volna, ha mindig az emberek élén láttalak volna. De most már ez is mindegy. Ha jön az árvíz, akkor nem gondolkozhatom azon, hogy az árvíz bátor, tisztességes és nemes, vagy nem. Mikor meghalok, Paris: nem fogok rád gyűlölettel gondolni. Egyáltalában sehogyan sem fogok rád gondolni. Már most sem gondolok rád. Most pedig aludni akarok.

Oldaltfordult és a következő pillanatban már aludt. Virradatkor megindult a csata. Mind a két sereg ugyanabban a pillanatban támadt. Az Atridák oldalán most már valóban ott volt Achilleus. Nyilván az éj folyamán kibékült Agamemnonnal. Soha nem látott szépségű fegyverzetet hordott, nem lehetett elképzelni, hogy a vadonatúj tárgyakat egyetlen éjszaka honnan teremtette elő. Aineias volt az első, aki rátámadt. De a párviadal gyorsan befejeződött: Aineias rögtön látta, hogy ezzel az ellenféllel nem bírhat. Feladta a küzdelmet és egy zavaros pillanatot felhasználva a trójaiak tömött sorába osont. Hektor egyelőre nem állt ki, nyilván későbbre takarékoskodott minden erejével a félelmes hős ellen. Achilleus ordítva támadott. Iphiteus volt első áldozata, a trolosi szövetséges. A dárda ereje keresztülfúrta a sisakot és koponyacsontot. Iphitheus előrezuhant, az Achilleust követő harciszekerek átgázoltak rajta. Aztán Demaleon következett, a Theano fia. Halántékon kapta a döfést, rögtön meghalt. Hippodamas leugrott szekeréről, ugrás közben szegezte át a dárda. Aztán Polydoros királyfi következett. Hasán kapta a sebet, belei kifordultak, azokat próbálta összemarkolni előre görnyedve, aztán arcraesett és meghalt. Achilleus most Hektor ellen fordult. De ekkor hirtelen ködgomolyt fújt arra a hajnal, Achilleus nem látott elég élesen. Három dárdája kárba ment. A foszladozó ködben azok ellen fordult tehát, akiket jobban láthatott. Dryops nyakát döfte át, az mindjárt meghalt. Aztán egy kocsi ellen fordult, amelyen Bias két fia készült tá-

madni. Egyiket dárdával ölte meg, másikat egyetlen kardcsapással. Megölte Demachost. Megölte a térdrerogyott és életéért könyörgő Trost. Egymásután oltotta ki még öt harcos életét, közben folytonosan üvöltözve nyomult előre. A trójai sereg úgy vált ketté borzasztó közeledte előtt, mint hajó orra előtt a tenger. A sereg egy része hanyatthomlok futott a város felé, másik része nem tudván tájékozódni a sűrű ködben, nekiszorult a Skamandros folyó vizének. Ezek között futott Paris. Nem volt mentség, bele kellett gázolni fegyveresen, vértesen a folyóba. Achilleus ledobált magáról mindent, csak egy szál kardot tartott meg és mint egy dühöngő tébolyodott, beleszaladt a vízbe, szúrt, vágott, ordított, egymásután ölte a menekülőket. Ott lelte Lykaon királyfit is, aki csak a minap került vissza lemnosi fogságából. Lykaon letérdelt elébe a sekély vízbe és térdét átkulcsolva rimánkodott kegyelemért. Achilleus levágta. A vízbe zuhanóért még lenyúlt és lábánál fogva félkézzel a folyó közepébe vetette. Aztán Asteropaiosra támadt, aki két kezében egy-egy lándzsát tartott. Egyik lepattant a vértről, a másik könyökén horzsolta Achilleust. Az még dühösebb lett kiömlő vérétől. Markolatig döfte Asteropaios köldökébe a kardot. Aztán tovább szúrt, vágott, ordított, ölt, rendre hullottak kardja alatt az emberek. Üldözés közben egy partmenti örvénybe lépett, nagy hullám öntötte el, az utolsó pillanatban egy parti szilfába kapaszkodott meg és kitörte. A víz már-már elragadta, mintha Skamandros, a Dardanidák őse, maga is részt vett volna a maga módján a harcban. Achilleus bukdácsolt a folyóban, felkelt, kardjáról csorgó víz mosta le a csorgó vért. Nagynehezen kiszabadult az ostromló hullámok közül és a parton tovább kergette azokat, akiket elérhetett.

Paris jó irányba menekült, a tisztuló ködben megpillantotta a sereg hazarohanó másik felét. Lélekszakadva rohant utánok. De Achilleus észrevette a menekülőket. Rohant a város felé. Az Atridák serege utána. Paris fuldokolva, zihálva utólérte a rohanókat, a Skaiakapu tárva várta őket. A sereg összetorlódva, egymást

letaposva omlott a kapunyílásba, a zörgő páncélok, fejetlenül eldobott kardok és lándzsák pokoli zörejét túlordította a tolakodók jajveszékelése. Paris a legutolsók között tudott csak betolakodni. Akkor pillantotta meg Hektort. Hektor ott állott valamivel messzebb a kaputól, két kezét mellén összefonva támaszkodott a városfalnak. Egyedül.

— Rohanj, Hektor, az ég szerelmére, mit állsz itt?

Hektor megvetően leszegett szájjal nézte a befelé menekülő sereget.

— Dolgom van, — felelte nyugodtan, — csak menekülj.

A kapu a legutolsók után becsukódott. Paris, mikor már biztos helyen tudta magát, kiverekedte magát a tömegből és nagy üggyel-bajjal elérte a kapuntúli lépcsőt, amelyen a Skaia-toronyba juthatott. Ott ledőlt az első fordulónál a kőre, nem bírta tovább. De minden megmaradt erejét összeszedve feltápászkodott, hogy feljusson a kilátóhoz. Ott találta családját. Priamos, a két királyné, Aineias és felesége, Deiphobos, Helene, Laodike és mások álltak a mellvédnél. Mind sírtak és reszkettek, halálsápadtan bámultak le a kapu tövébe. Priamos is sírt. A királyfi most látta először sírni fehérszakállú apját. A tornyon túl kétoldalt rengeteg asszony lepte el a fal széles tetejét.

— Mit akarsz, fiam? — szólt le rémülten sírva az öreg király Hektornak.

Hektor a sík felé mutatott kinyujtott kézzel. Ott lehetett látni a közeledő sereget. Élökön futott a már felismerhető Achilleus.

— Megvárom és kiállok vele.

— Egy sereggel? Könyörögve kérlek, rohanj be!

— Nem lehet, apám.

— De hogyan állsz ki vele, hiszen megöl.

— Majd kifárasztom. Bízd rám. Ennek így kell lenni.

Hekabe zokogva térdreesett, arca a mellvédre borult. Priamos most már üvöltve kiáltozott, a fal tetején álló asszonyok is mind sírtak és a könyörgő jajveszék-

lés egész tengere omlott alá Hektorra, aki már nem is figyelt rájok, hanem felegyenesedett és éles figyelemmel meredt a rohamosan közelgők felé. Priamos sírva jajveszékelt. Achilleus már kőhajításnyira jutott a sereggel. Ott megállott, mert a nyilak és dárdák veszedelme miatt nem ereszthette közelebb a sereget. De ő maga tovább közeledett. Ekkor Hektor futásnak indult a fal mentén. Ahogy a kaputól távolodott, semmivéfoszlott a fent zokogók minden reménye. Most már, ha akarta volna, sem érhette volna el a kaput. Achilleus meglátta és futásnak eredt ő is ugyanabban az irányban. Hektor elhaladt a fal tövében álló nagy fügefa, majd a most elhagyatott őrház mellett. Priamos követni akarta futását a fal tetején. De Deiphobos megragadta és visszatartotta.

— Mit akarsz, apám? Egy perc mulva kifulladsz. Le is zuhanhatsz a falról.

Priamos sírva és képéből kikelve birkózott fiával.

— Apám, térj eszedre. Itt kell megvárnod, hogy mi lesz, mást nem tehetsz.

Hektor elérte a Skamandros két forrásának medencéit, a hévizet és a hideg vizet, ahol békés időben ruhákat sulykoltak a trójai asszonyok.

Achilleus jó távolban utána. Aztán eltűntek, ahol fordult a fal.

— Bízzál, apám, — szólt Deiphobos, — láthatod, mit akar Hektor: jól kifárasztja, aztán megmérkőzik vele.

Priamos csak jajveszékelt. Hekabét Kreusa és Helene támogatták. Odább a fal széles tetején, ameddig elláttak, hangosan üvöltötték fájdalmokat az asszonyok, sokan a falon futva akarták követni az üldözést, tolakodtak, leugráltak a falról, hogy a város belsejébe futhassanak, mások át akartak vágni a meredek fellegváron, hogy a másik oldalon nézhessenek le a falról, mert feltehető volt, hogy Hektor meg akarja kerülni a várost. Hosszú percek teltek el feszült várakozásban és idegtépő tanácstalanságban. Nem volt mást tenni, mint várni. Hosszú-hosszú idő multán balfelől közeledő

zsivajt hallottak. A falon várakozók zsivaja volt; nyilván észrevették a futókat. Hektor valóban futva megkerülte a várost és ugyanígy futott mögötte Achilleus. Most értek megint a torony alá.

— Fiam, fiam, — zokogta Hekabe hangosan.

Deiphobos megragadta atyja karját és izgatottan magyarázott neki:

— Látod, apám, a távolság semmivel sem csökkent köztük. Achilleus sem tudja utólérni bátyámat. Bátyám csak játszik vele. Kifárasztja, ahogy megmondta, aztán el fog vele bánni.

Hektor fel sem nézett rájok. Egyenletesen futott előre, pontos tartásban, szabályosan, mintha csak a gymnasionban gyakorolna. Olykor hátra figyelt, hogy üldözője milyen messze van, aztán változatlan tempóval futott tovább. Eltűntek a forrásokon túl megint.

— Én nem bírtam vele, — mondta Aineias, — Hektor legyőzi, majd meglátjátok.

Ismét jódarabig várakoztak. Laothoe hirtelen őrjöngve kitört, a ruhát szaggatta mellén, körmével vájta kebleit, úgy hogy vére csikozta a bőrét. Neki mind a két fia odaveszett a csatában, Lykaon is, Polydoros is. Ezt már megtudta a menekülőktől. Csillapították, hiába. A zsivaj megint megszólalt balfelől s megjelent az egyenletesen futó Hektor, mögötte ugyanolyan távolságban Achilleus. A falra már harcosok is kapaszkodtak, néhány gerely szállott Achilleus felé, egyik sem érte el. Több nyílvessző lepattogott róla.

— Mit lövik, — fakadt ki Aineias idegesen, — mindenki tudja, hogy a Lethe vízétől sebezhetetlen.

— Akkor hogyan bírhat vele Hektor? — sikoltott Kreusa.

— Megfojtja, mint Herakles az oroszlánt. Másképpen nem győzheti le.

Mikor a harmadik forduló után Hektor újra felbukkant, a távolság még mindig nem csökkent. És ekkor Hektor egyszerre megállott és megfordult. A falon az elszörnyedés sikoltásai fordultak végig. Achil-

leus nyilván elértette, hogy Hektor mérkőzni óhajt. Ő is lassított, majd megállt.

— Achilleus, — kiáltott Hektor, — szavam van hozzád.

— Beszélj, — kiáltott vissza Achilleus.

— Most megverekszünk. Igérjük meg egymásnak, hogy a győztes tisztességesen kiadja az ellenségnek a holttestet.

— Nem tárgyalok! Patroklost meg fogod keserülni. Készülj!

Achilleus vetette a lándzsát először. Hektor gyakorlott harcos-szeme látta az ellenfél mozdulatáról a dobás magasságát. Hirtelen leguggolt, a lándzsa pontosan sisakja felett süvöltött el. De rögtön fel is pattant és ugyanazzal a mozdulattal ő dobta el fegyverét. Achilleus villámgyorsan maga elé kapta pajzsát, a dárda nagyot pendült a színarany pajzson és elgörbült hegygyel lepattant róla. Hekabe nem bírta tovább, hangtalanul elájult és összeomlott. Senki nem fogta fel, a párviadalra figyeltek borzadó, lüktető izgalommal. Hektornak nem volt több lándzsája. Achilleusnak maradt még egy. Hektor elérántotta széles, nagy kardját és nekifutott Achilleusnak. Már csapásra emelte a kardot, mikor Achilleus döfött. Borzalmas volt a látvány, amint a dárda, amely a mellvért egy kapcsoló-részén érte el a Hektor nyakát, ott nem állott meg, hanem tovább haladt. Ment bele a testbe, mint a vajba. Hektor megingott, majd oldaltesett, jobb karja értelmetlenül nagyot csapott zuhantában a levegőbe. A falról néző tömeg egyszerre elszörnyedve felordított. Hektor mondhatott valamit még utolsó pillanatban, de ezt nem lehetett hallani, csak Achilleus válaszát:

— Nem adlak ki, — harsogta, — faljanak fel a kutyák, te kutya.

Az achajok seregének egy csapata porfelhőt kavart, amint futva közeledett. Magas pajzsokkal rohantak. Achilleus kirántotta a halott nyakából a dárdát. Fekete pocsolya kerekedett Hektor feje és válla alatt. A győztes gyorsan kikapcsolta az áldozat vértjét, le-

szedte sisakját, páncélját, ón lábszárvédőit. A vérengző myrmidonok most értek oda. Az első kardot rántott és dühös csapást mért a holttest koponyájára, a következő dárdát lökött a mellébe. Aki csak odatolakodhatott, vágott vagy döfött egyet a holttesten. Nyílzápor kopogott a pajzsokon, a vérengzők közül egynek sem esett baja. Robogva közeledett egy harcikocsi. Achilleus megint letérdelt a holttest mellé, kést vett elé és a halott lábát bokából sarkáig átmetszette hosszában. Szíjjat nyujtottak neki, azt a két lábszáron átfűzte. A szíjj végét odakötötte a kocsi hátuljához. Felszállt a fogatra, a gyeplőt dereka köré csavarta. Egyik kezében dárda volt, a másikban ostor. Megcsapkodta a lovakat.

Ebben a pillanatban ért a sikoltó, ájuldozó és bömbölő családhoz Andromache.

— Valakinek baja esett? — kérdezte aggodalmasan.

Letekintett a vár alá. Akkor indult el a kocsi. Hektor lelógó, vérző teste vonszolódott hányódva utána. Koponyája a göröngyökön táncolva a földet verte. A szekér robogva haladt az ellenséges tábor felé. Hekabe itt a toronyban még mindig a földön hevert. Andromache egyetlen sikoly nélkül esett össze. A hitves rázuhant az anyára. Priamos mély hangon zokogott, könnyei lecsorogtak csapzott szakállába. Paris borzadva nézte a távolodó szekeret, nem mert Helenére pillantani.

XIX.

Priamos estig lecsillapodott annyira, hogy összehívhatta a haditanácsot. A megjelentek megrendülve szemlélték az öreg királyt: a fejedelem néhány óra alatt daliás, szálas öregúrból reszketeg, roskadozó térdű aggastyánná roskadt, mintha annak a nagyapának helyét, aki trónján elnökölve vezette a tanácsot, egy váratlanul elékerült dédapa foglalta volna el. De méltó-

ságát, amellyel üvöltő zokogása és vergődése közben nem törődött, most megint összeszedte. A tanácstagok lesujtottan várakoztak szavaira. A termet már délután fekete leplekkel vonták be, az aggok többnyire sírva meredtek maguk elé a gyász pompájának közepette, arcukon az emberi fájdalmon túl a Trójáért való rettegő aggodalom is meglátszott.

Paris legutolsónak érkezett a terembe. Már trónörökösnek érezte magát és egyenesen a Hektor szokott helye felé indult. De megdöbbenéssel látta, hogy Deiphobos azt a helyet már elfoglalta. Fejét a düh vérhulláma öntötte el, oda akart rohanni első ösztönével, hogy a bitorló Deiphobost mellenragadja, de idejekorán észretért és várakozva visszatorpant. Ugyanabban a pillanatban Priamos beszélni kezdett.

— Hektor meghalt, — mondta csendesen, minden szónoki dísz nélkül, — nem lehet nagyobb átok, mint hogy ezt nekem, törődött öregnek, élve kellett megérnem. Mindenkit megkérek, hogy fájdalmamat ne becsülje le és ne igyekezzék engem vigasztalni. Aki engem vigasztalni akar, megsért vele. Első kötelességünk, hogy a szent halottat méltóan eltemessük, ezért méltatlanul meggyalázott holttestét vissza kell szereznünk. Ez Trója feladata, tehát a királyé. A feladatot vállalom és nemcsak kötelességemnek tartom, hanem jogomnak is. Ezt a kérdést nem bocsátom tárgyalás alá. Most következik az utódlás kérdése. Ezt magamban már eldöntöttem. Most közlöm veletek döntésemet, amelyhez a hozzászólást szintén nem engedem meg: a trónörökös e pillanattól kezdve Deiphobos. Reá hárítom védekezésünk nehéz terhét, jövendő uratokká őt nevezem ki. Megparancsolom neki, hogy vegye át felejthetetlen bátyja örökét. A szó a trónörökösé illeti.

— Tanácstagok, — kezdte azonnal Deiphobos a halálos csendben, — királyunk már eleve azt is megparancsolta nekem, hogy a kegyelet és testvéri fájdalom szavai helyett azonnal a város sorsára és munkánkra térjek. Bejelentem tehát, hogy futárok jelentése szerint Penthesilea, az amazonok királynője, egész

rendelkezésre álló haderejével segítségünkre siet. Megérkezése rövid időn belül várható. A tanács jól emlékezhetik rá, amire én korom miatt nem emlékezhetem, hogy dicső atyám annakidején kemény háborút viselt az amazonokkal. A trójai sereg segítségére sietett a Lykiában megtámadott Iobates királynak, harcosainkat az ifjú Priamos vezette. Az amazonok hatalmas ellenfeleknek bizonyultak és fegyvereinket kemény próbára tették. Remélhetjük, hogy hadierényeik, amelyek ellenünk ragyogó példákat mutattak, most mellettünk ugyanilyen példákkal fognak szolgálni. Tanácskozásunk második pontja a mai veszteségeinkről szóló jelentés volna. Itt azonban a rámruházott hatalomnál fogva új rendszert léptetek életbe. Sem a trójaiak, sem az achajok veszteségeiről ezentúl nem fogok részletesen számot adni.

— Ezt helytelenítem, — szólt Aineias azonnal, — hiszen Hektor eddig...

— Vitát nem engedek, — szakította félbe Deiphobos hevesen, — a tanácsnak kötelessége magát alávetni a rendelkezéseknek minden vita nélkül. Eddig az történt, hogy az itt elhangzó őszinte jelentések túlzott formában kerültek ki a nép közé és rontották a közhangulatot. Ezentúl itt más világ lesz. A nép bízzék vezetőiben és tűrjön. Akit rajtakapunk, hogy az achajoknak kedvező híreket terjeszt, azt kivégeztetem. Ezt a témát befejeztük. Most a tanács elé terjesztem szigorúan bizalmasan azt a kibontakozási gondolatot, amelyet a közelmult órákban Helenos királyfi közölt velem. Ő, mint ismeretes, a haditanács üléseiről kizáratott. Arra kért engedelmet, hogy itt mégis megjelenhessék és tervét ismertethesse. Kérését elutasítottam és közöltem vele, hogy tervét legfeljebb én adhatom itt elő. Terve az, hogy elesett elődöm, Hektor holttestе fejében kínáljuk fel az ellenségnek Helenét és vagyonát. Ezzel szerinte Trója azonnal megszerezhetné magának a békét. Sőt Helenos terve tovább megy: a békekötés után az összes ellenünk hadbaszállt királyokkal szövetséget indítványoz.

— Kitűnő, — szólt rögtön Aineias.

— A terv lehet némelyek szerint kitűnő, de maga a király vállalta, hogy a holttestet visszaszerzi, a terv elesik. És elsnék különben is, mert Helene kiadatását, amely most már a trójai becsület kérdése, hevesen ellenzem. Sőt bejelentem, hogy Helenos királyfit, akinek érzülete nyilvánvalóan Trója-ellenes, az imént börtönbüntetésre ítéltem és szigorú őrizet alatt fogom tartani. A királyi család legszűkebb tagjainak körén kívül senki sem látogathatja. Több jelenteni valóm nincs, kérem a királyt, hogy a tanácskozást fejezze be.

— Az ülést bezárom, — mondta Priamos, felkelt és elhagyta a termet.

Az eddigi komor némaság azonnal feloldódott. A legtöbben Deiphoboshoz siettek, hogy az új trónörökösnek szerencsét kívánjanak. Mások hangosan fejtegetni kezdték eddig elfojtott véleményöket. Volt, aki a mindenáron való ellenállást hirdette, ha kell, a végső pusztulás árán is. Volt, aki mindenáron békét akart kötni. Volt, aki az óvatos várakozást ajánlotta: meg kell várni, hogy Hektor borzasztó halála után hogyan alakulnak az erőviszonyok. A megjegyzések legnagyobb részét Deiphobos már nem hallotta. Tudomásul vette a köréje sereglők jókívánságait, aztán senkivel meg nem állva elsietett. De az ittmaradottak zsivaja még hangosabbra nőtt. Paris ott állt a vitatkozók között és csakhamar meg kellett figyelnie, hogy jelenléte feszélyezi azokat, akik az új trónörökösről kezdtek beszélni. Rápillantottak és elhallgattak. Olyan, aki őszintén és részvéttel szóvátette volna az meglepő rangfosztását, egyetlenegy sem akadt. Senkinek sem jutott eszébe szót ejteni arról, hogy eddig mindig Paris számított a leendő trónörökösnek s most egyszerre Diephobos lépett elébe, mint Priamos után következendő trójai király. Állt az emberek között megszégyenítetten és elhagyottan. Aztán átsomfordált a vitatkozó emberek között és kiment az udvarra. Ott megállt a sötétben. Mindenfelől jajveszékelés hangzott: mindenütt Hektort siratták.

Mi tehát a születésekor megjósolt jövendő?

Hogyan lesz ő a zsarátnok, amely Priamos uralmát és Trójáť lángralobbantván, elhamvasztja? Hogyan kell ezt érteni? Mindezideig az a titkos elképzelés élt benne szüntelenül, hogy apja uralmát az istenek akaratából megdönti és ő lesz a király. Sorsa bámulatosan emelkedett és nyílegyenesen haladt a jóslat ilyen megvalósulása felé. Ma délután az utolsóelőtti akadály, Hektor is, véresen zúzott koponyával félrehullott útjából. Már csak agg apja következett volna. A végzet hangos és heves tiltakozással jelentkezett: nem, a jövendő útja nem ez. De ha nem ez, akkor vajjon micsoda? Erre esze nem válaszolhatott. Minden feléje nyúló kérdésre csak szépsége felelhetett. És kétségbeesve érezte, hogy a válasz nem sorakozik engedelmesen értelmes mondatokká, értelmes szavakká. A sorsot felelősségre vonó kérdései bénán hullottak vissza, mint nyilak valamely sérthetetlen vértről. Ösztöne szeretett volna valakibe belekapaszkodni, de kibe? Árvaságának természetes segítsége Helene lett volna, de most egészen idegennek érezte. Az a kőfal, amelyet oly régen emelkedni érzett maguk között, most már túlnőtt emberi magasságukon: nem látták többé egymást.

Oikarchos haladt át a sötét udvaron. Megállította és megkérdezte, hogyan intézkedett az új trónörökös Helenos börtöne felől. A választ mindjárt megkapta. Sietett Athene templomához, annak szomszédságába kellett mennie. A fegyveres porkoláb azonnal felismerte és beengedte egy katonákkal zsúfolásig rakott keskeny épület szűk udvarára. Ott újabb börtönőr körülményesen kinyitott előtte egy pinceajtót és fáklyával bevilágított előtte. Dohos kőfalak feketéllő és penészes zárkájában ott látta üldögélni egymás mellett Helenost és Kassandrát.

— Kassandra is itt van? — kérdezte csodálkozva.

— Itt van, — felelte Helenos, — megmondtam, hogy nem tudjuk nélkülözni egymást, Deiphobos nem volt ellene, hogy Kassandra megoszthassa fogságomat.

A fáklyás őr kiment és a látogatóra rálakatolta a

vasrácsos börtönajtót, aztán távozott az épület elé. Vaksötét maradt a cellában.

— Mi lesz itt sorsotok? — kérdezte Paris a vaksötétben.

— Nem tudom. Deiphobos úgy rendelkezett, hogy ha enni kérünk, adjanak nekünk valamit enni. Ez minden.

— Fájlalom, ami veletek történt. Remélem, az istenek figyelnek rátok.

— Magam is remélem. Az istenek most általában csak Trójával vannak elfoglalva. Furcsa volt nézni, hogy a csatában valósággal gyűlést tartottak.

— A csatában?

— Hogyne. Neked nem volt szemed, hogy meglásd őket. Mint ahogy e pillanatban sem látsz engem. De ha az őr most fáklyát hozna be, látnál. Éppen úgy láttam én az isteneket.

— Furcsákat beszélsz, Helenos.

— Igen, az emberi élet általában furcsa. Az emberek számára általában fényes nappal is vaksötét az élet. Szerelem, halál, végzet, háború, — mindezek között csak vakon tapogatódzik a legtöbb ember. Nem látja az isteneket. Én néha látom. A csatában is láttam őket. Harcoltak.

— Harcoltak, — szólt visszhang gyanánt Kassandra szava a vaksötétben.

— Harcoltak? Melyik? Ki mellett?

— Ó, nagy zűrzavar volt közöttük. Láttam, mikor Hera, Athene, Hephaistos, Poseidon és Hermes fürgén siettek az Atridákhoz segíteni, és láttam, mikor Ares, Artemis és Apollon, Aphrodite a trójai oldalra siettek. Mind részt akartak venni a csatában. Eris is ott volt, persze mind a két oldalon.

— És részt is vettek?

— Hogyne. Annak rendje és módja szerint harcoltak egymással. Először a trójai párt a Heraklessáncra telepedett, a másik párt a Kallikolone-dombra. De tüzet fogtak és beléelegyedtek a verekedésbe. Poseidon akkor lett izgatott, mikor Aineias és Achilleus

kerültek szembe. Odasétált a kézitusába és leült kényelmesen. Míg körülötte elvágott gégék hörögtek és belek fordultak ki, szorgosan intézkedett: sűrű ködfelleget takart Aineiasra. Ez a párviadal abba is maradt. Mikor Achilleus ott vergődött a folyóban, Poseidon és Athene rohantak oda s kezénél fogva mentették ki az áradatból. De még mulatságosabb volt, mikor a csatától felizgultak és egymásnak estek. Láttam, mikor Ares kutyalégynek gyalázta Athenét és beledöfött a pajzsába, az pedig követ ragadott fel és úgy vágta hozzá, hogy Ares hanyattesett. Aphrodite szaladt oda, talpraségítette és elvezette. Erre Athene elébökszaladt és Aphrodité ököllel mellbevágta. Hera és Artemis összekaptak, úgy összevesztek, hogy Hera arcátlan kutyának nevezte Artemist, nekiesett és csunyán megverte. Igen furcsa volt nézni, hogy a ti háborútok hogyan elfajzott: már nem ember harcolt ember ellen, hanem az öldöklés szorongatta az észt és az ész ököllel verte a szerelmet, a legősibb fogalmak egymást fojtogatták. Mondom neked, Paris, ezek az istenek igen gyatra istenek. Még Zeus sem különb, aki marakodásukban kedvét leli és érdeklődve nézi.

— Félelmes a vakmerőséged, Helenos. Nem félsz, hogy beléd üt a villám?

— Nem. Mindig hirdetem, hogy ezek nem különbek az embereknél. Olyan isten kell, aki valóban isten. Majd egyszer jönni fog. De beszéljünk másról. A porkolábtól hallom, hogy béke-ötletem a haditanácsban csunyán megbukott.

— Meg. Deiphobos azzal vádolt, hogy az ellenséggel cimborálsz.

— Igazat mondott. Az ellenséggel cimborálok, mert vakon bízom benne. Azaz szeretnék cimborálni. Sajnos, nincs érintkezésem velök. Ha volna, rögtön meg tudnám csinálni a békességet.

— Milyen feltételekkel?

— Feltétel nélküli megadással. Aztán majd jönnének az én kéréseim. Bántatlanság a városnak és a szövetséges seregeknek. Szövetség. Sűrűbb érintkezés.

A mi főhajtásunk a napnyugati szellem előtt. Gyönyörű világ mosolyogna rájok is, ránk is. Behoznánk Trójába a nyugati szokásokat, életformát, a szépség imádatát, az igazi, nyugati életszemléletet. Trója az Athenai rangjára tudna emelkedni. Így a jóslatok talán mind megváltoznának. De csak így. Ha Deiphobos konok elszántsága és hadviselése így marad, akkor a jóslatok mind beteljesülnek. Laokoon szerint semmi módon nincs mentség. Szerintem talán van, az én módomon. Kötelességem megpróbálni. Bár most már a reményem szinte semmi. Börtönben ülök, mindenkitől el vagyok vágva. De ha ez a végzet, akkor ez a végzet. Mint Laokoon, úgy Kassandra sem hiszi, hogy ezen változtatni lehet. Én még az utolsó pillanatig reménykedem.

Hosszan hallgattak. Akkor Paris felállott, hogy búcsúzzék a szurokfekete sötétben.

— Vigyázz, — szólt rá hirtelen Helenos, — arra hátrafelé ne lépj. Kitörheted a nyakad.

— Miért? Mi van errefelé?

— Meredek lépcső lefelé, ismeretlen helyre. Úgy látszik, valami kút, vagy pince lehet ott. A fellegvár alatt igen sok ilyen ismeretlen lépcső van. Ha Deiphobos soká tart itt fogságban, unalmamban megnézem, hova vezet a lépcső. De te csak ne lépj a bizonytalanba. Köszönöm, hogy meglátogattál bennünket.

— Köszönöm én is, — mondta a sötétben Kassandra. — Kedves tőled, mindnyájunk gyilkosától, hogy eljöttél.

Paris nem felelt erre. Senki sem szokott Kassandra badarságaira felelni. Még hallotta, ahogy a lakatban csikorogva megfordult a kulcs. Aztán hazament. Helenét otthon találta. Egyetlen szót sem szólt hozzá. Némán vetkezni kezdett. De Helene megszólalt:

— Anyád az imént izent, hogy te is menj át apádat kérlelni.

— Kérlelni? Mire?

— Az öregúr esztelen dolgot tett fel magában. Teljesen egyedül át akar menni az ellenséges táborba,

hogy Achilleustól a Hektor holttestét kikérje. Ez a vállalkozás egyenlő a biztos halállal. A család le akarja beszélni. Az egész család ott rimánkodik neki, de ő nem hallgat senkire. Anyád mindnyájunkat kétségbeesve kér, hogy segítsünk visszatartani.

— És te miért vagy itt? Miért nem mentél át kérlelni?

— Mert apád szemébe nézni nem tudok. Én vagyok az oka, hogy kedvenc fiát megölték. Nem kerülhetek a szeme elé.

— És Deiphobos mit szól az egészhez?

— Deiphobos az egyetlen, aki apád elhatározását életveszélyesnek tartja ugyan, de helyesli.

Paris nevetett.

— Azt elhiszem. Ő semmit sem kockáztat. Ha az öreg sikerrel jár, hazakapjuk Hektor holttestét és tisztességesen el tudjuk temetni. Ha az öreget baj éri az ellenséges táborban, akkor Deiphobos lesz a király. Alig várja.

Helene már régóta semmiről sem vitatkozott férjével. Véleményét semmiről sem nyilvánította. De most meglepő módon odalépett férje elé.

— Ez nem igaz. Deiphobos vad és kemény ugyan, de az öreget nagyon szereti, és bátor, nemes ember. És te ezt jól tudod.

— Mi ez? Ennyire véded? Talán megint elkezdtétek a hátam mögött a kacérkodást?

— Megvetlek ezért a mondatért, Paris. Itt másról van szó. Deiphobos csakugyan beszélgetést folytatott velem komoly dolgokról. Ajánlata van. Azt feleltem neki, hogy veled beszéljen. Én tudtod nélkül semmire semmit sem felelek. Ő hajlandó veled is beszélni. Értesítést kér, hogy mikor érsz rá.

— Akár most is. Erre kíváncsi vagyok. Mit mondhat nekem az a nemes lélek, aki nemességében kihasználja bátyánk halálát és gyorsan elszedi tőlem kétségtelen jogaimat. Hát csak jöjjön a nemes lélek, hadd hallom, mit akar mondani.

Rögtön küldtek Deiphobosért, s az mindjárt jött is az izenetvivő Aithra nyomában.

— Mi van az öreggel? — kérdezte aggódva Helene.

— Nem tudták lebeszélni. Éppen most indult el. Teljesen egyedül megy át az ellenséges táborba. Az istenek vezéreljék. Paris, veled akarok beszélni. Ajánlatot akarok tenni neked.

— Felesleges fényűzés, — válaszolt Paris foghegyről, — te vagy a trónörökös. Ha akarsz valamit, ne ajánlgass, hanem parancsold meg.

— Éppen ezt nem akarom, mert Helenéről van szó. Üljünk le és hallgass meg békésen.

Mind a hárman leültek. Paris unott arckifejezéssel lógatta a lábát és a mennyezet nyílásán keresztül a csillagokat nézte.

— Megtörténhetik — kezdte Deiphobos, — hogy az ellenség elfoglalja Tróját. Megtörténhetik, hogy nem. Én Hektor felfogásával tartok és jóslatokra nem figyelek. De ha az első esetet teszem fel, akkor a győztesek természetesen Helenét fogják itt legelőször keresni, hogy elragadják. Helenének négy gyermeke van. Felmerül a kérdés, hogy mi lesz ennek a négy gyermeknek a sorsa. Gondolod, hogy a győztesek kímélni fogják a tőled származó gyermekeket? És kímélni fogják-e magát Helenét, aki e pillanatban a te feleséged?

— Mit tudom én.

— Senkisem tudja, ez igaz. Csak valószínűségekről lehet beszélni. Az pedig valószínű, hogy Menelaos halálra fogja keresni a tőled származó gyermekeket. Esetleg Helenét is. Téged mindenesetre. Igaz, tudjuk, hogy Menelaos áldott jó ember. De Agamemnon nem az. Achilleus sem az. Nem lehetetlen tehát, hogy az ellenség már el is határozta mindkettőtök és négy gyermeketek halálát.

— Ilyen rosszul állunk? — hebegte Paris rögtön kivetkezve könnyedségéből.

— Nem állunk rosszul. De egy háború eshetőségei kiszámíthatatlanok. Az én ajánlatom azt célozza, hogy

segítsünk rajtatok. Ha lemondasz Helenéről és én feleségül veszem, te már szabadulsz a felelősség alól. Mert akkor te már elvonulhatsz, Menelaosszal szemben én leszek az, aki felelősségre vonandó. A négy gyereket vállalom és megvédem. Helene, mint feleségem, velem él, vagy velem hal. Nem kell azonnal felelned, Paris. De a végleges döntésig máris figyelmeztetlek egy helyzeti előnyre a magad szempontjából. Ha te elválsz Helenétől, nyomban csökkented felelősségedet. El is szökhetsz, ha akarsz, én ebben kezedrejárok. Helene pedig, mint szabad asszony, majd dönthet maga, hogy elfogadja-e segítségemet.

— Az ötlet alkalmas arra — felelt rögtön Paris, — hogy átgondoljuk. Lássuk csak. Használ az Helenének és a gyerekeknek, ha különválunk? Azt hiszem, használ. Már pedig Helene és a gyermekek érdekében, mint talpig férfi, minden áldozatra kész vagyok. Mindenesetre meg kell kérdeznem Helenét magát, hogy mit szól ötletedhez.

— Megkérdeztem. Fölösleges, hogy itt ismételje, amit nekem mondott. Majd én közlöm veled. Helene nekem kijelentette, hogy ő Menelaost szereti, a szíve szakad meg otthon hagyott leányáért és nincs nagyobb vágya, mint régi életét régi otthonában újra kezdeni. Ez neked aligha okoz borzasztó fájdalmat, ha a bőrödről van szó. Mind a hárman tudjuk, hogy a ti házasságotok most már a halálos unalom maga. Vegyük még ehhez hozzá, hogy a hadiköltségek mai számadása szerint, amit én még szegény Hektortól tudok, Helenének úgyszólván semmi vagyona nem maradt. Ezentúl neked kell teljesen vagyonrészedből eltartani. Én Trója kárára nem vagyok hajlandó eltartani benneteket, ezt nyiltan megmondom. Most tehát már az érdek sem köt Helenéhez. Legfeljebb az fájhat hiúságodnak, hogy Helenében felébredt régi férje iránt való szerelme. De ha én ezt le tudom győzni benne, akkor a hiúságodnak is megvan az az elégtétele, hogy őt Menelaos nem kapta vissza. Ismétlem: döntened most nem kell. Elég annyi, ha különköltözöl. Hogy

én Helenével hogyan boldogulok, az neked most már mindegy lehet, sőt nyilván szívesebben veszed, ha az enyém, mint ha Menelaosé. Ezt a kérdést bízd rám. Mit válaszolsz tehát?

Paris soká gondolkozott. Aztán felelt.

— Most vizsgálatot tartottam lelkemben, hogy mi fűz még engem Helenéhez. És amit ez a vizsgálat talált, azt őszintén elmondom nektek. Először is az a haragos aggodalom, hogy őt Menelaos visszakapja. Ezt nem, ebbe nem mehetek bele. Másodszor Helene mellett tart egy féltékenység, amely még most is lobog bennem, mikor őt már nem szeretem. Féltékeny vagyok a multjára. Nem Theseusra, aki most már valótlan és nem létező hős, mesebeli alak, mintha ezerévvel ezelőtt élt volna. Az én csillapíthatatlan féltékenységem tárgya az ő második férje, Achilleus. Elmondhatatlanul gyűlölöm. Mert szép. Hozzám nem is fogható, az természetes, de éppen elég szép ahhoz, hogy ki akarjam törölni a világból. Meg kell büntetnem azért, hogy olyan vakmerő volt szépségével megelőzni az én szerelmemet. Én Achilleust mindenáron meg akarom ölni, pedig az lehetetlen, hiszen őt földi fegyver nem fogja. Ölre nem mehetek vele, mint Herakles, mert a szépségem százszor nagyobb, de az ő baromi ereje is nagyobb. Mindegy, talán valami ilyen csoda folytán megtörténhetik, hogy elpusztítom. Ha ez megtörtént és ha biztos vagyok felőle, hogy Menelaos Helenét nem kapja többé vissza, akkor Helenéhez sem lelki, sem testi vonzódás nem köt többé soha. Ilyen magasra nőtt a kőfal.

— Miféle kőfal?

— Semmi, ne törődjél vele, ezt csak én magam értem.

— Jó, nem faggatlak. Kérdésem ez: hajlandó vagy-e különváltan megvárni, míg ez a két feltétel bekövetkezik?

— Miért ne? De akkor neked, mint trónörökösnek, már most át kell vállalnod minden felelősségemet, amely ebből a háborúból alaptalanul rám háramlik.

— Minden felelősséget vállalok. Ezt, ha akarod, a haditanácsban ünnepélyesen be is fogom jelenteni.

— Akkor rendben van. Most rögtön elköltözöm innen. Megjegyzem, nagyon alkalmas volna nekem a Lykaon lakása. Az most üres.

— Megkapod a Lykaon lakását máris.

— Köszönöm. Ami a továbbiakat illeti, jól jegyezd meg: mihelyt megöltem Achilleust, elveheted Helenét. Második feltételem így magától elesik, mert hiszen ha elvetted, egyszersmind biztosan tudom, hogy Menelaosé nem lesz többé!

Felállott és gúnyos kis mosollyal fordult az asszony felé:

— Akkor hát... velem körülbelül készen vagy.

— Veled igen. De öcséddel nem. Én megmondtam, hogy Menelaost szeretem.

Deiphobos vállat vont.

— Ezt közölted velem. De vajjon akkor is szeret-ed, ha nem kellesz már neki?

— Akkor is. Mindig. Az én számból furcsán hangzik és férfiak ezt nem is érthetik meg: igazán soha nem voltam senkié, csak az övé. És igazán sohasem leszek senkié, csak az övé. Ha most kimégy ebből a szobából, Paris, vigy magaddal egy mondatot: igazi szerelem nincs szeretet nélkül. Most menjetek mind a ketten. Paris holmiját még ma átköltöztetem szegény Lykaon lakására. Az természetes, Paris, hogy a gyerekeket akkor láthatod, amikor csak akarod.

— Arra számot is tartok. Parancsolj, öcsém.

— De kérlek, csak parancsolj, bátyám.

— Nem, nem, most már te vagy a trónörökös.

Paris még meg is ütögette öccse hátát. Házasságának tízéves otthonára vissza sem nézett. Jó későig rendezkedett Lykaon lakásán, amelyet kellemesnek és tágasnak talált. Aztán Potidaiának üzent, hogy ha elaltatta a gyermekeket, jöjjön és meséljen neki.

Az öreg király másnap Hektor holttestével tért vissza. A részletekről csak annyit mondott, hogy Achilleus illő tisztelettel és részvéttel fogadta, kérését

azonnal teljesítette, megvendégelte, sátrában hálatta s végül megállapodott vele abban is, hogy Hektor méltó eltemetésére tíznapi fegyverszünetet adnak egymásnak, az ellenségeskedéseket mindkét oldalon csak a tizenegyedik napon kezdhetik meg.

A holttestet gondosan megmosták, bekenték a gyors oszlást megakadályozó balzsammal, a papok több, mint hetven olyan döfést olvastak meg rajta, amelyek mindegyike magában is halálos lett volna. Aztán ráadták itthonmaradt legszebb fegyvereit és a Priamos nappali termében felravatalozták. A szűk utcába erős katonaságot rendeltek, hogy az a ravatalhoz zarándokló tömeget fékentartsa. Mihelyt Hektor hazahozatalának híre elterjedt, óriási sokaság tódult a királyi palota felé. A tömeget nagy üggyel-bajjal tartották rendben, mindenkinek két sor harcos között kellett áthaladnia az udvaron, a ravatal mellett nem volt szabad megállni, hanem megállás nélkül lassan továbbmenni, a távozók számára a kerten keresztül csináltak járást az Ukalegon szomszédos palotájába. A ravatalnál a siratóasszonyok végezték kötelességöket, s a kegyeletöket lerovó látogatók is a vallás parancsai szerint üvöltözve jajveszékeltek. Ez két napon át reggeltől estig tartott, a királyi család napirendje a tömeg miatt egészen felfordult. A harmadik nap reggelén kezdődött meg a tüntetés. Ekkor Potidaia az udvar szabad részén át vezette a Paris gyermekeit. A két sor katona között egy részeg öregasszony elkezdett kiabálni.

— Nézzétek, ezek a spartai kutyalégy kölykei! Akiért szenvedünk. Akiért a fiaink meghalnak!

Potidaia meghallotta a szitkot és gyorsan továbbigyekezett a gyermekekkel. A sorban egy férfi vette át a kiáltozást:

— Miért nem adják ki? Dobják át a falon az ellenségnek, vigyék! A kölyköket is hajítsák ki innen!

Helyeslő zúgás hallatszott. Egy ember félre akarta tolni a fegyvereseket, hogy kíváncsian a gyermekek

után mehessen. Azok dulakodtak vele. A dologból parázs verekedés lett. Deiphobos idejekorán megjelent. Érkeztére mindenki elhallgatott. Még a hagyományos vallási jajveszékelés is megszünt néhány percre. Az új trónörökös gyorsan rendet csinált, két embert ott helyben megpofozott, az ittas vénasszonyt lecsukatta. De a zúgolódás, amely futó epizódnak látszott, csakhamar általános jelenségnek bizonyult. A városban hol itt, hol ott csoportok verődtek össze és kiabálni kezdtek. Helenét szidalmazták és gyermekeit. Parist azonban nemhogy szidalmazták volna, hanem meglepő módon azt lehetett észrevenni, hogy a tömegben bizonyos népszerűsége kerekedik. Deiphobos valóban bejelentette a haditanácsnak, hogy átvesz Helene személyéért minden felelősséget. Ez a közönség között nyomban elterjedt és Deiphobost igen népszerűtlenné tette. A kisemberek most már bírálni kezdték a gyászoló király utódlási intézkedését. A közhangulat, amely Paris különköltözéséről is gyorsan értesült igazságtalannak hirdette Paris jogfosztását. A Helene ellen irányuló tüntetések szaporodtak és hangosodtak. Deiphobos tűzzel-vassal igyekezett ezeket elnyomni. A gyász ötödik napján már felülmulta a kétszázat azoknak száma, akiket utcai tüntetésekért bebörtönöztek. Ha az új trónörökös erős fegyveres kísérettel megjelent az utcákon, a zsúfolt utcák járókelői ellenséges némasággal szemlélték. Viszont Paris, aki eleinte mutatni sem merte magát, de lassanként egyre merészebben jelent meg itt, vagy ott, látható rokonszenvvel találkozott, sőt már nem egyszer előfordult, hogy egy-egy kiáltás Paris trónörököst éltette. A királyfi úgy érezte, hogy a jóslatnak az ő értelmezésében lesz igaza. Nem látszott kizártnak, hogy ha Priamos hirtelen behúnyja a szemét, Trója népe nyiltan a Deiphobos háborús iránya ellen fordul és Parist tekinti a trón következő tulajdonosának. És akkor véres belső villongások árán ugyan, de mégis csak ő borította fel apja uralmát. A zsarátnok trónra jut.

Odalent a síkon már javában építették a Hektor

holttestének szánt máglyát. A városban nem volt elég faanyag, de a fegyverszünet folytán megnyílt az út a hegyek felé. Az utakat valósággal elöntötte a nép, amely most már tíz esztendeje szorongott bezárva a falak között. Deiphobos a közönségnek ezt a szabadba törekvő lázát még fűtötte is azzal, hogy jutalmakat tűzött ki a legserényebb fagyűjtőknek, ezzel némileg lecsapolta a falak közt szorongó csoportosulások tüntető hevét. De mindez csak a tüneteket enyhítette, a jelenlegi kormányzat ellen parázsló hangulatot nem lehetett félreismerni. Paris aludni sem tudott a folytonos töprengéstől. Érezte, hogy itt volna a pillanat, mikor pályája fordulóját üstökönragadhatja. De ugyanakkor érezte az ilyenkor szükséges képességek hiányát. Nem volt ítélete a mindenkori pillanatnyi helyzet számára. Nem volt meg ahhoz való bátorsága, hogy szembe álljon öccsével és nyiltan követelje tőle a hatalmat. Szorongó szívvel gondolta végig, hogy ezek a tulajdonságok Hektornak mind birtokában voltak. De mindenekfelett egy ijesztő és új elemet fedezett fel saját lelki képében: a puszta létezés lanyha öszönén túl semmi nagy vágy nem nyugtalanította. Élete nagy vágyát, a legnagyobb szerelmi beteljesülést, már megérte. Ennél nagyobb dolog osztályrészéül már nem juthatott. Győzelem, dicsőség, trón, mint tetszetős álomképek lebegtek ugyan előtte, de nem érezte túlságosan lesújtónak, ha az istenek mindezt megtagadják tőle. Király szeretett volna lenni, de csak immel-ámmal. Mostanában gyakran elkalandozott olyan részletek kiépítésében, hogy mi történt volna, ha az aranyalmát vagy Athenének, vagy Herának adja. Athene jutalmul lángelmével ruházta volna fel. A jelenlegi helyzetben, ha ugyan erre sor kerülhetett volna, nyílegyenesen és fölényesen törhetett volna bármilyen célja felé. Érezhetné most a más elméken való feltétlen uralkodás és a saját tehetségében való gyönyörködés nagy örömét. Hera az elégedett, csendes, nyugalmas élet boldogságával ajándékozta volna meg. Vajjon nem lett volna érdemes ezek bármelyikének Helene birtoklását feláldozni? A világ

legszebb asszonyának ölelését idézgette emlékében, hogy igazolhassa magát: jól cselekedett. Visszagondolt Helene termetére, kiszolgáltatott teste hófehér csodájára, idomainak őrjítő mozgására. De be kellett látnia, hogy ezeket lelke mélyén únja. Rájött, hogy a birtoklást csak a vágy jelenléte teszi értékessé. Az emlék gyönyörű volna, ha még mindig szeretné valamennyire Helenét. De már nem szerette. Az egészben az volt a tragikus, hogy nem a gyönyör fogyott el életéből, hanem a gyönyör vágya. Szép nőt még kaphatott kedvtelései számára akármennyit, de maga a kedvtelés nem tudta igazán érdekelni. Az országos népszerűség, a királyi rang, az uralom kezdett kacérkodva kinyílni előtte, de érdekelték ezek alapjában véve? Csak fejét csóválta kiábrándultan és kedvtelenül: lelke mélyén, mint másnapon a duhajon tomboló részeget, nem érdekelte semmi. Fiatal, csodaszép férfi létére pislogó mécsnek érezte magát, amelyből a túlsok boldog lobogás kiégette a kanócot, s a lélek lángja már csak tessék-lássék, lusta vonaglással hányódik az élet felszínén. Jövőt kereső ösztöne ismét elvitte látogatóba Helenoshoz.

Az ikrek most is ott ültek a sötétben.

— Még mindig az ellenséggel cimborálsz? — kérdezte unott tréfával.

— Jobban, mint valaha. Mulattat is az életemmel játszani. Ha Deiphobos mindent tudna, leüttetné a fejemet. De előtted szabadon beszélek, mert természetes szövetségesem vagy. Laokoon rendszeresen meglátogat, tőle mindent tudok. Mindenesetre sokkal többet, mint te. Azt azonban magad is tudod, hogy a nép gyűlöli a mai helyzetet, békét akar és téged tekint jogos trónörökösnek, miután Helenével szakítottál. Szerintem számodra a nyugatiak szövetsége nyitva van. Ha csakugyan békét akarsz.

— Perszehogy békét akarok. A trónörökös rangját ilyen áron szívesen átvenném. A békéhez lelkemben készen van minden, csak Achilleust kell még megölnöm. Ebből nem engedhetek, mert míg ezt el nem

intéztem, nem lehet nyugtom. De egyébként a békét szeretném.

— És a nyugat barátságát?

— Miért ne? Még azt is elképzelhetem, hogy felújítom hajdani meleg barátságomat Menelaosszal. Deiphobos ellen mindenesetre veled tartok. De mi az, amit te tudsz és én nem?

— Amennyire én értesülve vagyok, semmit nem tudsz a palota belső életének nagy eseményeiről. Ezeket most tőlem megtudhatod. Például azt, hogy atyánk miért helyezte eléd az utódlásban Deiphobost. Azért, mert úgy látta, hogy a mai hadihelyzetben te vörös posztó vagy az Atridák számára, tehát a te várományosságod éktelenül dühíti őket és kizárja a békét. Neki olyan valaki kellett, akit nem terhel semmiféle felelősség. Ilyen volt Deiphobos. Meg kell adni, hogy az öreg, aki igen okos ember, ezt bölcsen eszelte ki. Ekkor Deiphobos váratlanul magára vett Helenéről és rólad minden felelősséget. Vagyis teljesen lerontotta egy pillanat alatt, amit az öreg a te jogfosztásoddal épített. Deiphobos most már nem lehet a békeremény embere, hiszen esztelen szerelmében mindent odaadhat az ellenségnek, csak Helenét nem. A politika furcsa mesterség. Hektor, szegény, kitűnően értette, Deiphobosnak fogalma sincs róla. Aineias úgy elvesztette a kedvét, hogy ki akar vándorolni és új országot akar alapítani. Vinné apját is, valamint két kicsiny gyermekét, Askaniost és Tulost. Te ezt mind nem tudod, mert veled óvakodnak bármit is közölni. A jóslattól is mindenki fél, nem mernek rád építeni semmit. De nekem még mindig van egy fikarcnyi reményem. Én arra építek, hogy Zeus maga megváltoztatja a jövendőt. Erre már volt példa az én mesterségemben: egész biztos jóslások nem váltak be. Zeus egyebet gondolt. Már most számba kell venni, hogy az Atridák is, mi is valamennyien Zeus sarjadékai vagyunk. Ha tehát a földiek között kialakul a lehetősége annak, hogy Zeus sarjai belátóan megbékélnek egymással, Zeus talán elhatározhatja, hogy

mégsem hoz sarjainak egyik csoportjára olyan rettentő büntetést. Trója megússza a dolgot, sőt boldog lesz, mert fel fog olvadni a nyugatban. Hazám számára szebb sorsot nem tudok elképzelni. Én tehát tiszta hazafiasságból szeretném úgy intézni, hogy feltétel nélkül feladjuk a várost, békét és szövetséget kötünk. Az Atridák barátjaként te még mindig lehetsz trójai király. Azt hiszem, ezt el is tudnám velök intézni.

— Hogyan? Hiszen nincs módod velök érintkezni.

— Éppen azért. Mert börtönben ülök. Hajolj közelebb, elmondok valamit. Ezt a sötét lépcsőt megtapasztaltam. Pincébe vezet. A Pergamon alá. A pincében folyosó kezdődik. Igen hosszú. Nincs fáklyám és a vaksötétben tapogatódzva mentem végig rajta, félkézzel folyton a falat érintve. Már gyerekkoromban hallottam, hogy a trójai várból földalatti folyosó vezet a tengerhez. Ezt én itt megtaláltam. Tudod, hol a folyosó túlsó nyílása? Az achajok táborában. Hallottam őket beszélni. Ott most tornajátékok folynak az elesett Patroklos tiszteletére. Aztán szépen visszagyalogoltam. Most már akkor tudok érintkezni velök, mikor akarok. Félnap oda, félnap vissza. Észre sem veszik, hogy itt a cellában csak Kassandra ül.

— Te Helenos, az életeddel játszol.

— Tudom. De amiről én gondolkozom, az többet ér az életemnél.

— Legalább mondd meg nekem is, hadd tudjam. Mert eddig nem tudtam megérteni, pedig több, mint tíz éve magyarázod.

— Azt kérdezed, hogy mi az életem vezető eszméje? A béke. A mindenáron való béke. A nyugati szellem tisztasága. Az achaj emelkedettség. Amelynek én kényre-kegyre kiszolgáltatom magam, mert lehetetlen bennök csalódnom. Az én hazafiságom: mindenáron béke. Tudom, hogy te is békét akarsz. Szövetségesek vagyunk. Most hagyj itt bennünket, mert feltűnik, hogy ilyen soká ülsz nálam. Ha jelentik Deiphobosnak, összeesküvéssel fog vádolni. És igaza lesz.

Paris dobogó szívvel rótta az utat hazafelé. A föld-

alatti kijárás furcsa dolga foglalkoztatta. Olyan volt az egész, mint valami tündérmese részlete és ez furdalta hiszékeny képzeletét. De úgy érezte, hogy a rejtelmekkel foglalkozó Helenoshoz illik is valahogyan a titokzatos folyosó. Valami közösséget talált kettőjük között és ez jóleső érzéssel töltötte el. Az is kellemesen ingerelte gondolatait, hogy Helenos ügyeskedése folytán esetleg ő lesz a király Trójában. És talán sikerül Menelaosszal mindent elfelejtetni. Talán újra lehet kezdeni a barátkozást. Ő jól megússza a dolgot: Helenét a magáévá tette, sokan belehaltak, de neki nincs különösebb baja. Sőt királyként jön ki a bajból, amelyet ő csinált az aranyalmával.

A palota felől, ahogy közeledett, zűrzavaros lármát hallott. Az utcán nem tudott továbbmenni, sűrű, tolakodó, kiáltozó tömeget látott maga előtt. Óvatosságból beszökött az Ukalegon házába, ott a kertbe sietett, átosont a királyi palota kertjébe és onnan igyekezett az udvarra lesni. Itt már komolyabbnak látszott a dolog: fegyverzajt, ordítozást és dulakodást hallott. Tüntettek. Deiphobos harsány vezényszavait hallotta. A harcosok most vertek ki egy felfegyverzett tüntetőcsapatot az udvarról. Éppen a botrány végéhez érkezett: Deiphobos és emberei most szorították ki a szűk kapun az utolsó rendzavarókat. Az előtt az ajtó előtt, amely a minap még az ő otthonát jelentette, két holttest hevert. Odalépett most Deiphobos a kaputól visszatérőben.

— Helene, gyere ki nyugodtan. Ezeket a disznókat rendretanítottam.

Hangos gyereksírás hallatszott a szobából. Az ő gyerekei sírtak. Helene megjelent az ajtóban.

— Köszönöm, Deiphobos. A gyerekek mindjárt megnyugszanak. Éjszakára nem fenyeget baj?

— Nem, itt fogok virrasztani az őrséggel. Féltél?

— Féltem. De bíztam benned.

Őt nem látták. Jobbnak is látta eloldalogni. Besurrant Lykaon volt lakásába, ahol már kényelmesen elrendezkedett. Hanyattvetette magát a kereveten és

vállatvont. Deiphobos előbb-utóbb el fogja érni célját. Addig virraszt az ajtó előtt, amíg egyszer beljebb nem jut az ajtón a gyermekeiért reszkető anyához. Helene pedig Menelaosba szerelmes, az igaz, és kétségbevonhatatlan tisztességű asszony. De gyermekeiért mindenre képes. Fáj ez nekem? — kérdezte magától. Majd újabb vállvonással válaszolt magának: csak bosszant. De fájni már nem fáj.

Hektort a tizedik napon virradatkor temették. A hatalmas máglya ott meredt a holdfényes éjszakában, mikor élféltájt lehozták a holttestet. A menetet Oikarchos előre gondosan összeállította az udvari rangsornak megfelelően. Ez a kellő méltósággal végezte útját, a siratóasszonyok a hagyományok parancsolta módon jajveszékeltek és mivel Priamos semmi költséget sem sajnálva száz asszonyt rendelt oda, eddig semmiféle temetésen nem látott nagy csapatot: vontatott, üvöltésszerű gyászuk hangja az egész síkon folyamként ömlött végig. Ott beláthatatlan tömeg setétlett. A sokaság peremét harcosok adták, azokat Deiphobos parancsolta oda arra az esetre, ha az ellenség megszegné a fegyverszünetet és támadna, hogy a temetést megzavarja. De az achájok semmi ilyen szándékot nem mutattak, Achilleus megtartotta a szavát. A gyászoló család ott állott a máglya tövében. A napfelkelte pillanatát lesték. Priamos már odatette a fatönkökre, melyek tetején lepelbe csavart fia nyugodott, az olajozott forgácsköteget, másik kezében a tűzszerszámot tartotta. Ott voltak három kivétellel valamennyien, akik még éltek. Nem volt ott Helene, akinek jelenlétével nem akarták a tömeget izgatni, és nem voltak ott Helenos és Kassandra, akiket a börtönből a temetésre sem engedtek ki.

— Anyám jön, — mondta egyszerre Memnon, az Eos fia.

Priamos meggyujtotta a felbukkanó nap peremének megpillantásakor a tüzet. A hatalmas máglya ropogva fogott lángot. A tízezrekkel számolható sokaság most egyhangú jajveszéklésben tört ki. Akkora volt az

egész város gyászának félelmes ordítása, mint valami földi mennydörgés. Priamos piros bort locsolt szertartás szerint a tűzbe, aztán a családtagokkal együtt belehátrált a tömegbe, de hátrált az is, mert a máglya roppant hőségét nem lehetett kibírni. Órák teltek el a különböző szertartásokkal, jajveszékléssel és imákkal. Derűs és forró nap következett Trója mennyboltjára, míg lent pirosan repedező hasábfák omlottak roskadva egymásba. Végül délfelé már meg lehetett kockáztatni, hogy temérdek locsolás után behatoljanak a zsarátnokba. Egy olvadt aranygyűrű nyomán megtaláltak néhány elszenesedett csontdarabot: Hektor hamvait. Priamos maga rakta fia maradványait az arany hamvvederbe. Azt lebocsátották az előre kiásott üregbe, és Priamos maga vetette rá az első követ. Majd a családtagok is követ dobtak. Theano elájult. Aztán következett a végtisztesség utolsó felvonásának zarándoklata: a hatalmas tömeg egyenként a sírhalomhoz járult és kavicsot vetett rá. Mikor a délutáni hőségben a szűk vári utcán felkapaszkodók visszanéztek, magas halom hirdette a síkon, hogy ott, nemsokára kiújuló véres csaták színhelyén alussza örök álmát a hősök halálát halt trónörökös.

A család a palotába igyekezett, ahol azóta szétszedték volt a ravatalt és a nagyszabású torhoz mindent előkészítettek. A zokogók elkezdtek étkezni. De alig folyt a tor néhány perce, mikor megint lárma kelt az udvaron. Eleinte mindenki azt hitte, hogy a gyászruhában közöttük ülő Helene és gyermekei ellen tüntet a befurakodott csőcselék. Deiphobos felugrott és kisietett, hogy rendet csináljon. De mindjárt vissza is rohant. Halálsápadtan állott meg a bejáratnál és először nem jutott szóhoz a megdöbbenéstől. Mindenki meredten rábámulva várta, mit mond.

— A Palladion eltűnt! — kiáltotta végül rekedten.

Mindenki felugrott. Egymás hegyén-hátán tolakodtak kifelé, átfutottak az udvaron. Ott előreengedték a királyt. Priamos nehézkes, vén léptekkel rótta a haránttutca lépcsőfokait Athene temploma felé. De

Helene nem ment velök. Csak ült asztala mellett, s vele gyermekei, akik hangosan sírni kezdtek. Aithra asszonya egy intésére kivezette őket csillapítani és megnyugtatni. Paris sem futott a többiekkel. Izgatottan gondolkodott. A Palladion, Athene varázslatos városvédő szobra, amely egyenesen az égből hullott le Trója számára, amelynek birtoka Trója fennállását jelentette, eltűnt. Ez lehetett csodálatos isteni intézkedés is. De lehetett emberi is. Valaki ellopta, most vették észre. De kinek állott érdekében ellopni? Az ostromlóknak. De hogyan juthattak be az ostromlók Trója kellős közepébe és legmagasabb pontjára, Athene templomába? És Paris arcához kapott: Helenos jutott eszébe. Másként nem lehetett, csak így. Helenos becsempészett valakit, vagy valakiket a földalatti úton át és úgy adta fel a várost, hogy a Palladiont ellopatta. Trója eleste ezek után kétségtelen. Következik tehát Helenos előzetes terve szerint a béketárgyalás. És a szövetség. Mi történjék az öreg Priamosszal? És Deiphobosszal? És Helenével?

Az asszony ott ült asztalánál, messzejáró tekintettel meredve maga elé, mintha már nem is Trójában élne.

— Helene, — szólt rá Paris kaján mosollyal, — kérdezek valamit.

— Tessék, — szólt az asszony felrezzenve.

— Hogyan áll Deiphobos dolga? Az övé vagy már? Nekem a régi barátságra való tekintettel megmondhatod.

— Igen, — felelt Helene érzéketlen arccal és tompán, — már az övé vagyok. Ma éjjel óta.

— De azért persze fenntartod, hogy Menelaost szereted.

— Fenntartom. Aljas vagyok. Életemben először vagyok aljas. Megcsaltam. Nem téged. Hozzád már semmi közöm. Menelaost. Senki nincs, aki megvédje a gyermekeimet. Deiphobos becsületes alkut kínált. Az életével is megvédi őket. Az asszonya lettem, és boldog.

De tudja, hogy Menelaost szeretem és rettenetesen boldogtalan.

Többet nem beszéltek. Már nemsokára jött vissza a templomhoz rohant család. Nem volt semmi kétség, a Palladion eltűnt. Theano, akit sürgősen elékerítettek és aki most, mint felelős papnő, fel akarta akasztani magát, tegnap este látta utoljára a szobrot. Priamos abbahagyta a halotti tort és sürgős haditanácsot hívott össze, azonkívül rögtön intézkedett, hogy Athene megbékítésére a rendesnél tízszerte nagyobb áldozatot kell bemutatni. A haditanácson mindenki elvesztette a fejét. Teljesen tanácstalanul tanácskoztak. Mindenki megrendülve érezte, hogy Trója sorsáról le kell mondani. Mindössze annyit határozhattak, hogy a legserényebb nyomozást kell megindítani, az őröket kihallgatni, a környéken mindennek utánajárni, mert talán lehet, hogy a szobor emberi úton tűnt el, s akkor az sincs kizárva, hogy még a falakon belül van és megtalálható. A városban rögtön elterjedt a hír. Hektor halála után még ez a borzasztó csapás is teljesen lesujtotta a lakosságot. Paris a haditanácsról rögtön Helenos börtönét ment meglátogatni és útközben vagy komoran álldogáló, vagy fenyegető magatartást tanusító és ökölrázó csoportokat látott. Ezek Helenéről beszéltek.

— Ki tette ezt? — kérdezte Helenost, mikor a porkoláb rájokzárta a lakatot.

— Odysseus és Diomedes. Az őrt leitattam. A lakatot nem volt nehéz kinyítni. Odysseus, mikor a templomból már hozták a szobrot, rálépett a részegen fekvő őrre és a szobrot elejtette. Dermesztő volt: akár hiszed, akár nem, a szobor magától felkelt. Ennyit még láttunk a holdfénynél. De aztán siettünk le a sötétbe, a szobrot megtapogattuk, akkor már teljesen merev volt. Odysseusék sietve elvitték.

— Miben állapodtatok meg velök?

— Mindent elkövetnek a síma békekötés érdekében. Nyolc napot kértek, hogy azalatt beszéljenek az Atridákkal és valamennyi királlyal.

— Rólam beszéltél?

— Hogyne. Semmi kifogásuk ellened. Majd Menelaost is megkörnyékezik. Bíznunk kell benne, hogy jól és zavartalanul megy minden.

— Mondd, nem félsz?

— Nem. Ki gyanakodnék rám? A földalatti út nem jut eszébe senkinek. Az őr reggel felébredt részegségéből és sejtelme sincs arról, mi történt az éjjel. Hogy ő a tőlem kapott titkos ajándékon leitta magát, azt ő fogja legkevébbé elmondani. Én pedig lakat alatt ülök rab vagyok. Légy nyugodt.

— Helenos, te a jövőbe látsz. Mit látsz a Palladion eltűnte után?

— Nem tudok felelni. Az ihletem eltűnt. Olyan tompa az eszem, mint egy aratómunkásé. Úgy látszik, Apollon valamiért megharagudott rám. De most menj el és nyolc napig ne jöjj ide, ne keltsünk gyanut.

A palotában az eseményektől oly gazdag napon még egy nagy ujság várta Parist: megjöttek az amazonok. A fegyverszünet folytán zavartalanul vonultak fel a síkon, sőt nem is jöttek fel a fellegvárba. Királynőjük, Penthesilea úgy határozott, hogy harcos asszonyai a kapun kívül maradnak, ott ütnek éjtszakai tábort is, mert csak úgy tud fegyelmet tartani köztük, ha férfilakossággal nem keverednek. Penthesilea maga a királyi palota vendége volt, Deiphobos már előre szállást készített neki: Laothoe királyné, akinek mind a két fia elesett, unokái szintén, átadhatta Penthesileának a maga szobáit.

A halotti tor a Palladion eltűntének vészhírére kárbament, a rengeteg sütött-főzött holmi egy részét a családi deipnonnál szolgálták fel. A királyfi itt találkozott először Penthesileával. Az amazon-királyné szépsége meglepte. Hatalmas, óriás testű nőt várt, úgyszólván Heraklest nőben. Ehelyett középmagas, vékony derekú, majdnem filigrán fiatal asszony állott előtte, aki nem Herakles, hanem Idomeneus ellenpéldányának tetszett. Fekete haja volt, és valami rejlett egyéniségében, amely a szemlélőt Athenére emlékeztette, holott azt lehetett várni, hogy apjához, Areshez

hasonlít. Kitünt róla az is, hogy eszes. Étkezés alatt különös nemzetéről beszélt. Az amazonok Kappadokiában laktak, a Thermodon-folyó mentén. Férfi egy sem volt országukban. De a szerelem nem maradt előttük ismeretlen. Minden amazon évente két hetet kapott, amelyet a gargarenses-törzs területén tölthetett. Ez volt az egyetlen szomszéd nép, amellyel érintkeztek. A két hét után hazaérkező amazon tovább folytatta fegyvergyakorló és vadászó életmódját, míg lebetegedett. Ha fia született, azt nyomban megölték, ha leánya született, azt rideg edzésben felnevelték. Valaki felvetette azt a mendemondát, hogy az amazonok ki szokták irtani jobb keblöket, mert így íjjal és nyíllal kényelmesebben tudnak bánni. Penthesilea mosolygott. Megmutatta kidüllesztett mellel a chiton alatt egyformán és hibátlanul feszülő kebleit. Mikor Paris szerét ejthette, hogy melléje üljön, beszélgetést kezdett és a hangot halkabbra fordította.

— Mondd, királyné, az a két hét minden amazonnak jár? Hogyan osztjátok be?

— Mindenki a születése napján kezdődő két hetet kapja.

— Te is?

— Én is.

— És a te két heted mikor esedékes?

— Tegnap kezdődött.

Penthesilea szemében kihívás villogott és némi lenézés. Paris felgyulladva húzódott közelebb.

— És vajjon két csata között találsz magadnakvaló férfit?

— Bizonyára. Már két leányom van s még szeretnék nehányat. Majd választok valamirevaló embert magamnak. Ne vedd rossznéven, de kevésre becsüllek benneteket. Csak az apaságra vagytok jók, egyébre alig. Igazi harcos a férfiak közt édeskevés akad. Te mihez értesz?

— Én főleg íjjász vagyok. Még pedig olyan, hogy leendő leányod boldog lehet majd, ha így tud bánni a nyíllal.

— Majd szemügyre veszlek, — mondta a szép Penthesilea, mintha lovat vásárolna, — de csata közben mindnyájatokat megnézlek.

— Ezzel a gyönyörű szemeddel?

— Ne fáradj, Paris, ne mondjál ilyen szépeket amazonoknak. Mi lenézzük az ilyesmit. Van, aki a kéthete után úgy jön haza, hogy kótyagos, sóhajtozik és szórakozott, de azt mindenki kineveti. Hamar észretér és leszokik róla. Nálunk az apát el is szokás felejteni. Ha az amazon csatában találkozik vele, minden gondolkodás nélkül leszúrja. Te bizonyára sokat tartasz arról, amit én is sokszor hallottam rólad, hogy te vagy a legszebb férfi a világon. Lehet, csakugyan van benned valami díszpéldány-szerű. De erre ne építs, ha amazonnal találkozol. Nekünk ez a féle furcsaság, mint a csodaborjú, amely két fejjel született. Mutasd meg az amazonnak, milyen harcostól fog gyermeket szülni. Akkor elnyerheted tetszését arra a pár napra. Az én népem nem szokott bábúval játszani, akármilyen csinos bábú vagy.

— Jól van, királyné, majd meglátod, ki vagyok. De addig is megmondom neked, hogy izgalmasan szépnek talállak.

— Szép vagyok, azt tudom. De ez nem érdekes. Érdekesebb, hogy kardvívásban még nem győzött le senki.

Penthesilea únottan elfordult másik szomszédjához. Parist egyáltalában nem vette szemügyre. A királyfival ez először történt életében. Csodálkozott. Boszszankodott. Próbálta Penthesileát új beszélgetésbe belevonni, hogy valami elismerést csak azért is kicsiholjon belőle, de a királyné felületesen válaszolt neki és megint elfordult. Paris bosszúsan elhatározta, hogy Penthesileát megbünteti és nem fogja kitüntetni többé. Elült onnan. De hiába várta, hogy a harcias asszony keresni fogja társaságát, Penthesilea annyira nem törődött a világ legszebb férfiával, hogy búcsúzáskor üdvözölni is elfelejtette. Csak az ajtóból fordult vissza.

— Ó, bocsánat, itt elfelejtettem köszönni.

Paris aznap nem jól aludt. Túlsok minden történt, ami izgathatta, főként pedig az izgatta, hogy másnap vége a fegyverszünetnek. De most különösen Penthesilea előtt nem akart gyávának látszani és virradatkor pontosan ott volt, mikor az új parancsnok, Deiphobos vezényletére a harckocsik nyikorogva, csattogó lódobogással elindultak. Helene és a gyermekek őrizetére Deiphobos erős őrizetet hagyott hátra.

Az achájok szintén megindultak a kelő nap erősödő fényénél. Trója serege igen lanyhán dolgozott. A védekezőkön meglátszott a rémült város reményevesztett hangulata. Most tűnt ki, hogy Palladion puszta jelenléte a bizonyosság milyen lelki erejével védelmezte Tróját és a hiányával okozott bizonytalanság milyen gyengévé tette. Az ellenség erős támadásának ütőerejét, amelyet a myrmidonok vezettek, a bátran előrerontó amazonok fogták fel. Itt véres öldöklés keletkezett. A marcona asszonyok remekül harcoltak. Minden eddigi férfi-szövetségesen túltettek. A halálveszedelmet egyszerűen nem vették tudomásul. Egy-egy amazon nyitott szemmel és habozás nélkül ugrott a kézitusa olyan helyeire, ahol öt-hat ellenfél kétségtelen fölénye várt rá. Támadott és félelmesen verekedett, még sebesülten is, még haldokolva a földre roskadtan is. Paris pajzsfallal vétette körül magát és igyekezett Penthesilea közelében tartózkodni, hogy igyekezete kellően kitűnjék. Úgy tett, mintha nem is figyelne a királynőre, de sóvárogva várta elismerését. Azt meg is kapta. Egy-egy sikerült lövés után Penthesilea, aki még lándzsadobás és kardverekedés közben is ráért odapillantani, hangosan kiáltotta:

— Jól van, Paris. Az előbbi szebb volt, de ez is kitűnő!

De aztán elmaradtak egymástól, mert az ellenség soraiban megjelent Achilleus. Megint dühöngve és ellenállhatatlanul küzdött. Úgy ölte egymás után az elébe kerülőket, mint aki szorgalmasan folytat valami favágáshoz hasonló békés mesterséget. Minél többen to-

lultak eléje, annál serényebben dolgozott. A nevesebb hősök, mind torlódó tömegeket vonzottak maguk felé, a vállalkozókat drága fegyverzetök is, a dicsőség is csábította. Amott Menelaos harcolt, páratlan mesterségbeli tudással, nyugodtan, mindig bátran és mégis mindig óvatosan. Ő volt az a hős, aki nem kiabált soha. Más helyütt Idomeneus vitézkedett, fürgén, lihegve, egy-egy erős kardcsapásnál rövid, dühös kiáltásokat hallatva. Másik tömkelegben Agamemnon harsogó vezényszavai hangzottak. De legnagyobb volt a tolakodás Achilleus körül, aki szörnyű fenevad módjára állandóan üvöltött, s már maga ez a roppant erejű hang is félelemmel töltötte el az ellenfelet. A bevert fejű, átdöfött mellű, vágott nyakú emberek úgy hullottak körülötte, mint a véres agyarral megrázkódó vadkanról a kutyák. Eminnen Penthesilea törekedett feléje, hasonlóképpen verekedve. De nem tudtak egymáshoz jutni, annyi harcrakész ellenfél tolult mind a kettő elé.

A csata váltakozó sikerrel folyt, bár már elejétől kezdve látni lehetett a trójai sereg kedvetlenségét. Amit az amazonok újra és újra visszanyertek előrenyomulásban, azt a megfélemlített trójaiak és kedvöket vesztett szövetségeseik újra és újra elvesztették. Mikor a mennybolton a déli hőség a legerősebben szikrázott, az ütközet végleg eldőlt: a védekező seregnek megzavarodottan hátrálnia kellett. Deiphobos látta, hogy ezen a napon, parancsnoksága első napján, nem tud többé boldogulni. Ordítozva szedte össze seregét és most már csak arra törekedett, hogy a futást ne engedje fejetlenné válni. A sereg elérte a kaput és még vissza tudott menekülni a falak mögé. A kaput lecsukták. Bent nagyobbrészt vérző, holtrafáradt és lihegő emberek adták tovább egymásnak a jelszót: mára elég. Az amazonok azonban kintmaradtak, csak magát Penthesileát sodorták be a menekülők. Felszaladt a várfalra és onnan vette szemügyre a lent még zörgő és csapkodó csatát. Nézte egy darabig, aztán legyintett. Nincs semmi baj, az amazonok kitünően tartják magukat. Elég dol-

got adnak az achájoknak estig, besötétedés után pedig a küzdelem úgyis abbamarad.

— De rakásra halnak, királynő! — mondta Deiphobos.

— Nem baj, megszokták. Marad még elég. Nem tudjátok megcsinálni, hogy magam is visszamehessek?

— Azt nem engedhetem, királyné. Úgy kellesz itt, mint egy falat kenyér. Szólj oda a kapuhoz is.

A kapu belső oldalán mintegy harminc amazon dulakodott, ordított és hadonászott. Ezeket is besodorta királynőjükkel a menekülők áradata, most ki akartak menni verekedni. Szilajok voltak és fékezhetetlenek, már-már fegyverrel fenyegették a kapuőrséget. Penthesilea áttörte magát a zsúfolva összeszorult aithiopsok szerecsen sokaságán és rájok kiáltott. Azonnal meghunyászkodtak. Most Paris is odajutott a királynő közelébe.

— Üdvözöllek, Penthesilea. Remélem, láttál engem dolgozni. Tizenegy embert megöltem.

— Láttalak, nem volt rossz.

— Az első benyomás, amit nyertél rólam, aligha volt kedvezőtlen.

— Valóban nem. De hát a másik oldalon harcol Achilleus, attól el vagyok ragadtatva. Az igen. Az hős a talpán. Tyű de tetszik nekem az az ember!

Paris arca elsötétedett.

— Úgy beszélsz róla, Penthesilea, mintha a két hetedet neki szeretnéd adni.

— Aki ellenségtek, annak nem. De ha most nem volna háború... Figyelj ide, királyfi. Ha amazon nő egyáltalán szeretni tudna, én ebbe az emberbe beleszeretnék.

Paris elfordult. Achilleus ellen való gyűlölete úgy tolult fel egyszerre a torkán, mintha lenyelt sárkányvértől émelyedett volna. Elfordult, elhatározta, hogy Penthesileát nem kívánja többé, de Achilleust akkor is megöli, ha belehal.

A délutáni csata nem tartott sokáig. Az amazonok egymaguk visszaszorították az egész achái sereget.

Az visszavonult táborába, nyilván szintén megelégelte mára a dolgot. Penthesilea amazonjaival vonult a városba és Deiphobos segítségével fékentartotta őket, amíg be nem állt a sötétség, akkor mind ki lehetett ereszteni. Paris haragosan és mélyensértett hiúsággal ődöngött az udvaron. A letört Trójában most nem volt kedve tüntetni senkinek. Ekkor Helene haladt el mellette.

— Paris, nem jössz velem?

— Hova? — kérdezte ő a barátságos hangtól meglepetten.

— Chorkia rableánynak fia született, izente, hogy nézzem meg. Nem érdekel?

— Nem. De veled megyek.

Bementek hátul az udvar végében egy kis fészerbe. Ott feküdt a földre borított alomban a fiatal anya, mellette most csináltak egy teknőben fürdővizet a csecsemőnek. Helene odament és félkeze ujjaival megfoga a csecsemőt, aztán megmártotta a vízben.

— Látod? Ahol a sarkát fogtam, az ujjaim hegye helyén nem fogta a víz.

Paris rábámult. Érthetetlen volt az egész helyzet, érthetetlen volt Helene nyájassága és érthetetlen volt, amit tett és mondott.

— Nézz meg jobban, — szólt Helene.

A királyfi rábámult. Aztán a megdöbbenéstől fehéren dőlt neki a deszkafalnak.

— Aphrodite, — suttogta hangtalanul.

— Én vagyok, Paris. Jöttem búcsúzni tőled.

Azzal sarkon fordult és kiment. Paris indult utána. De ahogy kilépett, Aphrodite nem volt sehol. Ugyanebben a pillanatban a kert felől jött Aithra, az udvar felől jött Deiphobos.

— Hol van asszonyod? — kérdezte a trónörökös.

— Nagyon fáradt volt szegénykém, egy órája mélyen alszik. De most már felköltöm.

Együtt indultak tovább. Róla tudomást sem vettek. Ő ottmaradt és elhűlve gondolkozott Aphrodite szavain. Mit akart mondani az istennő? Törte a fejét

és maga elé képzelte az égi asszonyt, amint a csecsemőt a vízbe mártotta. Ekkor egyetlen csapással világosság gyúlt a fejében. Achilleus! Achilleust az anyja, Thetis, úgy tette sérthetetlenné, hogy a csecsemőt belemártotta a Lethe vizébe. «Ahol a sarkát fogtam, az ujjaim hegye helyén nem fogta a víz.» Tehát Achilleus sarkát, ahol Thetis fogta, ujjai hegye helyén nem érte a Lethe vize. Van pont tehát, ahol nem sebezhetetlen. A nagyralátó világhírű hős nem sebezhetetlen.

Bement a szobájába és ledőlt, hogy az izgalmat kipihenje. Este a szokott időben megjelent az étkezésnél. Ott is csak arról a hírről beszéltek, amit Deiphobosnak hozott egy kémkedő görög. A másik táborban nagy újság van: már napok óta itt van és Machaon kezelése következtében felgyógyult a tíz éve betegen sínylődő Philoktetes.

A hír izgalmas volta csak lassan érvényesült. Tíz év telt el azóta, hogy Philoktetes neve utoljára felmerült. Voltak, akik egyáltalában nem is hallották. Voltak, akiknek éppen csak rémlett az emléke. De olyan is akadt az öregek között, aki Philoktetest és eddigi történetét még jól feltudta idézni emlékezetében. Philoktetes a Herakles hű embere volt, ő gyújtotta meg a borzasztó kínoktól marcangolt nagy hős alatt a máglyát. Herakles hálából reátestálta a hydra vérében megforgatott nyílvesszőket és az íjjat. Hera konokul haragudott Philoktetesre, mint mindenkire, aki Herakleshez közel állott, s mikor az Atridák és szövetségeseik serege Lemnos szigetén járt, a Hera templomát őrző mérges kígyó megharapta Herakles hívét. Ők könyörtelenül otthagyták a mérges sebében sínylődő és bűzhödő áldozatot. Most, tíz év multán, egyfelől a bajtársi emlékezet szólalt meg bennök, másfelől eszökbe jutott, hogy Philoktetes nyilai nagyon kellenek Trója legyőzéséhez. A kém jelentésének részletei mindezt megerősítették. Philoktetes nagyban készül a harcra.

Még mást is hozott a kém: egészen friss hírt, Achilleus közvetlen környezetéből valót. Katonák mesélték, akik tanui voltak Achilleus és társai beszélge-

tésének. A csata részleteiről volt szó. Achilleus egyébről nem is akart beszélni, csak Penthesileáról. Az amazon-királynő túlontúl felgyujtotta képzeletét. Azt mondta, hogy trójai oldalon az újonnan felbukkant Penthesilea az egyetlen hozzá méltó harcos.

— Még mit mondott? — kérdezte Penthesilea izgatottan.

— Csak ezt, de részletesen. A kém azt mondja, hogy mikor Menelaosék másról kezdtek beszélni, Achilleus újra megint csak rád térítette vissza a szót.

— Nem beszélhetnék azzal a kémmel?

— Az elveinkkel ellenkeznék, királynő. Már Hektor is úgy szervezte volt meg a kémrendszert, hogy a kém kilétét itthon is csak magának a parancsnoknak volt szabad tudnia.

— De ez kivételes eset. Nekem részletesen beszélnem kell azzal a kémmel. Add őt nekem ajándékba. Ha ez megnyugtat, a beszélgetés után megölöm.

— Nem, nem, ez nagyon ügyes ember, tovább is akarom használni. Inkább kikérdezem mégegyszer és részletekkel szolgálok. Azt is mondta Achilleus, most jut eszembe, hogy szeretne veled kiállani.

— Látod, ezt nem is mondtad. Pedig ez nekem nagyon fontos. Tedd meg nekem, hogy azzal az emberrel beszélhessek.

Deiphobos húzódozott. Félreültek ketten suttogva tárgyalni. Aztán kettesben kimentek. Paris mindezt háborgó indulatokkal figyelte. Az az ádáz vágya, hogy a sérthetetlen Achilleust megölje, most csapta lelkében a legmagasabb hullámokat. És a remény is, hogy ezt immár Aphrodite tanácsával elérheti.

Virradatkor megint elkezdődött a csata. Az amazonok korábban támadtak. Az acháj vonal megingott mindaddig, míg Achilleus bele nem avatkozott a küzdelembe. Penthesilea megparancsolta amazonjainak: intézzék úgy, hogy Achilleus szemtől-szembe kerülhessen vele. De ennek sokáig nem jött meg az ideje. A csata különösen véres volt. Polites és Pammon, Paris féltestvérei közvetlenül mellette estek el, nem sokkal

később halálos lándzsadöfés érte Helikaont, a Laodike férjét. A küzdelem áradata hol közelebbsodorta egymáshoz Achilleust és az amazon-királynőt, hol megint messzesodorta őket egymástól. Végre a délután közepén a Skamandros partjához közel megfutott egy myrmidon csapat, Penthesilea ezeket űzőbevette egy csapat amazonnal, s egyszer csak ott állottak szemközt ketten: Achilleus és a királynő. Mindkettő elparancsolta maga mellől harcosait. Egyedül akartak megküzdeni.

A párviadal rövid ideig tartott. Penthesilea két lándzsát dobott egymásután, akkora erővel, hogy az első kettétört, a másik beléfúródott Achilleus híres pajzsába és benne is maradt. De ekkor Achilleus dobta el a maga dárdáját. Ez nevezetes volt arról, hogy az egész seregben más nem tudta megemelni, csak ő maga. Hét rőfnyi vastag rúd volt, még árnyékától is meg lehetett ijedni, ha szállt a levegőben. Ez a dárda mellen találta Penthesileát, keresztülütötte vastag fémvértjét, szívébe fúródott és azonnal megölte. A holttest fegyvereiért ezúttal is elkeseredett csata indult meg. A verekedők még magát a holttestet is verekedve rángatták és cibálták, mígnem az egyik csoport felülkerekedett. A holttest Achilleusnak jutott martalékul. Mindenekelőtt a sisakot szerelte le a megölt asszonyról a győztes. Most látta arcát először. A szép arc megbökkentette. Letérdelt mellé, míg hívei védelmezően körülvették, soká bámulta a halott asszonyt és hirtelen könnyezni kezdett. Ezen senkisem csodálkozott, Achilleusról mondogatták, hogy rendkívül szélsőséges természet, éppen úgy tud az őrjöngő kegyetlenségig tombolni, mint sírvafakadni egy béna madár láttára. Így sírt most is a megölt Penthesilea mellett térdelve, de nemsokára megriasztották, a csoportot néhány emberrel Memnon támadta meg, hogy a szövetséges királynőért bosszút álljon. Az öldöklés kiújult. Achilleus szembekerült Memnonnal, miután néhány fekete harcost egymásután kivégzett. Elég röviden végzett a Hajnal fiával is: karddal ment neki és torkát döfte át. Az

aithiop király menthetetlen volt, ott vérzett el jajveszékelő feketéi között. Az ő fegyvereiért megint csak véres marakodás indult. A trójaiak a rövidebbet húzták, a holttestet az ellenségnek sikerült verekedéssel és fortéllyal megkaparítani. Mikor aztán elhurcolták, ők maguk is összekaptak rajta. Az ütközetet ismét a trójaiak vesztették el. Deiphobos megint jobbnak látta a falak közé menekülni, mert a legfontosabb szövetségeseket, az amazonokat a kétségbeesésig felforgatta királynőjük halála, az aithiopokra pedig Memnon halála miatt nem lehetett számítani. A nap hátralevő része azzal telt el Trójában, hogy Deiphobos igyekezett a lesujtott és most már alaposan megfogyatkozott seregbe lelket verni. Elhatározta, hogy másnap megint támad.

Paris ezen a napon is dacosan ki akarta tüntetni magát Penthesilea előtt. De most alig akadt rá alkalma. Nem pocsékolta nyilait más célra: ő csak Achilleust akarta nyílhegyre kapni. De ezt biztonságban akarta. Több ízben megvárhatta volna a rettentő hős közeledtét, de ilyenkor ellenállhatatlan rettegés fogta el. Rémülten hordta tovább irháját. Mikor aztán Penthesilea elesett, szívdobogtató és lelkendező elégtételt érzett az egyetlen nő halálán, aki szépségét annyira megsértette. Elhatározta, hogy aznapra befejezi a munkát és majd alkalmasabb módot keres. Mialatt a város Memnont meg Penthesileát, meg a királyi rokonság tagjait gyászolta, ő visszavonult új lakására és a fejét törte, hogyan tudná veszély nélkül kihasználni azt a lehetőséget, amelyet Aphrodite árult el neki. A deipnonhoz sem volt kedve bemenni, szobájában evett, aztán ledőlt, hogy fejét tovább törje. Jó későre járt, mikor eszébe jutott valami. Azonnal felkelt és átment Deiphobost megkeresni.

Deiphobos még nem volt otthon, ismét valami zendülésről érkezett hír, a város déli részében fegyveres közbelépésre volt szükség, ezt maga intézte el. Helene ébren és felöltözve várta.

— Minden pillanatban jöhet, — mondotta.

— Szeretném megvárni.

— Kérlek, foglalj helyet.

Paris kissé kényelmetlennek érezte a helyzetet. Helene nem szólt semmit, s ő feszengve üldögélt a széken. Hogy zavarából kiragadja magát, könnyed és gonosz mosollyal vetette oda a kérdést Helenének:

— Szóval új férjedet várod és a régi Menelaost szereted?

— Megmondtam, Paris. Deiphobos is tudja. Erről többet nem akarok veled beszélni. Teljesen idegennek érezlek. Idegenekkel kínos nekem érzéseimről beszélni.

— Miért kínos? Engem nem zavar. Már nem szeretlek.

— Azt jól tudom. De nem is szerettél soha.

— Én? Téged? Leesem a székről. Csodálom, hogy Zeus nem bocsát mennydörgést a földre, ha ilyenek hangzanak el.

— Nem szerettél soha, Paris. Annál az egyszerű oknál fogva, hogy nem tudsz szeretni. Ártatlan vagy benne, mint a vak nem bűnös abban, hogy nem lát.

— Helene, ne beszélj ilyen képtelen ostobaságokat. Hiszen úgy vágytam rád évekig, hogy majd megőrültem.

— Vágyni, igen. Azt tudsz. Szeretni nem. Mondj valakit, akit igazán, őszintén szerettél életedben. Ne is gondolkozzál. Senkit sem tudsz mondani. Apádat, anyádat, testvéreidet soha nem szeretted. Philokynost, ahogyan magad mesélted nekem, rögtön úntad és lenézted, mikor kiderült, hogy királyfi vagy. Első fiadat azon a helyen, ahol most ülsz, magad döfted keresztül. Az én gyermekeimet, akiknek apjok vagy, únod. Tetszenek hiúságodnak, mert nagyon szépek. De még azt sem tudod pontosan megmondani, hány évesek, ha utána nem számolsz, annyira nem érdekelnek. Igazi barátod sohasem volt, ha volt, akkor elárultad és megloptad. Csak magadat tudod szeretni, Paris. Mérhetetlenül hiú vagy és ezt még meg is lehetne neked bocsátani. Mindenki hiú, csak az a kérdés, hogy mire. Menelaos is hiú arra, hogy milyen jó,

de csakugyan jó. Deiphobos is hiú a tisztességére és egyenességére, de csakugyan tisztességes és egyenes. Én valaha az asszonyi tisztességemre voltam hiú, most már csak az a hiúságom, hogy nem vagyok hiú. Ezt, mondom, meg lehet bocsátani. Ettől még szerethetnél valakit. De te önző vagy, Paris. Te csak kapni akarsz az élettől, adni soha. Legkevésbbé egy kis darabot a lelkedből. De nem is adhatsz, mert nincs mit. Neked nincs lelked. Deiphobosnak van és azt mind a lábamhoz tenné szegény. Hektor csupa lélek volt. Menelaos csupa lélek. Néha még Achilleus is meg tudja találni a lelkét borzasztó indulatai mögött. Te, világ legszebb férfia, ne hasonlítsd magad össze ezekkel, mert rájössz, milyen boldogtalan, nyomorúságos féreg vagy gyönyörű álruhádban. Nem tudsz szeretni, tehát csak boldogtalan lehetsz. Hiúságod legdiadalmasabb győzelmi mámorában is csak boldogtalan lehetsz. Egyetlenegyszer lehettél volna boldog életedben. Mikor azon az úton voltál, hogy Oinonét szeresd. De nem állottad ki a próbát. A hiúságodtól nem tudtad szeretni. Legfeljebb ideig-óráig azt hitted, hogy szerelmes vagy bele.

— Látod. Hát az nem ugyanaz?

— Ó, szegény Paris. Ez a te boldogtalanságod, hogy ezt nem éred fel lélekkel. Nem ugyanaz. Egészen más. Nagyon sok emberpárt láthatsz, még csak nem is öregeket, akik szerelmet nem adhatnak már egymásnak, de szeretetet igen. Ezek boldogok. És láthatsz olyanokat, akik között szeretet nincsen, csak szerelem van. Ezek úgy járnak, mint mi. Én már nem haragszom rád, Paris. Már rég megbocsátottam, hogy tönkretetted az életemet. Már rég elbúcsúztam tőled, csak az utolsó búcsúmondatomat nem győzöm mondani neked. Megint elmondom, pedig tudom, hogy nem csinálhatsz vele semmit. Ez a mondat: igazi szerelem nincs igazi szeretet nélkül.

Paris sokáig, megütődve hallgatott. Aztán vállat vont.

— Lehet, hogy van valami igazad, de én nem értem. Házasságunk kezdete óta lassan valami falat

láttam nőni köztünk. Eleinte térdig ért. Aztán nyakig. Most már ellepett bennünket. Nem látlak többé. Nem ismerlek, teljesen idegen vagy nekem. A gyermekeiddel együtt, nem tagadom.

Megint jó darabig néma maradt, aztán sóhajtott.

— Oinone... igen, őt szeretnem kellett volna... vajjon mi lehet vele... teljesen egyedül...

Leszállt rájok a csend. Aztán Paris hirtelen felállott. Hangja megváltozott, mikor most megszólalt.

— Achilleusnak van lelke. Nekem nincs. Hát vedd tudomásul, hogy neki sem lesz. Kiszáll belőle, arra esküszöm. A szerelmem elszállt, de ez a gyűlölet megmaradt belőle!

Helene vállatvont és nem felelt. Ekkor lépett be Deiphobos. Bátyja jelenléte meglepte. De igyekezett nyugodtan viselkedni.

— Itt vagy?

— Itt. Téged várlak.

— És miről beszélgettek?

— Jövetelem céljáról. Holnap meg fogom ölni Achilleust. Hogy hogyan, hogyan nem, azt bízd rám. Tőled csak azt kérem, hogy adjál nekem húsz bátor embert. Ezeknek a dolguk az, hogy mikor én szembekerülök Achilleusszal, gyorsan kerüljenek a háta mögé és foglalják le. Másik húsz ember álljon mellettem pajzsokkal, hogy közelről sokáig és nyugodtan célozni tudjak. Ha ezt megkapom, a fejemmel állok jót róla, hogy Achilleus holnap ilyenkor már nem él.

— Bolond vagy, Paris. Achilleus emberi fegyverrel sebezhetetlen. Őt legfeljebb Philoktetes tudná lelőni, mert nála vannak Herakles nyilai. Te nem.

— Nézd, Deiphobos, én nem vitatkozhatom. Próbáld meg, igazam van-e. Ha nincs igazam, annyit kockáztattál, hogy rövid időre elvonsz más verekedéstől negyven embert. Megteszed?

— Teljesen céltalanul, de megteszem.

— Köszönöm. Nem kaptál valami jelentést? Mi ujság odaát?

— Aias meghalt. A nagyobbik Aias, Telamon fia. Megölte magát.

— Ne mondd, ez nagy ujság. Mit hallottál, hogyan történt?

— A Penthesilea fegyverein nem tudtak megegyezni. A részletek homályosak, csak annyi bizonyos, hogy Odysseus magának követelte a zsákmányt, mert valahogyan az ő csele folytán jutottak hozzá az ütközetben, Aias pedig szintén követelte személyes vitézségére hivatkozva. Agamemnont hívták fel döntőbírónak. Agamemnon az egész fegyverzetet Odysseusnak ítélte. Ezen Aias úgy felindult, hogy őrjöngeni kezdett, tébolyultan fel s alá futott ordítva a táborban, aztán teljesen megbolondult, berontott egy karámba, ahol a birkákat harcosoknak nézte, üvöltözött, hogy ennek az átkozott seregnek minden katonáját kiirtja, egy egész nagy nyájat kiirtott, aztán kardjába dőlt, meghalt.

— A nagy Aiasszal kevesebb? Hiszen az nekünk nagyon jó.

— Kötve hiszem. A jóslat úgy szól, hogy vezéreik minél jobban civakodnak, az Atridák annál jobban győznek.

— Ne higyj az ilyen badarságokban. Add ide nekem azt a negyven embert és Achilleus holnap már nem fog civakodni. Aludjatok jól.

Hajnalban Eos nem volt piros, fekete fátyolt öltött az égen. Az anya fiát, Memnont, gyászolta. A trójai sereg sűrű esőben ért le a síkra. Paris megkapta embereit és a tervet apróra megbeszélte velök. Az ütközet ismét az amazonok támadásával indult meg. Achilleus hamarosan megjelent a küzdők között. De hosszú ideig tartott, míg a tömkelegben az a csapat, amelynek magvát Paris alkotta, közelébe tudta magát verekedni. Akkor Paris megadta a jelet. Húsz ember ércfalként körülvette. Ő még várt a tegezzel, mert az eső ártott a húrnak. A másik húsz ember gyilkos erőfeszítéssel, halottakból törve sövényt, odakerült Achil-

leus háta mögé. Elkezdtek ordítozni és tele torokkal becsmérelték Achilleust, hogy figyelmét magokra vonják. Achilleus dühösen megfordult és karddal kaszabolni kezdte őket. Paris most lépett munkába. Minden erejét összeszedve a lehető legmélyebben hátrafeszítette a húrt. Gondosan, sokáig célzott a hadakozó ember sarkára. Aztán lőtt. Az ijjászok szokott mozdulatával hátrakapta jobb kezét és kimeresztett szemmel figyelt. A nyílvessző pontosan talált, keresztülfúrta Achilleus egyik sarkát, átütött rajta és még másik bokájába is belefúródott. Achilleus gépiesen tovább vagdalkozott, de lépni akart és elesett. Húsz ember megbeszélés szerint rávetette magát. A myrmidonok nekiestek ennek a húsz embernek dárdával, karddal, kővel. De azok inkább rakásra haltak, csak hogy a sebesültről mozdulniok ne kelljen. A cél az volt, hogy Achilleus elvérezzék, mielőtt társai valahogyan segíthetnek rajta. Egymásután halt meg mind a húsz ember, a myrmidonok egyenként hengergették le és rúgták odébb a hullákat az emberhalomról. Végül ordítás hangzott:

— Meghalt!

Paris elkiáltotta magát:

— Adjatok utat! Szekerekre! Fussunk!

A hadiszekerek hanyatthomlok megindultak. Ez a futás az egész trójai sereget megriasztotta és fejetlen futásra késztette. A rohanó lovakat egymás után nyilazta le az ellenség. A kocsik felborultak, a menekvők gyalog rohantak tovább. Paris maga is lefordult szekeréről, felpattant és szaladt. Hallotta maga mögött az üldöző, rikoltozó ellenség dühös zsivaját. De nem nézett hátra, csak a kaput figyelte, amelyet mindenáron el akart érni. A távolság rohamosan fogyott, ő életéért rohant a kapu felé. Már csak három kőhajításnyira volt, már csak egyre, már csak néhány lépésre. És még mindig élt a kielégített bosszú diadalával szívében. Beért a kapun. Valami ütést érzett jobbkarján, de csak szaladt előre a kapun túl is. Végre a kapu

nagy döngést hallatva becsapódott. Megmenekült, miután Achilleust megölte.

— Philoktetes volt! Láttam, — kiáltotta valaki.

— Miféle Philoktetes? — kérdezte értetlenül. — Mit csinált Philoktetes?

— Nyíl van a válladban, uram, — szólt mellette a szomszéd harcos.

Ekkor már a fájdalmat is érezte. Balkezével odakapott jobb felső karjához. Nyílvessző állt ki belőle. Vértje egész jobboldalát ellepte a vér. Erre elvesztette eszméletét. Ágyában eszmélt fel. Sokan álltak körülötte. Karját már bekötözték. A seb sajgott, de nem túlságosan.

— Hol a nyílvessző? — kérdezte.

De azt nem tudták eléadni. Még a kapu alatt elkallódott, mikor kihúzták belőle.

— Ez nem lehetett a Philoktetes nyila, mert akkor már érezném a mérget. Nincsen nekem semmi bajom. Valamennyien hagyjatok magamra. Csak Potidaia maradjon itt.

Mindenki elment. Potidaia leült melléje és igazgatta a takarót. Paris inni kért. Bőségesen ivott. Jólesően reszelte utána a torkát.

— Philoktetes, micsoda butaság, — bíztatta magát, — nincs nekem semmi bajom. Pár nap alatt meggyógyul. Mesélj nekem valamit, Potidaia.

— Szívesen, uram, csak feküdjél nyugodtan. Meséltem már Orpheust?

— Azt még nem mesélted. Halljuk.

— Volt egyszer, hol nem volt egy dalos ember, ezt Orpheusnak hívták. Azért tudott olyan gyönyörűen énekelni, mert Apollon isten volt a dédapja. Apollon istennek volt unokája az az Oiagros, aki maga is szívesen dalolgatott és pengette hozzá a lantot. Ez az Oiagros beleszeretett Kalliope múzsába. Ebből a szerelemből született Orpheus. Már kicsigyerek-korában szeretett énekelni, aztán a lantpengetést is megtanulta a múzsáktól. Mire felcseperedett, már olyan gyönyö-

rűen énekelt, hogy a dühöngő oroszlánok, ha hallották, egyszeriben lecsendesedtek, odafeküdtek a lábához és dorombolni kezdtek, mint a macskák. A fák édesdeden bólogattak feléje, a meredek hegyek is hajlongtak a gyönyörűségtől. De még a rossz embereket is megjavította: a gyilkosok, ha meghallották, eldobták a kést és zokogva borultak a földre. Így éldegélt Orpheus a világban, gondtalanul vándorolgatott és mindenkinek szívesen énekelt. Amerre csak járt, a fák hirtelen virágzani kezdtek örömükben, az emberek pedig megjavultak. Mikor a Hebros folyó völgyében járt és énekelt a halaknak és madaraknak, a dalt meghallotta egy Eurydike nevű nagyon szép nimfa. Eurydike elámult, hogy ilyen gyönyörűen is lehet énekelni. Tovább hallgatta és életre-halálra beleszeretett. Ugyanígy Orpheus is életre-halálra beleszerett a nimfába. Ettőlfogva együtt maradtak és boldogan éltek. Soha még két ember enynyire nem szerette egymást. Ha egymás szemébe néztek, elkacagták magukat a boldogságtól...

— Mi ez? Be akar jönni valaki? Szólj ki és mondd meg, hogy teremtett léleknek ide nem szabad bejönni.

Potidaia kinézett és visszatért.

— Aithra hozta gyermekeidet, uram, de elküldtem őket, hogy jőjjenek később.

— Jól van. Mesélj tovább, de szépen, mert kezd a karom fájni. Talán rosszul feküdtem.

— Ebben a nagy-nagy boldogságban történt, hogy mikor játékosan birkóztak és hemperegtek a fűben, jött egy gonosz kígyó és Eurydikét megmarta. A kígyó mérges volt, Eurydike néhány pillanat alatt meghalt...

— Látod? Néhány pillanat alatt. És ezek a szamarak még azt mondják, hogy Philoktetes. Mondd tovább.

— Ott állt Orpheus és majdnem meghalt a fájdalomtól. A nimfát szépen eltemette és meggyászolta. De

énekelni többet nem tudott. Mindenki bíztatta, hogy nyugodjék bele a dologba, majd talál más asszonyt és megvigasztalódik. De ő nem tudott sem enni, sem inni, sem aludni, nem találta a helyét, Eurydike nélkül nem tudott élni. Szívesen meghalt volna már, csak Eurydikét az alvilágban viszontlássa. De ha Eurydikét visszakapja, akkor élni mégis inkább szeretett volna. Kapta magát és útrakelt, hogy Eurydikét az alvilágban megkeresse. A bejáratnál ott volt a borzasztó Kerberos. Azt mondja neki Orpheus: «várjál csak, te kedves öreg kutya, énekelek neked valamit, hátha beengedsz.» És elékapta a lantot és énekelt Kerberosnak, de olyan valami elmondhatatlanul szépen, hogy Kerberos lefeküdt, Orpheus kezét nyalogatta és az ének végén hangosan csahólt örömében, hogy ilyen szépet hallhatott. Akkor jött Charon, a révész. «Takarodjál vissza, ha nincs rézpénzed, engedd a többieket előre.» Azt mondja neki Orpheus: «hallgass csak rám egy pillanatig, ne siess azzal a csónakkal.» És elkezdett énekelni egy gyönyörűszép dalt a fájdalmas szerelemről. Azt mondja Charon: «a fene egyen meg téged, még megríkatsz, ugorjál be abba a csónakba, a rézpénzt elengedem.» Elindult a csónak, az utazó lelkek mind sírtak a meghatottságtól, olyan szép volt az ének. Így ért Orpheus magának a királynak, Hadesnek színe elé. «Mit akarsz itt, te élőember? Hogyan mertél ide betolakodni?» Azt mondja erre Orpheus: «a kedvesem meghalt, uram, azért jöttem. És majd elénekelem neked, hogy mekkora a fájdalmam utána.» El is énekelte a legszebb dalt, amit életében énekelt. Hades csak hallgatta, hallgatta, aztán egyszerre ő is sírni kezdett. «Hát ha ilyen nagy a fájdalmad, Orpheus, nem bánom, visszaadom neked Eurydikét. De csak egy feltétellel. Nem szabad ránézned. Ha megállod, hogy nem nézel rá, visszaviheted magaddal az életbe. De ha nem tudod megállni és ránézel, magad mégy vissza, neki itt kell maradni.» Azzal Hades elküldött a halott nimfáért és útnakeresztette őket. Mi az, uram mondtál valamit?

— Semmit. Embertelenül fáj ez a seb. De csak mondd tovább.

— Orpheus ment előre, Eurydike ment utána. Sokáig bírta Orpheus, de olyan szerelmes volt, hogy nem tudott parancsolni magának. Csak egyetlen pillanatra akarta látni azt az édes arcot, a mosolygó ajkát, azt a hű szempárt. Visszanézett. Abban a pillanatban Eurydike örökre eltűnt. Eddig van, uram, ez a szomorú mese, de nagyon szép.

— Várjál csak, — lihegte Paris a fájdalomtól nyögve, — tehát elvesztette, akit szeretett, vissza akarta hozni, de nem volt szabad ránéznie. Értem. Most kiálts ki, hogy kerítsék elő Xenophobost.

Potidaia kiment, intézkedett és visszajött. Paris fájdalmai nőttek. Most már hangosan nyögött és hánykolódott. Beletelt egy óra, amíg Xenophobost elékerítették. Azalatt Paris egyre rosszabbul érezte magát. Már kiáltania kellett volna fájdalmában, de a kiáltást fogcsikorgatva harapta el.

— Xenophobos, fontos dolgot bízok rád. Nem törődöm vele, hogyan csinálod, de valahogyan ki kell jutnod a várból és el kell menned Oinonéhoz. Át kell adnod egy izenetet. Beteg vagyok és félek, hogy meg fogok halni. Ő mindenre tud füveket. Papokban, orvosokban nem bízom. Csak benne. Zeusra kérem őt, küldjön olyan főzetet, amely meggyógyít. Herakles hydra-mérge van a sebemben.

— Uram, — felelt Xenophobos izgatottan, — Oinone itt van a várban. Mióta fia . . . mióta az a dolog történt. Egy városvégi házban rejtőzködik rongyok között és minden éjjel odalopódzik Korythos sírjához.

— És ezt nem mondjátok nekem? Azonnal rohanj és hozd ide Oinonét! Rohanj!

Xenophobos elrohant. Paris szabad kitörést engedett fájdalmas ordításának. Most már nem türtőztette magát. A kötést letépte válláról, amely ijesztően megdagadt. A háznép figyelmes lett az ordításra. Fejek jelentek meg a bejáratnál. A beteg üvöltve tiltakozott: senki ne jöjjön be, csak Xenophobos, aki Oinonét hozza,

Potidaia ott sírt az ágy végénél. Paris ránézett a takarón vonagló kezére. Jobbkeze mértéktelenül felpuffadt és szederjesen feketedni kezdett, s már dagadt balkeze is. Állati bőgéssel üvöltött, ahogy a tüdejéből kifért.

— Mákonyt! — ordította alig érthetően.

De Potidaia értette. Kisurrant. Nemsokára benyujtotta valaki a mákonyt. Potidaia megitatta. Ő üvöltött tovább és szörnyű rémülettel nézte bénuló kezét. Mind a két keze akkorára dagadt már, hogy az ujjak alakját sem lehetett a borzasztó, sonka-alakú, kékesfekete hústömegen felismerni. Ordított, csak akkor hallgatott el egy-egy pillanatra, ha nyelnie kellett, aztán újra kezdte. Jó negyedóra mulva kezdte érezni, ahogy elméjét homályosan tompítja a mákony mámora. Üvöltése most már csendesedett kissé. Lassan részegedett. Végre belépett sápadtan és riadtan Xenophobos.

— Uram, nem tudom, merjem-e elmondani...

— Hol van Oinone?

— Nem akar eljönni, uram. Rosszul érzi magát.

— Ne hazudozzál, disznó, mert utolsó parancsommal kivégeztetlek.

— Nem akar eljönni fia gyilkosához, ezt mondta.

— Mindent mondj el, — üvöltötte a beteg, — mindent mondj el!

— Nem jön el, azt mondta. És megátkozott.

— A szavakat akarom! A szavakat!

— Hogy pusztulj el olyan rondán Korythos miatt, amilyen szép voltál... De még mindig szeret...

— Úgy, — üvöltött a beteg, — én is megátkozom, hitvány dög, akassza fel magát!

Most már nem tudott mozdulni. Valahogyan megérttette Potidaiával azt a parancsot, hogy a lány a dagadt kezet emelje az archoz. Potidaia sírva engedelmeskedett. És a királyfi borzadva érezte, hogy az arc sokkal közelebb van a kézhez, semmint számította volna. Tehát arca ugyanilyen borzalmasan dagad és feketedik. Most már tudta, hogy mindjárt meghal. Szemével mákonyt kért, Potidaia megértette és megitatta. Szeme

elé fátylas kárpit lebbent, és nem tudta, hogy csakugyan letakarták-e valamivel, vagy látása gyengül. Ezen a kárpiton keresztül látta homályosan, hogy gyermekei közelednek az ágyhoz. Értelmetlenül és türelmetlen dühvel üvöltött egyet tiltakozásul: nem kellenek. Azok eltűntek. Ő már alig hallott. Azt még hallotta, hogy Potidaia sírvafakad.

— Szörnyű bűzös, nem bírom tovább.

Eltűnt. Ő egyedül maradt. Feküdt és halandó öntudatával még tudta, hogy minden tagja ocsmányra és szederjesre dagadt, azonkívül tűrhetetlen bűzt terjeszt. Ki szeret egy ilyen rothadó szörnyet? Senki. Utálatában és dühében még szeretett volna egy utolsó, gyalázkodó szót odakiáltani az egész világnak. De már csak alaktalanul tudott hörögni. Utolsó gondolata is mintegy hörgött csupán: ronda vagyok. Aztán minden elsötétedett és elmult körülötte.

XX.

Az asphodelos-réteken, ahol a kicsiny, szárnyas álmok milliói remegtek, vagy cikáztak pillangók gyanánt a szirmok körül, olyan messzire lehetett látni a nesztelenül imbolygó tömeg felett, mint hullámok felett a tengeren. Az a lélek, aki reméli, hogy az alvilág e soha végig nem járható rónáján ismerőssel találkozik, évekig őgyeleghet százezer és százezer súlytalanul lengő lélek között, amíg tekintetét egy hajdani ismerős arca megragadja. Így kóborolt itt ismerőst keresve az az ijesztő szörnyeteg, akitől mindenki irtózva elfordult. Idomtalan és rothadó hústömeg volt ez, amelynek teteme elvesztette az emberi testek beosztásának arányait, nyaka éppen olyan szélessé dagadt, mint dereka, s ezen a nyakon ökölnyi kis fej ült, amelyről az orr, a száj, ebből a két fogsor és a nyelv már lekorhadt, irtózatos bűzét nem lehetett állani, két keze és két lábfeje csak ujjatlan és tömpe daganat volt a feketévé és nyirkossá bélpoklosodott törzsön. Ez

valaha Paris trójai királyfi volt, a világ legszebb férfia.

Mikor valaha idekerült, bírája elé kellett állania. Három bíró ítélkezett a lelkek felett: Minos, Aiakos és Rhadamanthys. Neki az utolsó jutott, mert ehhez tartoztak az Ázsiából érkezett lelkek. Kihallgatása hét évig tartott éjjel-nappal, mert Rhadamanthys lelkiismeretes bíró volt, idővel pedig bőségesen rendelkezett: az alvilágban egy szempillantás időtartamban semmit sem különbözött a hét esztendőtől. Az sem indította gyorsabb ítéletre a bírót, hogy naponta sokszor ezer halott lelke érkezett Ázsiából, mert ezek a zsúfoltság felől nyugodtan várhattak: volt ott hely még milliószor millió-ennyi lélek számára. Hét év mulva befejeződött a kihallgatás. Akkor Rhadamanthys mindjárt ítéletet hirdetett.

— Tudsz-e valaki olyat mondani, Paris, akinek életedben akár csak egy pillanatnyi örömet okoztál anélkül, hogy a magad örömét kerested volna?

— Hirtelen nem tudok felelni, uram. Meg kellene először találnom Oinonét, mert ha egyáltalában van ilyen valaki, csak ő lehet az. És ha volt ilyen öröm, amelyben nem a magam örömét kerestem, arra csak ő emlékezhetik.

— Jól van. Keresd meg őt itt a lelkek között. Ha idehozod elém, és ő tanuságot tesz melletted, visszaadom földi szépségedet. Addig ilyen maradsz.

Paris nekiindult a lelkek irdatlan tömegének, hogy Oinonét megkeresse. Ha ugyan már meghalt és lelke itt lehetett. A királyfi tehát borzongott és kétségbeesett tekintettel kutatott legalább valami ismerős után, hogy Oinone felől megkérdezze. De éveken át nem talált egyet sem. Lélek annyi volt itt, ahány porszemből áll az egész világ, de ismerős eddig nem akadt útjába. Ha találomra megszólított valakit és megkérdezte, nem tudja-e, mi történt Trója városával, a kérdezett hátrahőkölt a szörnyetegtől és ilyesféle választ adott:

— Én a hyperboreiosok népéhez tartozom, uram, és ezer évig éltem, míg az élet boldog csömörében a szent szikláról le nem dobtam magam. De ezer év alatt

Trója városának nevét sohasem hallottam említeni. Bocsáss meg.

Tovább lépdelt. Ismerős sehol, de sehol. Végignézte az aggok, leánykák, bénák, daliák, törpék, kígyóba bújt emberek, királyok, koldusok, ikrek, árvák száz és százezreit, ismerősnek se híre, se hamva. Most hirtelen megállott és felkiáltott:

— Agamemnon!

Szólni még tudott, Rhadamanthys meghagyta neki azt a képességét, hogy fogatlan és nyelvtelen száján át torkából emberi szó hallatszhatott. Agamemnon volt ez, a király, félreismerhetetlenül, hajdani időkben az Atreidák seregének fővezére. Megállott a király is, testén súlyos döfött sebekkel és idegenül nézett a szörnyre.

— Paris vagyok, — mondta ő, — csak nem ismerhetsz rám, mert betegségem megváltoztatta külsőmet. Nem láttad első feleségemet, Oinonét?

— Nem. Még nemrég vagyok itt.

— De tudsz róla valamit?

— Annyit, hogy halálod után felakasztotta magát.

— Okvetlen meg kell itt találnom. De ne siess, te vagy az első ismerős, akivel találkozom. Te sem vagy tulajdonképen ismerős, hiszen az életben sohasem találkoztunk. Legfeljebb a csatatéren, de akkor is csak sisakban láttalak. Most valahogyan mégis rád ismertem. Talán mert olyan vagy, amilyennek Helene elmondott, mert sokat beszélt rólad. Ráérsz most? Faggatni akarlak.

— Akár néhány száz évig is.

— Először is mi lett Trójával?

— Trója nincs többé! Elfoglaltuk, felégettük, eltöröltük. Lakosa nem maradt egyetlenegy sem.

— Hogyan foglaltátok el?

— Odysseus ötlete volt. Építettünk egy óriási falovat, annak üres belsejébe legjobb harcosaink elrejtőztek. Akkor távozást színleltünk. Egész hajórajunk vitorlát bontott és elment. De megálltunk Tenedos szigetén és vártunk. Hagytunk ott egy Sinon nevű fiút. Az

arravaló volt, hogy Trójáť félrevezesse. A fiút a tieid csakugyan kihallgatták. Ő azt mondta, hogy mi az ostromot teljesen feladtuk, a lovat pedig Athene kibékítésére építettük, hogy ne haragudjék, amiért a Palladiont elloptuk. A ló, mint a mi engesztelési ajándékunk, Trójáé. A te családod kétkedve fogadta az ajándékot. Családod minden tagja habozott, hogy mi a teendő. Helenos öcséd és Laokoon nagybátyád össze is vesztek. Helenos lelkesen pártolta a lovat, mert ebben a mi barátságunk jelét látta. De Laokoon szenvedélyesen átkozta a lovat. Ő volt az egyetlen, aki átlátott a szitán. Akkor már Trója népe leözönlött a Skamandros síkjára és ott szabadon közlekedett. Voltak, akik már szántani-vetni akartak. A szövetséges seregek mind elvonultak a várostokból. Laokoon megnézte közelről a lovat és mig Trója népe körültáncolta és ünnepelte a facsodát, ő dühösen dárdát vágott a ló horpaszába. Egyikünk fegyverzete meg is csörrent. De a te néped se nem látott, se nem hallott. Az egész városban nagy volt a hejehuja. Apád az elesett hősökért való gyászt is felfüggesztette. Ekkor a tengerből két óriáskígyó mászott elé. Egyenesen Laokoonnak támadtak, aki két fiával ott állott a lónál. A két kígyó rájuktekergődzött és mindhármukat megölte. Ez a csoda most már végképpen meggyőzte a te városodat. A falat azon a helyen, ahol annakidején Poseidon befejezetlenül hagyta, lerombolták és bevontatták a falovat. Éjszaka mi óvatosan kimásztunk a lóból és leöltük az őrséget, ekkorára Tenedos szigetéről is visszajött egész seregem. A várost felgyujtottuk, családodat kiirtottuk. Legelőször Helenos öcsédet.

— Helenost? Hiszen az a ti pártotokon volt. A Palladiont is ő segített nektek ellopni.

— Igaz. De Helenost mi lenéztük és megvetettük. Hazaárulónak tartottuk. Az ember azt, aki hazája ellenségeivel cimborál, megveti akkor is, ha hasznos. Helenos nem volt közönséges elme, mikor ihletére bízta magát. De mikor arra adta fejét, hogy a közügyekben okoskodjék, amihez nem értett, ihletét elvesztette és

vak lett, mint a boros kenyérrel etetett tyúk. Az ilyen ember odaát is rossz, ideát is rossz. Megöltük. Apádat is megöltük. Deiphobost is megöltük. Andromachét is megöltük. Astyanaxot lábánál fogva ledobtuk a várfalról, összetörte magát, meghalt. Troilost megöltük. Az öregeket is megöltük. Mindez lángok és zsarátnokok között történt, meztelen karddal jártunk az égő városban házról-házra.

— Kassandrával mi történt?

— A kisebbik Aias találta meg börtönében. Karddal támadt rá és meggyalázta. Nekem megesett a szívem rajta és magamhoz vettem rabnőnek. Csendes, eszelős szolgáló, amolyan mindenki zsákmánya.

— És családomból nem menekült meg senki, senki?

— De igen. Aineias és Antenor nagybátyád. Ők néhány öreget és gyereket össze tudtak gyüjteni és idejekorán kiszöktek a pusztulásból az Ida-hegyére. Aineias még az öreg Anchisest is ki tudta menteni a lángok közül. A hátára vette az öreget, úgy szaladt vele. Aphrodite segített nekik. Hiszen valaha együtt élt a fiatal Anchisesszel az Ida-hegyén. Aineias aztán vándorútra kelt. Tudtommal valahol várost akar alapítani. Két kisfia, Askanios és Tulos, megvannak, de Kreusa odaveszett az öldöklésben.

— Más nem menekült meg?

— Úgy látom, Helenét nem mered kérdezni. Helenének és gyermekeinek semmi baja nem esett. Menelaosnak első dolga volt megkeresni és biztonságba helyezni őket. Szeretettel visszafogadta feleségét és hazavitte. Otthon élnek és boldogabbak, mint valaha.

— Odysseus?

— Róla keveset tudok, mert a győzelem után valami apróságon összevesztünk. Úgy tudom, hazafelé eltévedt a tengeren és nyoma veszett.

— Idomeneus?

— Vele igen gyászos dolog történt. A hajón hazafelé súlyos viharba került. Ekkor fogadalmat tett, hogy az első élőlényt, akivel partralépéskor találkozik,

feláldozza Poseidonnak, ha megmenekül. A parton legelőször egyik fia jött elébe. Fel is áldozta. A többi isten dögvésszel büntette az országot, Idomeneust elűzték.

— Diomedes?

— Az hazaért Argosba, de a felesége már mással élt. Ezek elűzték. Ő is elvesztette trónját.

— De miért sötétedett el most az arcod?

— Mert velem is ez történt. Rajtam folytatódott az Atridák ősi végzete. Mikor elindultam Trója alá, Klytaimnestrát, feleségemet, országommal együtt Aigisthosra bíztam. Mikor tíz év mulva hazaértem, ők már rég bűnös viszonyt folytattak. Én erről nem sejtettem semmit. Gyanutlanul ültem le velök egy nap az étkezéshez, ekkor Aigisthos baltával szétverte a fejemet, szolgái többször keresztüldöftek. Most várom, hogy fiam, Orestes, megbosszúljon. Talán már meg is tette. Mondd, Paris, meg tudod valaha bűnhődni azt a teméntelen vért, fájdalmat, szenvedést, pusztulást, amit okoztál? Megérte ezt neked Helene ölelése, akit igazán nem is szerettél?

— Nézz rám, Agamemnon. Ilyen maradok, míg meg nem találom Oinonét. Talán ő megvált borzasztó büntetésemtől.

— Nem volna igazságos, ha büntetésed könnyebbednék. Kiki a maga módja szerint ítélheti meg életedet, én a te bűnödet abban látom, hogy hálátlan voltál. Menelaos öcsém szeretett téged. A háza vendégül látott. Ha erre gondolok, itt is kitör belőlem életbeli természetem: felindulok és hitvány fickónak nevezlek. Különben is olyan fertelmes szagod van, hogy nem lehet melletted kiállani. Jó volna, ha széttaposnálak, akkor talán idővel elszáradnál. De egy lelket nem lehet széttaposni. Tudod, mi volt a te életed? Szépség és hitványság. A szépségből hogy mi lett, magad látod. De a hitványság örök életű.

Paris szájatlan és orratlan arca szörnyű mosollyal vigyorgott.

— Mint az istenek. Helenosnak volt valami igaza.

Elfordult. Nem köszöntötte Agamemnont, vissza

sem nézett rá. Az haragosan indult ellenkező irányba. Aztán egy másodperc, mintegy száz év mulva, Paris végre megint ismerőst fedezett fel. Megismerte egy roskatag öreg lélekben Philokynost. Nevén szólította és felfedezte a maga kilétét.

— Itt megint Agelos vagyok, uram. De veled, a tündérszép ifjúval, hogyan történt ez a borzasztóság?

A királyfi egy állóhelyében három nap és három éjjel mondta el élete történetét a vén pásztornak. Ilyen hosszú és izgalmas mesét az öreg sohasem tudott neki mondani. A mese azzal végződött, hogy Oinonét meg kell találnia a lelkek között. De az öreg fejét csóválta.

— Nagyon ravasz ez a Rhadamanthys, uram. Nem hiába isten. Hiszen te Oinonét nem találhatod meg soha.

— Miért ne találhatnám?

— Mert ő tiszta lélek volt, tehát az elysioni mezőkön sétál. Ő nem juthat át soha ide, te nem juthatsz át soha oda. Rhadamanthys ezt nagyon jól tudta, mikor az ítéletet kimondotta.

Az ocsmány fekete cafattömeg meglepetve ránézett és hosszan gondolkodott. Majd elindult. Úgy szólt vissza félvállról:

— Mindegy. Én azért keresem.

Most is keresi és keresni fogja a végtelenségig.

VÉGE

UJ IDŐK

Szerkeszti
HERCZEG FERENC

A magyar családok képes
irodalmi hetilapja

Kiadóhivatal
Budapest, VI., Andrássy-út 16.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

HARSÁNYI ZSOLT MŰVEI

Életregényei:

AZ ÜSTÖKÖS
Petőfi Sándor életének regénye
EMBER KÜZDJ...
Madách Imre életének regénye
SZÓLALJ, SZÓLALJ, VIRRASZTÓ
Zrínyi, a költő életének regénye
ECCE HOMO
Munkácsy Mihály életének regénye
SACRA CORONA
A magyar Szent Korona regénye
MAGYAR RAPSZÓDIA
Liszt Ferenc életének regénye
MATHIAS REX
Hunyadi Mátyás életének regénye
SZEGÉNY JÁNOS
Corvin János életének regénye
ÉS MÉGIS MOZOG A FÖLD
Galilei életének regénye
ÉLNI JÓ
Rubens életének regénye

Társadalmi regényei:

WHISKY SZÓDÁVAL (Két kötet)
MAGDOLNA (Három kötet)
TÜNDÉRKIRÁLYNŐ
CSAK AZÉRT IS
ÉDES FIAM

Versei:

LEBEGŐ SZIV

SINGER ÉS WOLFNER
IRODALMI INTÉZET KIADÁSA